

Леся Кусий

МИХАЙЛО ТАРАБКО –

**РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ ЛІТЕРАТУРИ
ДЛЯ ДІТЕЙ ПІА МОЛОДІ**

УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. СТЕФАНИКА

Леся Кусий

**МИХАЙЛО ТАРАНЬКО —
РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ ЛІТЕРАТУРИ
ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ**

Львів – 2020

*Друкується за ухвалою вченої ради
Львівської національної наукової бібліотеки
України імені В. Стефаника
(протокол № 4 від 9 листопада 2020 р.)*

УДК 929:655.41.Таранько(477)

К942

Відповідальний редактор

Л. В. Сніцарчук — д-р наук із соціальних комунікацій

Рецензенти:

М. О. Кривенко — завідувач відділу європейської книги XIX–XX ст.
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. іст. наук

Г. В. Корнєєва — заслужений працівник культури України,
керівник Інституту-заповідника імені Маркіяна
Шашкевича, канд. іст. наук

Кусий Леся

К942 Михайло Таранько — редактор і видавець літератури для дітей та молоді: монографія / відп. ред. **Л. В. Сніцарчук**; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника. Львів, 2020. 254 с., 18 с. іл. ISBN 978-966-02-9450-9

Уперше в українській історіографії здійснено комплексне дослідження редакторсько-видавничої діяльності М. Таранька у контексті функціонування та розвитку української книги і періодики для дітей та молоді Галичини міжвоєнного періоду. Розкрито структуру та зміст часописів «Світ Дитини» та «Молода Україна», досліджено їхній вплив на виховання молодих українців. Відновлено і вперше введено в науковий обіг книжковий репертуар видавництва, диференційований в окремих серіальних групах. Визначено тематико-типологічні характеристики серійних видань М. Таранька для дітей і молоді та видань, що вийшли поза видавничими серіями. Проаналізовано найвартісніші твори учасників літературного процесу Галичини міжвоєнного двадцятиліття, зокрема маловідомих і невідомих авторів. Максимально повно реконструйовано біографію видавця.

Для дослідників історії української видавничої справи, книгознавців, педагогів, видавців книг та періодики для дітей, а також усіх, хто цікавиться історією культури України.

УДК 929:655.41.Таранько(477)

ISBN 978-966-02-9450-9

© Львівська національна наукова бібліотека
України імені В. Стефаника, 2020

© Л. М. Кусий, 2020

© О. Я. Квик, художнє оформлення, 2020

*Світлій пам'яті найближчої подруги
мого світу дитинства —
дорогій сестрі-близнюці Наталі
з любов'ю і вдячністю присвячую*

ВСТУП

Національна самосвідомість суспільства в перехідні епохи об'єктивно зумовлює підвищену увагу дослідників до вивчення життя, діяльності та творчої спадщини людей, які були організаторами і безпосередніми учасниками процесу українського національно-культурного творення ХІХ–ХХ століть. Увагу науковців привертають передусім імена тих українських діячів, життя і творчість яких у роки панування тоталітарної системи фальшувались або взагалі були вилучені з наукового та суспільного обігу. Серед них і відомий педагог, видавець, редактор, журналіст і громадський діяч Михайло Миколайович Таранько (1887–1950), багатогранна діяльність якого є частиною історії національно-видавничого руху, зокрема пресо- та книговидання для дітей і молоді 20–30-х рр. ХХ ст. Зазначимо, що цей пласт української культури ніколи ґрунтовно не досліджувався, тому на сьогодні ми не володіємо про нього повними статистичними даними. За доволі приблизними підрахунками, опублікованими дослідником Богданом Гошовським, за період між двома світовими війнами в Галичині вийшло майже 500 українських дитячих книжкових видань. Знаковою фігурою в цій царині став саме М. Таранько. У 1919 р. на власні кошти він заснував перше галицьке українське спеціалізоване дитяче видавництво «Світ Дитини», в якому протягом двадцятирічного існування побачили світ понад 350 книжкових видань. Цей книжковий масив, диференційований за читацьким та функціональним призначенням, структуровано у таких серіях: «Образкова (кольорова) Бібліотека», «Діточа Бібліотека», «Бібліотека для молоді», «Бібліотека “Молодої України”», «Популярна Бібліотека» та «Пластова Бібліотека». Ці серії досі не отримали науково-бібліографічного опрацювання, так само, як не були досліджені за типом і жанрово-тематичним наповненням.

Поза видавничими серіями М. Таранько випустив десяток вартісних видань, які не мали визначеного вікового призначення. Їх необхідно зафіксувати і описати для отримання повного реєстру виданих ним книгодруків.

Крім книжкових, М. Таранько налагодив випуск двох періодичних видань — дитячого журналу «Світ Дитини» (1919–1939) та часопису для дітей і молоді «Молода Україна» (1923–1926), які відіграли велику роль у формуванні національної свідомості, зростанні освіченості, духовному збагаченні дітей та молоді в Галичині.

Проблематика обраної теми видається актуальною і важливою не тільки для об'єктивного дослідження історії національного видавничого процесу, а й для осмислення впливу особистісного чинника на розвиток української культури першої половини ХХ ст. Додамо, що дотепер не була повністю відтворена біографія М. Таранька, про останнє десятиріччя його життя та діяльності не існувало жодної інформації.

Отже, здійснені студії є першою в українській історіографії спробою комплексного дослідження редакторсько-видавничої діяльності М. Таранька у контексті функціонування та розвитку української книги і періодики для дітей та молоді у соціокультурному просторі Галичини міжвоєнного періоду на основі запровадження у науковий обіг архівних джерел і друкованих видань. Цілісно вивчено структуру та зміст часописів «Світ Дитини» та «Молода Україна», їх проблемно-тематичні напрями, жанрову специфіку, визначено їх читацьку аудиторію, окреслено коло співробітників та авторів, розкрито їх псевдоніми, досліджено вплив цієї преси на виховання молодих українців у дусі національно-державницької ідеології.

Відновлено і вперше введено в науковий обіг книжковий репертуар видавництва, зосереджений у невідомих сучасним дослідникам серіальних групах, проаналізовано специфіку їх видання, здійснено бібліографічний опис 299 дитячих і молодіжних видань, адаптованих до потреб тогочасного читача. Визначено тематико-типологічні характеристики серійних видань М. Таранька для дітей і молоді та видань, що вийшли поза видавничими серіями, проаналізовано найвартісніші твори учасників літературного процесу

Галичини міжвоєнного двадцятиліття, зокрема маловідомих і невідомих авторів. Максимально повно реконструйовано біографію видавця. Увиразнено місце і роль М. Таранька у пресо- і книго-видавничому процесі Галичини 20–30 х рр. ХХ ст.

Основний текст монографії доповнено додатком «Матеріали до біобібліографічного покажчика Михайла Таранька», у двох розділах якого зібрано матеріали до його біографії та наведено повні бібліографічні описи виданих ним пресо- і книгодруків для дітей та молоді.

Сподіваємось, що запропоноване видання прислужиться дослідникам історії української видавничої справи, книгознавцям, педагогам, видавцям книг для дітей, а також усім, хто цікавиться історією культури України.

Розділ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛА

1.1. Історіографія проблеми

Весь історіографічний матеріал з проблеми наукового осмислення української книжки та періодики, адресованої дітям і молоді, можна поділити на п'ять періодів: перший — це кінець ХІХ ст.; другий тривав від початку ХХ ст. до Першої світової війни; третій охоплював міжвоєнне двадцятиріччя (1919–1939); четвертий припав на роки радянської влади (1917–1991) із залученням еміграційних наукових досліджень; п'ятий етап розпочався у добу незалежності (1991) України.

Першими працями в українському дитячому книго- і пресознавстві, які не втратили актуальності дотепер, вважаються публіцистичні та наукові статті І. Франка, спрямовані на появу високохудожньої дитячої книжки. На шпальтах тогочасної періодики уже на початку своєї літературно-критичної діяльності (1876) І. Франко виступив з різким осудом «бездарної писанини», яка під різними приводами пропонувалася «любим діточкам». У своїй першій статті «Женщина-мати» (1876) [260] письменник скритикував традиційну «лектуру» для дітей типу різних «чуд», численних «повісток», які наслідують «зовсім по-дурному дитячий спосіб бесідування» і в яких нема ніякого сенсу, назвавши їх «сентиментальними і романтичними нісенітницями». У «Літературних письмах» (1876) [261], опублікованих у львівському науково-літературному часописі «Друг», молодий Франко висловив критичні зауваження щодо ілюстрованого журналу для дітей «Ластівка» [123], який мав москвофільське спрямування, нав'язуване головним редактором Михайлом Клемертовичем. Письменник висміяв бездарність окремих «ластівчаних» поетів, які не мають жодного уявлення про суть поезії, ритміку віршування, а тему «для поетичної

проби» їм дає «перший-ліпший текст моральний із учебника нравовчення». Він висловив думку про потребу подавати у журналі для дітей твори, які «образують розум і становлять таким чином здоровий корм душі», публікувати різноманітний і змістовний матеріал, який наближав би їх до реальних вимог життя, вчив думати. Важливу роль І. Франко відводив мові художніх творів, яка має бути живою і образною [15; 174].

У передмові до другого видання власноруч укладеної та адаптованої для українських дітей збірки казок народів світу «Коли ще звірі говорили» (1903) [259] І. Франко торкнувся питань теорії дитячої літератури, сприймання дитиною реального і фантастичного.

У 70–90-х рр. ХІХ ст. окремі аспекти зазначеної проблеми розробляли: історик, педагог, громадсько-політичний діяч Галичини, журналіст, видавець, перший редактор львівського дитячого часопису «Дзвінок» Олександр Барвінський [3]; галицький педагог і письменник, співробітник «Дзвінка» Павло Кирчів [94; 95]; відомий наддніпрянський письменник, педагог, публіцист, видавець, лексикограф Борис Грінченко [49].

Поява публікацій названих авторів у тогочасній Галичині цілком закономірна, адже саме вона з другої половини ХІХ ст. стала центром розвитку українського книго- і пресовидання. Щодо Лівобережної України, то тут сумнозвісними Валуєвським циркуляром 1863 р. та Емським актом (указом) 1876 р., а також спеціальним розпорядженням 1895 р. Головного управління у справах друку розвиток української книги та періодики для дітей і молоді був фактично припинений, оскільки «дозвіл друкувати подібні книжки українською мовою може тільки сприяти відокремленості з дитинства українського населення і підтримувати в ньому українськості» [53].

Наприкінці ХІХ ст. в Галичині на тлі відродження українського народу, зростання його політичних та організаційних сил, активізувалася, зокрема, боротьба за українську школу, зміст навчання та виховання, складовою частиною якого була потреба створення повноцінного періодичного видання для дітей. Це питання активно дебатовалося у «Руському Товаристві Педагогічному» (далі — РТП) [100, арк. 48-52], виникнення якого (1881) започаткувало розвиток дитячого пресо- і книговидання рідною мовою. Очікуваним періодичним виданням став журнал «Дзвінок: письмо

ілюстроване для науки і забави руских дітей і молодежи» [57], що виходив у Львові впродовж 1890–1914 рр. Засновником і видавцем часопису був Володимир Шухевич — відомий педагог та етнограф, автор 3-томної монографії «Гуцульщина». Від 1904 р. «Дзвінок» позиціонується як орган РТП. До видання часопису були причетні відомі українські культурно-просвітні діячі, освітяни, науковці Наддніпрянщини й Наддністрянщини. Редагували й видавали «Дзвінок» у різні часи Олександр Барвінський, Василь Білицький, Денис Лукіянович, Михайло Пачовський, Андрій Алиськевич, Катря Гриневичева, Кость Паньківський, Константина Малицька, Іван Крип'якевич та ін. Журнал «Дзвінок» став знаковим у формуванні періодики для дітей і молоді виданням, розрахованим на вдумливого читача, пропагуючи просвіту і культуру найменшим [24; 114; 174].

Другий період розвитку українського книго- та пресознавства, адресованих дітям та юнацтву, охоплює проміжок від початку ХХ ст. до Першої світової війни. В історії східних галицьких земель він позначився зростанням національної самосвідомості українського населення та збільшенням вимог щодо визнання його права на повноцінний розвиток національно-політичного, господарсько-економічного та культурно-освітнього життя. У цей період виникли та розгортали діяльність різноманітні просвітні організації, педагогічні товариства, освітні установи, поза увагою яких не залишалися і питання дитячого книго- і пресовидання. Тоді ж, окрім колективних видавництв, книжки для дітей друкували й приватні галицькі видавці.

Стан і проблеми видання української дитячої книги та періодики обговорювалися на Першому українському просвітньо-економічному конгресі, організованому «Просвітою» 1909 р. [180]. З доповіддю «Видавництва для дітей і молодіжи» [144] на ньому виступила Константина Малицька — педагог, діячка жіночого руху, дитяча письменниця, одна з редакторів «Дзвінка», перекладачка. Її виступ — це перша спроба огляду українських дитячих видань у контексті світової літератури.

У резолюціях конгресу було ухвалено заходи для подальшого розвитку українського дитячого книго- і пресовидання, якими передбачено, що «пляновим видавництвом для дітей і молодіжи, обнимаючи усі ступені діточого віку і всі галузі діточого письменства»

повинні зайнятися: «Руське Товариство Педагогічне» (від 1912 р. — «Українське Педагогічне Товариство», у 1926 р. перейменоване на «Рідну Школу»), «Учительська громада» і «Просвіта» [19; 82; 83; 99]. Водночас дитячу літературу частково продукували: Ставропільський Інститут (Львів), товариство «Галицько-Руська Матиця» (Львів), «Общество им. М. Качковского» (Коломия–Львів), видавництво Чину Святого Василя Великого (Жовква), Українсько-Руська Видавнича Спілка (Львів) [108, с. 141-146].

Окрім громадських видавництв, до 1914 р. на теренах Галичини українські книги для дітей та молоді випускали й приватні особи: у Станиславові — Антін Крушельницький [116], у Коломії — Михайло Білоус [20; 222], Юрій Насальський [108, с. 208-215] та Яків Оренштайн [18; 279], який у заснованій ним 1903 р. «Галицькій Накладні» вперше в українській друкарській практиці випустив серію із 24 високоякісних кольорових «Образкових книжок», призначених для малюків віком від двох років [120, с. 320].

Українське дитяче книго- і пресовидання, перерване Першою світовою війною, відновив педагог Михайло Таранько, заснувавши в жовтні 1919 р. у Львові видавництво «Світ Дитини», що й започаткувало розвиток спеціалізованого дитячого книгодрукування в Західній Україні. Саме у міжвоєнному двадцятилітті (1919–1939) було зроблено перші спроби аналізу видавничо-редакторської діяльності М. Таранька його сучасниками — педагогами, співробітниками видавництва, літературними, культурно-громадськими, релігійними діячами. Це публікації про видавничу і редакторську діяльність М. Таранька, аналітичні огляди змісту річників «Світу Дитини» і «Молодої України», огляди видань серії «Діточа Бібліотека», рецензії на окремі книжкові видання, призначені для молоді, дотичні до теми матеріали з галузі дитячої книги та преси.

Серед них — аналітичні обсягові ювілейні статті до 10-річчя виходу «Світу Дитини», якому було майже повністю присвячене число журналу «Шлях навчання і виховання» (1929. — Чис. 1. — С. 1-27) — педагогічно-методичного додатка до «Учительського слова». Колеги Михайла Таранька з професійної організації «Взаємна Поміч Українського Вчительства» (далі — ВПУВ) — Іван Ющипшин [276; 278], чільний діяч українського громадсько-педагогічного

та культурно-освітнього руху Галичини, подвижник української національної школи, редактор видань ВПУВ, багатолітній голова Педагогічно-наукової комісії ВПУВ, та Яків Мацюк [149], один із найдіяльніших членів цієї комісії, — опублікували розлогі статті-екскурси про історію видавництва за перше десятиліття, проаналізували зміст періодичних видань М. Таранька для дітей та молоді.

Не залишився поза увагою 10-літній ювілей «Світу Дитини» й на сторінках інших часописів: органу Української Християнської Організації, львівської католицької газети «Нова Зоря» [54; 191], буковинського щоденника «Час» (Чернівці) [122], органу Пласту, львівського журналу «Молоде Життя» [253]. Їх публікації, хоч і були різновартісними, однак містили короткі відгуки про дитячі видання, творчі досягнення Михайла Таранька, акцентуючи на крапках його книгах, рекламуючи та сприяючи їхньому поширенню.

Упродовж 1923–1925 рр. Михайло Таранько редагував та видавав органи ВПУВ: місячник, присвячений справам виховання, шкільництва й учительства, «Учитель» (1923–1924) та науково-педагогічний збірник (вийшло тільки два томи) з однойменною назвою (1925). Саме ці видання опублікували перші аналітичні огляди змісту часописів «Світ Дитини» та «Молода Україна» відомого галицького педагога, мовознавця, літературного критика, професора української гімназії в Перемишлі Євгена Грицака [38; 39] та статтю «Література для дітей і молоді» Михайла Галушинського [31] — голови товариства «Просвіта», редактора її видань, професора Львівської української Академічної гімназії з аналізом перших книжечок започаткованої М. Тараньком у 1920 р. серії «Діточа Бібліотека». Важливо підкреслити, що автори публікацій звертали увагу не лише на літературний рівень матеріалів, їх жанрово-тематичне спрямування, а й на художнє оформлення [204].

Рецензії на річники «Світу Дитини» та «Молодої України» друкував також станиславівський критико-бібліографічний журнал «Книжка» (1921–1923) [78; 86], констатує, що «...на жаль, треба сказати правду, наша суспільність ще не доросла до такого журналу як «Молода Україна» і не вміє, не хоче підперти такої ідейної праці» [78]. Критично-наукову за змістом статтю про другий річник «Молодої України» з суттєвими зауваженнями помістив «Літературно-Науковий Вісник» [210]. Її автор — Степан Сірополко, —

один із засновників національної педагогіки, голова Українського товариства прихильників книги, редактор журналу «Книголюб», професор Українського Високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі, — підтримував тісні контакти із львівськими педагогічними часописами, зокрема й з «Учителем», редагованим Михайлом Тараньком.

До проблем дитячої книги та періодики, передусім видавництва М. Таранька, не раз звертався львівський щоденник «Діло» [14; 22; 25; 60; 64; 73; 74; 81; 119; 150; 183; 190; 195; 201; 207; 215; 217; 251; 257; 275]. Насамперед варто виокремити статтю-подяку «Слово вдячного батька і педагога: Чому «Світ Дитини» є першорядним чинником виховання й освіти української дітвори?» [217]. Автор демонструє глибоке розуміння ролі та значення дитячої преси у формуванні особистості, висловлює свої міркування щодо позашкільного виховання, надаючи пріоритет саме друкованому слову, «впоперек розвитку якого станув найгірший ворог — байдужість і несвідомість народу, недооцінювання дитячої преси як могутнього засобу виховання». Однак обсяг газетної статті дозволив автору стисло, в загальних рисах, розглянути 17-річний період існування «Світу Дитини».

Не залишився осторонь справи виховання українських дітей засобами друкованого слова і львівський двотижневик літератури, мистецтва, науки і громадського життя «Назустріч» (1934–1939). Редактор часопису, відомий журналіст і громадський діяч Осип Боднарівич в інтерв'ю, взятому в Михайла Таранька 1935 р., зауважив, «що майже все, що маємо сьогодні з дитячої літератури, мусимо завдячувати одній людині, тому, хто створив видавництво «Світ Дитини» і досі його веде — Михайлові Тараньку» [12]. У відвертій розмові видавець оприлюднив невтішну статистику: наклад «Світу Дитини» — усього 2000 примірників, львівські читачі передплачують лише 50 примірників, ще 100 примірників розкуповують у крамницях переважно гості з провінції, у той час як у Львові проживає понад 60 000 українців — тобто приблизно 10 000 українських родин, що мають дітей різного віку. Наступна стаття в часописі «Назустріч» наводить такі статистичні дані: «... на 7 млн. українців дитячих журналів розходиться не більше 10 тис. на місяць, а це значить, що заледве кожна сота українська родина передплачує

для своїх дітей якийсь журналік. Можна кричати з розпуки, як мало дітей користає з журналу «Світ Дитини» — європейського рівня і найкраще редагованого: навіть не кожен 10-ий інтелігент бачить його» [68].

Найприкрішим для М. Таранька було усвідомлення того, що серед більшої частини педагогів теж не спостерігалось достатньої активності щодо передплати, розповсюдження, пропагування дитячих видань, зокрема й «Світу Дитини». На проблемі пасивності українських педагогів не раз загострював увагу часопис «Учительське слово» [21; 277]. «В першій мірі учительство повинно в тій справі живо вігукнутися і масами кольпортувати «Діточку Бібліотеку», видання «Світа Дитини», бо вони мають заступити десяткам тисяч нашої дівчорідну школу, з якої тепер намагаються лихі люди усунути наше рідне українське слово. Всі книжечки отримують скоро апробату шкільних властей, і тут не грозить за кольпортажу тих книжечок і журналів якась кара чи переслідування з боку шкільного інспектора» [21, с. 24], — закликав зі сторінок часопису відомий галицький громадсько-політичний діяч, активний член ВПУВ Дмитро Великанович. Саме він, будучи послом у сеймі (1928–1939), вперто торував виданням М. Таранька шлях до шкільних бібліотек, домагаючись їхньої апробації в Міністерстві освіти Польщі [23].

На появу книжкових серій видавництва М. Таранька відразу відгукнулися літератори, культурно-громадські та релігійні діячі, батьки. Тогочасна періодика, зокрема часописи «Діло», «Дзвони» (1931–1939), «Нова Зоря» (1926–1939), публікували рецензії на «бїжучі книжкові появи» [25; 140; 192; 193; 247; 248] та ретроспективні огляди видань М. Таранька [190; 194; 195; 250]. У багатьох освітянських, педагогічних, літературно-наукових журналах Галичини, як-от: «Бібліотечний порадник» (1925–1926), «Життя і знання» (1927–1939), «Літературно-Науковий Вісник» (1922–1932), «Вісник» (1933–1939), «Молоде Життя» (1921–1933), «Поступ» (1921–1930), «Рідна Школа» (1932–1939), «Українська Школа» (1925–1934, 1938–1939), «Учитель» (1923–1924), «Шлях навчання і виховання» (1927–1939)* містилися окремі розділи з рецензіями

* У 1930 р. часопис змінив назву на «Шлях виховання й навчання».

або з анотованою бібліографією. Для дослідників історії книговидання вони становлять неабиякий інтерес, оскільки тодішня критика дитячої літератури існувала переважно у вигляді рецензій, рідше — статей. Головну увагу рецензенти зосереджували на змісті книжки, але доволі часто з огляду на художню чи науково-пізнавальну вартість у своїх публікаціях включали й певні елементи рекламного тексту: заклики придбати певні видання для бібліотек або читалень. Нерідко у рецензіях траплялися захопливі відгуки про ілюстрації та рівень художнього оформлення видань Михайла Таранька.

Необхідно зазначити: категоричні твердження Богдана Гошовського [35, с. 5] про те, що у Галичині рецензії на твори для дітей писалися виключно на замовлення авторів або видавців з однією метою — допомогти збутові книжки, не зовсім відповідають дійсності. Такі факти, звичайно, мали місце і, безумовно, завдавали шкоди дитячій літературі, адже відсутність принципової фахової критики впливала на відповідальність навіть визначних, досвідчених майстрів слова, а з видавництвом М. Таранька переважно співпрацювали літератори-аматори, головно вчителі. Низькопробний твір негативно впливав і на малих читачів, спотворюючи дитячий літературно-художній смак, позначаючись на формуванні їхньої мовної культури. Однак при вивченні думок, висловлених рецензентами, визнаємо: незважаючи на певну кількість літературних творів видавництва М. Таранька, які мали невисоку літературно-мистецьку вартість, критика щодо них була об'єктивною і справедливою, адже авторами рецензій на книжкову продукцію М. Таранька були: Ярослав Біленький [8], Осип Боднарівич [12], Дмитро Великанович [22], Михайло Галушинський [31], Євген Грицак [38-48], Дмитро Загул [70], Роман Купчинський [119], Константина Малицька [145], о. Мирослав Ріпецький [191-194], Степан Сірополко [209; 210], Іван Стронський [224], Олександр Тарнович [247-250], Олександр Тисовський [254; 255], Степан Шах [267], Іван Ющишин [273-278], — люди високого рівня знань та загальної ерудиції, відомі педагогічні, громадські, культурно-освітні, наукові, церковні діячі, журналісти.

Львівський місячник «Народня Просвіта» [269], присвячений питанням позашкільного виховання й освіти, подав вартісну

інформацію про історію галицьких видавництв, які спеціалізувалися на випуску книг та періодики для дітей: Українське педагогічне товариство, «Світ Дитини», «Бистриця» (Станиславів), — їхній тогочасний стан, здобутки та недоліки в роботі, найпроблемніші тематичні напрями. У часописі функціонувала постійна рубрика анотованої бібліографії «Що читати», друкувалися списки рекомендованої дитячої літератури, а також час від часу кожен передплатник безкоштовно отримував каталог накладні Михайла Таранька.

Інформація про окремі видання М. Таранька містилася у підсумках анкетування дітей і старшої молоді середніх шкіл, яке розробили і провели вчителі Галичини та Волині. Вперше матеріали до анкети на тему «Що читає українська шкільна молодь та що їй подобається» 1923 р. опублікував у станиславівській «Книжці» Євген Грицак [40]. Через рік «Учитель» надрукував результати дослідження Сергія Бачинського [4], який упродовж шкільного 1922/1923 року давав читати учням 7-класної державної української школи в м. Острозі (Волинь) книги з власної бібліотеки (195 назв, у т. ч. видання «Світу Дитини»), системно записуючи відгуки та враження дітей від прочитаного. Впродовж 1925–1926 рр. Володимир Калинович [85] опублікував в «Українській Школі» (редактором якої на той час працював) висліди анкет на тему «Чим цікавляться наші діти», в якій серед інших був розділ «Відношення дітей до літератури, історії, науки і техніки», таким чином визначивши своєрідний рейтинг дитячих видань, що було надзвичайно важливе для авторів і видавців дитячої і молодіжної літератури.

У 1927 р. почав виходити кварталник «Книжник» — орган «Союзу українських накладень і книгарень», першим головою якого 1926 р. був обраний Михайло Таранько. «Книжник» поставив за мету реєструвати всю поточну видавничу продукцію (книги та періодика), що виходила на західноукраїнських землях і в країнах Європи та США, де жили українські емігранти. Реєстрація повинна була здійснюватися згідно з правилами опису, розробленими Українським науковим інститутом книгознавства (у схемі налічувалося 19 пунктів) за зразками харківської Книжкової палати у «Літописі українського друку». Однак побачило світ тільки

одне число «Книжника» за 1927 р., де були зареєстровані лише книжкові видання за 1926 р. «Книжник» — єдиний на той час орган, який подавав накладні видань. Для друкованої продукції Михайла Таранька ця цифра становила 2000–3000 примірників.

Статті С. Сірополка [211; 212], опубліковані в уже згадуваному львівському часописі позашкільної освіти «Народня Просвіта» (1923–1927) містять оцінку видань «Світу Дитини» у руслі вимог до дитячої літератури, сформульованих автором публікацій, відомим українським книгознавцем, а також розглядають книжковий репертуар накладні Михайла Таранька з огляду на популяризацію та поширення творів світового письменства, перекладених для дітей та молоді. Упродовж 1925–1926 рр. львівське товариство «Просвіта» видавало журнал критико-бібліографічного спрямування «Бібліотечний порадник», у якому публікувались передусім матеріали про книжковий рух на західноукраїнських землях, а саме — бібліографічні огляди окремих видань, серій, рецензії на найпомітніші твори друку, анотовані списки літератури тощо. Зокрема, стаття Константини Малицької «Книжка в діточому світі» [145] була присвячена проблемам значення книги та її впливу на життя дитини. В аналітичному огляді змісту тематично згрупованих новинок українських видань для дітей і молоді автор виокремила накладню М. Таранька, оцінивши її як «найпотужнішу і найрухливішу» в Галичині [145, ч. 2, с. 40].

Обговорення цих питань продовжило «Учительське слово», опублікувавши статтю Євгена Грицака «Про значінне журналів для дітей і молоді» [42]. Автор спробував відповісти на два основні запитання: «Яку користь приносять журнали дітям і молоді?» і «Чи потрібні вони учителям?». У публікації також розглянуто найпоширеніші у дитячих часописах літературні жанри.

Багатоаспектністю вирізняється праця відомого галицького педагога, автора підручників з української мови та літератури для середніх шкіл, професора Академічної гімназії у Львові, співробітника друкованих видань товариства «Рідна школа», редактора журналу «Українська школа» (від 1932 р.) Ярослава Біленького «Голод книжки (найважливіша сучасна виховна проблема)» [8]. Він запропонував розглядати дитячу книжку не як допоміжний засіб,

тобто додаткове шкільне читиво або домашнє позакласне читання, а як основний чинник навчання. Автор запропонував обговорити створення нової видавничої структури під назвою «Українська книжка для дітей і молоді», яка об'єднала б великі й дрібні видавництва і стала потужною видавничою організацією. На його думку, «непотрібна конкуренція та недостача доброї своєчасної книжки стає загрозлива для національного виховання молодого покоління, а то й навіть для нормального розвитку нації, загрожує й обниженням культурного рівня інтелегенції, а рівночасно зведенням рідної мови й письменства до рівня літературної архіології або популярної літератури для домашнього обихода, якщо загал, особливо молодь, читатиме чужомовну книжку» [8, с. 6]. В умовах недержавної нації проблема створення якісної книжки виростала до величини національно-культурної, вимагаючи негайного вирішення так само, як і кооперативні, економічні, освітнянські чи будь-які інші проблеми. Зауважимо, що Ярослав Біленький, як і попередні рецензенти, зачислив накладню М. Таранька та видавництво «Рідна Школа» до вірцевих дитячих видавництв Галичини.

Отже, вивчення й аналіз матеріалів, у яких відтворено тогочасні міркування про суть і завдання літератури для дітей і молоді, підтверджують розуміння її колосальної ваги у збереженні та пропагуванні національних традицій, формуванні світогляду, вихованні патріотичних почуттів. Труднощі у видавничій роботі Михайла Таранька зумовлювалися не лише об'єктивними економічними чинниками, а й недооцінкою суспільної та національно-культурної ролі видань для дітей та молоді певною частиною української інтелігенції. Водночас накладня М. Таранька була найпотужнішим спеціалізованим дитячим видавництвом на Наддністрянщині, що відіграло першорядну роль у формуванні та становленні молодого покоління не лише в Галичині, а й на інших етнічних українських землях.

Одним із найскладніших етапів дослідження теми було реконструювання біографії Михайла Таранька, цілісно не представлені у жодній з публікацій. Для заповнення біографічних лакун використана інформація з історико-педагогічних видань оглядового характеру, що виходили, як правило, до ювілейних дат, зокрема: Лева Ясінчука «50 літ «Рідної Школи» (1881–1931)» [280];

«Товариство «Взаїмна Поміч Українського Вчительства», 1905–1930» [256]; «Двадцятьп'ятьліття Товариства «Учительська Громада»: Ювілейний науковий збірник» [52]; «25 літ праці Кружка і шкіл «Рідної школи ім. Б. Грінченка у Львові (1910/11 – 1935/36)» [51].

У радянському книгознавстві українська галицька дитяча книга і періодика міжвоєнного двадцятиліття оцінювалась як буржуазно-націоналістична, автоматично опинившись поза науковим обігом. Нам вдалося знайти єдину публікацію — реферат Л. Єгорової «Дитяча література Західної України» [65], в якому згадано і проаналізовано (з урахуванням класового підходу) українські дитячі галицькі часописи і видавництва 1920-х рр., підкреслено їхню «ідеологічну і релігійну витриманість як служниць буржуазного виховання» і «безжалісно викрито» прибране в поетичні шати «справжнє класове обличчя буржуазної творчості для дітей на західноукраїнських землях».

Дослідники не мали доступу до спецфондів, у яких була зачинена значна частина книг і журналів, у тому числі видань, призначених для дітей та молоді. Із загального зберігання вилучалися не лише твори «ворогів народу», «буржуазних націоналістів», політичних емігрантів, а й видання, які були надруковані на західноукраїнських землях до 1939 р. Оскільки ім'я Михайла Таранька отримало тавро «антирадянського діяча», то табуйовані були і його видання: створене ним видавництво «Світ Дитини», зрозуміло, не згадується у жодній радянській публікації з історії української видавничої справи, дитячого книго- чи пресознавства.

Натомість проблеми дитячої книги і преси належно обговорювались у середовищі української еміграції. У 1945 р. у Мюнхені на письменницько-педагогічному з'їзді, скликаному Спілкою українських письменників і журналістів діаспори (СУПЖ), було засновано Об'єднання працівників дитячої літератури ім. Л. Глібова (ОПДЛ). У 1951 р. центр ОПДЛ перемістився до Нью-Йорка, а в 1954 р. — в Торонто. З часом ОПДЛ було перейменоване на Об'єднання «Українські працівники літератури для дітей і молоді ім. Леоніда Глібова» (УПДЛМ). Під його егідою побачив світ педагогічно-літературознавчий збірник «Ми і наші діти» [153], серед матеріалів якого вміщено аналітичну статтю «Українська дитяча література: Спроба огляду і проблематика» [153, с. 121-228]

Богдана Гошовського — відомого видавця і редактора журналів для дітей та молоді «Малі Друзі», «Дорога», згодом — засновника видавництва «Нашим дітям» і «Євшан-зілля» (Торонто). Ця публікація залишається вартісним джерелом вивчення українського книгознавства. Автор, однак, застеріг, що в еміграційних умовах ця тема не могла отримати повного розкриття, оскільки відсутність доступу до дорадянських та радянських дитячих видань унеможливила їх аналіз закордонними дослідниками. Це насамперед стосується галицької дитячої книги та преси міжвоєнного періоду. У своїй статті Богдан Гошовський коротко інформує про видавничу діяльність М. Таранька та його здобутки. Через рік (1966) його книгознавче дослідження вийшло окремим виданням, що свідчить про популярність статті й актуальність порушеної теми.

Справа М. Таранька, розпочата у 20-х рр. ХХ ст. в Галичині, знайшла своє продовження і в повоєнному українському еміграційному середовищі. У 1954 р. був створений місячний ілюстрований дитячий журнал «Веселка», спочатку як додаток до американського щоденника «Свобода» (Джерсі-Сіті)», органу Українського Народного Союзу, який виходить дотепер. У ньому плідно працювали колишні автори і співробітники Михайла Таранька: Леонід Бачинський, Текля Білецька, Марія Головінська, Роман Завадович, Авенір Коломиць, Микола Угорчак, Володимир Радзикович, Василь Софронів-Левицький, Іванна Трешневська-Савицька, Олена Цегельська. Ілюстрували «Веселку» добре знамі зі «Світу Дитини» і «Молодої України» Петро Андрусів, Микола Бутович, Яків Гніздовський, Едвард Козак, Мирон Левицький.

Ще один слід М. Таранька нам вдалося віднайти, дізнавшись, що наприкінці 1940-х рр. у Нью-Йорку постало видавництво із «карпатською» назвою «Говерля», яке серед іншого продукувало й дитячі книжки у серії «Дитяча Бібліотека». Цікавим є те, що видавець Микола Сидор-Чарторійський¹ перерадив у ній частину

¹ Сидор-Чарторійський Микола (1913, с. Кам'яне Жидачівського р-ну Львівської обл. — 1993, Нью-Йорк (США) — письменник, видавець, літературознавець, соратник Степана Бандери, політично-ідеологічний вишкільник членів ОУН, воїнів УПА, учасник Карпатської Січі. У видавництві «Говерля», яке очолював 30 років, видав і перерадив понад

«Діточої Бібліотеки» Михайла Таранька, перенісши на деякі свої видання не лише елементи типового оформлення тодішньої серії, а й книжкову емблему «Світу Дитини».

З проголошенням Україною незалежності розпочався принципово новий період дослідження історії української видавничої справи загалом та дитячого книго- і пресовидання зокрема. Він характеризується уможливленням вивчення «білих плям» в історії пресо- і книгознавства, розформуванням спецховищ у бібліотеках України, зняттям ідеологічних заборон на використання архівних матеріалів, раніше не залучених до наукового обігу, вільним спілкуванням між дослідниками книги. Всі ці чинники створюють сприятливу атмосферу для об'єктивного та неупередженого наукового дослідження видавничої справи, її минулого та сьогодення.

Серед найвагоміших сучасних досліджень у галузі дитячого книго- та пресознавства відзначимо монографію книгознавця Галини Корнєєвої «Українська дитяча книжка Галичини: від «Читанки» М. Шашкевича... (1850–1939 р.)» [108], яку можна вважати першою в Україні спробою історико-книгознавчого аналізу українських галицьких видань для дітей. Зокрема, авторка дослідила особливості утворення і функціонування видавництв, які діяли у міжвоєнному двадцятиріччі: «Нашим найменшим» (Львів, 1917–1921), «Світ Дитини» М. Таранька (Львів, 1919–1939), «Сині дзвіночки» (Рогатин, 1920–1930-ті рр.), «Русалка» Г. Гануляка (Львів, 1908–1939), «Бистриця» (Станиславів; Коломия, 1920–1930), видавництва М. Матвійчука (Львів, 1920–1939), «Веселка» (Львів, 1933), «Українська преса» І. Тиктора (1923–1939), «Українська дівтора» (Львів, кінець 1930-х рр.); подала характеристику їх видавничих репертуарів. Однак, на думку дослідниці, проблема потребує подальшого поглибленого різноаспектного вивчення.

Вартісними є й статті Г. Корнєєвої [106; 107], у яких розглянуто друковану українську книгу та пресу для дітей кінця ХІХ — першої половини ХХ ст. в історико-бібліографічному аспекті. Окрему увагу вона приділила видавничим і книготорговельним

500 українських книг, друкував кварталник «Біблос», був головним редактором газети «Народне слово», вів радіопрограму «Гомін України». Автор понад 40 літературних творів.

каталогам Галичини як цінному джерелу для вивчення дитячого книговидання.

Дослідження історика та краєзнавця Ірини Котлобулатової «Книгарі та книгарні в минулому Львова» [112] присвячено історичним постатям книгарів XV — першої третини XX ст., що належали до різних прошарків багатонаціональної львівської громади і, окрім продажу книг, видавали каталоги, періодичні видання, твори мистецтва та ін. У виданні зібрана унікальна документальна інформація, яка може стати основою для подальшого наукового опрацювання історії видавничої справи в Україні. Серед іншого матеріалу дослідниця виокремила підрозділ про видавничу діяльність Михайла Таранька та його участь у «Союзі українських накладень і книгарень» [112, с. 195-200].

Пресознавець Степан Кость у працях про західноукраїнську періодику, зокрема дитячу, 1900 — початку 1950-х рр., аналізує історико-функціональний аспект, структуру, зміст українських періодичних видань, висвітлює творчу спадщину видавців, редакторів та літераторів [110; 111].

Об'єктом дослідження львівських науковців Надії Зелінської та Лесі Олендій став дитячий часопис «Дзвіночок» (1931–1939) [79].

Певна інформація про діяльність галицьких дитячих видавництв періоду між двома світовими війнами зафіксована у статті Емілії Огар «Українське книго- та пресовидання для дітей (Спроба загального огляду)» [172].

У нашому дослідженні використані праці колективу львівського Науково-дослідного інституту пресознавства (далі — НДІП), співробітники якого, окрім іншого, працюють над створенням національної бібліографії української преси. Виданий інститутом багатотомний анотований бібліографічний покажчик «Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст.: матеріали до бібліографії» [176] містить понад 500 описів української періодики Галичини, Волині, Буковини і Закарпаття. Саме вони становлять одну з найбільш заповнених сторінок історії української журналістики. У покажчику ми знайшли відомості про десять галицьких дитячих часописів міжвоєнного періоду, в т. ч. й Михайла Таранька, та окремих додатків для дітей і молоді, як-от: «Вовченята» [27], «Дзвіночок» [58], «Малі Друзі» [146], «Молода Україна» [154], «Молодняк» [155; 156],

«Наш Приятель» [160] (з прижурнальною книжковою серією), «Орленя» [173], «Світ Дитини» [205] (з прижурнальною книжковою серією), «Юні Борці» [271], «Юні Друзі» [272] та три дитячі додатки: «Віночок» [26], «Новий Світ» [166], «Приятель Дітей» [189] до періодичних видань для дорослих.

На основі матеріалів, зібраних науковими співробітниками Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та дослідниками НДІП, видано кілька вартісних історико-бібліографічних досліджень та систематичних покажчиків змісту пресових видань 20–30-х рр. ХХ ст., залучених до інформаційної бази даних нашого дослідження. Серед них — бібліографічна праця Мар'яни Комариці, присвячена львівському католицькому літературно-науковому журналу «Дзвони» (1931–1939) [105], в якому рецензіям на окремі видання і хронікальним матеріалам було присвячено окремі рубрики «Нові книжки» та «З преси і журналів». Завдяки детально розробленій структурі покажчика доволі легко розшукати предмет нашого зацікавлення — фахові критичні рецензії О. Тарновича на видання «Світу Дитини» за 1932–1934 рр. [247; 248].

Систематичний покажчик змісту часопису «Назустріч» (Львів, 1934–1938) [109], який уклав Степан Костюк — відомий бібліограф та книгознавець, довголітній завідувач відділу мистецтва ЛННБ України ім. В. Стефаника, у рубриці «Видавнича справа і книготоргівля» зафіксував унікальний джерельний матеріал — розмову Михайла Таранька з редактором журналу «Назустріч» Осипом Боднарівичем про стан і невтішні перспективи галицьких видавництв для дітей і молоді, зокрема «Світу Дитини». Серед графічних матеріалів часопису знаходимо дружні шаржі на видатних українських діячів. Поміж них — сатиричний портрет Михайла Таранька роботи відомого художника Миколи Бутовича, який проілюстрував низку Таранькових книжкових видань.

Сучасні монографічні дослідження з регіонального пресознавства Марії Галушко «Українські часописи Станіслава (1879–1944)» [29], Олесі Дроздовської «Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.)» [63] та історико-бібліографічне дослідження «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.» [28], яке здійснили М. В. Галушко (автор розлогої історіографічної передмови) та М. М. Романюк (керівник проекту), суттєво доповнили

наші знання як про авторів «Світу Дитини» і «Молодої України», так і про дитячі видання, що виходили у Львові та інших культурних центрах Східної Галичини.

У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу матеріали до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах», який налічує уже 21 том і містить абетково впорядковані біобібліографічні статті про відомих, малознаних і незаслужено забутих українських журналістів, публіцистів, редакторів та видавців.

Серед гасел Словника є публікації і про авторів «Світу Дитини» та «Молодої України», співробітників, соратників, помічників Михайла Таранька, таких, як: Олесь Бабій, Іванна Блажкевич, Іван Габрусевич, Михайло Галуцинський, Роман Завадович, Богдан Заклинський, Андрій Зелений, Сильвестр Калинець, Франц Кововський, Василь Королів-Старий, Григорій Костельник, Анатоль Курдидик, Теодор Курпіта, Святослав Лакуста, Антін Лотоцький, Константина Малицька, Володимир Островський, Марійка Підгірянка, о. Мирослав Ріпецький, Олександр Саліковський, Степан Сірополко, Юра Шкрумеляк, Іван Ющишин та ін. В «Українській журналістиці в іменах» вперше надруковано реконструйований нами життєпис М. Таранька [229].

Однак українські періодичні видання для дітей Галичини міжвоєнного періоду за роки української незалежності так і не стали предметом жодного дисертаційного дослідження. Нам відома лише єдина спроба, зроблена 1972 р., коли темою кандидатської дисертації Ольги Кравецької було обрано львівський журнал «Дзвінок». Робота, судячи з автореферату, мала назву «Журнал «Дзвінок» і его место в украинской детской литературе XIX — нач. XX ст.» (дисертація була написана українською мовою) [114]. Однак захист, очевидно, не відбувся, оскільки через рік (1973) вийшов друком ще один автореферат цієї ж дисертантки, але вже під зміненою назвою — «Вопросы детской литературы на страницах украинской периодической печати конца XIX — нач. XX ст.» [113]. Перед нами ще одне яскраве підтвердження вибірково-тенденційного, заідеологізованого підходу у радянській науці.

Міжвоєнним дитячим виданням центральних регіонів України пощастило більше: 1998 р. Наталія Марченко захистила дисертацію

на тему «Видання для дітей в Україні 1917–1923 рр.: історіографія, джерела, типологія» [148]. Дослідження проведено у контексті соціокультурних процесів означеного періоду. Вартість цієї роботи зростає ще й тому, що для аналізу було обрано хронологічні межі найменшої виявленості джерел та зафіксованості репертуару видань для дітей в Україні. Водночас саме ці роки були «моментом повної свободи самореалізації українства і є визначальним для подальшого соціокультурного поступу з погляду сучасного державного існування народу» [148, с. 4].

У процесі дослідження ми проаналізували низку праць відомих українських пресознавців та дослідників історії видавничої справи України: Володимира Здоровеги [77], Надії Зелінської [80], Володимира Качкана [91; 92], Івана Крупського [115], Михайла Нечиталюка [161; 163], Мирослава Романюка [196], Лідії Сніцарчук [219; 220], Миколи Тимошика [252], Юрія Шаповала [265; 266], Володимира Шкляра [258] та ін., а також польських вчених [281; 282], які розглядають журналістський процес у комплексі, аналізують текстологічну специфіку періодики, її роль у контексті національно-визвольного руху українців. Наукові знахідки, описані в цих друкованих джерелах, допомогли глибше осмислити суспільно-культурне значення пресовидавничого доробку Михайла Таранька.

Методологічною базою у розробці теми слугували праці з питань типології книжкових видань, зокрема дитячих та серійних, Світлани Антонової [2], Аліси Беловицької [5], Емілії Огар [171], Галини Швецової-Водки [267] та ін.

Заглибитися у суть і перебіг суспільно-політичних та історичних процесів у галицькому суспільстві 20–30-х рр. ХХ ст., відтворити об'єктивну візію на тогочасне українське шкільництво великою мірою допомогли праці істориків та педагогів, а саме: Михайла Лозинського [141], Михайла Галушинського [30-33], Софії Русової [199; 200], Богдана Ступарика [225; 226], Тараса Гунчака [50], Миколи Кугутяка [117], Марії Чепіль [264] та ін.

Аналіз історіографії проблеми дає підстави твердити про необхідність створення ґрунтовних наукових студій з історії українського дитячого пресо- і книговидавання в Галичині міжвоєнного періоду. Дослідники української дитячої преси та книги лише

фрагментарно торкалися видавничої і редакторської діяльності М. Таранька, аналізуючи її у контексті висвітлення окремих періодів історії пресових видань чи діяльності видавництв, які спеціалізувались на випуску літератури для дітей та молоді, не охоплювали її в цілості, не розкривали достатньо значення у національно-культурному та громадському житті західноукраїнських земель міжвоєнного періоду. Не було створено повного бібліографічного реєстру видань М. Таранька, не існувало цілісного наукового дослідження його редакторської діяльності, зокрема періоду професійного становлення як редактора видань для дітей; не відтворено біографії Михайла Таранька. Більшість публікацій з історії українського дитячого пресо- і книговидавництва в Галичині зазначеного періоду мала обмежену джерельну базу.

1.2. Джерельна база дослідження

Основою джерельної бази дослідження редакторсько-видавничої діяльності Михайла Таранька для дітей і молоді стали передусім неопубліковані архівні матеріали, а також опубліковані джерела (книговидавничі каталоги, періодичні та книжкові видання М. Таранька), його листування та спогади; документи державних та українських товариств і організацій; мемуарна література та довідкові видання, в яких подано інформацію про М. Таранька.

Надзвичайно цінними для вивчення означеної теми є архівні джерела. Великий масив цих неопублікованих документів умовно можна поділити на декілька структурних блоків: 1) архівні справи, які характеризують політику польського уряду стосовно українських друкованих видань, зокрема призначених для дітей і молоді; 2) листування співробітників, авторів видавництва «Світ Дитини» та інших приватних осіб з редактором М. Тараньком; 3) листування редактора М. Таранька з авторами, співробітниками видавництва «Світ Дитини» та іншими приватними особами про публікацію статей, рецензій, передплату та надсилання журналу «Світ Дитини»; 4) листування, рецензії та інші документи польських офіційних осіб про надання дозволу на користування дитячим українським журналом «Світ Дитини»; 5) списки та рецензії польських офіційних осіб на книги видавництва «Світ Дитини», призначені для шкільних бібліотек; 6) матеріали особових архівних фондів; 7) матеріали слідчої справи М. Таранька.

У Центральному державному історичному архіві України у м. Львові (далі — ЦДІАУ) зберігаються численні документи, які охоплюють досліджуваний період і стосуються безпосередньо видавництва М. Таранька. Вони розпорошені по різних фондах: Ф. 146 (Галицьке намісництво, м. Львів); Ф. 179 (Крайова шкільна рада, м. Львів); Ф. 205 (Прокуратура апеляційного суду, м. Львів); Ф. 206 (Українське педагогічне товариство «Рідна школа», м. Львів); Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів); Ф. 357 (І. Крип'якевич); Ф. 359 (О. Назарук); Ф. 367 (Р.-С. Лукань); Ф. 381 (Я. Весоловський); Ф. 528 (Видавництво журналу «Світ Дитини», м. Львів).

Так, масив архівних документів, що зберігаються у фонді «Галицьке намісництво, м. Львів» [61; 137] допоміг відтворити дії новоствореного після розпаду Австро-Угорської імперії польського уряду в Галичині, відчуги атмосферу суспільно-політичного життя галицьких українців на початку міжвоєнного періоду. У цьому ж фонді зберігаються також донесення поліції Львова, розпорядження та дозволи на друкування газет і журналів, пояснення, скарги, заяви, що стосуються преси. Матеріали фонду «Прокуратура апеляційного суду» [169; 184; 185] містять постанови судів про конфіскації друкованої продукції.

Фонд «Український горожанський комітет, м. Львів» [151; 223] охоплює документи 1919–1923 рр., які ілюструють складне становище українського населення Галичини дають змогу вивчити умови повоєнного відродження української преси та зрозуміти особливості її функціонування у роки польської окупації.

Окремо варто зупинитися на характеристиці особливо цінного для нашого дослідження фонду «Видавництво журналу “Світ Дитини”, м. Львів». [133-136]. Його документи, систематизовані хронологічно, охоплюють 1920–1938 рр. і налічують майже 500 листів відомих і маловідомих, переважно галицьких, літературних діячів, педагогів, перекладачів, художників, передплатників, а також співробітників і прихильників видавництва поза межами Галичини і за кордоном, таких, як: Леонід Бачинський (Ужгород), Володимир Боровський (Волинь), Микола Бутович, Іван Вербляний, Юрій Вовк, Августин Домбровський, Роман Завадович, Богдан Заклинський, Микола Залізник (Відень), Сильвестр Калинець,

Олена Кисілевська, Григорій Кичун, Степан Козицький (Варшава), Валерія О'Коннор-Вілінська (Подебради), Василь Королів-Старий (Подебради), Анатоль Котович (Ковель), Микола Кричевський (Прага), Софія Куликівна, Олена Кульчицька, Святослав Лакуста (Румунія), Юрій Липа, Антін Лотоцький, Юрій Міщерук (Волинь), Михайло Млозницький (Німеччина), Євген Онацький (Рим), Володимир Островський (Варшава), Юрій Пантелейчук (Ужгород), Марійка Підгірянка, Арсен Річинський (Волинь), Олександр Саліковський (Варшава), Степан Сірополко (Прага), Марія Славінська (Прага), Микола Угорчак, Петро Франко, Віктор Цимбал, Спиридон Черкасенко (Ужгород), Арсен Чернявський (Подебради), Марія Штеліга, Тимофій Якимчук (Париж).

Аналіз цієї кореспонденції дозволив з'ясувати характер взаємин редактора-видавця з адресатами, визначити діапазон його видавничих планів та реальну картину їх втілення, а також окреслити певні видавничі проблеми, простежити процес підготовки окремих друків, ознайомитись із реєстром творів зарубіжної літератури, запропонованих видавцеві для перекладів і перевидань, із пропозиціями та зауваженнями різних осіб щодо роботи редакції. Однак, не зважаючи на різні теми, порушені у цих листах, їх об'єднує визнання та висока оцінка видавничих заслуг Михайла Таранька, висловлена його сучасниками.

Окрім цього, були опрацьовані фонди, близькі до теми, різні за походженням та інформаційним наповненням, де могли б зберігатися документи про Михайла Таранька або про його видавництво. Так, у фонді «Кураторія львівського шкільного округу (Kuratorium Lwowskiego okręgu szkolnego)» [139; 221] містяться матеріали Комісії оцінки книжок для шкіл з українською мовою навчання, куди М. Таранько надсилав видання «Світу Дитини» з проханням апробації та дозволу їх комплектування у шкільних бібліотеках, читальнях та дитячих кімнатах, які функціонували при школах. Кураторія, організована на основі розпорядження Міністерства віросповідань і освіти у 1921 р., діяла на території Львівського, Станіславівського, Тернопільського воєводств. Вона здійснювала керівництво всіма державними спеціальними і початковими навчальними закладами, наглядала за приватними школами, позашкільним вихованням та освітою, стежила за реалізацією

урядових постанов. Пропагувати у Галичині рідну книгу в таких умовах було значно складніше, ніж за австрійського панування. З кількох десятків книг, щороку представлених М. Тараньком на комісію у Кураторію, апробацію проходили далеко не всі видання. У більшості випадків цензор зазначав, що у рецензованих виданнях присутній «націоналістичний рух», або вказував, що зміст їх «перенасичення термінами» *українець, український нарід, січові стрільці, Рідна Школа, пластуни* і т. д., що, відповідно, «дискваліфікує» ці книги і робить їх неприпустимим читвом у школах Польщі. Часопис «Світ Дитини» пройшов офіційну апробацію та отримав дозвіл для комплектування учнівських бібліотек загальних шкіл лише у 1937 р.; без перешкод отримували цензорські дозволи, як правило, видання для дошкільнят та природничі науково-популярні книжки для старшокласників.

З фонду «Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів» [11] були використані автобіографічні матеріали письменників, діячів культури та мистецтва, зібрані для «Словника сучасних західно-українських письменників».

Листування відомих осіб: Івана Крип'якевича, Осипа Назарука, Ярослава Весоловського містить інформацію про залучення їх до співпраці з видавництвом «Світ Дитини», науково-педагогічним збірником «Учитель», редагованим Михайлом Тараньком [126; 128], про участь М. Таранька як адміністратора у роботі Генерального інституту Католицької Акції [152, арк. 16-17], а також проливають світло на деякі факти приватного життя видавця [130].

Важливими для дослідження життєвого шляху М. Таранька, особливо останніх 10 років, були документи архіву Служби безпеки України у Львівській області, де зберігається Слідча справа № 7815 [216] про звинувачення його в антирадянській діяльності — зберіганні та розповсюдженні націоналістичної, контрреволюційної літератури, особливо серед членів підпілля ОУН, за що М. Таранько, засуджений разом із дружиною Софією у 1949 р., отримав 10 років ув'язнення і через рік (1950) помер у виправно-трудовому таборі. Під час слідства було знищено значну кількість різноманітних документів, у тому числі й фотоматеріалу: 49 особистих документів, листування з різними особами, особовий листок обліку кадрів та ін.

Джерельну базу дослідження суттєво доповнили матеріали особових архівних фондів відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, що дозволили зібрати відомості про співробітників, письменників, педагогів, журналістів, які працювали разом з Михайлом Тараньком. Так, в особовому фонді Володимира Гнатюка [138], — визначного українського етнографа, голови Етнографічної комісії НТШ і редактора її видань, члена багатьох наукових товариств і організацій, співредактора «Української Видавничої Спілки», «Літературно-Наукового Вісника», — віднайдено листи М. Таранька, написані до нього у 1920–1924 рр. З моменту заснування видавництва В. Гнатюк був співредактором часопису «Світ Дитини», а також редагував низку оригінальних і перекладних видань М. Таранька для дітей та молоді. Плідна діяльність В. Гнатюка саме у дитячому часописі не згадується у жодній відомій монографії про нього. Поза тим, листування між М. Тараньком і В. Гнатюком містить чимало нюансів співпраці з іншими письменниками та науковцями, зокрема з Осипом Маковеєм та Володимиром Дорошенком [138, арк. 17, 19]. Тут йдеться про видавничі проекти щодо створення циклу персоналій видатних українців: Дмитра Бортнянського, Миколи Лисенка, Павла Полуботка, Івана Мазепи, Кирила Розумовського, Тараса Шевченка (з друку вийшла лише книжка про М. Лисенка) [138, арк. 23]. У кожному листі — розпачливі нарікання видавця на фінансові труднощі, пов'язані з відчутним подорожчанням плати за друкарські послуги (на 25%). Уже через 10 місяців після виходу «Світу Дитини» М. Таранько скаржився В. Гнатюку, що «здається прийдеється завісити “Світика” на кілочок» через великі борги передплатників і незадовільний попит. Однак на видавничому ринку він протримався ще довгих 20 років — завдяки самовідданій праці та фанатичній відданості розпочатій справі.

В архівному фонді родини Заклинських віднайдено надзвичайно цінні листи, фотографії, вирізки з газет, зібрані Богданом Заклинським (1886–1944) — педагогом, фольклористом, етнографом, літератором, автором шкільних підручників, культурно-громадським діячем, — для словника «Українські учителі в літературі» [132], який він готував до друку у видавництві Миколи Матвійчука, але праця так і залишилася у рукописі. Серед 45 прізвищ галицьких педагогів і письменників знаходимо відомості й про

авторів «Світу Дитини» та «Молодої України»: Іванну Блажкевич, Катрю Гриневичеву, Володимиру Жуковецьку, Степана Коваліва, Микиту Магира, Константину Малицьку, Івана Марківа, Юрія Пантелейчука, Марію Пеленську, Марійку Підгірянку, Михайла Приймака, Іванну Трешневську, Володимира Хроновича, Олену Цегельську, Євгенію Ярошинську та ін. Значна частина цієї інформації ще донині залишається неопрацьованою, важливою для повернення із забуття імен діячів української дитячої літератури, авторів дитячої періодики, маловідомих широкому загалу.

Неабиякий інтерес для дослідників становить особовий архівний фонд І. Калиновича (1884–1927) [10; 56; 126], — відомого бібліографа, секретаря Бібліографічної комісії НТШ. У його архіві зберігаються матеріали до «Біобібліографічного словника українських діячів ХІХ — першої чверті ХХ ст.».

Із фонду літературознавця і педагога, бібліографа, журналіста, засновника «Українського Видавництва» у Кракові та «Товариства українських бібліофілів» у Львові Євгена-Юлія Пеленського (1908–1956) [1] було переглянуто автобіографічні матеріали, зібрані ним для «Словника західноукраїнських письменників», зокрема листи до нього від Катрі Гриневичевої, Євгена Грицака, Романа Завадовича, Франца Коковського, Анатолія Курдидика, Теодора Курпіти, Святослава Лакусти, Володимира Павлусевича, Олени Цегельської та ін.

Серед документів архіву редакції «Української Загальної Енциклопедії: Книги Знання» (Львів; Станіславів; Коломия, 1933) зберігся лист М. Таранька до головного редактора І. Раковського з інформацією про видавництво «Світ Дитини» [127].

Важливим джерелом для виявлення й опрацювання періодичних та книжкових видань М. Таранька для дітей та молоді слугували: «Катальог Накладні М. Таранька» [88; 89], «Катальог “Діточої Бібліотеки” видавництва “Світ Дитини”» [87], «Каталог дитячої літератури для шкільних бібліотек» [268, с. 23-40], часописи «Світ Дитини» (1919–1939) [205] та «Молода Україна» (1923–1926) [154], повні комплекти яких зберігаються у відділі україніки ЛННБ України ім. В. Стефаника, книжкові видання М. Таранька, згруповані у серіях «Діточа Бібліотека», «Образкова (кольорова) Бібліотека», «Бібліотека для молодіжи», «Бібліотека «Молодої України», «Пластова Бібліотека», «Популярна Бібліотека», а також

позасерійні видання, які вдалося віднайти у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника, Науковій бібліотеці Львівського національного університету ім. І. Франка та у приватних осіб.

Зазначимо, що книговидавничі каталоги М. Таранька, орієнтовані насамперед на шкільну мережу та бібліотеки для дітей, мали чітку, добре продуману структуру, систему маргінальних позначок для зручності користування і, як правило, поділялися на групи за віковим та жанровим принципами. Ці каталоги виконували рекламно-кольпортажну функцію і задовольняли не лише споживчі потреби, тому їх варто розглядати як цінну бібліографічну базу для дослідження галицької української дитячої книги міжвоєнного періоду. Найкраще для цього надаються ювілейні, т. зв. повні каталоги видавництва «Світ Дитини», в яких, окрім традиційних елементів бібліографічної схеми (автор, назва твору, ціна, кількість малюнків), позначено книги, цензуровані і допущені до комплектування шкільних бібліотек, сценічні картини, дозволені владою для «прилюдних» вистав, вичерпані на даний момент видання. Завдяки цим каталогам нам вдалося визначити друки М. Таранька, які становили певну «небезпеку» для польської влади, та створити об'єктивну картину попиту і тогочасних читацьких смаків. Ювілейні каталоги видавництва М. Таранька включали також сторінки з рекламними оголошеннями різного типу, в т. ч. з обов'язковим повним бібліографічним описом, умовами оплати в краю та за кордоном, адресою редакції або книжкового складу, де ці видання можна придбати. В усіх рекламних оголошеннях обов'язковою складовою були анотації, які коротко розкривали не лише зміст, а й значення книги для інтелектуального та духовного розвитку дитини. Окремі рекламні оголошення містили уривки рецензій.

Ми проаналізували також усі ретроспективні та перспективні списки книг видавництва М. Таранька, що друкувалися на обкладинках і зворотах титульних аркушів його книжкових серійних видань, що дозволило встановити, які з проанонсованих книг не вийшли друком.

Наступним за ступенем важливості автентичним джерелом є опубліковані листи і спогади Михайла Таранька [236; 239; 276, с. 23, 24; 277, с. 30; 278, с. 5-7], які дали можливість відтворити

історію виникнення видавництва «Світ Дитини» і перші кроки М. Таранька у книговидавництві, ознайомитися з міркуваннями редактора щодо місії дитячої преси, простежити видавничу долю часопису «Молода Україна», ознайомитись із фінансовими проблемами часопису, передплатниками, розповсюдженням і ще «чимало болючих ран душі українського видавця з часів нашого національного лихоліття» [278, с. 3]. Однак, які питання не порушував би М. Таранько у своїх листах, він завжди наголошував, що видання для дітей відіграють вагому роль у становленні нації, тому до цієї справи потрібно ставитися дбайливо і з розумінням, незважаючи на складні суспільно-політичні умови та матеріальну скруту.

Для висвітлення педагогічно-громадської діяльності М. Таранька використані «Звідомлення з діяльності», повідомлення та протоколи Головної управи, Дирекції та відділів Товариства ВПУВ [76], матеріали Першого українського педагогічного конгресу у Львові 1935 р. [179] та каталог Першої української педагогічної вистави у Львові 1938 р. [178].

Для пошуку біографічних фрагментів М. Таранька використовувались діаспорні історико-мемуарні видання, зокрема праця Івана Кедриня «Життя – Події – Люди: Спомини і коментарі» [93, с. 317] та «Ювілейна книга Української Академічної гімназії у Львові: На сторіччя першого українського іспиту зрілости, 1878–1978» [270].

Численні відомості про міжвоєнну галицьку дитячу книгу і періодичку, в т. ч. й М. Таранька, знаходимо у довідкових українознавчих виданнях діаспори. Так, словникова частина Енциклопедії українознавства (за редакцією В. Кубійовича) містить перший цілісний короткий огляд української преси для дітей від початку її створення (1869), підготований Богданом Гошовським [34], та окрему статтю, присвячену українській дитячій літературі, у яких йдеться і про видання М. Таранька [197].

Найповніші бібліографічні дані про галицькі дитячі видання 20–30-х рр. XX ст. подав Євген Місило у «Бібліографії української преси в Польщі (1918–1939) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–1919)» [6]. Необхідно зауважити: матеріали до бібліографії М. Мартинюка «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939)» [147]

є доволі неточними і не завжди достовірними, зокрема ті, що стосуються часопису М. Таранька «Світ Дитини».

Зазначимо, що інформація про Михайла Таранька в окремих діаспорних довідкових джерелах є або вельми лаконічною [227, с. 1329], або неправдивою, як, наприклад, в «Українській Малій Енциклопедії» Євгена Онацького [228, с. 1878] та коментарях Володимира Пилиповича до «Вибраних українознавчих праць» Є. Грицака [37, с. 439].

Загалом опрацьовані у процесі дослідження архівні матеріали та опубліковані джерела дозволили вивчити і відтворити ті аспекти досліджуваної теми, які не знайшли належного висвітлення в історіографічній літературі. Системне опрацювання джерельної бази дослідження дозволило окреслити діапазон видавничих проєктів М. Таранька та визначити реальну картину їх втілення, подати вартісну фактографічну інформацію про маловідомих учасників літературного процесу в Галичині міжвоєнного двадцятиліття, показати взаємини в українських літературних та педагогічних колах, відтворити складну картину організаційних і фінансових зусиль М. Таранька — редактора та видавця у творенні пресо- та книгодруків, з'ясувати характерні особливості їх функціонування та популяризації. Ці матеріали сприяли досягненню основної мети — осмислити значення талановитого редактора і видавця М. Таранька в українській видавничій справі та культурі першої половини ХХ ст., який, працюючи в надскладних суспільно-політичних обставинах, намагався зреалізувати свій творчий потенціал.

Розділ 2

МИХАЙЛО ТАРАНЬКО — РЕДАКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ: РЕПЕРТУАРНІ ТА ФАХОВІ ПРІОРИТЕТИ

2.1. Журнал «Світ Дитини» (1919–1939): концептуальні засади та методи їх реалізації

Видавництво «Світ Дитини» було засновано в один із найскладніших і найдраматичніших моментів української історії. Після збройного повалення влади Західно-Української Народної Республіки у червні 1919 р. Рада послів Антанти визнала за Польщею право на анексію Східної Галичини. Розпочався період окупаційної політики польського уряду, який позначився запровадженням надзвичайного стану та проведенням військового і поліційного терору, забороною української преси: від 13 березня до 3 вересня 1919 р. у Львові не виходила жодна газета українською мовою, у 1920 р. було призупинено або зовсім зникло з пресового ринку 15 українських періодичних (із загальної кількості 27), що функціонували у цьому році, і 10 (із 13) новозаснованих видань [28, с. 15, 18]. Упродовж 1919–1923 рр., у період невизначеності державно-правового статусу Східної Галичини, українці відмовлялися визнавати законним польський уряд, який не виконував сеймовий закон 1922 р. про воєводське самоврядування у Галицькому краї. Офіційно під юрисдикцію Польщі Східна Галичина перейшла 14 березня 1923 р. Зі зміною правового статусу краю продовжився потужний наступ на всі сфери українського життя, зокрема на мову, освіту, культуру, нищівного удару зазнавали українські національно-культурні осередки. 1923 р. було заборонено офіційно вживати назви «Україна», «українець», «Галичина». Замість них запроваджувалися назви «Малопольська Виходня», «русин»,

«руський», «русинський». Таке рішення базувалося на фальсифікованих історичних довідках польських істориків про те, що термін «український» нібито ніколи раніше не вживався в етнічному значенні, а виник тільки під впливом політичної агітації. Українська мова була усунена в урядових установах, вона почала витіснятися також і в освіті. Мовне законодавство 1924 р. посилювало колонізаційну політику. Головним об'єктом колонізації та асиміляції стала західноукраїнська молодь: був ухвалений закон, який перетворював більшість українських шкіл в утраквістичні (двомовні), з перспективою переходу на польську мову викладання. Кращі представники української інтелігенції прекрасно усвідомлювали, що при обмеженій кількості шкіл «весь тягар національного виховання спадає на позашкільні, може навіть ще могутніші ніж школа, чинники виховання...», а саме: дім, церкву, народні установи, пресу, книжку, театр [264, с. 484].

Серед зруйнованих культурних надбань українського народу значився і дитячий журнал «Дзвінок» (1890–1914), який був духовним вихователем кількох поколінь. Брак такого органу особливо гостро відчувався після війни, коли українське юнацтво перебувало під деморалізуючим і гнітючим впливом воєнних і повоєнних подій. Необхідність у дитячому часописі відчувало насамперед українське вчительство: при загальному бракові книг для дітей журнал міг стати вкрай необхідним шкільним читивом.

У березні 1919 р. за дорученням Горожанського комітету, єдиної на той час української громадської установи Львова, яка займалася справами і потребами українського населення, молодий учитель «Рідної Школи» Михайло Таранько, який недавно повернувся з фронту, успішно відновив перерване воєнними подіями навчання у Першій українській народній школі ім. Б. Грінченка. Школа була розміщена у густозаселеному робітничому городоцькому передмісті Львова (вул. Городоцька, 95), і через місяць до неї записалося понад 500 дітей (головно працівників залізниці).

У червні того ж року заходами новоствореного «Товариства охорони дітей і опіки над молоддю» при цій школі засновано вакаційну «півоселю» (літній денний дитячий табір), яка почала функціонувати під проводом М. Таранька. Матеріалів для роботи з дітьми у виховників було обмаль, переважно — виписи з різних книжок

і старих річників «Дзвінка». Саме тоді у М. Таранька остаточно сформувалася думка про нагальну потребу дитячого журналу [236].

Своєю ідеєю заснувати дитяче періодичне видання М. Таранько поділився із головою Шкільної секції при Горожанському комітеті Михайлом Галущинським, професором Академічної гімназії у Львові, який її схвалив і підтримав. Спільно вони вирішили відновити видавництво довоєнного «Дзвінка», що мав за собою 25-літню традицію. Про свій намір стати редактором дитячого часопису М. Таранько повідомив тодішнього голову Українського педагогічного товариства Антона Гладисовського, сподіваючись на його фінансову підтримку. Однак Товариство такими коштами не володіло. Не відважилася взяти на себе фінансування дитячого видання і відновлена після війни фахова організація «Взаємна Поміч Українського Вчителства» — у часи важкої матеріальної скрути, боротьби за щоденне виживання, кожен боявся ризикованого кроку: видання дитячого журналу могло виявитися збитковим [278].

В умовах післявоєнного хаосу, економічної кризи та загального збайдужіння М. Таранько відважився на героїчний вчинок — 1919 р. у Львові на власну моральну та матеріальну відповідальність заснував видавництво «Світ Дитини», вклавши у цей проєкт увесь свій капітал (кільканадцять тисяч корон, заощаджених за час військової служби в 1914–1918 рр.), і відразу розгорнув активну видавничу діяльність, спрямовану передусім на виховання національно свідомого та патріотично налаштованого молодого покоління. 1 листопада 1919 р. для найменших дітей та школярів молодшого віку він почав видавати журнал «Світ Дитини», «взоруючись на німецьких та англійських того роду публікаціях» [278].

На початку редакторської і видавничої діяльності М. Тараньку своєрідним фундаментом слугувала здобута педагогічна освіта і великий досвід роботи в школі. Взірцем друкарської продукції були тогочасні європейські видання для дітей. На його пропозицію співпрацювати з видавництвом відгукнулося декілька «таких самих ідейників», які утворили перший редакційний комітет «Світу Дитини», та кілька українських діячів, небайдужих до проблем тогочасної дитячої літератури, які працювали на громадських засадах: Михайло Галущинський (педагог, освітній діяч, голова Шкільної

секції при Горожанському комітеті), Володимир Гнатюк (вчений-етнограф, який вів також співредакторську працю), Катря Гриневичева (дитяча письменниця, колишній редактор (1909–1911) «Дзвінка»), Антін Лотоцький (дитячий письменник, професор української гімназії у Рогатині), Софія Олесківна (управителька жіночої школи ім. Б. Грінченка у Львові), Володимир Радзикович (дитячий письменник, професор Академічної гімназії у Львові), Олександр Тисовський (професор Академічної гімназії у Львові) і Михайло Таранько. До ілюстрування «Світу Дитини» були запрошені відомі художники Олена Кульчицька та Осип Курилас. Усі співробітники редакції працювали з великим ентузіазмом, не отримуючи жодної платні [278]. Зокрема, О. Кульчицька так аргументувала свою безкорисливість: «Числитись будемо, коли «сонце засвітить!», але тоді я собі почислю!» [133, арк. 37].

Із архівних джерел, які в основному хронологічно охоплюють період професійного становлення М. Таранька як дитячого редактора і видавця (1920–1925), вдалося встановити імена осіб, за допомогою яких він вибудував концепцію видання, знайшов авторів, рецензентів, перекладачів, ілюстраторів, скомплектував редакційну бібліотеку. Це — літературні діячі, педагоги з-поза меж Західної України та представники української еміграції, які працювали в галузі дитячої літератури: Богдан Заклинський, Євген Грицак, Аркадій Животко, Василь Королів-Старий, Святослав Лакуста, Володимир Островський, Олександр Саліковський, Степан Сірополко, Степан Шах та ін. Разом із М. Тараньком вони сформували обличчя першого друкованого продукту видавництва — часопису «Світ Дитини».

Впродовж 1920–1925 рр. тривало листування між М. Тараньком та Богданом Заклинським, який тоді учителював у народних школах Закарпатської України (у селах Зарічеве, Ремети, Великий Бочков (нині смт Великий Бичків), Ясіня), а впродовж 1908–1914 рр. був діяльним співробітником «Дзвінка». Уже 1920 р. він аргументовано виклав М. Таранькові своє бачення концепції дитячого часопису: «...популяризувати українознання: географію, історію, літературу, культуру, антропологію; відбивати* шкільне життя;

* Відбивати — відтворювати, відображати.

скріпляти національну думку і вказувати на кращу будучність; ратувати від забуття воєнні події, зв'язані з діточим життям, щоби не задовжитися перед історією; давати матеріал, потрібний для шкільних читанок, ілюстрації брати з рідної природи, а не чужі; використовувати матеріали з української етнографії — там є природна краса, національний корінь і знайома тема і форма» [136, арк. 105, 106].

Б. Заклинський запропонував Таранькові оголосити конкурс на такі видання: ««Коротка історія України» віршом: діти легше вчать вірш і пам'ятають ціле життя; «Географія України» в образах, описах, оповіданнях і віршах; «Українська культура» в ілюстраціях; «Молодість славетних людей теперішньої України»: як тепер не вдасться, поки ті люди живі, то потому пропаде; «Історія нової України від революції 1917 року» з малюнками і портретами; «Подорож по Україні» на взір книжки С. Лагерлеф «Подорож на качці по Швеції»» [136, арк. 64, 65].

Оголошення про конкурс Богдан Заклинський радив надсилати не тільки до львівського щоденника «Вперед», а й до американської газети «Свобода» — органу Українського Народного Союзу, варшавського суспільно-політичного щоденника «Українська Трибуна», бразилійського інформативно-просвітнього тижневика релігійно-католицького напрямку «Праця», берлінського щоденника гетьманського напрямку «Українське Слово», віденського органу Диктатури ЗУНР, півтижневика «Український Прапор», на Зелений Клин. Широка географія листування редактора часопису мала на меті: пошук автури, рекламу видання, розв'язки можливого фінансування.

За порадою Б. Заклинського, М. Таранько запровадив у часописі відділ «Новини діточої літератури» (української і закордонної, разом з рецензіями); відкрив рубрику «Листи наших читачів», почав друкувати життєписи не лише поетів, письменників та історичних героїв, а й культурних та суспільних діячів, політиків, винахідників, меценатів, педагогів [135, арк. 3]; зібрав матеріали до двох видань — «Історія України в образах» і «Географія України в образах» для найменших (невеликі за обсягом, у віршованій формі); оголосив, детально розписавши умови, конкурс на повість для молоді (герой твору — хлопець-українець, його

шкільне життя, ідейні товариші, праця на народній ниві); розширив видавництво при часописі та почав випускати невеликі п'єски, оповідання, віршовані байочки і казки, а також декламатори, малі фахові порадики, співаники, забави [135, арк. 28].

Б. Заклинський надсилав М. Тараньку адреси авторів, рецензентів, художників, фотографів, видавців, які могли прислужитися дитячому видавництву, як-от: Леонід Бачинський, Степан Бурко, Михайло Вахнюк, Микола Вороний, Роман Купчинський, Богдан Лепкий, Дмитро Макогон, Осип Назарук, Олександр Олесь², Марійка Підгірянка³, Іван Ставничий, Юрій Тищенко, Микола Угрин-Безгрішний⁴. Саме Б. Заклинський порадив М. Тараньку серйозно зайнятися міжнародним книгообміном, інформував його про європейські дитячі видавництва, налагоджував контакти «Світу Дитини» з українськими видавництвами та гімназіями у Празі, Ужгороді, Хусті.

Свою прихильність до «Світу Дитини» Б. Заклинський висловлював відверто: «Хочу щоби Ваше видавництво було першим між усіма. Якби я мав гроші, то сам узявся би до сего» [135, арк. 28].

З початком 20-х рр. ХХ ст. зав'язується листування М. Таранька з В. Королівим-Старим, колишнім редактором (1917–1919) першого українського книгознавчого журналу «Книгарь», співробітником київських часописів «Рада», «Хлібороб», «Засів», знаним дитячим письменником і видавцем, змушеним із політичних міркувань емігрувати до Праги, де перебував спершу (1919) як член української дипломатичної місії УНР, а згодом — як доцент Української господарської академії в Подебрадах (поблизу Праги). В одному з перших його листів до М. Таранька читаємо: «Дуже мило переконатись, що дитяча література так цінно збільшується, а ще миліше знати, що то проводиться при Вашій завзятості та видатній енергії» [135, арк. 31].

Будучи обізнаним із проблемами дитячого видавництва, В. Королів-Старий безкорисливо допомагав своєму львівському колезі (хоча сам жив у надзвичайно скрутних умовах): відвідував празькі

² Олександр Олесь — псевдонім Олександра Кандиби.

³ Марійка Підгірянка — псевдонім Марії Домбровської.

⁴ Микола Угрин-Безгрішний — псевдонім Миколи Венгжина.

редакції і видавництва, з'ясовуючи питання обміну літературою, домовлявся про готові кліше для М. Таранька, а головне — перечитував «Світ Дитини» «від дощечки до дощечки» і ділився з редактором своїми враженнями від часопису: «Дуже мені подобається і напрям і редакційна лінія. Колись, іншим разом, якщо Вам буде бажано, по критикую деякі дрібниці. Я давно мріяв про працю в тім роді і маю на ту справу особисті погляди. Що може буде цікаво Вам знати» [133, арк. 60-61]. Однак, серед епістолярію частково збереженого архіву видавництва не вдалося віднайти цих, безумовно, вартісних зауваг та думок автора «Чмелика» про дитячу літературу загалом та рівень публікацій «Світу Дитини» зокрема.

Саме В. Королів-Старий порадив для «Світу Дитини» талановитих молодих художників, студентів Вищої художньо-промислової школи у Празі Юрія Вовка, Володимира Цимбала, Миколу Бутовича, Миколу Кричевського, вони оформили та проілюстрували не одне видання М. Таранька,

У середині 1920-х рр. він запропонував М. Тараньку налагодити обмін виданнями з радянською Україною, де «вже настільки проминула дурь та глупота, що можна й деякі закордонні видання туди посилати. Маю декого з прихильних людей, що вже продерлися до керівництва на книгарським ринку і обіцяють тиху підтримку і гарантують велику розпродаж» [133, арк. 106]. Успішне втілення цієї ідеї на практиці викликало певні сумніви. Зі слів М. Таранька достеменно відомо лише одне: часопис «Світ Дитини» отримували на обмін п'ять державних установ радянської України, до приватних осіб, зрозуміло, жодне видання не доходило [278, с. 8].

В. Королів-Старий, як і М. Таранько, простував нелегким шляхом українського видавця, тому міг об'єктивно оцінити заслуги галицького колеги: «Ваше видавництво таке цінне і таке хвалогідне, що нащадки колись будуть дивуватись, як Ви при сучасних умовах могли щось подібного утворити. Правда, для живої людини мала в тім сатисфакція» [133, арк. 107].

Заснувавши спеціалізоване дитяче видавництво, М. Таранько невдовзі відчув гостру потребу автури. Тому на початку редакторсько-видавничої діяльності йому нерідко доводилося звертатися до закордонних друкованих джерел, що зумовило ще дві проблеми: комплектування редакційної бібліотеки необхідними іноземними

виданнями* та наявність фахових перекладачів, передусім з англійської, німецької та російської мов. Щоправда, редактора постійно турбувало одне невирішене питання, стосовно якого він радився з Б. Заклинським: «...що ліпше — друкувати гіршу річ, але оригінальну, чи ліпшу, але вже колись друковану або в перекладі» [136, арк. 105, 106]. Остаточного висновку вони так і не дійшли, та все ж М. Таранько намагався підтримувати місцеві літературні сили.

Тісна співпраця пов'язувала видавця і Святослава Лакусту, на той час гімназійного професора у м. Кагулі (Південно-Західна Бессарабія), перекладача та журналіста, який доклав чимало зусиль для комплектування редакційної бібліотеки «Світу Дитини» науково-популярними іноземними виданнями. С. Лакуста працював переважно з румунськими та російськими текстами, хоча викладав, окрім української, ще німецьку і латинську мови. Він запропонував М. Таранькові переклади з видань: «Животные герои» (6 т.), «Детские годы знаменитых людей» (2 т.), «Из царства природы» (4 т.), «Детская Энциклопедия» (10 т.), вибіркові книги із серій Ф. Павленкова «Иллюстрированная Сказочная Библиотека» та «Биографическая Библиотека», переклади з російських дитячих періодичних видань: «Задушевное слово», «Мячик», «Путеводный огонек», «Родник», «Светлячок» та румунської періодики для дітей — «Lumea Copiilor» і «Amicul Copiilor». С. Лакуста друкував огляди і рецензії на видання «Світу Дитини» та «Молодої України» у чернівецькій періодиці: щоденнику «Час» та літературно-науковому часописі «Промінь», ужгородському двотижневику «Зоря». Ці публікації, а також критичні статті 1920–1925-го рр. Дмитра Великановича [22], Михайла Галущинського [31], Євгена Грицака [38-48], Дмитра Загула [70], Івана Зеленкевича⁵ [78],

* Багато років по тому один із авторів «Світу Дитини», український правник, письменник, журналіст, перекладач, мовознавець та етнограф Франц Коковський у статті, присвяченій 15-річчю часопису, написав: «Оглянув я й редакційну підручну бібліотеку — та скажу, що це справді **європейська** редакція. Найдете там безліч книг, видавництв, часописів — всього, що потрібно людині на такому важному пості, як редакція диточих видавництв» [104].

⁵ Іван Зеленкевич — псевдонім Івана Чепиги.

Осипа Саса [204], Степана Шаха [267], про які йтиметься у наступних розділах, сприяли подальшому професійному становленню Михайла Таранька.

Перелічимо назви лише галицьких періодичних видань початку 1920-х рр., які пропагували часопис «Світ Дитини»: «Бібліотечний порадник», «Вперед», «Діло», «Життя і школа», «Книжка», «Молоде Життя», «Місіонар», «Назустріч», «Народня Просвіта», «Нова Зоря», «Нова хата», «Поступ», «Український Пласт», «Учитель», «Учительське слово», «Шлях навчання і виховання».

Перше число «Світу Дитини» вийшло 1 листопада 1919 р. — у річницю постанови ЗУНР — накладом 4 000 примірників і було розіслане на всі адреси, які подала редакції адміністрація газети «Вперед», єдиного дозволеного тоді українського щоденника у Львові та на всьому терені Східної Галичини. У передовій статті, яка була ідейною програмою видавництва, основне завдання часопису сформулював «хресний батько» «Світу Дитини» (так називав його сам М. Таранько) Михайло Галушинський. Воно подане у формі казки про Великого Дажбога, який приготував все для перемоги добра у країні. Українська дитина, яка хоче допомогти Великому Дажбогу розігнати темні хмари, повинна всією силою, розумом і серцем полюбити «свою країну і людей, що замешкують її, [...] не допустити до себе й думки про відступництво від свого народу», не стати байдужою до справ його, «тоді не буде приступу ні одній ворожій силі до твоєї перемученої країни» (Р. 1. — Чис. 1. — С. 1). Інакше кажучи, засадничим пунктом програми «Світу Дитини» була справа національного виховання молодого покоління, яке має стати гарантом подальшого розвитку нації та активним учасником національно-визвольних змагань.

Редактор журналу М. Таранько усвідомлював, що пафосні патріотичні заклики, гучні проповіді та філософствування не допоможуть побороти у дитячих душах національну байдужість, тому вимагав від співробітників подавати дітям такі матеріали, які б пробуджували віру у власні сили, стимулювали потяг до активної діяльності, виховували почуття гідності та гордості за все своє, рідне.

За змістом «Світ Дитини» структуровано у такі розділи: 1. Вірші; 2. Байки, казки і легенди; 3. Оповідання; 4. Наукові статейки з обсягу природничих наук, історії, географії та літератури;

5. Принагідні та ювілейні статті (у 1920–1922 рр.); 6. Сценічні картинки; 7. Ігри та забави; 8. Пісні й ноти; 9. Всячина; 10. Загадки, ребуси і шаради; 11. Переписка редакції; 12. Посмертні згадки (у 1920–1922 рр.); 13. Викази жертв (у 1920–1922 рр.).

Упродовж усього періоду видання структура часопису залишалася сталою. Виняток становили лише 1923–1924 рр., коли М. Таранько почав видавати окремо для дітей старшого віку журнал «Молода Україна», а «Світ Дитини» виходив як постійний додаток для найменших читачів. Це вплинуло на формування його змісту — друкувалися лише матеріали, розраховані на сприйняття дитини 3–9-річного віку: невеликі за обсягом, легкі із захопливим сюжетом, щедро ілюстровані твори художньої літератури й взірці усної народної творчості (головно повчальні), а також різні поради для дітей, тексти пісень та ноти, розважальні матеріали, численні світлини малих читачів, подекуди з дотепними віршованими коментарями. Від вересня 1926 р. через байдужість українського громадянства «Молода Україна» вимушено припинила своє існування, і «Світ Дитини» з огляду на це відновив попередню тематику розділів.

Найбільшим за кількістю опублікованих творів був розділ «Вірші». За перше 10-річчя існування журналу їх було надруковано майже 700. Потім, за результатами анкетування, яке редакція провела серед читачів-учасників у 1930 р., кількість поетичних творів дещо зменшилася. Поряд із відомими авторами, такими, як Олесь Бабій, Роман Завадович, Петро Карманський, Уляна Кравченко, Богдан Лепкий, Антін Лотоцький, Іван Манджура, Юрій Пантелейчук, Марійка Підгірянка, Володимир Радзикович, Олена Цегельська, Спиридон Черкасенко, Юра Шкрумеляк, журнал знайомив дітей з поетичними творами Павла Богущого, Андрія Вака, Тараса Дмитренка⁶, Андрія Волощака, Євгена Іваненка, Григорія Кадлубицького, Сильвестра Калинця, Михайла Кумки (Канада), Теодора Курпіти, Ірини Наріжної, Ждана Пришляка, Іванни Трешневської-Савицької, Володимира Хроновича, Олекси Цукорника (Канада), Василя Ярбія, Юрія Яремкевича та ін. Творчість цих поетів гармонійно поєднує національну і християнську

⁶ Тарас Дмитренко — псевдонім о. Дмитра Волохатюка.

тематику, прищеплює любов до рідного краю, сім'ї, повагу до людини, до всього живого на землі, виховує в малого читача добрий літературний смак, збагачує мову.

Одним із найдіяльніших співробітників «Світу Дитини» і найпопулярнішим дитячим поетом того часу був Юра Шкрумеляк (у 1931–1937 рр. — редактор львівського дитячого журналу «Дзвіночок») [90; 220]. Прекрасно відчуваючи дитячу душу, обдарований літератор мав особливий талант промовляти до дітей зрозумілою їм мовою. Варто зазначити, що процес виховання у часописі провадився не лише на прикладі гарних позитивних вчинків, а й на зображенні героїв аж ніяк не ідеальних, радше пустунів, збиточників, які якраз найбільше надаються для дитячого сприйняття. Дуже полюбилися дітям, наприклад, такі авторські персонажі, як Юрчик Кучерявий Володимира Радзиковича (Р. 1. — Чис. 6, 7, 18), Богданчик-Пустунчик Олеся Бабія (Р. III. — Чис. 17/18, 21/22, 23/24), Богдан-Псуйко Ольги Дучимінської (Р. IV. — Чис. 7/8), та інші герої цікавих пригод, які були далеко не «янголятками».

Плідно у «Світі Дитини» працював відомий дитячий поет і письменник, співробітник і редактор дитячих часописів у краю і на еміграції Роман Завадович [66; 218; 219], вірші якого вирізнялися насамперед артистичністю, естетикою слова, що нехтувалося більшістю авторів саме у творчості для дітей, адже в Галичині того часу до дитячої літератури не висувалися суворі літературно-мистецькі вимоги, не було виробленої літературної мови і критики [35, с. 5].

У «Світі Дитини» друкувалось також багато перекладів поезії зарубіжних авторів. Велику частку становили переклади з польської — це, зокрема, вірші Адама Асника, Аліни Квенціцької, Марії Конопницької, Артура Опмана, Яніни Поразінської (у перекладах і переспівах Ю. Шкрумеляка та М. Лотоцького), Генрика Збежховського, Яна Каспровича, Юліана Гувіма (у перекладах Ю. Шкрумеляка та О. Бабія); з чеської — Яна Вжесніцького, Йожефа Кожішека та Яна Неруди (у перекладах Б. Заклинського, К. Зеленівського⁷, В. Короліва-Старого, Марійки Підгірянки); із російської літератури — Костянтина Бальмонта, Олександра Блока, Василя Водовозова, Олександра Ізмайлова, Олексія Кольцова,

⁷ К. Зеленівський — псевдонім Корнила Заклинського.

Миколи Лермонтова, Апполона Майкова, Олексія Плещеева, Олександра Пушкіна, Івана Тютчева та ін. (у перекладах Ю. Шкрумеляка). Читаючи свій улюблений журнал, українські діти мали змогу ознайомитись і з творами Рабіндраната Тагора у перекладах Ю. Миха та В. Софроніва-Левицького⁸.

Та найулюбленішими дитячими жанрами, безперечно, завжди були і залишаються казки та байки. Саме вони у чарівний спосіб знайомили дітей з навколишнім світом, у найлегшій і найдоступнішій формі пояснювали складні питання соціальних взаємин між людьми, вчили товаришувати і безкорисливо допомагати у скруті, розрізняти добро і зло. Казку і байку вивищував на перший щабель дитячого виховання І. Франко: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у світі забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті» [259].

Десятки коштовних перлин української народної творчості — байок, казок, народних переказів — полишив дітям на сторінках журналу Володимир Гнатюк (розділ «Народні байки і казки із збірки В. Гнатюка» у I–V річниках «Світу Дитини»), який до кінця свого життя (1926 р.) був провідним співробітником часопису і весь час працював у редакції безкорисливо — не брав навіть тих коштів, які М. Таранько хотів повернути йому бодай за пера і чорнило, кажучи: «Будете платити мені, як будете мати 30 000 передплатників, або як якийсь український Карнеджі пришле з Америки для «Світика» 1 мільйон доларів» (Р. VI. — Чис. 11). Ілюструвала збірку казок і байок В. Гнатюка Олена Кульчицька.

Поряд з народними байками, «Світ Дитини» друкував багато авторських байок, казок і легенд, більшість яких сучасним українським дітям незнайомі. Так само мало відомі широкому загалу і письменники, перу яких вони належать: Катря Гриневичева, Франц Коковський, Авенір Коломієць, Микола Кокольський, Наталена Королева, Роман Леонтович⁹, Микита Магир, Ярослава Мандюкова, Марійка Підгірянка, Михайло Середа, Василь Софронів-

⁸ В. Софронів-Левицький — псевдонім Василя Левицького.

⁹ Роман Леонтович друкувався під псевдонімом Вуйко Влодко.

Левицький, Іванна Трешневська-Савицька, Володимир Хронович, Олена Цегельська та ін., а також улюблений дитячий письменник тих часів, один з найпопулярніших творців літературної казки Антін Лотоцький. Окрім згаданих, часопис друкував твори цього жанру, написані авторами-аматорами, — вчителями та різними культурно-освітніми, церковними діячами, як скажімо: Текля Білецька, Тарас Дмитренко, Степан Дорошук, Володимира Жуковецька, Олена Звойницька, Григорій Кадлубицький, Оля Калина¹⁰, Степан Король, Петро Люпенко¹¹, Софія Олесківна, Микола Погідний¹² та ін. Вони брали активну участь у виданні, їхня творчість повинна бути згадана і збережена для майбутніх поколінь.

Спеціально для «Світу Дитини» Антін Лотоцький придумав розділ під назвою «Казки Дідуса Тараса», де друкувалися у формі бесіди з дітьми оповідання на казкові сюжети про життя і творчість відомих представників української культури та історії, про українські товариства та організації, про видатних зарубіжних дитячих письменників. Загалом у часописі було надруковано 25 таких казок, приурочених переважно до різних ювілейних дат. Серед них: «Казка про славного Лицаря, що словом воював» (про Тараса Шевченка), «Про сироту, який орав своє поле і засівав гарним зерном» (про Івана Франка), «Про Лицаря, що мечем воював, а світло над усе цінив» (про Петра Конашевича-Сагайдачного), «Про Лицаря Зеленої Землі» (про Юрія Федьковича), «Про Лицаря без тіни» (про генерала Мирона Тарнавського), «Про співака, що в далекій чужині велику славу здобув, а Рідну Країну і Нарід Рідний до смерти не забув» (про Олександра Мишугу), «Про Лицаря Веселки» (про Олексу Новаківського), «Про людину, що дала великі скарби дітям» (про Ганса Крістіана Андерсена), «Про лицарів Ясного Сонця» (про «Рідну Школу»), «Про трудівника, що самоцвіти і жемчуги під сільськими стріхами знаходив» (про Володимира Гнатюка) та ін. Обов'язковою у кінці кожної казки була гра з дітьми у запитання та відповіді: оповідач Дідусь Тарас перевіряв, чи добре знають діти рідну літературу, історію, культуру, —

¹⁰ Оля Калина — псевдонім Ольги Мілянівської.

¹¹ Петро Люпенко — псевдонім Петра Вовка.

¹² Микола Погідний — псевдонім о. Миколи Угорчака.

вони повинні були відгадати, про кого ця казка, і доповнити її своїми знаннями. Метою «Казок Дідуся Тараса» було прищепити дітям любов до рідного слова, рідного краю, рідного народу.

М. Таранько не раз підкреслював, що український народ повинен постійно змагатися за те, щоб увійти в коло цивілізованих народів світу. Тому переклади зарубіжної літератури відігравали надзвичайно важливу роль у програмі культурного виховання дітей та юнацтва, яку реалізовував часопис, передусім — це переклади казок і байок. Найбільше місця на сторінках «Світу Дитини» було відведено творам скандинавських письменників-казкарів — Ганса Крістіана Андерсена (у перекладах М. Лотоцького, Е. Стахової, Ю. Шкрумеляка, з ілюстраціями А. Манастирського, Е. Козака, В. Цимбала) та Карла Евальда (у перекладах Б. Заклинського, К. Малицької, С. Тисовського) і казкам братів Грімм (у перекладах М. Таранька). Таким чином редакція прищеплювала дітям добрий літературний смак, друкуючи відомі у світовій літературі казки.

Найширше була представлена французька література. Серед авторів — Еміль Блем, Шарль Делон, Дені Дідро, Альфонс Додде, Рене Базен, Жан де Лафонтен, Шарль Перро, Жюль Ренар, Анатоль Франс та ін. (у перекладах В. Богацької, С. Куликівни, А. Лотоцького, Я. Мандюкової, Ю. Шкрумеляка).

Часопис публікував чимало перекладів з англійської. Першим перекладним твором, надрукованим у «Світі Дитини», був «Зоряний хлопчина» Оскара Уайльда (переклад М. Лотоцького). Він став також першою книжкою серії «Діточа Бібліотека», яку започаткував М. Таранько 1920 р. Були надруковані переклади казок американських і канадських письменників, таких, як Льюїс Беррі, Грація Адель Пірс, Аннет Читвуд, Джулія Джонсон Девіс, Фред Колбі, Харріс Джоїль Чендлер, С. Чівер та ін. (у перекладах М. Лотоцького, М. Славинської, Ю. Шкрумеляка).

Діти оглядали веселі, але разом з тим повчальні комікси німецького поета-гумориста Вільгельма Буша (у перекладах Р. Завадовича, А. Лотоцького та Ю. Шкрумеляка), і зачитувалися ними, знайомилися з творами Людвіга Бергштейна, Теодора Ерцля та ін. У «Світі Дитини» друкувалися уривки із «Цікавої подорожі Нільса Гольгерсона з дикими гусьми по Швеції» знаменитої шведської

письменниці, лауреата Нобелівської премії Сельми Лагерлеф. Зі слов'янських літератур найчастіше публікувалися переклади російських казок, байок і оповідань. Передусім — це твори Івана Крилова, Миколи Лескова, Ольги Рогової, Лева Толстого, Миколи Гаріна, Всеволода Гаршина та інших літераторів (у перекладах Б. Заклинського, К. Заклинського, С. Лакусти, М. Лотоцького, К. Малицької, окремі з ілюстраціями Е. Козака та М. Фартуха). Із чеських письменників друкувалися Карел Горкі, Ян Грушка, Прокоп Зеднічек, Алоїз Їрасек, Карел Калель, Йозеф Кожішек, Йозеф Худачек (у перекладах Б. Заклинського, К. Заклинського, В. Короліва-Старого, А. Домбровського). Українські діти залюбки читали польські казки Корнелія Макушинського, Ванди Млодніцької, Мечислава Росцішевського та ін. Неабияке місце в часописі займали байки Езопа і Федра (в перекладах або переспівах Юри Шкрумеляка).

Слід додати, що у 1930–1939 рр. частка зарубіжних авторських казок дещо зменшилася — у середньому вона становила 5-6 публікацій на рік. Часопис відкривав читачам нові імена: Йоанна Вайскріх, Елен Вендлер, Макс Гаск, Ванда Гоппе, Адольф Клявель, Вільгельм Куртман, Готгольд Лессінг, Юлій Штурм та ін.

У кожному числі «Світу Дитини» у розділі «Ріжні казки і байки без поданих авторів» були надруковані переклади казок, байок, легенд, притч із двадцяти двох мов світу: англійські, арабські, африканські, болгарські, ескімоські, естонські, єврейські, індійські, італійські, кабардинські, китайські, корейські, німецькі, норвезькі, російські, румунські, сербські, турецькі, французькі, хорватські, чеські, чеченські, японські. Для друку їх готували: О. Вігенко (рос.), С. Лакуста (рос., рум.), Г. Матвійчукова (рос.), Б. Заклинський (нім., пол., чес.), Ф. Коковський (нім., пол.), О. Ставнича (нім.), І. Ставничий (нім.), М. Таранько (нім., пол.), Ю. Шкрумеляк (нім., пол., англ.), С. Куликівна (англ., фр.), М. Кумка (англ.), М. Лотоцький (англ.), О. Цукорник (англ.), М. Островерха (італ.), В. Стасів (італ.), Т. Курпіта (фр.), Я. Мандюкова (фр.), І. Наріжна (серб.), А. Лотоцький (хорв.). Частину перекладів здійснили представники української діаспори, які активно співпрацювали з редакцією часопису.

М. Таранько користувався передруками із зарубіжних джерел, зокрема з дитячих журналів: польських — «*Ріомук*», «*Ріомусзек*»,

«Moje pisemko», чеського — «Tribuna detem», хорватського — «Mala Mladost», американських — «School Paper», «Child Life», російських — «Мирок», «Игрушечка», «Светлячок», «Родник», «Нива», «Путеводный огонек», румунських — «Gumea Copiilor» та «Amicue Copiilor», італійських — «La Domenika del Piccoli» та «Courtiere del Piccoli», а також із збірки румунських казок М. Бацарії, чеських читанок «Ráno» та «Vlaštovka», англійської читанки «A Book Nature Myths by Holbrook». М. Таранько нерідко звертався до читачів та їхніх батьків із проханням продати або обміняти на видання «Світу Дитини» довоєнні зарубіжні ілюстровані дитячі часописи для редакційної бібліотеки.

Оскільки казки вважаються своєрідним «міграційним» жанром, який кожен народ пристосовує до своїх умов, деяка частина народних та авторських зарубіжних казок «Світу Дитини» була українізованою, наділеною національним колоритом. Сучасному читачеві видається дещо незвичним «українізація» навіть власних імен закордонних письменників: досить дивно сьогодні звучать, наприклад, такі поєднання: Данило Дефо, Юрій Стівенсон, Мирон Колбі, Лукія Ветекамп та ін.

Під час формування чисел журналу «Світ Дитини» М. Таранько великої уваги надавав публікації художніх творів про історичне минуле українського народу. У тогочасній літературі майже не було оповідань про участь дітей у воєнних подіях. 1921 р. М. Таранько започаткував у часописі рубрику «Малі герої», в якій друкувалися «оперті на правдивих подіях описи про героїчні діла українських дітей і молодіжи з визвольних змагань нашого народу за волю і державну незалежність» (Р. VII. — Чис. 7). Важливість таких матеріалів була очевидною, адже українські діти всюди чули про героїзм польських дітей, нічого не знаючи про своїх однолітків, і треба було «боронити молоденькі серденька від гадючої їди чужих впливів», скріплювати дитячі почування та патріотичні пориви героїськими вчинками їх ровесників.

Найчастіше у виданні друкувалися оповідання про юних борців за волю України колишнього вояка Легіону Українських Січових Стрільців, учасника боїв Першої світової війни Юри Шкрумеляка (Р. XVI. — Чис. 5-8; Р. XVII. — Чис. 10-12; Р. XVIII. — Чис. 1, 2, 4, 6/7, 11; Р. XIX. — Чис. 4; Р. XX. — Чис. 4); інших

авторів: Анатолія Курдидика (Р. XII. — Чис. 10; Р. XIII. — Чис. 2-6, 11, 12), Франца Коковського (Р. XV. — Чис. 3), Євгена Вербенка (Р. III. — Чис. 2, 4), Михайла Середи (Р. XI. — Чис. 3-7), Антона Лотоцького (Р. XVI. — Чис. 10; Р. XVII. — Чис. 7, 11, 12), Остапа Далекого (Р. XVI. — Чис. 13, 15; Р. XVII. — Чис. 1, 4), Слави Яремової (Р. III. — Чис. 9), Наталії Замори (Р. II. — Чис. 7), Івана Яремського (Р. XVII. — Чис. 1, 5, 9). Вони знайомили читачів із дитячими персонажами, які свої найкращі вчинки склали на жертовник рідної України.

Лейтмотивом рубрики «Малі герої» може слугувати цитата з оповідання Едіти Сас¹³ «Ромко»: «Не забувай, сину, що ти Українець! Того тобі забути не вільно! Те слово для тебе стовпом огненним повинно бути. Хоч як зле тобі може буде, як тебе мучили би, свого народа тобі зректися не вільно! Ліпше смерть, ніж свій народ зрадити» (Р. III. — Чис. 10). З цього огляду річники «Світу Дитини» вдовольняли духовні потреби ідейного і патріотично налаштованого громадянина України, бо дитина, вихована в такому дусі, буде шанувати свій рідний край і народ як найбільші святині.

Усвідомлюючи значущість і вплив рубрики «Малі герої» у справі національного виховання, М. Таранько звертався до дітей з проханням також «докинути і свій листочок нев'янучого барвінку до вінка слави України» і написати спомини про якийсь геройський вчинок, гарну справу української дитини, українського горожанина чи жовніра: «Не дайте, щоби се забулося! Се наша історія! Наша гордість і слава!.. Нехай ще далекі, далекі покоління знають, за що боролися наші батьки і брати, за що любили так Україну, за що поляли так своєю кров'ю молодечою українську землю» (Р. II. — Чис. 7). На цей заклик редактора діти відгукнулися, присилаючи свої дописи у рубрику «Перші спроби молодих авторів» (згодом — «Праці наших читачів»).

Історичні оповідання Катрі Гриневичевої «Задзвонимо у прадідню славу», Антона Лотоцького «Головниця», «Ведмеже Вушко», «Парашка», Михайла Середи «Рисеві пригоди» та ін. розповідали дітям і про давнє минуле українського народу, початки його державності.

¹³ Едіта Сас — псевдонім Евеліни Брилинської.

Традиційно у журналі «Світ Дитини» друкувалися щорічні відгуки про вшанування дітьми пам'яті Т. Шевченка. Майже кожного року Михайло Таранько попередньо звертався до українських письменників та культурних діячів з проханням подавати матеріали до номера, присвяченого поетові, і закликав читачів обов'язково передплатити (або замовити) «шевченківське» число.

У шевченківських числах часопису, поряд із творами Кобзаря, друкувалися його життєписи у популярному викладі О. Білоусенка¹⁴, Корнила Зеленівського, Антона Лотоцького, Ярослави Мандюкової; вірші Олеся Бабія, Остапа Вільшини¹⁵, Романа Завадовича, Олекси Коваленка, Богдана Лепкого, Володимира Самійленка, Володимира Хроновича, Олени Цегельської, Юри Шкрумеляка та ін., присвячені Т. Шевченкові; сценки для дитячих театрів, приурочені Шевченковим роковинам; рекомендаційні списки літератури про Т. Шевченка; хронікальна інформація про проведення Шевченківських свят.

Із чітко продуманою структурою було видане ювілейне число «Світу Дитини» (Р. П. — Чис. 5/6) з нагоди 60-х роковин від дня смерті Кобзаря. Воно вийшло потрійним (21 с.) супроти традиційного (7 с.) обсягом, у барвистій обкладинці (на якій містилася реклама продукції українських інституцій та підприємств) і за мінімальною ціною, щоб найбільш родина могли придбати його для своїх дітей. Під час ювілейних Шевченківських днів журнал закликав усіх українців створити видавничий фонд під назвою «Учітеся, брати мої», який би сприяв поширенню і поглибленню народної освіти, що стане найкращим пам'ятником українському генію. Це число було розіслане українським інституціям в краю та за кордоном на адреси, які були відомі редакції, із закликом сприяти розповсюдженню журналу.

Намагаючись залучити до співпраці із журналом нових авторів, Михайло Таранько оголошував літературні конкурси на оригінальні твори про дітей «о національній або альтруїстичній закрасці», сценічні образки на 1-3 дії та оповідання на актуальні теми з громадського життя, а також пригоди з життя дітей «о

¹⁴ О. Білоусенко — псевдонім Олександра Лотоцького.

¹⁵ Остап Вільшина — псевдонім Юрія Пантелейчука.

дидактичним підкладі» віршем або прозою, невеликі статті про природу і мистецтво (у формі оповідань), життєписи визначних українців. До складу журі входили: Михайло Галушинський, Олександр Тисовський, Константина Малицька, Володимир Радзикович, Софія Олеськівна, Мирон Федусевич, Михайло Таранько. Участь у цих конкурсах брали переважно аматори — народні вчителі. Переможцями літературного конкурсу стали: Антін Лотоцький (на той час професор української приватної гімназії у м. Снятині) — за віршовану казку «Лисиця-жартівниця та зайчики-побігайчики» (Р. II. — Чис. 8); Марія Козоріз (народна учителька з м. Володимира-Волинського) — за оповідання «Сон Федька» (Р. I. — Чис. 16); Марія Штелігівна (народна учителька з м. Ряшева) — за оповідання «Побіда Спартанців» (Р. II. — Чис. 8); Володимир Островський (редактор часопису «Українська трибуна», Варшава) — за сценічну картину «Соняшник» (Р. II. — Чис. 21, 22); Володимир Іренко (Відень) — за збірку оповідань «Ваші ровесники» (Р. II. — Чис. 21, 22).

У 20–30-х рр. ХХ ст. серед шкільної дитвори популярними були малі драматичні твори. М. Таранько розважливо продовжив друкувати розпочатий у «Дзвінку» жанр сценічного образка, з огляду на те, що поєднання ідеї та показу (дії) на сцені глибше проникає у дитячу душу і свідомість. На сторінках журналу побачили світ п'єси для дітей Олеся Бабія, Олександра Білоусенка, Лесі Верховинки¹⁶, Євгена Головіна, Лідії Горбачевої, Іванни Григорукової, Аркадія Животка, Романа Завадовича, Соні Веселки¹⁷, Олени Звойницької, Григорія Кадлубіцького, Степана Короля, Теодора Курпіти, Романа Леонтовича, Антона Лотоцького, Лева Лотоцького, Константини Малицької, Петра Мерчука, Марійки Підгірянки, Володимира Хроновича, Олександра Цинкаловського, Ганни Чорнухи, Софії Чубатівни, Юри Шкрумеляка, Євгенії Янчевської, Слави Яремової та ін.

Оскільки про професійний український дитячий театр у тодішніх умовах годі було й думати, замість нього діяли дитячі аматорські гуртки, зорганізовані майже при кожній оселі «Рідної

¹⁶ Леся Верховинка — псевдонім Ярослави Лагодинської.

¹⁷ Соня Веселка — псевдонім Осипи Заклинської.

Школи». Їхня культурна діяльність була надзвичайно плідною у виховному та національному аспектах. М. Таранько успішно налагодив співпрацю із шкільними театральними колективами, допомагав їм у доборі репертуару, зорієнтованого як на міських, так і на сільських дітей. Для них він друкував: сценічні образки до дня св. Миколая, вертепи та п'єси до Різдвяних свят, постановки байок і казок (віршовані і прозові), тематичні сценки (наприклад, про дитячі роки Т. Шевченка), багато «сміховинок» і невеликих комедійок з життя дітей. Деякі п'єси були подані з режисерськими поясненнями.

Потребу у культурному проведенні дозволя М. Таранько виховував у дітей змалечку, активно закликаючи створювати дитячі драматичні гуртки. Про найкращі з них обов'язково повідомлялося на шпальтах часопису (тексти часто доповнювалися світлинами). Так, кілька разів «Світ Дитини» розповідав про дитячий театр школи ім. Князя Лева з Личаківської дільниці Львова під умілим провідом голови «Батьківського кружка» Іванни Полюгової. Тут існував також дитячий балет під орудою професора хореографії Тамари Панченко. Ці колективи виступали не тільки на шкільних сценах, а й на сцені міського театру «Ріжнородностей» та в «Народному Домі». Діти ставили на сцені фантастичні казки зі співами і танками Марійки Підгірянки та Миколи Шугаєвського, дитячі п'єси Іванни Блажкевич, Лесі Верховинки, Юри Шкрумеляка. Вистави дітей отримали схвальні фахові відгуки не лише у дитячій пресі, а й на сторінках популярного літературно-мистецького часопису «Назустріч»: «...малі актори поведуться на сцені як справжні артисти: не тільки свobodно, але й з великим розумінням жесту і міміки» (1937. — Чис. 8. — С. 5). Михайло Таранько не пропуслав жодної дитячої вистави.

Часопис подавав також цікаві й актуальні за змістом п'єски для сільських дітей, враховуючи при доборі репертуару специфічні умови демонстрації: вистави у селі відбувалися головню у читальнях «Просвіти» і потребували нескладного технічного антуражу: декорацій, костюмів, світлових ефектів.

«Світ Дитини» на його сторінках жваво відгукувався на факти успіхів та здобутків драматичних гуртків: були відзначені дитячі театри із с. Залуже (поблизу м. Збаража), с. Миклашева

(Львівський повіт), дитяча вистава до «Свята Матері», поставлена у с. Станкова (Калуський повіт), кошти від якої діти надіслали ровесникам на Яворівщині, які потерпали від голоду.

У жовтні 1929 р. М. Таранько започаткував у журналі постійну рубрику «Діточі театральні гуртки», де провадив реєстрацію усіх шкільних самодіяльних драматичних колективів. Він усвідомлював, що маленькі «артисти» у недалекому майбутньому можуть стати талановитими акторами-аматорами, які, зорганізувавшись у мандрівні і стаціонарні театри, створять важливі осередки мистецького і культурного життя краю.

Вступивши у друге десятиліття видавничої праці, аналізуючи досягнення і невдачі у роботі, М. Таранько, з метою удосконалення подачі матеріалу у часописі, розробив анкету для читачів із проханням дати свої зауваження щодо покращання змісту видання (надійшла, однак, дуже мала кількість відповідей). За результатами анкетування у журнал було внесено деякі зміни: «Отже, від 1 січня 1932 р. буде постійно в кождім числі газетки друкуватись тягла повість [повість із продовженням. — Л. К.]. Буде більше історичних оповідань з княжої і козацької доби, матеріалу казкового, природничих оповідань, сценічних картинок, легеньких наукових статейок, а менше віршів, бо майже всі за цим висказалися. Далі: забави зі співами та різні загадки — це буде для старшої дітвори.

Молодші одержать свою частину головно в ілюстрованих байочках і казочках та дотепних сміховинках. Буде збільшене число образків, бо це найважніший «магнес»*, який притягує дітвору до читання» (Р. XII. — Чис. 12).

Згідно з накресленою програмою зміст «Світу Дитини» поповнився новим жанром художньої прози — дитячою повістю. Малі читачі з нетерпінням чекали наступних номерів журналу, де було продовження захопливих, пізнавальних, цікавих, повчальних історій, пригод, подорожей їх ровесників. Сюжети для деяких повістей було взято з життя реальних дітей.

Так, герой повісті Антона Лотоцького «Славко на мандрівках» (Р. XVII. — Чис. 1-12; Р. XIX. — Чис. 1, 2, 6/7, 8/9, 10-12;

* Магнес — магніт.

Р. XX. — Чис. 1-6) під час літніх вакацій подорожує Галичиною і Карпатською Україною. Малий мандрівник із цікавістю оглядає історичні й архітектурні пам'ятки, зустрічається з багатьма людьми, знайомиться з господарським, громадським та культурним життям українців. Докладні описи мандрівок Славка Зінківського були водночас навчальним матеріалом з географії та краєзнавства для дітей.

Краєзнавчу тематику в журналі продовжив автор з Волині Павло Носувець¹⁸ у «Записках школярки з Полісся» (Р. XVI. — Чис. 11-14). Щоденник школярки Насті Надбужанки знайомив малого читача з пам'ятками історії, природою, українським життям Полісся і Підляшшя.

Твори, побудовані у формі дитячих щоденникових записів, трапляються у часописі не раз. Найцікавішим з виховного погляду є «Щоденник Славка Вірного» Юри Шкрумеляка (Р. XIV. — Чис. 2-11; Р. XV. — Чис. 1-9; Р. XVI. — Чис. 4-10) — своєрідна хроніка добрих справ і вчинків українських школярків: пожертви для інвалідів на Різдво, коляда та писанка на «Рідну Школу», допомога бідним дітям Яворівщини, Гуцульщини, Бойківщини та Лемківщини, організація «Дитячих Ярмарків» і «Свята Матері», реклама та передплата «Дитячої Бібліотеки», розповідження «Історії України для дітей», опіка над тваринами, допомога у біді тощо.

Підготувати дітей до самостійного життя і корисної праці для свого народу було одним із першорядних завдань «Світу Дитини». Художня література, зокрема дитячі повісті, великою мірою сприяли вирішенню цього завдання. Наприклад, повість Юри Шкрумеляка «Як Павлусь вийшов у люди» (Р. XVIII. — Чис. 1-12; Р. XIX. — Чис. 1, 2), головний персонаж якої — син бідної вдови, що не мав навіть теплої зимової одягу, завдяки ґрунтовним знанням, наполегливості, чесності, чуйності, гарному вихованню, реалізовує свою заповітну мрію і стає відомим у себе на батьківщині та за кордоном українським кушніром.

Треба зазначити, що М. Таранько особливого значення надавав художнім творам, присвяченим певній ділянці промислу і

¹⁸ Павло Носувець — псевдонім Павла Артемюка.

торгівлі, які пробуджували бажання дитини у майбутньому стати добрими купцями чи ремісниками. Такі твори були вагомою складовою програми виховання національно свідомої особистості. У цьому контексті варто відзначити цикл рекламних нарисів Петра Вірного «Мандрівка по рідних фабриках та установах: Зі щоденника одного свідомого школярика» (Р. XIX. — Чис. 1-12), де у популярній формі роз'яснювалися дітям значення, засадничі принципи, специфіка роботи найбільших у Львові українських промислово-торговельних об'єктів: осередку міських українських кооперативів «Народня торговля», головної кооперативної гуртівні «Центросоюз», товариств «взаємних обезпечень» «Дністер» (страхування майна) і «Карпатія» (страхування житла), об'єднання українських молочарських кооперативів «Маслосоюз», «Земельного Банку Гіпотечного» та ін., а також рекламували найкращих українських виробників хутра, різноманітних кондитерських виробів, товарів для чоловіків і жінок.

Прочитавши нариси П. Вірного, діти запропонували створити «Діточу лігу прихильників українського промислу і торгівлі». А товариство «Українська Захоронка»^{*} щороку влаштовувало «Дитячі ярмарки» — своєрідну малу виставку українських виробів, спеціально для яких Юра Шкрумеляк написав збірку віршованих декламацій «Жива реклама». На своїх ярмарках діти влаштовували справжні вистави.

Ось як розмірковували українські діти 1930-х рр.: «Варто довести до того, щоб наші люди купували тільки в своїх і тільки товари українських фабрик. Тоді нашого покупця ніхто не ошукав би, і так покупець не біднів би і купець чесно заробляв би, і весь гріш наш у нас лишався б. В той спосіб ми багатіли б...» (Р. XVI. — Чис. 3.).

Хоча за змістом часопис був орієнтований на міських дітей, редакція ніколи не залишала поза увагою сільську дітвору. Михайло Таранько надрукував у «Світі Дитини» цикл художніх прозових творів про життя сільських дітей. Передусім — це численні

* «Українська Захоронка» (до 1912 р. — «Руська Захоронка»; захоронка — притулок, сиротинець, цілодобовий дитячий заклад) — товариство, засноване 1901 р. у Львові для матеріальної допомоги та нагляду за українськими дітьми дошкільного віку серед найбідніших верств населення. Утримувало мережу стаціонарних дошкільних закладів.

оповідання Іванни Блажкевич (Р. XI. — Чис. 3, 6, 12; Р. XII. — Чис. 2, 3; Р. XIV. — Чис. 1; Р. XV. — Чис. 1, 4; Р. XVII. — Чис. 14; Р. XVIII. — Чис. 4, 7, 11; Р. XIX. — Чис. 8/9), сюжети яких, за незначними винятками, авторка (сільська вчителька), взяла із власного дитинства, з домашнього оточення. Вони вражають душевністю, щирістю і, безперечно, мали великий вплив на формування дитячого характеру [98].

Образки з життя сільської дітвори подано також у повістях і оповіданнях Павла Артемюка (Р. XV. — Чис. 4, 8; Р. XVI. — Чис. 5, 9, 13), Марійки Кузьмович-Головінської (Р. XVII. — Чис. 7/8, 9-12), Степана Короля (Р. XIV. — Чис. 7; Р. XVI. — Чис. 1, 12, 15; Р. XVII. — Чис. 11; Р. XVIII. — Чис. 1), Івана Марківа (Р. XVIII. — Чис. 3-6, 7/8, 9-12; Р. XIX. — Чис. 1-4), Мирослава Петріва (Р. XVI. — Чис. 1, 2, 8; Р. XVII. — Чис. 1, 10), Григорія Солов'я (Р. XVI. — Чис. 4, 5; Р. XVII. — Чис. 8), Олени Цегельської (Р. XII. — Чис. 1; Р. XIII. — Чис. 11; Р. XIV. — Чис. 3, 8; Р. XVII. — Чис. 7/8; Р. XVIII. — Чис. 1-3, 8/9; Р. XIX. — Чис. 4, 10; Р. XX. — Чис. 5, 6). Майже всі ці автори теж були сільськими вчителями. Їхні твори можуть видатися дещо наївними та ідеалізованими, проте це жодною мірою не применшує їхнього морально-етичного та освітньо-виховного значення у формуванні світогляду, розвитку особистості дитини та її здібностей.

Листи від сільської дітвори до редакції «Світу Дитини» вражають щирістю, сердечністю та повагою до часопису:

«Дорогий наш «Світику»!

Хоч ми у далекій закутині, та вже четвертий рік, як Ти до нас заходиш. Скільки радості й утіхи мали ми, коли наш пан учитель читав нам Тебе. Вже по красці обгортки впізнавали ми Тебе. Ах! які прегарні ті Твої оповідання, казочки та вірші, що читали їх любо. Дуже вони нам сподобались... Як ми можемо віддячитись Тобі, наш любий «Світику»! Сили на се ми ще не маємо, та про Тебе не забули. На Загальних Зборах нашої кооперативи «Зірка» признали ми 15 золотих для Тебе на пресовий фонд. Прийми від нас сю дрібну квоту, яку посилаємо тобі від щирого дитячого серця. Ми могли б й більше дати, але й про других не забули як: «Рідна Школа», «Українські Інваліди».

Дякуємо тобі, «Світику», зі щирого серця за працю для нашого добра. Бажаємо Тобі, наш Друже, найкращого розвитку, та щобиш знайшов доріжку до кожної української дитини, під стріху кожної сільської хатини.

В Труханові, дня 24 вересня 1931» (Р. XII. — Чис. 11).

У 30-х рр. XX ст. в Галичині почали широко відзначати День Матері, започаткований 1910 р. у Чикаго (1914 р. Конгрес США надав йому статусу державного свята). Серед української громади День Матері уперше провів 1928 р. Союз українок Канади. Наступного року це свято відзначали уже у Львові. Ініціатором урочистостей була редактор тижневика «Жіноча доля» Олена Кісилевська. «Світ Дитини» став активним пропагандистом свята, і щороку травневе число часопису присвячувалося цій події.

Редактор М. Таранько завжди пропонував багату програму, приурочену до Дня Матері, публікував орієнтовні сценарії, надавав рекомендації, як краще відзначити це свято. Традиційно така програма включала малу виставу і концерт, який складався із пісень та декламацій. Матеріали для святкових номерів добиралися таким чином, щоб діти відчули і зрозуміли, що український народ упродовж тисячолітньої історії вистояв передусім завдяки матері, яка від найдавніших часів першою вчила своїх дітей рідної молитви, плекала у їхніх душах любов до рідної землі і народу, вчила шанувати рідну мову й пісню, дорожити ними, гартувала тіла й душі своїх дітей на службу й посвяту для України.

У числах, присвячених Дню Матері, найчастіше друкувалися вірші, оди, молитви, оповідання, сценки Романа Завадовича, Антона Лотоцького, Юри Шкрумеляка, а також багато творів авторів-жінок: Іванни Блажкевич, Лідії Горбачевої, Уляни Кравченко, Марійки Підгірянки, Іванни Трешневської-Савицької, Олени Цегельської, Ганни Чорнухи та ін. Для прикладу наведемо, як було скомпоноване одне з перших святкових чисел (Р. XII. — Ч. 5). Його заспівом стали слова вірша Ю. Шкрумеляка «Бажання дитини»: «І буду молитись до Творця небес, щоб усякий смуток з личка мами щез» (с. 133). Вірші І. Блажкевич «Подяка нашій мамі» (с. 140-141), «Чи є в світі що солодше» (с. 146), У. Кравченко «На свято матері» (с. 129), «Сирітська думка» (с. 156), Ю. Ігорківа «Молитва за маму» (с. 160), «Письмо до матері» (с. 135) сповнені глибокої

вдячності і пошани до найдорожчої й найближчої людини на землі. Прозові твори цього числа часопису за змістом різноматематичні: оповідання «Материнське серце всюди однакове» (с. 130-132), присвячене матерям різних рас і народів світу, містило цікаві, рідко публіковані у дитячих виданнях етносвітлини; історичне оповідання «В обороні матері» Ю. Шкрумеляка (с. 137-138) захоплювало відважним вчинком сина, який захистив свою матір від смерті, чим викликав повагу у жорстокого татарського хана; мініатюра «Матусю, чого ти плачеш?» Л. Примруженка (с. 147-148) застерігала ніколи не сердити і не лякати рідну неньку; про те, що мами є не тільки у дітей, розповідало популярне оповідання Л. Бачинського «Материнська любов у звірят» (с. 139-140). Було також представлено кілька оповідань у перекладах з чеської: одне з них — «Коли мама спить?» (переклад О. Заклинської), спонукало дітей задуматись, чи має матір час на відпочинок (с. 142-143), інше — «Правдива мати» у перекладі Б. Заклинського (с. 145-146), підтверджувало істинність вислову «не та справжня мати, яка народила, а та, що виховала»; у його ж перекладі було опубліковано оповідання «Великі мами славних людей» про ті риси характеру, які перебрали від своїх матерів Наполеон Бонапарт, Джордж Вашингтон, Йоганн Вольфганг Гете, Джордж Гордон Байрон (с. 149-150).

Значну частину публікацій «Світу Дитини» займали науково-популярні та пізнавальні статті з історії України. Уже з першого числа М. Таранько почав друкувати «Коротку історію України» (для молоденьких читачів) М. Галушинського (Р. І. — Чис. 1, 2, 4-7, 10). Великий тематичний блок у масиві історичних матеріалів журналу становили популярні статті, написані у формі оповідань, опубліковані у рубриці «Малий історик»¹⁹. Це своєрідні короткі курси українознавства для дітей: починаючи від матеріалу під назвою «Де і коли повстала Україна», діти вивчали історію княжої Київської Русі, Галицького князівства, довідались про те, як Україна потрапила під владу монголо-татар, Польщі, Литви та Московії. Чимало публікацій рубрики розповідають про історію українського козацтва: «Про славних козаків-запорожців та про їх першого кошового Дмитра Байду-Вишневецького (1555–

¹⁹ Автором публікацій «Малого історика» був Антін Лотоцький.

1564)», «Про козацького отамана Івана Підкову», «Про отамана Самійла Зборовського», «Про козацьких отаманів Кониського і Наливайка (1590–1597)», «Про життя на Україні за козацьких часів», «Про гетьмана Богдана Хмельницького», «Юрась Хмельниченко та Іван Виговський», «Гетьман Дорошенко», «Про гетьмана Івана Мазепу (1687–1709)», «Про наказного гетьмана Павла Полуботка (1722–1724)», «Останні гетьмани України: Данило Апостол і Кирило Розумовський», «Про зруйнування Січі і про гайдамаків», «Що робили запорожці після зруйнування Січі» та ін. Багато оповідань цього циклу супроводжувалися віршами Ю. Шкрумеляка.

Окрім публікацій, присвячених давній історії нашого краю, упродовж 1938 р. у кожному числі «Світу Дитини» М. Таранько друкував статті про нову добу в історії світу й України: про Українських Січових Стрільців, про зміни в Європі (зокрема на українських землях), які спричинила світова війна, про славі, хоча й недовгі часи відродження самостійної української держави. Всі ці матеріали редактор подавав під загальною рубрикою «Історія України: найновіші часи» (Р. ХІХ. — Чис. 2-12).

Виклад матеріалу в популярних статтях на історичні теми був послідовним і доступним, забезпечував якісне додаткове читиво школярам та допомагав учителям на уроках історії.

Від 1932 р. у часописі друкуються популярні матеріали з українського краєзнавства, представлені статтями Івана Крип'якевича — «Галич», Богдана Лепкого — «Наш рідний край», Павла Артемюка — «Полісся», Ореста Ковалюка — «Заліщики». У 1935 р. Михайло Таранько вперше опублікував матеріал з українського мовознавства — статті Богдана Заклинського «Українська мова та її говірки» (Р. ХVІ. — Чис. 1, 2, 4), в яких автор вчив дітей розуміти рідну мову, любити її та пишатися нею. Окрім того, журнал започаткував курс вивчення іноземної мови — рубрику «Всі вчимося англійської мови» провадив Антін Лотоцький.

Аналізуючи науково-популярні матеріали українознавчої тематики «Світу Дитини», ще раз глибоко переконаємось у тому, що часопис М. Таранька відіграв колосальну роль у національно-патріотичному вихованні молодих українців. Жодна важлива віха української історії не була залишена поза увагою редакції. Це публікації навіть не стільки з українознавства як науки, скільки

з «україновідчування»: головну роль у них відіграє емоційний елемент — вони формували позитивно-психологічне ставлення до українства. Доречно тут навести цитату одного з авторів часопису, учителя і суспільно-громадського діяча, співробітника газети «Стрийська Думка», члена НТШ Михайла Приймака: «Оповідання “Світу Дитини” — це просто жемчуги, на почві яких виростають громадянські серця й душі нашої молоді... Вони так гарно й глибоко продумані, нав'язані такою великою любов'ю до всего, що рідне, шляхотне й етичне, що не вірю, щоби молодь, вихована на них, виросла на безідейну отару. Хай мені вільно буде назвати ці оповідання духовними вітамінами» [188]. Цвіт української молоді, кращі представники якої пізніше стали героями ОУН, УПА, виховувався саме на таких публікаціях «Світу Дитини».

Однак, на жаль, широка програма науково-популярних статей з українознавства не могла бути виконана редакцією повністю через цензуру, про що відверто повідомив М. Таранько в одному з чисел журналу: «З географії та історії України маю багато гарних статей, але що ж... хісна з них не буде ніякого, бо на тім місци матимуть читачі білі сторінки, а відвічальний редактор... 7 днів арешту з заміною на 100 золотих кари...» (Р. XII. — Чис. 7/8).

Журнал друкував статті з інших галузей знань, їх завданням було розширити світогляд дитини, пояснити суть основних понять, викликати бажання мислити, розвивати допитливість. У цьому контексті варто відзначити насамперед науково-пізнавальні статті з географії та природничої тематики, особливо — про тваринний світ. Це, зокрема, статті, названі «листами», відомої популяризаторки та перекладачки Софії Куликівни про Англію, Аргентину, Грецію, Китай, Мексику, Німеччину, Нову Зеландію, Перу, Туреччину, Чилі. Всі вони були багато ілюстровані, містили не лише описи побуту та звичаїв різних народів світу, а й інформацію про життя дітей у цих країнах, що особливо цікавило маленьких читачів.

Інформаційно насичені, щедро ілюстровані статті Дарії Гриневич-Витанович (дочки письменниці Катрі Гриневичевої) з доволі поетичними назвами: «Оksamитова шкірка» (про кротів), «Сіренька Мама» (про лиликів), «Лицар Голка» (про їжаків), «Розчесаний хвостик» (про білок), «В царстві Краплини Води» (про життя

найдрібніших живих організмів), є зразком дуже вдалого плетива наукових фактів, корисних відомостей у сюжетну канву розповіді. Вони слугували додатковим читивом з природничих наук, оскільки містили багато доповнень і пояснень, яких у шкільних підручниках не було.

Упродовж 1925 р. М. Таранько надрукував працю відомого російського вченого М. Рубакіна «Оповідання з життя звірят» (Р. VI. — Чис. 1-5, 7/8, 9, 11, 12).

У «Світі Дитини» було опубліковано чимало інших статей про різноманітних представників флори і фауни, запозичених з іноземних джерел. Це, зокрема, науково-популярні оповідання Адольфа Гайльборна «Жирафа», «Верблюд», «Лама», «Зебра» (Р. IX. — Чис. 2-5), які згодом сформували окрему ілюстровану книжку «Дикі звірі: оповідання про їх життя-буття», що її М. Таранько видав 1929 р. у серії «Бібліотека для молодіжи».

Відомо, що діти найбільше у світі мріють почути і побачити те, чого раніше ніколи не чули і не бачили. Саме про таких дивних і незнаних для української дитвори істот — про «мешканців» Океанографічного музею у Монако та звірів із Зоологічного парку в Берліні — розповідала на сторінках журналу Ярослава Мандюкова.

Оригінально побудовані пізнавальні оповідання Юри Шкрумеляка, які разом з тематичною інформацією містили елементи українознавства. Так, стаття про вирощування і технологію виробництва чаю була водночас розповіддю про українців, яких доля закинула на далекий острів Цейлон (Р. XIV. — Чис. 7). А стаття «Звідки взялася в нас кава» (Р. XV. — Чис. 2) не лише інформувала про властивості, виготовлення, запровадження та використання цього харчового продукту в різних країнах світу, а й розповіла дітям про сміливого оборонця Відня від турків, нашого земляка із Самбірщини, Юрія Кульчицького, який 1683 р. відкрив у Відні першу кав'ярню. Автор не забув також прорекламувати львівські українські заклади торгівлі, у яких можна було придбати цей популярний напій.

У 1931 р. редактор започаткував у журналі рубрику «Розмови з області природи» циклом популярних статей дописувача із Поділля Олександра Яницького під загальною назвою «Гутірки про природу»: «Повітря» (Р. XII. — Чис. 4), «Зміни тіл» (Р. XII. —

Чис. 9), «Вуглекислий газ» (Р. XIII. — Чис. 2; Р. XV. — Чис. 10), «Світло» (Р. XV. — Чис. 8). Виклад матеріалу — напрочуд доступний: автор подавав інформацію так, що складні наукові поняття, явища, досліди ставали не лише зрозумілими, а й зацікавлювали юного читача.

До науково-популярних публікацій можна віднести також друковані у журналі життєписи (або ж їх переклади) відомих українських та іноземних письменників, педагогів, політичних діячів, винахідників, композиторів, співаків, художників: Володимира Барвінського, Леоніда Глібова, Бориса Грінченка, Пантелеймона Куліша, Степана Коваліва, Константи́ни Малицької, Андрея Шептицького, Симона Петлюри, Модеста Менцинського, Миколи Лисенка, Василя Ємця, Павла Ковжуна, Ганса Крістіана Андерсена, Вільгельма Буша, братів Грімм, Даніеля Дефо, Сельми Лагерлеф, Редіарда Кіплінга, Джорджа Вашингтона, Томаша Масарика, Йогана Генріха Песталоцці, Джеймса Ватта, Семюела Морзе, Джорджа Стівенсона, Людвіга Бетховена, Георга Фрідріха Генделя, Франца Йозефа Гайдна, Вольфганга Амадея Моцарта, Альбрехта Дюрера, Огюста Родена та ін., авторами яких були М. Галушинський, Б. Заклинський, А. Лотоцький, К. Малицька, Я. Мандюкова, М. Таранько та ін. У 1939 р. для публікування матеріалів про знакових персоналій (як позитивних, так і негативних) створено окрему рубрику «Ті — що про них світ говорить», куди увійшли статті про Адольфа Гітлера, Бенітто Муссоліні, Джозефа Чемберлена, генерала Франциско Франко (Р. XX. — Чис. 3, 4).

Турбувався редактор і про фізичне здоров'я дітей, закладаючи основи медичних знань і гігієнічних навичок. Прикладом цього слугують популярні оповідання Романа Осінчука, — відомого лікаря і громадського діяча, члена Українського лікарського товариства, Українського гігієнічного товариства, редактора популярного місячника «Народне Здоров'я».

Щоб підняти інтелектуальний рівень дитини з 1922 р. у журналі започатковано рубрику «Всячина», де друкували інформацію про досліди та винаходи у різних галузях науки, техніки, про видатні події культури й мистецтва та інші т. зв. «цікавинки». Це, зокрема, такі публікації: «Звідки взявся папір», «На чім і чим писали люди в старині», «Коли і від кого навчилися українці читати

і писати», «Як повстала книжка», «Як друкують книжку?», «Книжки величини поштового значка», «Як робиться олівці?», «Історія годинника», «Годинники гіндусів», «Олімпійські ігрища», «Український танок», «Китайська школа», «Свято ляльок в Японії», «Чим люди кормляться?», «Як ростуть хлопці і дівчата», «Які є заняття в людей?», «Мова звірят», «Розмова про звізди», «Сонце і його планети», «Хто і як винайшов далековид*», «Що таке сахарина», «Дивні штуки** з снігом» тощо.

Від 1934 р. для таких матеріалів запроваджено рубрику «Цікаві відомості», чимало публікацій (майже усі без авторів) пролюстровані гарними малюнками або фотографіями.

Чітко продумана редактором М. Тараньком програма публікації науково-популярних та пізнавальних матеріалів часопису сприяла цілісному вихованню не тільки патріота-українця, а й освіченої, розумної, культурної людини. Недарма у 20–30-х рр. у Галичині побутовало прислів'я, придумане самими дітьми: «Хто “Світик” читає — умом підрастає».

М. Таранько невтомно нагадував своїм юним читачам, що піднести дух українського народу, розбудити його до повноцінного життя та поступу, не дати пропасти «під ледяними кригами лінивства, байдужості, зневіри у власні сили та інших пороків, найстрашнішим з яких є темнота — невіжество», можуть лише просвіта, знання та наука. У журналі друкувалися статті, присвячені діяльності товариства «Просвіта», роз'ясненню його ролі для українського народу, «Святам Книжки», які організувала «Просвіта» щороку у жовтні; подавалися переліки видань «Просвіти».

Великий обсяг часопис відводив публікаціям розважальних матеріалів, які допомагали організувати та проводити дитяче дозвілля. Так, у розділі «Ігри та забави» друкувалися описи забав та забавлянок для найменших, наприклад, віршовані жарти і загадки або гуртові віршовані декламації з наслідуванням рухів і звуків тварин (інколи з нотами); ігри та забави для дітей молодшого та середнього шкільного віку, які поділялися на кімнатні дитячі забави, забави на повітрі під час прогулянок і фестин

* Далекovid — підзорна труба.

** Штука — дослід (тут), фокус.

(рухові, говорені, мімічні, зі співами і хороводами), як-от: «Німа забава: гра мімічна», «Сліпий господар і слуга: гра рухова», «Учитель музики: гра говорена» (Р. X. — Чис. 1). Підбирали та упорядковували їх для «Світу Дитини» Володимир Гоцький («Весела табличка множення» (Р. I. — Чис. 12), Олександр Тисовський («Лови», «Розсипані перли» (Р. I. — Чис. 5, 9), Евеліна Брилинська («Сільські діточі забави» (Р. II. — Чис. 9/10, 12), Михайло Кумка («Забави для початкових шкіл і дитячих садків» (Р. IV. — Чис. 17; Р. V. — Чис. 1, 4, 10, 18), Євген Грицак («Забави для хлопців» (Р. VI. — Чис. 1-4) та ін. Діти, яким не вдавалося перемогти у грі, декламували уривки з улюблених поем Т. Шевченка — такою була умова багатьох забав для старших школярів.

Особливу увагу редколегія звертала на інтелектуальні ігри типу «запитання і відповіді» — розваги, які вправляли пам'ять і збагачували дітей знаннями. Окремо вирізняється своєрідна тематична серія товариських забав під назвою «Як бавився наш гурток?», куди входили: «Забава історична», «Забава в купців», «Забава в ремісників», «Забава в вибори». Такі групові ігри для старших дітей не лише розвивали їхній інтелект, а й допомагали орієнтуватися у різних явищах та поняттях, збагачували практичними знаннями, принагідно впливали на вибір майбутньої професії.

Від 1935 р. у розділі почали друкувати описи різних фокусів та інших магічних «штук» (рубрика «Чарівник-Ромко»), більшість з яких надсилали читачі зі США, Канади, Бразилії (Р. XVI. — Чис. 6-16; Р. XVII. — Чис. 1-6).

У розділі «Загадки, ребуси, шаради» подавалося багато складових, перехресних, звукових, орнаментальних, географічних, фігуральних, рахункових, зоологічних та інших загадок, ребусів, сушиголовок, скриванок. Значну частину їх придумували самі діти. Для укладання та розв'язання загадок треба було володіти добрими знаннями з історії, літератури та географії України. Праця над загадками була своєрідним іспитом дитячих знань, допомагала розвивати оригінальність думки та критичне мислення. За правильно розв'язані завдання переможці отримували книжкові премії. Щоправда, були періоди, коли М. Таранько не мав фінансової можливості висилати дітям нагороди, але завжди знаходилися жертводавці в краю, США та Канаді, які забезпечували

матеріальну сторону проблеми. Так, першою на «Світ Дитини» пожертвувала кошти одна з наймолодших українських кооператив — селянська механічна ткаля «Полотно» (2000 мк), другою — кооператива «Народня торгівля» у Львові (4000 мк), львівське «Краєве товариство охорони дітей і опіки над молоддю» також асигнувало 2000 мк на премії для читачів за уважне розв'язування загадок, а українці — жителі м. Теодора (провінція Саскачеван, Канада) — пожертвували кошти для підтримки видавництва.

Про різносторонню політику головного редактора у формуванні авторської теки свідчать віршовані «куховарські та цукорничі приписи»* для дівчаток під рубрикою «Наші малі господині» (від 1937 р.), чи не єдиний «Світ Дитини» друкував такі тексти. Очевидно, тут проявився колишній досвід М. Таранька, який в юності опанував фах кулінара-кондитера. Послідовність приготування страв та випічок і рецепти до них звіршував Юра Шкрумеляк («Нині буде медівник» (Р. XVIII. — Чис. 3), «Риба на Різдво», «Марусин сирник», «Крухий тортик для мами», «Морожене сметанкове — дуже добре і здорове», «Лакомка з яблук» (Р. XIX. — Чис. 1, 4, 5, 6-7, 8-9), «Смачний борщик на Свят Вечір» (Р. XX. — Чис. 1) та ін.).

Журнал подавав також матеріали для дитячої ручної творчості: схеми, конструкції, пояснення та поради, як самому зробити, наприклад, іграшки (ляльку, вітряний млинок, човника, дерев'яного коника тощо), меблі та одяг для ляльок, оправу для книжки, підставку для зубочисток, прикраси на ялинку, санчата і т. д. До речі, при педагогічному інституті у Женеві існувала постійна виставка дитячого мистецтва, куди «Світ Дитини» надсилав найкращі роботи своїх читачів.

Піклування про малого українця, доля якого закинула на чужину, про його самоусвідомлення як про представника українського народу, ніколи не випадало із поля зору редколегії журналу. Михайло Таранько не раз звертався до українців у діаспорі (головно у США та Канаді) з проханням не шкодувати коштів на цей дитячий часопис, який стане великим моральним «бізнесом» для їх дітей у майбутньому, а дітей закликав: «Не забувайте на

* Припис — рецепт.

чужині про се, що ви діти українського народу і мусите винести з осередка, в якому тепер живете, чисте серце і незіпсовану нічим душу» (Р. II. — Чис. 17).

У серпні 1921 р. у Вінніпезі відбувся Великий з'їзд українського народного вчительства Канади, на якому «Світ Дитини» отримав на свою адресу слова похвали і визнання його ролі у розвитку культурного життя канадських українців. На з'їзді було прийнято рішення про обов'язкову передплату журналу для усіх українських шкіл Канади (Р. II. — Чис. 18).

Усвідомлюючи величезне значення книжки та журналу для національного виховання дітей, М. Таранько опублікував у «Світі Дитини» низку відозв та звернень до українського громадянства в діаспорі. Ось уривок одного з них: «Українська дитина за океаном є зовсім позбавлена доброї книжки, зміст якої відповідав би її духовній потребі та поступово розбуджував жадобу до читання української книжки. Українська дитина живе по більшій частині в англійських осередках, де не чує матірньої мови, не бачить українського друкованого слова і через се поволі тратить почуття національності, а через читання найбогатшої у світі англійської літератури для дітей, скріплює в собі чужі впливи тай пропадає для України навіки у безмежному морі «американізації». Тому просимо всіх людей доброї волі, а передусім священників, учителів і образованих робітників, щоби розвели якнайширшу агітацію за книжкою для українських дітей...» (Р. III. — Чис. 15/16). Цей комунікат редакція просила передрукувати в усіх українських часописах за кордоном. І вже через півроку існування журнал мав понад 100 передплатників тільки у США і Канаді; агенції «Світу Дитини» діяли у Празі, Нью-Йорку, Вінніпезі; головне представництво, яке функціонувало в Українському клубі у Харбіні, охоплювало своєю діяльністю Сибір, Маньчжурію, Корею і Зелений Клин.

Ось як поетично і трепетно звертався головний редактор до своєї милої аудиторії: «На своїх листках принесу вам кожним разом звук рідної мови, принесу розраду для ваших сердець і веселим усміхом зганятиму сум з ваших личок і втиратиму слізки з ваших любих оченят. Тому не забувайте про мене і пишть якнайчастіше» (Р. XVI. — Чис. 2).

Свідченням безперервного спілкування редакції зі своїми юними читачами є численна кореспонденція з цілого світу. Власні твори та листи у «Світ Дитини» надсилали українські діти (і навіть їх батьки) з Австрії, Англії, Африки, Бразилії, Єгипту, Канади, Китаю, Парагваю, о. Суматра, США, Франції, Чехословаччини, Швейцарії. У них діти цікавилися рідним краєм, його історією, писали про відзначення в українських осередках днів пам'яті Т. Шевченка, святкування св. Миколая, звітували про театральні вистави, організовані «Рідною Школою», надсилали вітання редакції з нагоди різних свят, прохали про налагодження листування з дітьми в Україні. Задовольняючи це прохання, 1929 р. редакція журналу запровадила рубрику «Хочемо познакомитись», під якою подавалися адреси дітей-читачів «Світу Дитини» з України та українських дітей в діаспорі. Малі читачі з-за океану в міру своїх сил старалися допомогти видавництву: з Канади прислали англійські дитячі журнали та сценічні композиції (Р. XV. — Чис. 4), у Нью-Йорку старші школярі самі переклали «Історію України для дітей» і надрукували її розділами в «Junior Amerika» (Р. XVIII. — Чис. 2), юні вихідці з Лемківщини зібрали гроші на фонд «Діточої Бібліотеки» для бідних лемківських дітей в Україні (Р. XVIII. — Чис. 11), діти переслали через свій журнал пожертви для «воєнних» сиріт, які перебували у притулках і сиротинцях, на утримання українських шкіл у Галичині і, звичайно, намагалися по змозі матеріально підтримати (насамперед — передплатою) улюблений журнал.

Усі ці заходи проводилися з допомогою дорослих, які також не були байдужими до долі дітей у «старому краю». Так, українець із США, заховавшись під іменем Василь Тихий, для всіх шкіл у Галичині та Волині, де нема бібліотек для дітей, передплатив на один рік «Діточу Бібліотеку» і «Світ Дитини», які мали започаткувати постійну дитячу бібліотеку. Для дітей, які прочитають у 1934 р. найбільше книг, В. Тихий виділив 10 премій (Р. XV. — Чис. 6). Гроші, заощаджені з важкої праці, призначив він на таку достойну мету, щоб мати «сердечне вдоволення» і щоб інших, багатших від себе, американських українців захопити до цієї справи.

Пропагування «Світу Дитини» постійно залишалось у центрі уваги української діаспори. Наприклад, родина Кочанів, вихідців з

Галичини, влаштувала виставку творів українського мистецтва з приватних збірок. Тут експонувались: вишивки з різних регіонів України, писанки, килими, вироби з дерева і кераміки, живопис українських малярів, колекції українських марок, банкнотів і монет. Багато чужинців із великим подивом і захопленням оглядали ці скарби української культури. Виставка, яка тривала впродовж 1934–1935 рр., була пересувною (Лос-Анджелес — Сан-Франциско — Чикаго). Окремий відділ на ній був присвячений «Світу Дитини» і «Діточій Бібліотеці». Така ініціатива сприяла поширенню українського дитячого друкованого слова по всій Америці (Р. XVI. — Чис. 11).

Для ознайомлення малих українців із життям їх ровесників за кордоном М. Таранько друкував кореспонденції про діяльність «Рідної Школи» у канадських містах Брендон, Вінніпег, Йорктон, Кенора, Норквей, Оттава, де українська діаспора була найчисельнішою (Р. VIII. — Чис. 4; Р. X. — Чис. 2; Р. XIII. — Ч. 7; Р. XVI. — Чис. 9, 13, 14), а також у європейських: Амстердамі, Братиславі, Відні, Кракові, Везін-Шалеті (Франція), Парижі (Р. III. — Чис. 21, 22; Р. VII. — Чис. 7/8; Р. X. — Чис. 10; Р. XI. — Ч. 7; Р. XVI. — Чис. 7, 15). Така інформація, надіслана із чужинецьких середовищ, була надзвичайно важливою, оскільки вчила українських дітей солідарності та допитливості до того, що діється нового в світі. Часто ці статті супроводжувалися світлинами шкільної дитвори, дитячих театральних гуртків. У 1930 р. у зміст журналу введено рубрику «Картини зі “Світикового Альбому”» з віршованими фоторозповідями про закордонних читачів, дописувачів та популяризаторів часопису.

Інколи «Світ Дитини» в особі Михайла Таранька був єдиною інстанцією, яка могла вирішити дитячі проблеми. Так, 250 українських дітей із с. Остурня (Чехословаччина) склали сердечну подяку д-ру Костю Паньківському зі Львова за подаровані школі дитячі книжки (114 кн.) та передплату на «Світ Дитини» і «Дзвіночок» (Р. XIII. — Чис. 5). Школярі із с. Підпleshа (Закарпаття) також звернулися до редакції журналу з проханням надіслати книжечки, бо самі дуже бідні (Р. XV. — Чис. 5).

Народившись далеко від України, зачаровані розповідями про неї своїх батьків, діти мріяли побачити цей чудовий край: «Які

ви щасливі, що живете на рідній землі та чуєте від уродження свою рідну мову, що ходите до українських шкіл, а в маю слухаєте у садочку щебет соловейка... Чи справді так гарно у вас на Україні?... Напишіть бодай кілька слів на карточці з видами ваших місцевостей...», — просив своїх ровесників, яких називав своїми братами і сестрами, мешканець канадського міста Кенора, учень 5-го відділу «Рідної школи» Микола Цуркан (Р. XI. — Чис. 8).

Велике зацікавлення місцем проживання своїх ровесників висловлювали діти із села Арданово, що на Закарпатті: «Знаємо, що українські діти розсіяні по цілому світі, і певно «Світик» до многих з них заходить. Ми хотіли б пізнати всі краї світа, про котрі учимося з географії. Тому хотіли б зібрати збірку краєвидів з цілого світу. Тому просимо Вас, дорогі браття і сестрички, українські діти з цілого світу, пішліть нам образки найкращих міст, гір, околиць і краєвидів з того краю, де живете» (Р. XVIII. — Чис. 5).

Листування редакції «Світу Дитини» з читачами мало величезну виховну вартість. Українська дітвора «копицями» листів засипала свій журналик. Редактор завжди знаходив час на написання відповіді кожній дитині, нагадуючи особливо нетерплячим, що «треба вміти відбути лекцію терпеливості». Від 1922 р. (Р. III. — Чис. 7) у журналі запроваджено рубрику «Листи від наших читачів», де вмішувалися найцікавіші зразки.

Передплатники частенько скаржилися редактору на те, що «улюблена газетка» приходиться із запізненням (особливо на села) або взагалі десь пропадає у дорозі, просили надрукувати відозву до «недоброї Цьоці Почти». М. Таранько знаходив для дітей очевидне роз'яснення: «Відозва нічого не допоможе, бо під теперішню пору терпить Почта на «нерви» і не може знести всього, що наше, а передовсім має «слабкість» до українських газет... зі злості хотіла би вона нас усіх пожерти. На жаль, однак не має вже зубів і фиркає тільки копитами... а робить «Світику» різні несподіванки тому, що годує тепер у себе дуже багато «індиків», які не зносять синьожовтої краски» (Р. II. — Чис. 23).

На сторінках журналу дітям було подано безліч корисних порад, серед яких: як закладати шкільні і домашні бібліотеки, які читати книжки, як корисно і з приємністю провести вакації, як заробити гроші, як виправити письмо, що ставити у дитячих театрах, як власними силами заробити на передплату «Світу Дитини».

Малі приятелі «Світика» втілювали у життя усі ці поради, а також вигадували багато інших способів, аби матеріально підтримати видавництво: збирали лікарські рослини, розводили хутряних домашніх тварин, колядували, продавали самостійно зроблені ялинкові прикраси, ставили вистави, а зароблені гроші жертвували на журнал. М. Таранько не забував складати всім маленьким жертводавцям подяку за їх благородну ініціативу та втілення гарної думки у реальну справу.

М. Таранько зі сторінок свого часопису привчав батьків, замість солодоців та іграшок, купувати дитині на іменини, під святкову ялинку добру, гарну книжку, класти книжку і до «коша» св. Миколая поміж дарунки, привчати старшу молодь до того, щоб зі своїх дрібних заощаджень чи принагідних заробітків купувала книжки, таким чином формуючи власну бібліотечку.

Окрім безпосередньо редакційно-видавничої діяльності видавництво надавало чимало послуг. Наприклад, через нього можна було переказати гроші для дітей, які перебували на навчанні за кордоном; видавництво допомагало також у продажу вживаних дитячих речей (одяг, іграшки, спортінвентар), музичних інструментів тощо, у прилаштуванні гімназистів на квартири.

Прикладом щирої, зворушливої дитячої любові та визнання було і те, що малі друзі «Світу Дитини» не раз сердечно запрошували усю редколегію на відпочинок під час літніх ваканцій, а дорослих, які при нагоді опинялися у Львові, просили обов'язково завітати на вул. Зіморовича, 3 (тепер — вул. Дж. Дудаєва), в редакцію, щоб передати вітання М. Таранькові або хоча б букетик польових квітів; малі читачі та їхні батьки не забували привітати дорогого редактора і видавця з днем іменин, присвячуючи йому ілюбому «Світикові» вірші.

Отримуючи такі поетичні листи, Михайло Таранько продовжував шукати юних українських вундеркіндів, всіляко підтримував у дітей бажання віршувати, насамперед у селах, де «криється багато великих талантів, які з причини невідрадних обставин життя марніють, замість стати ужиточними для загального добра». Вже в першому річнику журналу М. Таранько запровадив рубрику «Перші спроби молодих авторів» (згодом — «Праці наших читачів»). Про роль «Світу Дитини» у формуванні національної свідомості

та життєвих орієнтирів юних українців свідчать назви їх творів: «До українських дітей», «Україні служи», «Українцям», «Наука», «Поможім Україні», «Учімся», «Бій за Україну», «Коляда на «Рідну Школу», «Рада матері» (допомагай сиротам), «Чесноти української дитини», «Молитва дитини», «Цвіла колись то Україна». Різною була авторська майстерність цих творів, але найголовнішим чинником було намагання редактора залучити дітей до літературної творчості й активного суспільного життя. І це йому вдавалося. Так бідний, фізично виснажений юнак із с. Бугаївка (Волинь) Дмитро Суханів надіслав у редакцію листа з розпачливою розповіддю про тяжке життя у селі, де люди тушіють від праці та не хочуть ніякого просвітку, грамоти, а прагнуть лишень одного — більше землі. Його батько навіть забороняє йому читати книжки. Хлопець шукав підтримки в М. Таранька, надіслав своє оповідання «Івась», прохаючи дати йому оцінку. Отримавши відповідь, він не приховував свого щастя: «Ви своїм листом вернули мені майже загублену надію на щось краще, ніж те сіре, буденне життя, яким я живу. Ви мов би навіяли на мене якусь енергію й охоту до праці... Ви зрозуміли щирі почування пригніченого обставинами юнака і подали йому слово втіхи і поради, може як раз руку для утопаючого» [133, арк. 58, 65, 66]. Юнак жадав від М. Таранька порад щодо літератури для читання, прагнув інтелектуально розвиватися, намагався писати про життя села. Згодом цей сільський хлопець заклав у Бугаївці «Пласт» і став секретарем місцевого осередку «Просвіти».

Неабияке навантаження в інтелектуальному, естетичному і духовному розвитку дитини несли ілюстрації часопису. Адже саме малюнок найкраще промовляє до дитячої душі. В оформленні журналу переважали народні мотиви, казкові сюжети, ілюстрації на історичну тематику, близькі до української ментальності. З огляду на майстерність виконання та експресію передачі ідей в образному вигляді, кожна ілюстрація, поміщена в журналі, — це справжній мистецький твір, що нечасто траплялося у тогочасних дитячих часописах. Редакція майже не використовувала чужих кліше. За кількістю ілюстрацій (за 10 років — майже 1000) «Світ Дитини» міг сміливо конкурувати з найвідомішими європейськими дитячими виданнями. У художньому оформленні «Світу Дитини» брали

участь такі видатні митці, як Олена Кульчицька, Антін Манастирський, Осип Курилас, Володимир Січинський, Роберт Лісовський, Едвард Козак, Павло Ковжун, Петро Андрусів, Микола Бутович, Лев Гец, Юрій Вовк, Віктор Цимбал, представники різних шкіл і напрямів, кожен з них прекрасно відчував дитячу душу, був добрим знавцем психології дитини.

Перші п'ять річників часопису ілюстрували головним чином *Олена Кульчицька* (Лепкий Б. «Батько й син» (Р. I. — Чис. 7), Гриневичева К. «Задзвонимо в прадідну славу», «Червона коровка» (Р. I. — Чис. 3, 6), Лотоцький А. «Головниця : народний переказ» (Р. II. — Чис. 3, 4), Доде А. «Коза пана Сегена» (Р. II. — Чис. 7) та ін.), *Антін Манастирський* (Штокалко П. «Старець і діти» (Р. I. — Чис. 12), Вільшенко Я. «Лисиця-жартівниця та зайчики-побігайчики (Р. II. — Чис. 11, 12), Фодчук С. «Цар і рожа» (Р. II. — Чис. 15), Андерсен Г. К. «Дівчинка з сірничками» (Р. III. — Чис. 1), Бабій О. «Пригоди Богданчика Пустунчика» (Р. III. — Чис. 17-24), Дучимінська О. «Богдан-Псуйко» (Р. IV. — Чис. 17-24) та ін.) та *Осип Курилас* (Лотоцький А. «Дідусева казка» (Р. I. — Чис. 9), «Казки дідуся Тараса» (Р. II. — Чис. 3, 4) та ін.). *О. Кульчицька* була автором заголовної віньєти для I Річника часопису, *О. Курилас* — для II, IV і V Річників, а *Володимир Січинський* скомпонував її для III Річника. Мистецьке оформлення обкладинок для IV і V Річників «Світу Дитини» виконав *Роберт Лісовський*. У подальших роках М. Таранько практикував доручати ілюстрування окремих річників часопису якомусь одному художнику. Так, наприклад, VI–VIII Річники проілюстрував *Віктор Цимбал*. Це, зокрема, такі казки: «Про журавля та чаплю», «Добрий син» (Р. VI. — Чис. 6), «Про князенка змія і дівчинку Орісю» (Р. VII. — Чис. 3), байки «Війна в лісі», «Співак цвіркун і богатир хом'як» (Р. VI. — Чис. 5, 7), «Як зайчик перехитрив лиса» (Р. VII. — Чис. 2), «Людська жертва» (Р. VIII. — Чис. 8), «Зозулька-Рябулька» (Р. VIII. — Чис. 9) та ін.). Митець виконав також добірні ілюстрації до багатьох веселих віршиків для найменших дітей (М. Підгірянка «На леді», Р. Завадович «Ой, що ж бо то за сват» (Р. VIII. — Чис. 2) та ін.). Художнім оформленням IX–XI Річників здебільшого займався *Едвард Козак* (Андерсен Г. К. «Малий і великий Пилип» (Р. IX. — Чис. 11), «Літаюча скринка», «Козак з кресалом»,

«Царський плащ», «Погане каченятко» (Р. X. — Чис. 10), «Оле-Олекчин : алтайська казка» (Р. X. — Чис. 2), Гарін Н. «Хитра дівчинка : казка» (Р. X. — Чис. 5), Ластівка К. «Царівна Галя : легенда (Р. XI. — Чис. 8) та ін.). Ілюстрації у XII–XV Річниках — роботи *Петра Андрусіва* (Лотоцький А. «Коваленко Юрчик : історичне оповідання» (Р. XII. — Чис. 2), Галя²⁰. «Як панчішка сама себе цирувала» (Р. XII. — Чис. 3), Вітенко О. «Чарівна барилка : старофранцузький переказ» (Р. XII. — Чис. 9), Малицька К. «Чистенький і Юрзи-Мурзи» (Р. XIII. — Чис. 5), Кумка М. «Стеців олівець» (Р. XIV. — Чис. 1), Мандюкова Я. «Лінійний Юрчик» (Р. XV. — Чис. 2) та ін.). Вільєти для останніх річників «Світу Дитини» виконав *Микола Бутович*. Окремі казки, байки та легенди для часопису ілюстрували: *Юліан Панькевич* (Яремова С. «Казка про княжну в тюрмі» (Р. I. — Чис. 1), Лотоцький А. «Блудна птичка : на основі народного повір'я» (Р. II. — Чис. 17, 18), *Володимир Полісадів-Шарлай* («Байка про ввічливу козу» (Р. X. — Чис. 8), *Заклинський Б.* «Наш знак : (Легенда)» (Р. XII. — Чис. 2), *Юрій Вовк* (Дід Модест «Три бажання : казка» (Р. VI. — Чис. 3), *Андрій Ватащук* (Магир М. «Лис і ворона : байка» (Р. II. — Чис. 21-22)). Варто зазначити, що 1927 р. у Брюсселі, в Музеї книги, відбулася виставка українського графічного мистецтва. Роботи художників були розміщені у двох відділах: відділі гравюри та відділі книги. Експонати для другого відділу надали Український громадський видавничий фонд у Празі, Український науковий інститут книгознавства у Києві та видавництво М. Таранька «Світ Дитини» у Львові. Серед експонованих творів були роботи ілюстраторів дитячих видань: О. Кульчицької, Р. Лісовського, П. Ковжуна, В. Цимбала.

Невтомний редактор Михайло Таранько намагався реалізувати через «Світ Дитини» ще одну важливу функцію дитячого часопису — керівництво дитячим читанням. Журнал містив такі рубрики рекомендаційного характеру: «Читайте діти», «Нові книжки», «Інтересна книжка», «Що читати в часі ферій?», «Образкові книжки» (для найменших), друкував списки дитячої літератури видавництва «Світ Дитини», «Просвіта» та інших українських

²⁰ Галя — псевдонім Олени Цегельської.

видавництв і товариств; реєстри книг, дозволених для комплектування у шкільних бібліотеках. Більшість цих переліків були коротко анотовані, поділені на вікові категорії або на групи за літературними жанрами. Причому увазі дітей пропонувалися не лише найкращі художні твори української та світової дитячої літератури, а й науково-пізнавальні видання. М. Таранько вчив дітей культури читання, публікуючи основні правила користування книжками, привчаючи змалку берегти і любити книжки.

Певну роль у національно-культурному вихованні українських дітей (а деякою мірою і їхніх батьків) відігравали у «Світі Дитини» рекламні матеріали, які вміщувалися майже у кожному числі часопису, починаючи з першого річника. Оскільки видавництво постійно відчувало серйозну матеріальну скруту, реклама була одним із вагомих джерел фінансування. Рекламно-інформаційні матеріали «Світу Дитини» стосувалися діяльності лише українських видавництв, товариств, книгарень, друкарень, культурно-освітніх установ, кооперативів, спілок, промислово-торговельних закладів. Усю рекламну продукцію журналу можна узагальнити гаслом «Свій до свого по своє!».

Національне спрямування «Світу Дитини» викликало роздратування та занепокоєння польської влади. Прокураторський олівець не раз торкався публікацій часопису. Впродовж перших 10 років цензори тричі повністю конфісковували накладі окремих чисел. Перша конфіскація відбулася через вірш Юри Шкрумеляка «Тим, що не схилили голови», присвячений 42 гуцулам, ув'язненим у коломийській тюрмі за «бунт» проти різних ревізій (Р. II. — Чис. 20); друга — через вірш Романа Завадовича «Наш шлях» (Р. III. — Чис. 19, 20); втретє конфіскація мала місце через історичну статтю Антона Лотоцького «Про те, як Україна була під владою Литви і Польщі» (Р. X. — Чис. 10).

Під конфіскацію потрапляли навіть рецензії на рекомендовані для читання дитячі книжки та редакційні річні звіти (Р. II. — Чис. 24). Траплялися випадки, коли цензура повертала в редакцію посилки зі «Світом Дитини» із допискою «Nie dozwolone». Так було, наприклад, у Чернівцях, але буковинські українці у відповідь надіслали скаргу у цій справі до високих посадовців у Бухаресті і домоглися отримання журналу для дітей Буковини і Бессарабії.

Не раз польська, чеська, румунська цензура конфісковувала гроші, надіслані дітьми на передплату, про що свідчать повідомлення у редакційному листуванні та оповістках.

Однак, незважаючи на вагомі досягнення «Світу Дитини» у національно-культурному вихованні, українська громадськість, на жаль, зовсім не цінила повсякденну жертвовну роботу М. Таранька і його співробітників і майже не цікавилася журналом. Це впливало насамперед на його тиражі та значною мірою на фінансовий стан видавництва. Не допомагали і постійні застереження М. Таранька, що байдужість та пасивність переважної більшості українців — «се рак, який точить наш народний організм у чужу користь».

На цій серйозній проблемі акцентував і часопис «Учительське слово»: «Наші видавництва мають повні магазини* книжок для дітей і молоді, та на жаль, нема кому їх купувати. Одно з найбільших наших видавництв діточої літератури «Світ Дитини» в січні 1926 р. розіслало 15000 каталогів своїх видань, а на се одержало 100 замовлень у висоті від 2 до 10 зол. Се ж просто неймовірно!, щоб у нас царила така байдужість до книжки. Кладемо сю справу на серце нашому учительству. Воно в першій мірі носить відповідальність за виховане теперішнього молодого покоління» [17]. Подібні сумні думки огортали й Богдана Лепкого, відомого письменника і вченого, який у листі до М. Таранька з гіркотою зізнавався: «Чую великий жаль до суспільности, особливо до тієї частини земляків, що модний черевик ставлять вище доброї книжки... Гірше найгіршого ворога винародовлюємо себе самі, бо друковане слово — це найпевніший панцир у боротьбі за самостійність» [135, арк. 41, 42].

Упродовж 1919–1924 рр. журнал виходив двічі на місяць (1 і 15 числа кожного місяця). Його обсяг не був сталим і в різні роки становив від 0,5 до 2 друкованих аркушів. Кількість передплатників так само не була стабільною, і тираж «Світу Дитини» коливався від 4000 примірників на початку (1920–1922) — до 1700 у 1925–1929 рр. Ціна часопису також постійно змінювалася: причиною була інфляція і невелика кількість передплатників. Через

* Магазин – склад.

півроку існування часопису редактор зі сумом констатував: «Видавництво переходить тепер велику фінансову кризу, і коли наше громадянство не піддержить його сплатою довгів і обильним надси­ланем нових передплат, грозить йому припинене. Нехай наша суспільність пам'ятає, що упадок сього видавництва був би для української дівори неабиякою втратою і моральною кривдою. Хвиля дуже важка, а кидати в половині дороги розпочате діло, се непрошений гріх національний» (Р. I. — Чис. 12).

«Світ Дитини» мав дуже незначну кількість передплатників: на 8 млн українців, що жили в межах Польської держави, було лише 1500 інтелігентних культурних родин, які дбали про духовну поживу для своїх дітей (для порівняння: польськомовний «Р'юмук» виходив щотижня і мав 40000 передплатників).

У 1922–1924 рр. велику допомогу для розвитку журналу надавали майже 700 передплатників із США і Канади. Однак 1924 р., коли польська валюта стабілізувалася, а долар упав, пренумерату для закордонних передплатників довелося підвищити з 1 до 2 доларів. У результаті з 700 передплатників залишилося тільки 70. У 1929 р. М. Таранько подав таку статистику передплати часопису за кордоном: Канада — 56, США — 17, Чехословаччина — 12, Румунія — 3, Франція — 2, Югославія — 2, Аргентина — 1, Австралія — 1, Бразилія — 1, Японія — 1, Зелений Кли­н (Манчжурія) — 1, Африка — 1 [278, с. 8].

Із серпня 1921 р. Михайло Таранько був змушений частково припинити безкоштовне надси­лання «Світу Дитини» найбіднішим дітям. Безоплатно часопис надходив тільки до сиріт у притулки, родичі яких «зложили податок крові за Україну», та дітям у «чужих» школах, яким «грозить моральна смерть і вина­родовлене» (Р. II. — Чис. 15/16). На це скла­дали пожертви свідомі українці й американська діаспора (з 1919 р. (Р. I. — Чис. 4) відкривається постійна рубрика «Виказ жертв, зложений читачами «Світу Дитини» з підрубрикою «Гарні приміри до наслідування»).

Окрім передплати, «Світ Дитини» розповсюджували ще через мережу роздрібно­ї торгівлі у книгарнях у кількості лише 100 примірників, ще 100 примірників розсилалося для обміну в різні редакції і видавництва краю та закордону. Загалом це було лише 1700 примірників. Цифра вражає, адже інтелігентних українських родин у Галичині налічувалося понад 30000.

Редактора М. Таранька особливо тривожив той факт, що журнал майже не розповсюджувався у селах. Він писав: «На село мусить масово піти газетка, яка дасть діворі багато нового та актуального матеріалу для читання. Пропагандою «Світу Дитини» повинні зайнятися всі інтелігентні одиниці по найдальших закутинах нашого краю, щоби в той спосіб прислужитися зростови культури серед наймолодшого покоління, яке при допомозі рідного слова побільшить кадри нашого національно свідомого громадянства» (Р. Х. — Чис. 9). Окрім цього, міста краю так само давали недостатньо передплатників: у Львові, наприклад, їх нараховувалося тільки 36, у Перемишлі — 60. У радянську Україну до приватних осіб із зрозумілих причин не надходив жоден примірник, тільки п'ять примірників, як ми вже зазначали, надсилалось для обміну із державними установами.

У липні-серпні 1929 р. в Женеві відбувся III конгрес Світового союзу педагогічних установ, який об'єднував 63 суверенні держави. Почин до його заснування дало «Товариство національного виховання» — одна з найбільших педагогічних установ Північної Америки. На цьому конгресі вперше була представлена Україна в особі професора Софії Русової, педагога і видатної громадської діячки, яку делегували всі українські педагогічні та культурні установи, що перебували на еміграції. Радянська Україна участі у цьому конгресі не брала, вважаючи його буржуазною «витівкою» та антиреволюційною акцією. На конгресі була влаштована виставка дитячих книжок і журналів, а також мистецьких робіт дітей дошкільного і шкільного віку — головно рисунків. Український відділ (із написом «Україна») був розміщений між Польщею і Чехословаччиною. Україну гідно репрезентували річники «Світу Дитини», 28 книг видавництва «Світ Дитини» (ще 8 книг представили інші видавництва) і дитячі малюнки з архіву часопису. Експонати були відібрані спеціальною комісією Союзу з понад 200 запропонованих українських видань. Дебют на цій міжнародній культурній арені наочно сповістив світові про існування України та ознайомив світові педагогічні кола із методами національного виховання молодого покоління. У цьому була чимала заслуга М. Таранька — організатора та керманіча єдиного на надністрянських землях спеціалізованого дитячого видавництва.

1 листопада 1929 р. «Світ Дитини» святкував своє 10-річчя. З цієї нагоди фахова організація народного вчителства — товариство «Взаїмна Поміч Українського Вчителства» (ВПУВ) — організувала урочисте засідання Надзірної Ради та Освітньо-організаційної комісії, на якому голова товариства Іван Стронський подякував Михайлу Таранькові за його невтомну і самовіддану працю у ділянці видання дитячої літератури та виховання молоді. Голова Освітньо-організаційної комісії ВПУВ Іван Ющишин зробив огляд діяльності видавництва за 10 років «і проаналізував з історичної перспективи його роль у загальному баянсі нашого національно-культурного розвитку» [55]. Член Освітньо-організаційної комісії Яків Мацюк, оцінюючи літературні та педагогічні здобутки «Світу Дитини» за перше десятиліття, зазначав: «Видавництво «Світ Дитини» започаткувало в нашого народу зовсім новий період у диточій літературі та повело сучасні молоді покоління зовсім новими шляхами розвитку і життя. Воно ввело в наші виховничі проблеми нові світові вартости» [55]. Від загалу українських народних учительок Михайла Таранька привітала секретар Освітньо-організаційної комісії Осипа Заклинська, наголосивши, що саме матері найкраще знають справжню вартість «Світу Дитини», «котрий на половину облегшував обов'язки матерів у ролі виховниць маленьких громадян нашого народу» [55]. Із промовами виступили сенатор Михайло Галушинський та посол Дмитро Великанович, який «заакцентував великі суспільні вартости праці Ювілята п. Таранька і ставив його за зразок творчости й активности не тільки народному вчителству але й усему українському народови» [55].

Протягом двох десятиліть «Світ Дитини» був невідступним товаришем українських дітей у науці і забаві, помічником і союзником їхніх батьків у щоденному вихованні. Часопис успішно конкурував з іншими дитячими виданнями (у 20–30-х рр. ХХ ст. у Галичині виходило 10 дитячих журналів) і частенько отримував схвальні відгуки у пресі. Високо оцінювало «Світ Дитини» й українське вчителство.

Однак, як не прикро, все ж констатуємо, що навіть у педагогічному середовищі на 3500 членів учительської громади знайшлося заледве 170 передплатників «Світу Дитини». Недостатньо

цікавилися часописом і батьки, що завдавало немало турбот Михайлу Тараньку, який не раз продавав або закладав особисте майно, щоб врятувати видавництво від фінансової катастрофи або хоча б частково погасити борги. «Положення економічне і байдужість нашого загалу не дозволяє вести видавництво так, щоб воно могло давати які-небудь доходи. Книжки тепер мало хто купує. Я вложив у видавництво весь свій гріш, заощаджений за ліпших часів. Тепер маю неповних 2000 передплатників і неплатників, які завинили мені велику суму гроша. Я знов, не маючи чим сплачувати свої зобов'язання, задовжився по вуха і так клигаю...» [118, с. 58], — скаржився видавець 1933 р. у листі до Михайла Кумки, канадського співробітника «Світу Дитини», учителя і секретаря Вінніпезького відділення українського товариства «Рідна Школа».

Щоби хоч якось боротися з боржниками або бодай їх присоромити, від 1935 р. (чис. 8) на обкладинці «Світу Дитини» заведено постійну рубрику «Гробокопатели нашого видавництва», в якій «подані до загального відома і під осуд громадянства особи, які матеріально нищать видавництво через несплати боргів за журнал і книжечки». У списках «Гробокопателів» траплялися гімназійні професори, вчителі, сільські парохі, управителі шкіл, голови «Просвіт» по селах і містечках, а також закордонні неплатники. «Світ Дитини» друкував «крики розпуки в океані байдужості цих одиниць» (Р. XVII. — Чис. 1). М. Таранько прохав публікувати ці списки по всіх українських часописах у краю та за кордоном. На цьому тлі особливо зворушливо виглядав вчинок учениці першого класу української гімназії у м. Рава-Руська (біля Львова) Данусі Лещук, яка прислала у редакцію два золоті, щоб хоч трохи покрити борги дорослих (Р. XVII. — Чис. 3).

У цьому контексті доречно навести ще один промовистий факт: 1939 р. силами дітей була створена «Світикова Родина» — читацьке об'єднання, членом якого міг стати лише той, хто передплатив журнал не менше як на півроку. Бідні діти зобов'язувалися перечитувати кожне число часопису, позичивши у товариша. Усі члени «Родини» повинні були обов'язково писати у редакцію. Для Михайла Таранька ці листи, а також велика любов і визнання дітвори були найбільшою втіхою: «Надзвичайно радію вашою щирою заявою, що любите мене дуже і пильно читаєте

та мощно дрете. Це гаразд! Дрїть якнайміцніше — бо це значить, що я не спочиваю десь у бібліотеці на полиці, не нидію у забуттю, а переходжу з рук до рук...» (Р. XI. — Чис. 6).

Оригінальним підтвердженням популярності «Світу Дитини» серед дітей став той факт, що на дитячій костюмовій забаві у залі «Української Бесіди»*, яку організувало товариство «Українська захоронка» 1934 р., першу премію за оригінальний стрій під назвою «Дитяча преса» отримала Леся Храплива (у подальшому відома дитяча письменниця і педагог на еміграції, співробітник дитячих та жіночих журналів у США та Канаді) — її костюм, зроблений з обкладинок «Світу Дитини», був «живою» рекламою і пропагандою часопису.

Тривале видавниче життя і популярність «Світу Дитини» стали можливими насамперед завдяки величезним зусиллям, енергії, рішучості, наполегливій праці, а понад усе — стійкості та одержимості редактора і видавця Михайла Таранька, якого не полишала надія переробити таки свою «улюблену найменшу дитину» на двотижневик і отримати хоча б 5000 передплатників у краю. Та його мрії так і не здійснилися. Однією з основних причин незадовільного розповсюдження та невисокого накладу «Світу Дитини» було й те, що до 1937 р. часопис так і не мав апробації Міністерства освіти Польщі, а отже, не допускався до комплектування шкільних бібліотек. Від 1921 р. М. Таранько кілька разів звертався з листами до Кураторії Львівського шкільного округу з проханням апробувати «Світ Дитини» і дозволити комплектування його у шкільних бібліотеках, читальнях і дитячих кімнатах при школах. В одному з таких листів видавець наголошував, що фахова педагогічна критика, зокрема польська, трактувала «Світ Дитини» прихильно, підкреслюючи його великі заслуги у справі дитячого виховання загалом і для шкільної, передшкільної

* «Українська Бесіда» (до 1914 — «Руська Бесіда» (1861–1939) — товариство клубного типу, засноване у Львові, осередок громадського, просвітянського і культурного життя Галичини, влаштовував літературно-музичні вечори, диспути, концерти, вечорниці, бали, проводив зустрічі земляків з усіх частин України. У 1864–1923 рр. при цьому товаристві у Львові діяв перший український професійний театр під такою ж назвою.

та позашкільної освіти зокрема. Для прикладу Михайло Таранько навів рецензію Хелени Радванової, редактора львівського польського дитячого часопису «Piomyk», та інші схвальні рецензії у польських виданнях (Bibliografja Pedagogiczna. — 1921. — Zesz. 1. — S. 117; Biuletyn Polsko-ukraiński. — 1934. — N 20 (55). — 20 maja), перерахував велику кількість вартісних перекладів із польської дитячої літератури, насамперед — творів Яна Каспровича, Марії Конопницької, Януша Корчака, Корнелія Макушинського, Ванди Млодницької, Яніни Поразінської, Болеслава Пруса та ін., опублікованих у різний час на сторінках «Світу Дитини», а також підкреслив, зокрема, що саме брак апробації негативно впливає на передплату, у першу чергу — серед учителів, а дітям до рук нерідко потрапляють «інші речі до читання, часами не дуже корисні для серця, розуму, умислу дитини» [139, арк. 2]. І тільки 7 лютого 1937 р. Міністерство освіти нарешті дало дозвіл на допуск «Світу Дитини» у шкільні бібліотеки з обов'язковим виконанням таких вимог:

— редакція повинна подавати кожне число часопису до Кураторії Львівського шкільного округу перед розповсюдженням;

— редактор повинен звернути належну увагу на висвітлення у журналі справ «ogólnopństwowych» [139, арк. 15].

Однак, уже через тиждень, 15 лютого 1937 р., директор Департаменту освіти Польщі надіслав листа до Кураторії з вказівкою не «спускати ока» з «Світу Дитини», а «панам інспекторам» суворо стежити за дотриманням редакцією вказаних вимог [139, арк. 17, 18], що ті й робили з великим завзяттям і ретельністю. Так, у розгорнутій рецензії²¹ на річник XVIII «Світу Дитини» за 1937 р. цензор, серед іншого, зауважив, що такі публікації, як «Славків братчик на світліні», «Михасеве свідоцтво», «Стрілецька могила» (Чис. 6/7. — С. 174, 183, 192), сюжети яких сягають часу останніх національно-визвольних змагань, викликають націоналістичні настрої [139, арк. 36]. «Недремлюче око» цензури навіть на крихітному рисунку карти Європи, поданому до оповідання Галі «Настунин малюнок» (Чис. 8/9. — С. 216), зуміло розгледіти відсутність Польщі і що рубрика «З краю і зі світа»

²¹ При Кураторії працювала спеціалізована Комісія оцінки книжок для шкіл з українською мовою навчання.

подає надто мало загальнопольських новин: зокрема редактор не помістив там інформацію про другу річницю смерті маршала Польської держави Ю. Пілсудського [139, арк. 37]. Таким чином, було зроблено висновок: редакція не дотримується поставлених вимог, не звертає належної уваги на висвітлення польських справ, а на прям «Світу Дитини» можна вважати «ukraińsko-nacjonalistycznym».

«Світ Дитини» та його публікації не давав спокою польським шовіністичним колам. Так, шкільний інспектор з м. Золочева у листі до Кураторії доводив, що даремно «Світ Дитини» допустили до шкільних бібліотек, адже від нього є пряма шкода. У квітневому числі за 1937 р., як і в попередніх, нема жодного слова про загальнодержавні польські справи, а навпаки — панує «*duch nacjonalistyczny*» [139, арк. 49]: публікація Ю. Шкрумеляка про події на Чорному морі та підняття 29 квітня 1918 р. на українських воєнних кораблях національних морських прапорів доповнена рисунком прапора українського флоту з дуже детальним описом (Р. XVIII. — Чис. 8/9. — С. 101, 102). Автор листа стверджував, що «націоналістичним» є також рисунок до вірша Ю. Шкрумеляка «Гам на небі» (Р. XVIII. — Чис. 8/9. — С. 124).

У жовтні 1937 р. М. Таранько отримав усне розпорядження Кураторії Львівського шкільного округу про обов'язковий попередній перегляд і затвердження Кураторією матеріалів, присвячених польській історії, географії, природі, загальнодержавним питанням та ін. Редактор виконав це розпорядження і подав зміст публікацій польської тематики, запланованих на листопад 1937 р. — квітень 1938 р., об'єднавши їх спільною назвою «Пізнай інші народи, а перед усім своїх найближчих сусідів, з якими ти зв'язаний історією та місцем проживання», наголосивши, що редакція не має можливості подавати зміст кожного окремого числа, оскільки мусять публікувати актуальні матеріали своїх співробітників, переважна частина яких живе поза Львовом [139, арк. 42, 43]. Уже через кілька тижнів після цього, у листопаді, директор Департаменту освіти Польщі надіслав листа до Кураторії, в якому зазвичай, що редакція «Світу Дитини» таки не стала лояльною до «Państwa» і до виховання «obywatelskiego», не виховує своїх читачів як свідомих громадян Речі Посполитої і не сприяє налагодженню добросусідських взаємин між народами. З огляду на це

Міністерство освіти дало дозвіл на комплектування «Світу Дитини» в учнівських бібліотеках загальних шкіл лише до кінця навчального 1937/1938 р.

Зовсім несподіваним і найбільш дошкульним для Михайла Таранька виявився удар, завданий українцями. Провінційний стрийський часопис «Думка» (1937. — Чис. 110), добре непоінформований про стан справ, закинув видавцеві і редакторові «Світу Дитини» національне «шкідництво» за публікації в останніх чотирьох числах часопису, найбільше ж роздратувала автора критичного матеріалу — стаття «День 11 листопада у Польщі» (Р. XVIII. — Чис. 11. — С. 258, 259). На захист Михайла Таранька стало «Учительське слово»: «Ясне кожній здорово думуючій людині не злої волі, що апробований журнал для шкільної молоді мусить задовільнити і вимогу шкільної влади в ділянці виховання молоді. З цієї ділянки дав «Світ Дитини» в 4 останніх випусках відповідний матеріал, що в нічому не понизив національної гідності ні видавця, ні редактора, ні авторів. Статті стоять на бажаній висоті виховних вимог та зміцнюють патріотичні почування молодих українських читачів.

Сердега провінційний публіцист не здогадувався навіть у своєму редакторському «запалі», що, закидуючи легкодушно видавцеві і редакторові «Світа Дитини» національне «шкідництво», сам поставив себе в лаву дійсних національних шкідників важкої виховної проблеми. Правдивий шкідник національної справи той, хто непродуманою писаниною зачиняє двері перед «Світом Дитини», що тільки но напів розхилилися. Шкідник той, хто внеможливилоє нашим дітям користати з літературного українського слова в народній школі» [16].

Ще однією причиною низького попиту «Світу Дитини» поза межами Галичини (Рівне, Волинь, Закарпаття) особливо на початку 1920-х рр. були перевантаження текстів часопису галицизмами та інші мовностилістичні недоліки. Вже через тиждень після появи першого числа «Світу Дитини», 7 листопада 1919 р., паризький читач журналу, колишній волинянин Т. Якимчук у листі до редактора та видавця разом із щирими привітаннями з нагоди виходу часопису в світ емоційно застерігав: «Прошу тільки Вас і навіть благаю: пишіте найчистішою Українською мовою, прислухайтесь

до Великої України, але ж уникайте москалізму, ляський вислів також занехайте, щоб ні Москаль, ні Лях не казали, що ми користуємося з їхніх мов... Правду сказати, то Лях не має такої сили нахабства на нищення чужої душі, як Москаль, всякий дикун з хижачькими почуттями, бачучи в сусіда щось гарне, прагне його вкрасти або й знищити. Москалі виказали це почуття цілковито на всіх галузях життя, вони не соромились ні нас нищити, ні нахабно собі присвоювати нашу красу, показуючи Закордонцям її як власну» [136, арк. 17-20]. А найперший і, вочевидь, найважливіший помічник Михайла Таранька у редакційно-видавничій роботі в період його професійного становлення Богдан Заклинський ще у 1920 р. пропонував створити при видавництві мовознавчу комісію і запросити до неї учителя з Великої України [136, арк. 3]. Один із волинських учителів, Володимир Боровський, у листі до редактора, критикуючи малозрозумілий для негалицьких читачів правопис, вислови типу «дітій», «відіймити», «домів», «плине» і т. п., на закінчення зазначив: «Журнал повинен надаватися для кожної української дитини, де б вона не була. Редакція мусить триматися всеукраїнської літературної мови і правопису» [133, арк. 84].

Низка критичних зауважень торкалася поетичних творів «Світу Дитини». Так, аналізуючи зміст часопису за 1923–1924 рр., Євген Грицак зазначав, що «у віршах разить інколи нескладна будова (ритм і рима), трапляються хибні форми і наголоси, а особливо треба дбати, щоб у віршиках для найменших “не насилувати” мови» [38, с. 317]. Серед слабких авторів критик назвав Степана Дорошука, Володимира Хроновича, Остапа Вільшину, деякі вірші та поетичні переклади Ярослава Вільшенка²².

Дописувач «Світу Дитини» з Подєбрад (Чехословаччина), письменниця та перекладачка Валерія О'Коннор-Вілінська, яка була членом Термінологічної комісії при Українській господарській академії, так само звертала увагу редактора на те, що потрібно максимально уникати таких мовностилістичних конструкцій, які «поділяють» українців на наддніпрянців і наддністрянців [133, арк. 104]. Адже однією з основних функцій дитячого

²² Ярослав Вільшенко — псевдонім Антона Лотоцького.

видання, крім пізнавальної, розвивальної та естетичної, є саме послідовне навчання рідній літературній мові, і цього потрібно було дотримуватися неухильно.

Висловлювались також зауваження стосовно недосконалих перекладів іноземних дитячих творів. Найбільше «громів» дісталося уже згаданий праці російського автора М. Рубакіна «Оповідання з життя звірят» (1925. — Чис. 1-5, 7/8, 9, 11, 12; автор перекладу не зазначений). Низький рівень роботи перекладача міг легко помітити й нефахівець. Наведемо для прикладу уривок обурливого листа до редакції батька хлопчика-читача А. Коха, якого найбільше вразила не стільки безліч «москалізмів» у тексті, скільки низька національна свідомість самого перекладача та позиція редактора: «Просто обурюючим національне почуття є речення «В південній Росії часто терплять поля від саранчі...». Москаль Рубакін вістимо не міг сказати «На Україні», але перекладач повинен був се направити, а обов'язком Редакції не допустити до подібного. Ось маємо приклади лише зі с. 151-153: воробці (рос. воробьи) — горобці, окружимо — оточимо, безпокоїло — турбувало, клюв — дзьоб, залив — затока, нанести удар — завдати удару, добича — здобич, отворив — відчинив, глотала — ковтала і т. д. Бійтеся Бога, Пане Редакторе, чи допустимо се щоби дітям подавали щось подібного і то найменшим, які доперва знайомляться з літературною українською мовою» [133, арк. 82, 83]. Невідомо, що спонукало Михайла Таранька доручити переклад такої відомої, популярної і потрібної книжки із зоології людині, яка не володіла потрібними для цього знаннями і досвідом. Можливо, перекладач сам запропонував свої послуги і попросив порівняно невисокий гонорар.

У 1926 р. цей твір вийшов окремою книжкою під назвою «Оповідання з царства звірів» у серії «Бібліотека для молодіжи». Однак, на жаль, теж у неякісному перекладі Миколи Кокольського. Та все ж видання із 101 ілюстрацією було рекомендоване для шкільної молоді «як принадна та поучаюча лектура для науки зоології» (Р. VIII. — Чис. 1). Втім додамо, що у 30-х рр. мовно-стилістичний рівень публікацій «Світу Дитини» зріс.

Впродовж двадцятирічного періоду існування часопис «Світ Дитини» постійно відгукувався на насущні потреби виховання

української дитини: «Не голосимо шумних фраз ні реклям про нашу діяльність — бо про це скаже своє слово будучність, скажуть ті, що зросли і виховались на маленькім «Світику», який під своїм ясним прапором бажає згуртувати всю українську дітвора зі всіх усюдів, де лиш гомонить наша мова, щоби її приготувати на службу рідному красві в хосен своєму народові» (Р. XV. — Чис. 3), — ці слова прозвучали з нагоди 15-річчя часопису з уст невтомного керманича «Світу Дитини», педагога за покликанням, редактора Михайла Таранька.

Отже, заснувавши видавництво «Світ Дитини», М. Таранько створив концепцію дитячого періодичного видання, зумовлену передусім тогочасними суспільно-політичними обставинами. Редактор віднайшов оптимальну структуру часопису і, використавши усю жанрову різноманітність публікацій, в один із найскладніших періодів історії України сформував повновартісний дитячий журнал, який дав змогу українським дітям і молоді ознайомитись із надбаннями світової та української художньої і науково-популярної літератури, спрямовувати виховання у національно-патріотичне русло, спонукати до виявлення розумових і творчих здібностей дитини. Усупереч асиміляторській політиці Речі Посполитої, шаленому наступу полонізації, вперто і наполегливо долаючи адміністративні, цензурні та фінансові перешкоди, М. Таранько привчав дитячу спільноту до національного самоусвідомлення, у складних умовах політичної дійсності за допомогою свого журналу формував тип молодого українця, готового до служіння Україні та конструктивної творчості для розвитку свого народу.

2.2. Загальнокультурні надбання часопису «Молода Україна» (1923–1926)

На підставі трирічного редакційного-видавничого досвіду Михайло Таранько пересвідчився, що деякі публікації «Світу Дитини», з одного боку, заважкі для сприйняття дітьми 5-9 років, а з іншого — не відповідають інформаційним потребам дітей, яким понад 10 років. Окрім того, старшим школярам не зовсім подобалася сама назва часопису, адже відомо, що підлітки не люблять, коли їх називають дітьми. Тому за порадою критиків редактор вирішив реалізувати ідею створення двох журналів: одного — для

дітей 3-9 років, другого — для юнацтва від 10 до 15 років. Була ще одна причина, яка спонукала М. Таранька видавати журнал для підлітків: саме в той час у Львові почав виходити польський журнал для молоді «Iskry», який уже читали українські діти. Отож, М. Таранько поставив за мету запропонувати українській молоді аналогічне видання [276, с. 23, 24].

Таким чином, 1 січня 1923 р. побачило світ перше число часопису «Молода Україна» — двотижневика для молоді середніх шкіл (впродовж 1923–1924 рр. «Світ Дитини» виходив як додаток до нього, розрахований на найменших читачів). М. Таранько плекав надію, що «Молода Україна» стане «центрального табором, в яким згуртується ціле молоде покоління Соборної України...», і сподівався, «що ніхто не повинен жалувати для добра дітей видатків на журнал, бо видаток сей вернеться кожному стократно» (Р. І. — Чис. 24).

Структура перших двох річників «Молодої України» була подібною до структури «Світу Дитини» за 1919–1922 рр. Часопис складався із таких розділів: 1) Вірші; 2) Байки, казки і легенди; 3) Оповідання; 4) Наукові статейки з обсягу природничих наук, історії, географії, літератури та мистецтва; 5) Принагідні та ювілейні статті; 6) Біографії славних людей; 7) Сценічні образки; 8) Всячина; 9) Загадки, ребуси і шаради; 10) Переписка редакції.

У розділі «Вірші», окрім творів класиків української літератури Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, були представлені поезії Остапа Вільшини, Сидора Воробкевича, Катрі Гриневичевої, Степана Дорошука, Романа Завадовича, Корнила Зеленівського, о. Сильвестра Калинця, о. Григорія Костельника, Уляни Кравченко, Романа Купчинського, Богдана Лепкого, Антона Лотоцького, Микити Магира, Володимира Островського, Марійки Підгірянки, Володимира Самійленка, Василя Софроніва, Миколи Угриня-Безгрішного, Володимира Хроновича, Миколи Чернявського, Юри Шкрумеляка та ін., більшість яких публікувалися на сторінках «Світу Дитини». У часописі друкували поетичні твори лише українських авторів. Потрібно зауважити, що з часописом співпрацювало надзвичайно широке коло осіб: від професійних літераторів і науковців — до читачів-аматорів, що теж можна вважати особистою заслугою видавця, який не припиняв залучати до співпраці нові творчі сили.

У розділі «Байки, казки і легенди» переважали українські віршовані байки і казки Євгена Вирового (Р. II. — Чис. 12, 13), Романа Завадовича (Р. II. — Чис. 13, 17, 19-21), о. Сильвестра Калининця (Р. I. — Чис. 7, 8, 16; Р. II. — Чис. 7, 8, 10, 11, 14-16), Микити Магира (Р. I. — Чис. 8, 10, 13), о. Павла Штокалка (Р. I. — Чис. 10-12). Публікувались і казки іноземних авторів — Ернеста Гофмана (Р. I. — Чис. 15), братів Якоба та Вільгельма Грімм (Р. I. — Чис. 1), Генрика Збєжховського (Р. I. — Чис. 4, 9, 13, 16), Редярда Кіплінга (Р. I. — Чис. 3, 20), Оскара Уайльда (Р. I. — Чис. 13) у перекладах Богдана Заклинського, Софії Куликівни, Святослава Лакусти, Михайла Лотоцького, Михайла Таранька, Олександра Тисовського; друкувались також казки, байки і легенди народів світу, деколи переспівані або «перелицьовані» на український лад.

Основні дидактично-виховні засади публікацій цього розділу можна резюмувати гаслами: на добро відповідай добром; перемогти можна не лише силою; довіру потрібно виправдати; не все чуже гарне; кара зрадника ніколи не минає; рідна сторона наймиліша; слухай і поважай батьків; свобода завжди найдорожча; краса, скромність, добре серце мають чудесну силу.

Серед публікацій розділу «Оповідання» виокремимо матеріали про історичне минуле України та інших країн (Марії Козоріз-Бариялкової, Богдана Заклинського, Михайла Іренка, Софії Куликівни, Антона Лотоцького, о. Павла Штокалка, Слави Яремової); про недавнє минуле українського народу (Марії Козоріз-Бариялкової, Богдана Заклинського, Івана Михалюня, Володимира Хроновича); про геройські вчинки дітей і молоді (Романа Завадовича, о. Павла Штокалка); про прагнення до освіти і науки (Богдана Заклинського, Марка Денисенка²³, Володимира Хроновича, Григорія Солов'я); про взаємини між дітьми (Остапа Вільшини, Володимира Диканського, Аркадія Животка, Богдана Заклинського); про любов до батьків, допомогу старшим (твори Романа Завадовича, Софії Куликівни); пластові оповідання Володимира Охримовича й Олександра Тисовського. Із зарубіжних авторів у журналі публікувались Федір Достоевський, Богуміл Боушка,

²³ Марко Денисенко — псевдонім Марка Луцкевича.

Едмондо Амічіс, Джуліус Педерцані-Вебер, Ренато Фучіні, Джеймс Гуд та ін. Їхні твори, переважно соціально-виховного або патріотичного змісту, перекладали Богдан Заклинський, Софія Куликівна, Лев Лотоцький, Михайло Лотоцький, Святослав Лакуста.

Публікації розділу «Наукові статейки з обсягу природничих наук, історії, географії, літератури та мистецтва» перших двох річників «Молодої України», як і «Світу Дитини», здебільшого торкалися природознавства (статті Леоніда Бачинського, Олександра Тисовського, Олександра Чеглока, Василя Ярбія та ін.) та країнознавства, передусім далеких і маловідомих українцям країв, таких, як Північний полюс, Греція, острови Середземномор'я, Палестина, Америка. Більшість із цих матеріалів — передруки з іноземних джерел у перекладах Софії Куликівни та Михайла Лотоцького, доповнені ілюстраціями.

Знання, отримані читачами з «Молодої України», знаходили практичне застосування: у деяких містах, містечках і селах краю молодь організовувала природознавчі гуртки і просила редакцію друкувати свої спостереження на сторінках часопису (Р. І. — Чис. 3). Ідею запровадити в «Молодій Україні» природничий розділ подав М. Таранькові Леонід Бачинський, на той час директор української приватної школи в с. Лука (поблизу м. Самбір, тепер Львівської обл.). Учні випускали рукописний журнал «З життя природи» і надсилали до редакції свої матеріали. Леонід Бачинський допомагав редакції, надсилаючи готові кліше для ілюстрацій [135, арк. 27].

Розділ «Принагідні та ювілейні статті» відкрився публікацією відомого педагога, співзасновника й організатора українського скаутського руху «Пласт» Олександра Тисовського «Дивна казка», яка яскраво проілюструвала роль дитячої преси у формуванні національної свідомості. Автор резюмує: «Коли молодь віджила* і жде на своє рідне слово, і жадібно його глитає** в ум і серце, то сього народу не спинить ніяка сила у розвою»*** (Р. І. — Чис. 1. — С. 4). Тут знаходимо публікації, присвячені норвезькому полярному мандрівникові та дослідникові Роальду Амундсену (Р. І. — Чис. 17),

* Віджити — ожити.

** Глитати — ковтати, всмоктувати.

*** Розвій — розвиток.

австрійському композиторові Вольфгангу Амадею Моцарту (Р. I. — Чис. 21), німецькому винахідникові та першодрукарю Йогану Гутенбергу (Р. II. — Чис. 18).

У «Молодій Україні» знайшов своє продовження жанр життєпису, якому був відведений розділ «Біографії славних людей». Серед опублікованих тут біографій — розповіді про англійського письменника, одного з найпопулярніших романістів вікторіанської епохи, Чарлза Діккенса (Р. II. — Чис. 17); про італійського політичного діяча, фашистського диктатора Італії (1922–1943) Беніто Муссоліні (Р. II. — Чис. 8); видатного французького мікробіолога і хіміка Луї Пастера (Р. II. — Чис. 24); американського конструктора автомобілів Генрі Форда (Р. II. — Чис. 21); американського політичного діяча, дипломата, вченого, письменника Бенджаміна Франкліна (Р. II. — Чис. 6); чеського композитора Бедржиха Сметану (Р. II. — Чис. 10) та ін. На жаль, українцям у цьому розділі була присвячена лише єдина публікація — біографічний нарис Анатолія Корчаківського²⁴ «Старчик Скворода» (Р. II. — Чис. 11-13).

Досвідчений педагог Михайло Таранько прекрасно усвідомлював велике значення театру в процесі виховання дитини. Участь у виставі давала можливість дитині проявити свої творчі здібності як тіла (рух — танок — міміка), так і розуму (психологія відтворюваних дитиною характерів). Оскільки «Світ Дитини» у 1923–1924 рр. змінив читацьку адресу і виходив як додаток для найменших (3-9 років) читачів, редактор продовжив формувати репертуар для шкільних театральних гуртків на сторінках «Молодої України», виокремивши для таких матеріалів розділ «Сценічні образки».

У блоці драматичних матеріалів часопису друкувались п'єси-казки Василя Короліва-Старого (Р. I. — Чис. 16, 18, 20, 21; Р. II. — Чис. 1, 2-4, 12) з технічними вказівками щодо виготовлення декорацій та сценічних костюмів; Петра Франка (Р. I. — Чис. 15); комедійки та п'єси з життя дітей Іванни Блажкевич (Р. II. — Чис. 16); Івана Бідного (Р. I. — Чис. 22-23); Романа Завадовича (Р. I. — Чис. 13; Р. II. — Чис. 10, 11, 14, 15); Федора Ясінського

²⁴ Анатоль Корчаківський — псевдонім Анатолія Котовича.

(Р. II. — Чис. 21); різдяні сценки та вертепи для школярів і пластунів Марка Денисенка (Р. I. — Чис. 24) та Івана Габрусевича (Р. II. — Чис. 18). Майже у кожному числі «Молодої України» публікувалися звіти про успіхи молоді у театральному мистецтві. Отримуючи їх, редакція журналу з вірадою відзначала потяг до театрального мистецтва юних артистів із сільської місцевості, особливо у Збаразькому (Р. I. — Чис. 1, 16, 24), Бережанському (Р. I. — Чис. 2), Бродівському (Р. I. — Чис. 20, 24), Золочівському (Р. II. — Чис. 12, 15, 19) повітах та у Закарпатській Україні (Р. I. — Чис. 14), там активно діяли філії «Просвіти» та Крайового товариства опіки над дітьми і молоддю. У постановці вистав дітям інколи допомагали автори п'єс, як, наприклад, Роман Завадович (Р. II. — Чис. 12). А школярі у м. Заліщики організували «Кружок українських дітей» і щонеділі влаштовували вистави, які розпочиналися «Маршем заліщицьких дітей» на слова Осипа Маковея (Р. II. — Чис. 19).

Найчастіше шкільні театри ставили вистави за п'єсами Іванни Блажкевич («В Мамин День»), «Діло в честь Тараса»), Лесі Верховинки («Стріча в лісі»), Ярослава Вільшенка («Гостина св. Миколая»), «Червона Шапочка»), Романа Завадовича («Рицар Лесь»), «Князь Марципан»), Марійки Підгірянки («В чужім пір'ю»), Володимира Островського («Соняшник»), Юри Шкрумеляка («Сирота»). Ці п'єси згодом видавництво «Світ Дитини» опублікувало окремими книжечками у серії «Репертуар «Діточого театру».

Поява «Молодої України» викликала і здивування, і захоплення громадськості: лише одна людина без сторонньої допомоги у невідрадний час політичного переслідування і важкої матеріальної скрути спромоглася дати життя двом періодичним виданням та ще й заснувати книжкову серію «Діточа Бібліотека». Про це інформував розділ «Всячина», у якому, зокрема друкувалися рецензії та листи від читачів. Зазначимо також, що рівень і зміст «Молодої України» міг задовольнити навіть найприскіпливішого критика, як, наприклад, Івана Зеленкевича у відгуку на перший річник часопису: «М. Таранько доложив всіх старань, щоби кожде число поставити під зглядом і літературним, і артистичним, і педагогічним, а що найголовніше — під зглядом патріотичним [...] Журнал повинен стати після шкільної книжки першою лектурою української дитини, а батьки не повинні поскупитися на тих кілька

марок такої тепер безвартісної валюти, щоби дати своїй дитині здорову патріотичну літературу в руки» [78]. Та водночас автор рецензії бачив і невтішну українську дійсність: «Хоч, на жаль, треба сказати правду, що наша суспільність ще не доросла до такого журналу як «Молода Україна» [...] і не вміє, не хоче підперти такої ідейної праці. [...] Побажати би щоб 1924 рік крім вальоризації валюти приніс ще й перемену в настроях й поняттях суспільности супроти ідейних одиниць, які силою хочать дати їй духову поживу, а в доплату за се мають лиш сталі дефіцити й турботи» [78].

Інша розгорнута аналітична рецензія на перший річник «Молодої України» вирізнялася низкою критичних зауважень. Її автор, Євген Грицак, проаналізував якість часопису у трьох аспектах: тематика, методологія, подача матеріалу й автура, наголошуючи, що «перш усього треба мати на увазі виховну мету, а далі навчальну й естетичну» [38, с. 316]. Розглядаючи наявні в «Молодій Україні» літературні жанри, Є. Грицак найслабшою ділянкою назвав віршовані твори: багато молодих недосвідчених авторів надто вільно поводяться з римою; чимало віршованих байочок мають однотипний сюжет, добре знайомий дітям, деякі байки дуже «дитинні» і більше надаються для «Світу Дитини». Натомість похвалив оповідання, зазначаючи, що у слабших з них переважає реферативно-описова форма подачі матеріалу, бракує діалогів і безпосередньої дії. Заслугують на увагу оповідання патріотичної тематики, зокрема про недавню визвольну боротьбу. Не завадило б публікувати більше оповідань історичної тематики українських авторів, а також передруків із закордонних джерел, надто мало оповідань, присвячених шкільному життю. Обов'язково потрібно, вважає автор критичної публікації, розширити науково-популярний розділ, бо в його матеріалах описувано передусім природу, отож бракує публікацій про винаходи останніх років, здобутки технічних та інших наук. Необхідно також розвивати у молоді «свідомість національно-громадських обов'язків», подаючи у часописі ювілейні та принагідні статті про визначних українських діячів, зокрема про І. Франка, М. Коцюбинського, Л. Глібова та ін., які писали для дітей та молоді. Найкращими сценічними картинками відзначено п'єси Василя Короліва-Старого, позитивними —

Ярослава Вільшенка. Автор рецензії особливо вирізняє розділ розваг (похвально, що його формують самі читачі) та розділ «Переписка редакції» (М. Таранько вміє зацікавити і привабити читача до журналу). Участь у часописі українських дітей, які проживають на американському материку — «річ дуже гарна і корисна, бо тим нашим дітям доконче потрібно контакту з матірним краєм і національного виховання» [38, с. 317]. До недоліків видання критик зарахував «мовні похибки й вульгаризми», що інколи траплялися у текстах, наприклад: «замкни рота», «пискувати», «витирати писка», «лізе банька з носа». Закінчуючи огляд журналу, Є. Грицак закликав учительство співпрацювати з «Молодою Україною», передплачувати та пропагувати часопис, а письменництво — бодай маленьку частку своєї праці присвячувати дітям.

М. Таранько врахував усі зауваження і, окрилений здебільшого словесною підтримкою небайдужих і компетентних людей, не тільки продовжив розвивати рівень «Молодої України», а й зумів розгорнути видавництво декількох книжкових серій, зрахованих на старших школярів.

Через рік (1925) цей же рецензент, Євген Грицак, зробив критичний огляд уже наступного, другого, річника часопису, зазначивши у вступі, що «Молода Україна» «держалася тих самих ідейних напрямів, тільки що до змісту і добору тем був значний поступ» [39, с. 133]. Наприклад, у розділі поезії кількість авторів-дебютантів стала мінімальною. Натомість переважали твори кращих українських поетів: Ярослава Вільшенка, Уляни Кравченко, Богдана Лепкого, Володимира Самійленка, Миколи Угриня-Безгрішного, молодого талановитого поета Романа Завадовича. «Здебільшого поезії, — стверджує критик, — бездоганні: вони ідейні, дають гарні малюнки з природи й життя, можуть промовити щиро до душі дитини й дати їй естетичну приємність» [39, с. 134]. Небажана хіба що одна річ: в одному числі не варто друкувати кілька поезій одного і того ж автора.

Багато зауважень цього разу було висловлено щодо розділу оповідань, який став дещо слабшим, порівняно з попереднім роком: «...замало в них [оповіданнях] бадьорості, життя і руху, більшість пристосована до звичайної порядности чи доброго тону» [39, с. 135]. Є. Грицак знову зробив закид тогочасним українським

письменникам, які «не дають зовсім нічого до журналу нашої молоді. А сього не повинно бути і давніше не бувало. Перегляньте річники сеніора наших дитячих і юнацьких журналів «Дзвінка». У ньому працювали найкращі письменницькі сили: Глібів, Франко, Грінченко, Коцюбинський, Леся Українка, Олена Пчілка, Кониський, К. Гриневичева та ін. А тепер надармо шукатимете імен наших визначних белетристів» [39, с. 136]. Серед авторів оповідань критик відзначив насамперед Романа Завадовича, Богдана Заклинського, Михайла Іренка, Івана Липу і закликав М. Таранька спробувати залучити до співпраці з «Молодою Україною» наддніпрянських письменників, що в тодішніх умовах було по суті нереальним.

Ті ж побажання, що і в попередній рецензії, висловлювалися до розділу науково-популярних матеріалів: бракує статей про науково-технічні досягнення, а також з географії України, особливо описів подорожей нашими Карпатами і сусідніми з Галичиною землями (Волинню, Холмщиною), а найбільше — по Великій Україні. Є. Грицак зауважив, що на тлі достатньої кількості біографій чужинців у часописі опубліковано єдиний життєпис Г. Сковороди, і жодного матеріалу, присвяченого українським письменникам, які писали для молоді.

На думку Є. Грицака, не всі п'єси другого річника, як і попереднього, є рівновартісними і цікавими, хоча ідейні та моралізаційні мотиви їх похвальні. Найкращими рецензент назвав сценічні твори Василя Атаманюка, Романа Завадовича та Василя Короліва-Старого.

Критикує Є. Грицак і підбір ілюстративного матеріалу «Молодої України»: у деяких числах містяться лише портрети. Однак, загалом, закінчує автор статті, журнал «добре виконує своє завдання, подає гарну й здорову лектуру, будить у дітей і юнаків цікавість до всього доброго й гарного, навчає їх, виробляє естетичні почування, дбає про виховання наших дітей на гарних і чесних людей та добрих громадян-патріотів» [39, с. 137].

Декілька критичних висновків щодо змісту другого річника «Молодої України» зробив Степан Сірополко [210]. Не завжди виставлена ним оцінка окремих матеріалів часопису збігалася з думкою автора попередньої рецензії. Насамперед це стосувалося розділу «Вірші», яким, як зауважив рецензент, редакція відвела

надто багато журнальної площі, «але в небогатьох з них відчуваємо дійсну поезію («Святий вечір» Володимира Самійленка, «Осіннє листе» Богдана Лепкого, «На оливній горі» Романа Завадовича)» [210, с. 90]. Особливо невдалими С. Сірополко назвав поетичні твори, присвячені пам'яті Кобзаря, як-от вірш Володимира Хроновича «Наш пророк» (Р. II. — Чис. 3).

Із прозових творів, опублікованих 1924 р. на сторінках «Молодої України», С. Сірополко рекомендував для читання дітям оповідання Федора Достоєвського «Хлопчик коло ялинки», Івана Липи «Життє як казка», Джуліуса Педерцані-Вебера «За сайгою», «Між червоношкірими» (даремно тільки перекладач «українізував» ватажка червоношкірих), «До ньеньки», «Боротьба з вовком», «Андрусь Шпекбахер», «На розбишацькому кораблі», «Нічна праця», «У країні золота».

У доборі статей, робив акцент критик, редактору слід уникати таких, «які нічого не говорять ні розумови, ні серцю читача» [210, с. 93], як, наприклад, публікація Микити Магира «Модерний поет» (Р. II. — Чис. 5), у якій у жартівливій формі зображено юного поета-футуриста, коли той намагався переробити на свій лад безсмертну поезію Т. Шевченка «Думи мої, думи мої»; та розповідь Михайла Лотоцького про синів президента США Калвіна Куліджа (1923–1929), Джона та Калвіна, «які нічого цікавого з себе поки що не уявляють» (Р. II. — Чис. 13). Не слід також впродовж одного року двічі подавати один і той самий матеріал, як це відбулося зі статтею про звукове кіно «Говоряча фільма» (Р. II. — Чис. 11, 17), яка від цього не стала зрозумілішою читачеві [210, с. 93].

Проаналізувавши зміст одинадцятьох сценічних творів, розміщених у другому річнику «Молодої України», С. Сірополко дійшов висновку, що, на його погляд, лише три — «Зустріч», «Підкладень» і «Лісове свято» Василя Короліва-Старого, зацікавлять дітей і надаються до вистави.

Рецензент закинув редакції, що журнал не завжди відгукувався на події «біжучого моменту, на яких слід зосередити увагу молоді». Так, «Молода Україна» вмістила статтю «Іван Гутенберг і його винахід» (Р. II. — Чис. 18), водночас обійшовши мовчанкою Івана Федоровича з нагоди 350-ліття друкарства на Україні. Не було також згадки про святкування 50-літнього ювілею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові [210, с. 92].

Усе ж, стверджував Степан Сірополко, порівняно з 1923 р., часопис «Молода Україна» досяг значних успіхів у доборі матеріалу для читання та в художньому оформленні.

Перші два річники «Молодої України» викликали велике зацікавлення дітей і молоді та всього українського громадянства США і Канади. М. Таранько, проаналізувавши статистику передплати часопису на 1923 р. (усього 600 передплатників у краї і 500 — лише у Канаді), зазначив, що «земляки із-за Океану далеко краще розуміють вагу дитячого журналу, який для наших «патріотів» — дуже дорога річ, а тепер тяжкі часи. У порівнянні з усіма іншими речами українська книжка чи журнал — найдешевший товар, на який може дозволити собі навіть найбідніший, коли у нього є дрібка доброї волі і охоти та розуміння ваги своєї рідної культури» (Р. І. — Чис. 24. — С. 286, 287). Учителі «Рідної Школи», незважаючи на труднощі вчительської праці в умовах еміграції, активно приєднували нових передплатників, займалися розповсюдженням часопису, збирали пожертви на видавництво, безкоштовно надсилали іноземні дитячі журнали та новинки дитячої літератури.

Редакція журналу друкувала листи від українських учителів з канадських міст Брендон, Вінніпег, Етельберт, Кенора, Мічем зі словами глибокої вдячності: «“Молода Україна” стає нам, канадським учителям, у великій допомозі, бо подає много інтересного, живого і щирого національного матеріалу, який ми використовуємо не лише в науці тутешньої дітвори, але через сю лектуру впливаємо у великій мірі на хід виховання, а тим самим і на зріст національної свідомості у ширших кругах, бо дитина читає сю газетку вечорами в родинному гурті» (Р. І. — Чис. 18).

Активно передплачували «Молоду Україну» і допомагали редакції матеріально українці з американських міст Бейон, Детройт, Джерсі-Сіті, Нью-Йорк, Чикаго. Завдяки закордонним прихильникам часопису за 1923–1924 рр. М. Таранькові вдалося заощадити для видавництва 900 американських доларів (наклад одного числа коштував від 5 до 10 доларів). На ці кошти він, розділивши «Молоду Україну» і «Світ Дитини», вирішив видавати два журнали окремо. «Молода Україна» почала виходити як місячник подвійним обсягом (32 с.) у мистецькій трибарвній обкладинці. Текст

всередині був оздоблений великою кількістю графічних прикрас-ініціалів, заставок, кінцівок, виконаних відомим українським графіком П. Ковжуном (одне кліше коштувало як наклад цілого числа).

Співпрацювати з «Молодою Україною» у 1925 р. обіцяли майже всі визначні українські поети, письменники, науковці, митці і педагоги з краю та еміграції: Олександр Білоусенко, Микола Бутович, Микола Ваврисевич, Юрій Вовк, Остап Грицай, Євген Грицак, Володимир Гнатюк, Дмитро Дорошенко, Роман Завадович, Богдан Заклинський, В'ячеслав Заїкин, Петро Карманський, Василь Королів-Старий, Наталена Королева, Микола Кокольський, Павло Ковжун, Анатоль Котович, Уляна Кравченко, Іван Крип'якевич, Микола Кричевський, Софія Куликівна, Олена Кульчицька, Святослав Лакуста, Михайло Левицький, Антін Лотоцький, Михайло Лотоцький, Ярослава Мандюкова, Микита Магир, Осип Назарук, Олександр Олесь, Євген Онацький, Василь Пачовський, Марійка Підгірянка, Зиновій Подушко, Олександр Саліковський, Марія Славінська, Василь Софронів, Микола Угрин-Безгрішний, Юрій Тищенко, Олександр Тисовський, Володимир Хронович, Віктор Цимбал, Спиридон Черкасенко, Микола Чайківський, Арсен Чернявський, Слава Яремова.

З 1925 р. для «Молодої України» була сконкретизована читачка адреса: часопис призначався для школярів від 12 до 16 літ. Зміст третього річника свідчить, що М. Таранько намагався захопити старших дітей до позакласного читання, навчити їх працювати з джерельною літературою, розширити знання дитини у різних ділянках науки.

Насамперед відчутно збільшився розділ науково-популярних статей, «споважніли» змістом його публікації, передусім це стосується матеріалів історичної тематики. Так, статті Олександра Саліковського знайомили читачів з джерелами для вивчення історії України, інформували про основні історичні події від часів Київської Русі до XIX ст., про найвизначніших українських політичних, громадських, літературних діячів (Р. III. — Чис. 1-3).

Досить широко публікувалися мистецтвознавчі матеріали, для яких була створена окрема рубрика «Мандрівки по галереях образів». Вона охопила шість статей, передруків із зарубіжних джерел (у перекладі М. Лотоцького), про найвідоміші полотна та

короткі творчі біографії митців світової слави: Гольбайна, Рафаеля, Леонардо да Вінчі, Тиціана та ін. (Р. III. — Чис. 1, 2, 4, 6, 7, 11). 1925 р. у журналі була опублікована обсягова щедро ілюстрована графічними малюнками стаття В. Керстена (переклав М. Лотоцький) про найвідоміші театри світу різного часу, зокрема старогрецький, римський, театральні трупи середньовіччя, популярні театральні постановки XVI–XVII ст. (Р. III. — Чис. 1).

У розділі наукових публікацій знаходимо популярні матеріали з римської історії (Р. III. — Чис. 1, 2, 5), географії (Р. III. — Чис. 5), історії техніки (Р. III. — Чис. 3, 9), ботаніки (Р. III. — Чис. 7).

Кожне число третього річника мало додаток з окремою нумерацією, з якого наприкінці року можна було сформулювати цікаву книжку з природознавства.

Багато читачів «Молодої України» цікавилися поштовими марками. Для них у журналі створено рубрику «Філятелистика», де публікували корисні поради, як збирати марки, подавали ілюстративний матеріал із зображенням різноманітних видів марок, у т. ч. рідкісних. Тут можна було знайти розширену інформацію про Світовий поштовий союз.

Оскільки серед культурних народів світу у той час набувала широкої популярності гра у шахи, «Молода Україна» відкрила на своїх сторінках розділ «Шаховий кутик», де публікували матеріали з історії та теорії шахів, основні правила гри, шахові задачі та їх розв'язки. Часопис закликав молодь вступати до шахових гуртків, навчатися цієї гри, яка виробляє і розвиває логічне мислення.

Цей розділ мав свого редактора — Арсена Чернявського, професора Української господарської академії у Подєбрадах. Він працював у часописі безкорисливо [133, арк. 99, 100], сам знаходив співробітників, різними шляхами добував харківські та київські видання, які друкували різноманітні матеріали про світове шахове життя [133, арк. 63, 64]. У 20-х рр. ця гра на Галичині, як і загалом в Україні, не була дуже популярною, не було серед видатних шахістів й українських імен. Відкриваючи «Шаховий кутик», А. Чернявський звернувся із запитанням до читачів «Молодої України»: «Може ми, Українці, не надаємося до цієї гри? Може в грі, де справу розв'язує здібність послідовно, льогічно мислити, здібність обраховувати й комбінувати, може ми мусимо признати

себе слабшими від інших і відмовитися від самої думки про змагання? Може причина нашої відсталости тут не в нашій нездібности, але в чомусь іншому, і ми можемо почувати себе й тут не гірше від других?»). І давав відповідь: «В сій справі, подібно як і в інших, ми не виявили потрібного бажання, потрібної волі, щоби стати коли не попереду, то бодай на рівні з іншими [...] і в шахах ми можемо здобути належне собі місце, як лиш потрафимо утворити свої організації, бо в своїх організаціях можуть видатніші таланти знайти ґрунт для повного удосконалення» (Р. III. — Чис. 4).

А. Чернявський вів розділ «Шаховий кутик» із великим знанням справи — фахово і любовно. В кожному числі впродовж другого півріччя 1925 р. читачам пропонувалися для вирішення шахові задачі. Редакція «Молодої України» навіть призначила три премії для тих передплатників, які пришлють розв'язки усіх задач до кінця року. Визначити переможців мав Український шаховий клуб у Подєбрадах. Влітку 1924 р. саме у цьому місті відбувся шаховий турнір на першість Північної Чехії. Українці здобули на ньому третину всіх нагород, а титул переможця теж отримав українець — доцент Української господарської академії Володимир Чередіїв (Р. III. — Чис. 4.). Однак серед читачів львівського молодіжного часопису охочих позмагатися у шахи чомусь не знайшлося — розв'язку ніхто не надіслав! (Р. III. — Чис. 12.). Не знайшовши шахових прихильників, Михайло Таранько був змушений 1926 р. цей розділ закрити.

Редакція журналу намагалася заохотити школярів старших класів і до «науки рахунків», яку багато хто називав «сухою, неінтересною, скучною і чудною». Часопис поставив за мету «направити сю лиху думку» і навчити молодь вільно оперувати великими числами, щоб вміти логічно мислити, причому надаючи цій серйозній справі вигляду забави. Впродовж 1924 р. (чис. 1, 4, 7, 8) у «Молодій Україні» друкувалися «Іграшки з числами» відомого галицького педагога і математика, автора математичних посібників і шкільних підручників, «Словника української математичної термінології» (1924) Миколи Чайківського, який у той час працював професором Інституту народної освіти в Одесі (у 30-х рр. його репресували і вислали до Казахстану. На щастя, після заслання він повернувся до Львова на педагогічну роботу).

Не забував редактор і про фізичний розвиток молоді. Так, у 1925 р. журнал поповнився новим розділом «Спорт», де публікували інформацію про найвищі спортивні досягнення у світі, описували види спорту (Р. III. — Чис. 4, 10, 11).

Редакційно-видавнича підготовка і видання двох журналів було надзвичайно витратною справою. Молодь у краї, на жаль, мало цікавилася «Молодою Україною», була більше зайнята, за висловом М. Таранька, «копанням м'яча», а її батьки — «штучними погноями». Серед учительства знайшлося ледве 90 передплатників. Окрім того, економічна криза поширювалася, паперові гроші майже знецінилися, тому в будь-яких торговельних чи промислових справах треба було використовувати валюту, вартість якої зростала мало не щодня. Редактор був змушений підняти вартість передплати для закордону з 1 до 3 доларів, що зменшило число передплатників майже у 10 разів, а ті, хто залишився, не завжди виконували свої обов'язки. До того ж закордонні передплатники, які сповідували православну віру, відмовилися передплачувати журнал з огляду на те, що з 1925 р. він друкувався у друкарні ОО. Василіан у Жовкві. Передплатники зі США і Канади почали звинувачувати М. Таранька у намаганні «завести» з допомогою «Молодої України» нову унію — «римсько-василіянську».

Організація передплати «Молодої України» в краю стала ще більшою турботою редактора. Для заохочення наявних передплатників і залучення нових Михайло Таранько вдавався до різних способів: місцеві передплатники отримували можливість сплачувати частинами вартість замовлених книжок видавництва «Світ Дитини» і таким чином легко утворити маленьку домашню книгозбірню; передплатники зі США та Канади у кінці року безкоштовно отримували на вибір по 12 книг серії «Діточка Бібліотека». Якби 5000 українських родин не пошкодували 12 золотих на рік, то «Молода Україна» виходила б щотижня, гарно ілюстрована і з кількома фотографіями на одній сторінці!

У зв'язку з інфляцією у редакційних повідомленнях та комунікатах постійно друкувалися оголошення про зміни у передплаті та про несплачені читацькі борги. Кожному боржникові

висилали чек із зазначенням суми, яку потрібно сплатити до кінця року. Щоб хоч якось захиститися перед матеріальними збитками, післяплату на журнал ліквідували. У середині 1925 р. редакція повідомила, що при несплаті боргів буде стягувати їх через адвоката (Р. IV. — Чис. 5). Однак ні заохочення, ні залякування не дали жодного результату, і М. Таранько вирішив пристосувати «Молоду Україну» до широкого кола читачів, тобто перетворити часопис на т. зв. «фамілієнблятт» — науково-популярне та белетристичне видання для родинного читання (рішення видавати журнал для родин ухвалили і загальні збори товариства «Просвіта» у грудні 1925 р.).

З 1 січня 1926 р. «Молода Україна» почала виходити вже у зміненому вигляді — це був місячний ілюстрований журнал для найширшої читацької аудиторії обсягом 20 с., який надавався також для сільських читалень, товариств і «касинових»* установ.

Читацьке переадресування «Молодої України», відповідно, вплинуло на тематику журналу. До мінімуму звелися розділи віршів, байок, казок і легенд. У розділі оповідань перевага надавалася країнознавчим, які спонукали пізнавати світ. Так, Іван Мельник (директор великої англійської фірми, яка торгувала хутром полярних звірів), перебуваючи на Далекій Півночі, зібрав багато цінного матеріалу про цю, тоді ще мало знану, частину Землі і, за порадою Осипа Назарука, збирався надсилати його у різні українські видання. Михайло Таранько опублікував у «Молодій Україні» низку статей цього автора про населення північного узбережжя Тихого океану, помішуючи численні цікаві фотографії (Р. IV. — Чис. 1, 6-8). Цю тематику продовжив цикл статей про життя осетинів (Р. IV. — Чис. 1-3) Люція Кобилянського, українського лікаря, який перебував на Кавказі як губернський медичний інспектор; оповідання «Мандрівка по Курдистані» (Р. IV. — Чис. 4, 5) та «В країні Башкирів» (Р. IV. — Чис. 6) російського історика та літературознавця Євгена Баранова (у перекладі Анатолія Котовича) та мандрівничі оповідання Івана Олексюка «Кілька вражень з подорожі по Конгу» (Р. IV. — Чис. 7, 8).

* «Касинова» установа — казино, розважальний заклад.

У родинному колі викликали зацікавлення й пізнавальні статті про астрономію А. Которовича (Р. IV. — Чис. 4), про систему арабського числення Ю. Баштуреску (Р. IV. — Чис. 3, 4, 6) (подав Юрій Тимко), про життя карликів Ярослави Мандюкової (Р. IV. — Чис. 2) та ін.

Різноманітні короткі цікавинки з наукової професійної діяльності публікувались у розділі «Всячина», як-от: «Найстарший мікроскоп», «Вік землі», «Дещо про часописи» (Р. IV. — Чис. 1); «Найбільші світові бібліотеки», «П'ятдесятліття телефону», «Нервовість комах» (Р. IV. — Чис. 5); «Небесне залізо» [про метеорити], «Любов чистоти у пчіл» (Р. IV. — Чис. 7-8) та ін.

Не маючи фінансової спроможності далі видавати «Молоду Україну», Михайло Таранько провадив переговори спочатку з «Просвітою», пізніше — з Українським педагогічним товариством щодо передання часопису під їхню опіку. Уже навіть був вибраний редакційний комітет. Проте обидва товариства, переконавшись, що видання потребує великих матеріальних затрат, на пропозицію М. Таранька не погодилися. На думку видавця, у цьому й полягала драма народу, який «у найбільше своє лихоліття не вмів подбати про всебічне виховання своїх дітей — найпевнішої надії на майбутнє» [276, с. 25].

Отож, за неповні 4 роки, точніше 3 роки і 8 місяців, вийшло 68 випусків «Молодої України». Було надруковано 85 творів українських і зарубіжних авторів, 179 віршів, 85 байок, казок і легенд, 140 оповідань, 69 науково-популярних статей, 27 сценічних образків, 14 ювілейних та принагідних статей, 8 біографічних статей про визначних діячів, 12 заміток про філателістику і 2 — про спорт, 4 шахові композиції з розв'язками, 95 записок «Всячини» і 342 мистецькі ілюстрації (ілюстрували часопис П. Ковжун, Р. Лісовський, А. Манастирський, В. Січинський [276, с. 26].

Із жалем і болем в останньому числі «Молодої України» Михайло Таранько, прощаючись із читачами, розпачливо сказав: «Дуже мала кількість передплатників свідчить наглядно, що сього рода журнал у нас ... непотрібний ... У се видавництво вложив я так багато труда та гроша і леліяв у своєму серці, — на жаль, нездійсненні мрії про його ідейний вплив на молоде покоління.

На превеликий жаль, розвіялися мої сподівання, а позістав мені лише глибокий сум на душі і ... доволі великі довги за друк, папір, кліші...» (Р. IV. — Чис. 7/8).

Як ще одне підтвердження цього прикрого узагальнення редактора і видавця «Молодої України» наведемо уривок з його листа до І. Ющишина від 1 вересня 1926 р.: «Дуже мені жалко, що моя «духова дитина», — донечка доволі сильної будови, здорова і ядерна — закінчила своє 4 літнє життя — фінансовою чухоткою! Я остав лише з бідною сиріткою — маленьким «Світником», — якому з кожним місяцем «прикорочую» то штанятка, то сорочинку — бо не достає до зв'язання обох кінців. Зрештою — шкода говорити, бо час дорогий...» [277, с. 30]. Добре знаючи ситуацію «свого найкрасшого товариша з давніших літ, одного з найідейніших народніх учителів, безталанного трохи видавця “Молодої України” — Михайла Таранька» [277, с. 30], І. Ющишин не без сарказму запитує у громадськості: «Де той злочинець, де той лютий ворог, що так по-варварськи руйнує наші культурні надбання? Невже злющий кат позазавидував нам?». Вину за такий стан справ великою мірою він покладав на «ідейне» і «патріотичне» учительство, для якого впродовж чотирьох років М. Таранько «видавав даром “Молоду Україну”, продавши з себе останню дранку і дочекався в 3500 учительській сем’ї аж 90 передплатників “Молодої України” і 170 “Світа Дитини”... Цікаві ми патріоти, цікава ми нація...» [277, с. 31].

Отже, редагований Михайлом Тараньком часопис «Молода Україна» за 1923–1926 рр. кілька разів змінював читацьке призначення: двотижневик для дітей і молоді середніх шкіл (1923–1924), місячник для молоді (1925), місячник «для всіх» (1926). Об’єктивне розширення тематики «Молодої України» спостерігається у 1925–1926 рр., коли М. Таранько переадресував журнал спочатку старшим школярам, а потім увів його у коло родинного читання, що спричинило суттєве збільшення розділу науково-популярних статей (головно за рахунок долучення чималої кількості передруків іноземних публікацій з різноманітних галузей науки та культури), зміну вимог щодо добору та подання матеріалів, що сприяло інтелектуальному розвитку підлітків. Часопис

«Молода Україна отримав високоякісне поліграфічне виконання. Його художнім оформленням (верстанням обкладинок, виконанням заголовних віньєт, заставок, ініціалів, кінцівок) у різний час займалися відомі українські графіки Антін Манастирський, Роберт Лісовський, Володимир Січинський, Павло Ковжун.

* * *

Таким чином, зініційоване і зорганізоване М. Тараньком на власні кошти видавництво «Світ Дитини» (1919–1939), стало першим приватним спеціалізованим українським дитячим видавничим осередком на території Західної України, що найдовше (1919–1939) протримався на книговидавничому ринку. Поява видавництва «Світ Дитини» була викликана реальною потребою часу, коли головним завданням українського пресо- і книговидання в умовах Польської держави було утвердження власної гідності і права на існування. На його діяльності позначилися насамперед особисті погляди засновника на проблеми українського суспільного і національно-культурного життя, а також його авторитет у професійному вчительському середовищі. Чітке усвідомлення потреб різних груп читачів сприяло ефективному пошукові і добору автури відповідного рівня та зацікавлень. Залучення до співпраці з видавництвом найкращих педагогічних сил та літературно-культурних діячів, головно наддністрянських і представників української еміграції, формувало міжрегіональний, загальноукраїнський характер видавничого репертуару, сприяло вирішенню цілого комплексу національно-культурологічних завдань, як-от: збагачення літературної скарбниці якісними творами для дітей, поширення української дитячої книжки, розвиток книговидавничої справи, допомога шкільництву, виховання мовної культури в умовах соціального та національного тиску з боку державних інституцій.

Михайло Таранько випустив у світ перший міжвоєнний галицький часопис для дітей «Світ Дитини» (1919–1939). Визначивши засадничі функції часопису, — національно-патріотичну та культурно-освітню, — редактор сформував повновартісний різножанровий журнал, базований на кращих зразках української (головно галицької) та світової літератури для дітей. Уже від

початків існування часопису (1920) при формуванні авторського складу та визначенні проблемно-тематичного спрямування видання головною вимогою до літературно-художніх творів редактор поставив «заховане національного кольориту». На сторінках «Світу Дитини» М. Таранько започаткував рубрику «Малі герої», в якій публікував статті про участь дітей у національно-визвольних змаганнях, навчав юнь осмислювати історичні події, систематично друкував матеріали українознавчої тематики (рубрики «Малий історик», «Казки Дідуса Тараса», «Життєписи славних людей», «Українська мова та її говірки»), свідомо екстраполював наявний у них волелюбний дух на дійсність, прагнув пробудити національну пам'ять, апелював до національної гідності та гордості.

М. Таранько підтримував тісний зв'язок із шкільництвом. Частина літературно-художніх і науково-популярних текстів «Світу Дитини», зокрема з природничих наук, географії та зоології, у зв'язку з браком підручників, могла бути використана у навчальних програмах народних шкіл.

М. Таранько привчав шкільну молодь до логічного викладу думки, до вміння висловити свій емоційний стан на папері, надаючи для цього сторінки часопису, де часто публікувались твори, авторами яких були діти.

Редактор зумів налагодити постійний двосторонній зв'язок із читацькою аудиторією (рубрика «Листи від наших читачів»), що мало велике позитивне значення як у виховному аспекті, так і при вивченні і корекції читацьких смаків.

Видаючи часопис «Світ Дитини», редактор усвідомлював потребу розмежування текстів, розрахованих на найменших читачів та юнацтво. Йому вдалося зреалізувати видавничий проект, випустивши двотижневик (згодом — місячник) «Молода Україна» (1923–1926), призначений кількома віковим категоріям читачів, який став якісно новим етапом у видавничо-редакторській діяльності М. Таранька (у 1923–1924 рр. «Світ Дитини» виходив як його додаток для наймолодших дітей). Тематично-змістове наповнення часопису визначали позиції і погляди редактора на широке коло проблем українського життя, зокрема на проблеми

національного виховання та освіти молоді. У «Молодій Україні» переважали літературно-художні тексти, які впливали на патріотичні почуття молодих людей (цикл оповідань з часу визвольних змагань 1918–1920 рр.). На відміну від «Світу Дитини», в якому публікації історичної тематики були переважно адаптованими або белетризованими, у «Молодій Україні» матеріали з історії спонукали юнацтво до ґрунтовного вивчення джерел. Такий самий підхід редакція застосовувала при поданні матеріалів з інших галузей науки та сфер людської діяльності: математики, географії, зоології, мистецтва, шахів, філателії та ін. Художньо-мистецьке оформлення та поліграфічне виконання «Молодої України» дозволило прирівняти часопис до тогочасних видань європейського рівня. Однак, унаслідок фінансових труднощів, що зумовлювалися як об'єктивними економічними чинниками, так і недооцінкою суспільної і національно-культурної ролі цього вартісного видання з боку української суспільності, в т. ч. інтелігенції, випуск часопису «Молода Україна» було припинено.

Розділ 3

КНИГОВИДАВНИЧА СПАДЩИНА МИХАЙЛА ТАРАНЬКА: НАЦІОНАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ

3.1. Книжкові серійні видання для дітей: типологія, структура, зміст

Серія «Діточа Бібліотека». Від квітня 1920 р. при журналі «Світ Дитини» почала виходити серія «Діточа Бібліотека» (далі — «ДБ»), задумана Михайлом Тараньком як низка самостійних, малоформатних (12 × 16,5 см) наскрізно пронумерованих видань, «книжечок». У передмові до першої книжечки, О. Уайльд «Зоряний хлопчина» (1920. — Кн. 1. — 47 с.), видавець коротко пояснив причину започаткування серії: «Недостача книжок для дітей, що відповідали би їх розумовому розвитку та духовим потребам, спонукали нас до заснування «Діточої Бібліотеки». Будуть це книжечки різnorodного змісту, багато ілюстровані, які міститимуть твори найвизначніших письменників, що писали для дітей» (с. 1). Рекламні оголошення, опубліковані у наступних книжечках серії, інформують про жанрові особливості «ДБ»: «Зміст видань “Діточої Бібліотеки” складають: байки, казки, історичні оповідання, описи з життя звірят, мандрівничі пригоди, сміховинки і сценічні картинки — оригінальні українські та переклади і переспіви з чужих мов. А також окремі книжечки, присвячені історії та географії рідного краю. Всі книжечки щедро ілюстровані».

М. Таранько, як і більшість авторів «ДБ», яких він уважав своїми духовними однодумцями, був досвідченим педагогом, тонким знавцем дитячої психології, прекрасно знав читацькі потреби дітей різних вікових категорій. Випускаючи у світ 1929 р. перший каталог видавництва «Світ Дитини», який став підсумком

10-літньої діяльності, М. Таранько покладався на «практичну систему, класифікуючи дитячу літературу на певні означені групи, щоби в той спосіб прийти в допомогу родичам при доборі відповідної лектури для своїх дітей, а вчителюству при доборі матеріалу до шкільних бібліотек» [88, с. 5].

Оскільки головним споживачем дитячої книжки видавець бачив насамперед шкільні бібліотеки, поділ видань «Діточої Бібліотеки» на групи він здійснював за віковими категоріями відповідно до періодів навчання у вселюдних (загальноосвітніх), середніх та народних сільських школах, враховуючи всі особливості кожної генерації читачів:

«Група I. Для дітей 1-2 класи вселюдної школи (Вік: 6-8 років);

Група II. Для дітей 3-4 класи вселюдної школи (Вік: 8-10 років);

Група III. Для дітей 5-6 класи вселюдної школи і 1-2 класи середньої школи (Вік: 10-12 років);

Група IV. Для молоді 7 класи вселюдної школи і 3-4 класи середньої школи (Вік: 12-15 років)» [88, с. 29-32].

Отже, серія «Діточа Бібліотека» призначалася для досить широкого вікового діапазону — читачів від 6 до 15-літнього віку.

Категорія читацької адреси органічно пов'язана з категорією соціально-функціонального (цільового) призначення. Найчисленніше у «ДБ» представлені видання творів художньої літератури, яку у каталогах «ДБ», відповідно до кожної вікової групи, М. Таранько поділив за жанрами: 1) казки і байки; 2) оповідання і повісті (окремо видавець виділяє твори історичної та пригодницької тематики); 3) віршовані твори; 4) театральні вистави (виокремлено п'єси, приурочені Шевченківським роковинам, Святому Миколаю, Різдвяному циклу, шкільним святкам).

До наступної групи видань увійшли твори, які М. Таранько визначив як «популярно-наукова література в белетристичній формі». Це популярні оповідання пізнавального характеру, наділені формальними ознаками белетристики — сюжетністю, вмонтуванням діалогів у текст. Книги цієї групи слугуватимуть дитині допоміжним читивом під час її навчання в школі або для самоосвіти.

Як специфічний різновид дитячих видань варто виокремити художні твори нового жанру — комікси, які в Галичині з ініціативи М. Таранька започаткувало видавництво «Світ Дитини».

Ще одна група видань «ДБ» — книги для дитячого дозвілля, укладачем яких був М. Таранько. Цільове призначення цих друків — допомога у формуванні культури спілкування, вміння організовувати та проводити різноманітні дитячі заходи, пробудження інтересу до різних аматорських захоплень.

Збереглося кілька каталогів видавництва М. Таранька [87-89]. Останній, присвячений «ДБ», вийшов 1938 р. [87]. У ньому зареєстровано 235 книг, серед яких проанонсовано вісім зданих до друку видань, які мали побачити світ у 1939 р. Щодо чотирьох із них жодної інформації про їх появу не виявлено. Восени 1939 р. радянська влада припинила діяльність видавництва «Світ Дитини», тому припускаємо, що з друку так і не вийшли: 1) Ю. Шкрумеляк «Історія Карпатської України» (замінена іншим виданням: Гошовський П. Народина весни : сценічна казочка в 1 дії / Пилип Гошовський. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 228); 2) А. Чайковський «З татарської неволі»; 3) Р. Завадович «Чародійні музики» (замінена іншим виданням: Чорнуха Г. Материне свято : сценічна картина в 3 діях / Ганна Чорнуха. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 231); 4) А. Лотоцький «Україна в огні і крові (часи від 1914 до 1938 р.)». Таким чином, вважаємо, що кількість усіх видань «ДБ» — 233 (перевидання окремих чисел серії не враховуються).

Відзначимо такі особливості серії «Діточа Бібліотека»:

1. Основна читацька аудиторія серії — діти середнього шкільного віку (8-12 років) — 173 книги, або 75% загальної кількості видань.

2. Наявність функціонально різнорідних текстів: літературно-художні видання становлять 87% (перевага надавалася художній прозі (43%) та творам для дитячого театру (38%), науково-популярні видання та видання для дозвілля — відповідно 10% і 3%.

3. Кількісне співвідношення публікацій за тематикою таке: до пріоритетів належать твори з сюжетами із життя дітей — 25%, видання історично-патріотичного змісту — 16%, сміховинки та гумористично-сатиричні видання — 11%.

4. Найбільш популярними жанрами «ДБ» були казки і байки — 28%.

5. Суттєвий кількісний ріст видань спостерігався у 1930–1938 рр.: видання за 1930–1938 рр. кількісно переважають видання 1920-х рр. на 25%. Адже у 30-х рр. було значно розширено читацьку аудиторію «ДБ», яка до того часу орієнтувалася переважно на дітей молодшого та середнього шкільного віку. Від 1932 р. серія почала дедалі більше «охоплювати» старших школярів, а в 1934 р. стала періодичною. Крім цього, до 1930 р. М. Таранько повністю ліквідував фінансову заборгованість перед друкарнею за видання збиткового часопису «Молода Україна» й отримав матеріальну можливість ширше розгорнути книжкове видавництво.

6. Видання за 1930–1939 рр. багатші тематично, предметно і жанрово: у ці роки до адресатів «ДБ» приєднуються старші школярі, у яких, відповідно, ширші читацькі інтереси та запити.

7. Переважна частина видань «ДБ» (73%) — оригінальні художні твори головно тогочасних галицьких авторів. Переклади зарубіжної літератури становлять 23%.

8. Серед усіх видань «ДБ» — 28% передруків із «Світу Дитини» та «Молодої України».

У 1920–1930 рр. книжечки серії «ДБ» виходили неперіодично: три видання у 1921 р., 21 — у 1932 р. Від 1934 р. видання серії почали продукувати щомісячно, кожна книжка мала в середньому обсяг 3-5 друк. арк. (48-80 с.). Для зручності було введено річну і піврічну передплату. Майже у кожному числі «Світу Дитини» анонсувалися 12 обов'язкових видань серії, які мали вийти впродовж року (видавництво застерігало за собою лише можливу зміну порядку виходу книжок у світ). Для ознайомлення та реклами усім передплатникам «Світу Дитини» було надіслано першу книжечку реорганізованої серії — казку Б. Лепкого «Про Ксеню та 12 місяців»²⁵ разом із списком усіх запланованих на 1934 р. видань. Ось як видавець заохочував малих читачів до передплати «ДБ»: «Мені [«Світу Дитини». — Л. К.] так гірко самому ходити по світі. Тому я виклопотав у видавництві, яке є моїм татом і мамою (в одній особі), щоби дало мені товаришок до подорожі.

²⁵ С. Русова вважала, що Б. Лепкий переробив цю відому казку «дуже грубо і не по мистецьки» [199, с. 21].

Я бажав би приходити до всіх вас кожного місяця з новою товаришкою. Таких товаришок в 1934 р. буду мати аж 12, і всі вони теж стануть поруч мене вашими щирими Приятельками. Я вам про них вже згадував і на моїй сорочинці [зворот м'якої оправи. — Л. К.] маєте навіть подані докладні метрики цих моїх 12 Товаришок. Кошти їх подорожі виносять на цілий рік лиш 5 золотих! Просіть, може, Св. Миколая, щоби влекшив вам стягнути потрібні фонди, а певно не пожалієте цього! Моїх 12 нових Товаришок за цілий рік принесуть вам стільки скарбів для ваших сердець, стільки сил, що поборите оцю злу чарівницю, ім'я якій Кріза» (Світ Дитини. — 1934. — Чис. 4).

Окрім 12 оголошених книжечок, які можна було передплатити, впродовж року у «ДБ» виходили також інші (непередплатні) видання. Це твори Іванни Блажкевич, Миколи Ваврисевича, Володимира Гнатюка, Миколи Денисенка, Володимири Жуковецької, Романа Завадовича, Марії Загірньої, Богдана Заклинського, Франца Коковського, Миколи Кокольського, Василя Короліва-Старого, Святослава Лакусти, Антона Лотоцького, Лева Лотоцького, Олександра Лотоцького, Микити Магира, Євгена Онацького, Володимира Островського, Марійки Підгірянки, Любомира Селянського, Олени Цегельської, Юри Шкрумеляка, Слави Яремової та інших. Михайло Таранько робив усе можливе, щоб перетворити своє видавництво на культурно-громадський осередок, навколо якого гуртувалися б найкращі представники української галицької інтелігенції, небайдужої до освітянських проблем та розвитку дитячої літератури. Багато з них співпрацювали зі «Світом Дитини», як казав М. Таранько, за «Біг-заплатить». Для цих, глибоко ідейних, свідомих українських патріотів, матеріальна винагорода не мала першочергового значення. Із великої кількості листів (майже 500) співробітників та авторів до М. Таранька про гонорар нагадували головно ті, хто довго перебував без посади або мав надзвичайну матеріальну скруту (Б. Лепкий, М. Залізняк, О. Кисілевська, Є. Онацький, В. Островський, С. Сірополко, С. Черкасенко, П. Франко [133, арк. 38-41, 48, 67, 90, 103, 122, 125, 137, 138; 135, арк. 42, 58, 59]. Причому гонорар, як правило, просили тільки за видання окремих творів, за публікації у журналі грошової винагороди не вимагали.

Дитяча книга є повноцінною лише тоді, коли авторський текст гармонійно поєднаний із ілюстративним матеріалом. Характеризуючи рівень художнього оформлення серії «ДБ», можна констатувати, що ці видання є напрочуд багаті на ілюстрації — як у кількісному, так і в якісному плані. Книжечки «ДБ» ілюстрували відомі митці Петро Андрусів, Микола Бутович, Юрій Вовк, Лев Гец, Яків Гніздовський, Едвард Козак, Олена Кульчицька, Осип Курилас, Роберт Лісовський, Антін Манастирський, Михайло Фартух, Володимир Цимбал та ін., твори яких стали класикою дитячого ілюстративного мистецтва. У виданнях використовувалися не лише художньо-образні зображення, а й науково-пізнавальні креслення, фотографії, карти, схеми, гравюри, малюнки — оригінальні та запозичені з іноземних видань. «Книжочки “Діточої Бібліотеки” надзвичайно цінні небувалим досі багатством ілюстрацій», — зазначалось на сторінках органу «Союзу українських книгарень і накладень» критико-бібліографічного журналу «Книжка» (1922. — Чис. 1/3. — С. 33).

Однак М. Таранько не мав змоги забезпечити фінансування високоякісного поліграфічного виконання «ДБ»: майже всі видання серії мають економне оформлення (без палітурки), надруковані на звичайному газетно-журнальному папері. Обкладинки були здебільшого лише одно- або двобарвні, що для дитячих видань небажано: адже обкладинка — важливий конструктивний елемент книжки — саме вона має привернути увагу читача і від її барвистості залежить торговельний успіх друкованої продукції. Та високі ціни на технічні засоби і фінансові труднощі, які переслідували М. Таранька впродовж усієї його видавничої діяльності, не дозволяли випускати «ДБ» в іншому вигляді²⁶.

Серед авторів «ДБ» — десятки імен (усього — 95), невідомих в українській літературі. Переважно це народні та гімназійні вчителі або священники-катехити. Багато з них мали літературний хист і були добрими знавцями дитячої психології, чимало їхніх творів

²⁶ У кольорових обкладинках та з кольоровими малюнками М. Таранько видавав серію «Образкова Бібліотека», призначену для дітей віком від 2 до 10 років, з великими затратами коштів, вона друкувалася у Німеччині.

мають національно-патріотичний ідейний задум. Проте, як зазначав Б. Гошовський, у Галичині впродовж міжвоєнного 20-літнього перебування під Польщею не з'явилося, на жаль, такої пошти, як І. Франко, та справжнього літературно-мистецького середовища для молодих авторів, які вправлялися б у писанні для дітей. У галузі теорії дитячої літератури не було зроблено зовсім нічого. Літературна критика мало цікавилася виданням для дітей [35, с. 5].

Лише невелика кількість творів, написаних у 20–30-х рр., стала по-справжньому творчим надбанням в українській дитячій літературі, на відміну від довоєнної «золотої доби», коли справжні перлини дарували дітям творці українського слова: Іван Франко, Марко Вовчок, Олена Пчілка, Леся Українка, Панас Мирний, Михайло Коцюбинський, Павло Грабовський, Леонід Глібов, Олександр Олесь, Борис Грінченко.

Розшукуючи та залучаючи до співпраці з видавництвом нових талановитих людей, М. Таранько часто оголошував різноманітні літературні конкурси. Щоб оцінити літературно-художній рівень поданих на ці конкурси творів, до складу журі запрошували літераторів, театральних діячів, ілюстраторів, представників шкільництва й преси. Незважаючи на фінансову скруту, переможцям присуджували досить солідні, як на той час, премії, що з року в рік суттєво збільшувалися. Так, якщо 1920 р. перша премія становила 400 мп.²⁷, друга премія — 200 мп., третя премія — 100 мп., то вже 1921 р. лауреат першої премії отримував 3000 мп., другої премії — 2000 мп., третьої премії — 1000 мп. Ненагороджені твори, які журі вважало все ж придатними для друку, редакція набувала за окремі гонорари. Таким чином, Михайло Таранько формував «ДБ», вибираючи найкраще з того, що міг запропонувати дітям поточний літературний процес.

Окрім премій, присуджених на конкурсах, у 1929 р., з нагоди 10-літнього ювілею видавництва «Світ Дитини», М. Таранько заснував стипендію під своїм іменем у розмірі 200 золотих на рік,

²⁷ Польська марка (пол. «marka polska») — тимчасова грошова одиниця Польщі між 1917 та 1924 рр. Поділялася на 100 фенігів, замінена злотином у 1924 р. У формі монет польські марки жодного разу випущені не були, лише феніги.

вона призначалася для вчителів — членів професійної організації «Взаїмна Поміч Українського Вчительства», «які дадуть докази, що спеціалізуються в студіях дитячої літератури. Цю іменну стипендію видавець віддав під заряд організації» [256].

Однак серед видань «ДБ» траплялися твори, які «грішили» певним примітивізмом. Тому, аналізуючи якісний склад серії, звертатимемо головну увагу на найвартісніші видання, зокрема на їхню тематику, композиційний задум, художнє оформлення.

Для характеристики видань «ДБ» використаємо поділ, який застосовував у своїх каталогах М. Таранько (за I, II, III і IV віковими групами), а у їхніх межах — за жанрово-тематичними блоками.

Видання «Діточої Бібліотеки» для дітей віком від 6 до 8 років (Група I). Найменшим читачам призначалася порівняно невелика кількість видань — 27 (12% від загальної кількості книжечок «ДБ»), переважно віршованих. Дошкільнятам, їхнім матерям, вихователям дитячих садків, народним учителям, а також першокласникам, які починали самостійно читати, в серії «ДБ» було видано збірочку віршів «Мила книжечка» (1928. — Кн. 78. — 70 с.) Іванни Блажкевич, — однієї з прогресивних учительок краю початку ХХ ст. і талановитого майстра малих художніх форм. Найбільш плідний період її творчої діяльності припадає на 20–30-ті рр., саме у той час вона тісно співпрацювала з видавництвом «Світ Дитини», у якому вийшла майже уся художня спадщина письменниці. До «Милої книжечки» увійшло 25 віршів, які автор поділила за призначенням на дві групи. Перша містила «бесіди з дітьми» на початковому рівні навчання, коли дитині ставилося завдання розповісти про зображене на малюнку та пояснити, що з цього треба наслідувати, а чого остерігатися («Козуня-любуня», «Котик і песик», «Пташки в зимі», «Пташки в літі», «Лікар», «Крилате господарство», «Свинка» та ін.). Супровідний текст призначався дорослому для читання після бесіди з дитиною з метою запам'ятовування. Віршики другої групи укладені в тематичній послідовності згідно з програмою вивчення рідної мови («Порядний хлопчик», «Чистенька дівчинка», «Перший сніг», «Ластівка», «В пасіці», «Школяр і бузок» та ін.). Поетичні твори «Милої книжечки» загалом рівноцінні, для них характерне властиве для дитячого вірша мінімальне використання епітетів та переважання дієслів.

Видання зразково художньо оформлене: кожен віршик проілюстровано повноформатним чорно-білим малюнком А. Манастирського, який при бажанні найменші діти могли розмальовувати.

Ілюстрована віршована азбука Олесь Чмелика²⁸ (1932. — Кн. 135. — 36 с.) (передрук із «Світу Дитини») могла навчити не лише грамоті: майстерно виконані малюнки до букв (художник М. Дяченко), унаочнюючи фрагменти з життя славних козаків, спричинялися до пізнання рідної історії та національного самосвідомлення малих українців. Це видання заслуговувало на масове поширення і серед дітвори, і серед неписьменного простолюду. Поруч писаної та друкованої української абетки подавався також її відповідник церковнослов'янською мовою.

Як показав досвід, найефективнішим жанром літературного твору для найменших є віршована та ілюстрована байка. У «ДБ» вийшла низка байок у картинках у моновиданнях і збірниках. Серед них — дві збірочки: «Веселка» (1923. — Кн. 41. — 62 с.) та «Звірячі пригоди» (1938. — Кн. 208. — 64 с.), матеріали до яких підібрав і впорядкував сам М. Таранько. Це були найкращі, найвеселіші та найулюбленіші твори, які малі читачі «Світу Дитини» запам'ятали і згадували впродовж усього життя.

Майстерною, гарною мовою написані байки Осипа Маковея «Пригоди горобчика» (1922. — Кн. 13. — 39 с.) та народного вчителя, лірика, байкаря, драматурга Микити Магира «Пригоди лінивого котика» (1924. — Кн. 56. — 40с.). Ілюстрували ці видання Антін Манастирський та Осип Курилас.

Збірка, яка складалася із трьох байок Миколи Кокольського («Як ведмідь загубив хвіст», «Чому бузько не любить жаб», «Чому в лиса біла латка на хвості») (1925. — Кн. 61. — 36 с.) була розкішно проілюстрована малюнками Олени Кульчицької на кожній сторінці (окремі у формі витинанок)*, судячи з рекламного оголошення, мала стати своєрідним віршованим продовженням відомих байок «Коли ще звірі говорили». Однак байки Кокольського, через мовностилістичні огріхи і недосконалу віршовану форму,

²⁸ Олесь Чмелик — псевдонім Олесь Бабія.

* Для ілюстрування цієї збірки М. Таранько замовив у О. Кульчицької 28 малюнків, які коштували 280 зол. (56 \$) [129].

до Франкових, безперечно, прирівнювати не варто. Як аргумент наведемо уривок із байки «Чому бузько не любить жаб»: «Зв'язав хустку вовк за роги: «Ну, бузунцю! Ти дороги ніякої вже не бійсь» — й вузлик на шию силяє. Бузько сльози отирає: «Мене скоро не сподійсь!» (с. 18).

У серії «ДБ» побачила світ віршована збірка «Зайчик і Лисичка» (1926. — Кн. 65. — 16 с.), автором якої є Марійка Підгірянка — відома учителька та дитяча письменниця із Закарпаття, співробітниця ужгородського дитячого часопису «Віночок». У своїй творчості вона майже виключно опиралася на фольклор. Приємне враження від цієї книжечки підсилювалося дуже вдалими ілюстраціями Віктора Цимбала, на той час студента Празької художньо-промислової школи, якого у 1924 р. за порадою Василя Короліва-Старого Михайло Таранько запросив до співпраці з видавництвом [133, арк. 8]. Відтоді почалася багаторічна дружба художника і «Світу Дитини». У першому ж листі до видавця митець зізнався, що найбільше любить малювати звірів до байок і казок [133, арк. 103]. Саме В. Цимбалу М. Таранько доручив виконати книжкову емблему видавництва «Світ Дитини», яку використовували до 1939 р.

Оглядаючи віршовані видання «ДБ» для найменших, можна зробити висновок, що вони виконували важливі завдання пізнавально-навчально-розважального характеру: розширювали знання дитини, навчали засад християнської моралі, формували естетичну та мовну культуру. Проте автори не завжди приділяли належну увагу літературній формі, не всі твори були ретельно опрацьованими.

Видання «Діточої Бібліотеки» для читачів віком від 8 до 10 років (Група II). Якщо у творах для найменших читачів моральні норми подавали як усталений комплекс уже вироблених постулатів, то у книгах «ДБ» для дітей молодшого шкільного віку морально-етичні засади поведінки представлені у вигляді логічно-оповідних текстів, у кінці яких юний читач сам робить висновок, як поводитися у конкретному випадку.

Так, яскраве морально-етичне спрямування мала перша книжечка «ДБ» «Зоряний хлопчина» Оскара Уайльда (1920. — Кн. 1. — 48 с.), в якій описано нелегкий шлях головного героя до справжньої

любові, досягти яку можливо лише через самопожертву заради добра інших. Переклав твір Михайло Лотоцький, ілюстрації виконала О. Кульчицька [168]. Наклад видання, 4000 примірників, упродовж трьох років вичерпався, і в 1929 р. М. Таранько, поправивши стиль і правопис, оздобивши текст новими ілюстраціями та «вдягнувши» книжку в палітурку роботи Віктора Цимбала, перевидав її.

Для молодших школярів у серії «ДБ» переважали їхні улюблені жанри — байки та казки, здебільшого прозові, значну частину яких було згруповано у збірках. Назвемо найпомітніші з них. Двома накладами вийшла збірка «Народні байки» Володимира Гнатюка (1925. — Кн. 37. — 64 с.)²⁹, проілюстрована О. Кульчицькою, яка складалася із 22 байок, опублікованих у «Світі Дитини» впродовж 1919–1925 рр. В окрему збірку «Найкращі байки і казки» (1923. — Кн. 39) увійшло 10 теж вибраних із «Світу Дитини» зразків народної мудрості з різних країн світу: Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Німеччини, Норвегії, Фінляндії, Франції, Шотландії.

Прекрасним подарунком дітям стали три збірки байок Олександра Білоусенка, які можна назвати «життеписами» найпопулярніших казкових персонажів — Вовка, Лисички та Зайчика. Перша — «Пригоди Вовка-Неситого» (1921. — Кн. 3. — 67 с.) — витримала два наклади і становила своєрідну «біографію» Сіроманця від часу його «появи» на світ — до хвили, коли за свої розбишацькі вчинки мусив накласти головою. Збірка із 70 байочок під назвою «Лисичка-Сестричка» (1928. — Кн. 80. — 144 с.) — це гармонійна цілісність усіх відомих у світі байок про штудерну хитрунку. Збірка байок «Зайчик-Побігачик» (1928. — Кн. 83. — 70 с.) є «життеписом» Куцохвостого від народження — до пізнього віку. Всі три книжечки написані добірною українською мовою та чудово проілюстровані В. Цимбалом. Ці збірочки вирізнялися серед інших видань «ДБ» надзвичайно якісним поліграфічним виконанням: кольорові обкладинки, добротний папір, високий друк, вони часто слугували як нагороди за успішне навчання у школі.

²⁹ Друге видання вийшло у 1939 р.

Найбільша частина видань «ДБ», призначених 8-10 річним читачам, — переклади та переспіви всесвітньо відомих зарубіжних казок, які прищеплювали дитині віру в остаточну перемогу правди та добра, бажання боротися за ці ідеали зі злом [72]. Так, цінним надбанням української дитячої літератури став переклад казки «Алі-Баба і 40 розбійників» (1922. — Кн. 18. — 24 с.), здійснений багаторічною співробітницею та перекладачкою «Світу Дитини» Софією Куликівною. Тричі у серії виходили казки Редіарда Кіплінга у перекладі Юри Шкрумеляка. Окремо були видані «Слонятко» (1931. — Кн. 106. — 16 с.) та «Ріккі-Тіккі-Тавві» (1932. — Кн. 111. — 36 с.). Інші популярні твори Р. Кіплінга («Як собі кит горло роздобув», «Від чого верблюдови горб зробився», «Як роздобув собі носоріг свою шкуру» та ін.) з ілюстраціями автора ввійшли до збірки «Казочки та сторійки для малих дітей» (1938. — Кн. 215. — 72 с.). Переклад Ю. Шкрумеляка рецензенти оцінили як «зразковий і точний» [248, с. 690].

Серед найкращих книжечок «ДБ» для 8–10-річних читачів — видання казки хорватської дитячої письменниці Іоанни Брліч-Мажураніч «Стриборів ліс» (1932. — Кн. 112. — 20 с.) у перекладі В. Войтанівського з ілюстраціями В. Кіріна, в якій йдеться про безмежну і всесильну материнську любов до злого невдячного сина, що відрікся рідної матері (передрук зі «Світу Дитини»); та дуже вдалий переклад М. Магира пушкінської «Казки про золоту рибку», майстерно оформленої ілюстраціями М. Фартуха (1934. — Кн. 157. — 32 с.).

Надзвичайно популярними серед 8–10-літніх читачів були віршовані казки, переспівані із зарубіжної літератури: двічі було видано «Казку про Шевчика Копитка та Качурика Квака» (за Корнелем Макушинським), перероблену Я. Вільшенком (1924. — Кн. 77. — 32 с.)³⁰. Дуже припала до вподоби читачам «Казка про царевича Івана і підземну царівну» Р. Завадовича (1924. — Кн. 58. — 63 с.). «Історію про малого Мука» (за Вільгельмом Гауфом) звіршував для «ДБ» Ю. Шкрумеляк (1931. — Кн. 107. — 48 с.). Наділена новим змістом «Казка про Ксеню і 12 місяців» Б. Лепкого (1934. — Кн. 147. — 56 с.) та ін.

³⁰ Друге видання вийшло у 1938 р.

Окрім віршів, байок і казок, великою популярністю серед читачів цієї вікової категорії користувались оповідання про життя дітей у школі, сім'ї, про їх стосунки з ровесниками та дорослими. Дитячу літературу часто називають енциклопедією дитячого життя, адже саме за її посередництвом дитина осягає себе. Потреба самопізнання і спонукає юного читача до книг, героями яких є його однолітки.

Передусім назвемо збілочку «Оповідання» Іванни Блажкевич (1933. — Кн. 150. — 68 с.)³¹, проілюстровану Михайлом Фартухом. Двічі видавалася збірка «Оповідання для дітей» (1933. — Кн. 144. — 70 с.)³² народної учительки та дитячої письменниці Олени Цегельської, яка ще зі шкільної лави робила літературні спроби, а перед Другою світовою війною вже як відома авторка була обрана головою «Товариства Діточої Літератури» у Львові.

Від 1920 р. друкувалася у «Світі Дитини» Марія Штеліга, тоді вона навчалася у старших класах гімназії. Невдовзі М. Штеліга стала переможцем конкурсу на кращий літературний твір для дітей, який оголосило видавництво у 1921 р. Її оповідання «Побіда Спартанців», опубліковане під псевдонімом Марко Гайдамака, отримало першу премію. Навчаючись у Варшаві, вона не припиняла співпраці зі «Світом Дитини», регулярно листувалася з М. Тараньком, і згодом у «ДБ» вийшло її оповідання «За скляною стіною. Етюд із життя жидівської дитини» (1922. — Кн. 19. — 32 с.). Хоча потрібно зазначити, що тематика твору могла викликати неоднозначні відгуки читачів і критики, тому М. Штеліга якийсь час вагалася і радилася з видавцем стосовно виходу книжки в світ [136, арк. 83, 109]. Однак критика оцінила видання схвально: «Авторка неначе відсуває скляну стіну, крізь яку ми глядимо на жидів, і відслонює нам жидівську душу, її теперішні національні почування і стремління, заставляє нас їх розуміти і цінити. Не знаю, чи є щось подібного в жидівській літературі про нас, а здалось би їм і нам. Про нас свідчить воно гарно, що така книжка появилася в нашій мові, це один доказ більше, що українці вміють шанувати чуже» [187]. Щоправда, рецензент вказував на певні мовностилістичні недоліки твору, вважаючи це недоглядом редактора.

³¹ Друге видання вийшло у 1937 р.

³² Друге видання вийшло у 1937 р.

У 1922 й у наступному році в серії «ДБ» вийшли два оповідання М. Штеліги під псевдонімом Гугу — «Добре серце» (1922. — Кн. 22. — 40 с.) та «Лесик і коминяр» (1923. — Кн. 28. — 30 с.). Однак твори були нерівноцінними. Невисока літературна якість («річ зовсім слаба, на яку шкода коштів») та невдале художнє оформлення першого («А. Манастирський чомусь недбало поставився до своєї праці») зумовили негативну рецензію; друге, навпаки, отримало позитивний відгук і рекомендувалося для читання також батькам і вчителям: застерігало не залякувати дітей, а самих малюків закликала поборювати у собі страх [186].

Одним із найкращих видань «ДБ» для дітей 8-10 років є переспівана Пантелеймоном Кулішем балада Адама Міцкевича «Повернення тата» під назвою «Чумацькі діти», художнє оформлення якої виконав Віктор Цимбал (1927. — Кн. 76. — 16 с.). Надзвичайно зворушливий зміст твору не міг залишити байдужим жодного читача: ватажок розбійників, випадково почувши щиру молитву дітей за благополучне повернення додому їхнього батька-чумака, настільки розчулився, що відпустив його, не пограбувавши.

Тематично перегукується із попереднім твором оповідання Лева Лотоцького «Сила молитви» (1932. — Кн. 138. — 32 с.), яке до появи у «ДБ» видавалося уже двічі і пропагувало великі вартості морального характеру: молитва малого люблячого синочка виганяє із серця батька диявольський намір убити й пограбувати товариша, який довірив йому зберігання усіх своїх важко зароблених грошей. Ілюстратором видання був Петро Андрусів. Рецензент Олександр Тарнович зазначив, що цей твір «може сміло стати побіч знаних моральних оповідань інших народів» [247, 1933. — Чис. 11/12. — С. 564].

Варто ще згадати збірочку коротких, психологічно насичених оповідань Анатолія Франса в адаптованих перекладах М. Лотоцького (1923. — Кн. 38. — 35 с.) про життя та пригоди дітей, які походять з різних суспільних верств.

Видання «Діточої Бібліотеки» для дітей віком від 10 до 12 років (Група III). Читачі цієї вікової групи починають цікавитися історією, творами реалістичного змісту із невігаданими ситуаціями та героями. 10–12-річні школярі залюбки знайомляться із пригодницькою літературою, їх приваблюють подорожі, вольові, сміливі, винахідливі персонажі. З'являється інтерес до науково-популярної

літератури. У цей період дитина потребує найрізноманітніших знань, які допоможуть згодом упевнено почуватися у навколишньому світі. Саме для дітей 10–12-річного віку «ДБ» була найбагатшою у тематичному та жанровому аспектах.

Оскільки з початком 1930-х рр. «ДБ» намагалася охопити дедалі ширшу читацьку аудиторію, це значною мірою позначилося на репертуарі серії. Як уже зазначалося, суттєво збільшилася кількість художніх творів соціального спрямування, зокрема казок.

Так, 1930 р. у «ДБ» побачила світ пам'ятка середньовічної арабської літератури — збірка «Казки тисяча і одної ночі», що їх підібрав і переповів для української молоді Юра Шкрумеляк, він був також автором доволі розлогої (10 с.) передмови. У подальших роках у серії вийшли такі популярні казки східної народної мудрості, як, наприклад, «Пригоди мореплавця Сіндбада» (1937. — Кн. 198. — 92 с.) та «Алядин і чарівна лямпка» (1937. — Кн. 204. — 72 с.), оздоблені ілюстраціями, взятими, очевидно, з іноземних видань.

До 125-ї річниці з дня народження Г. К. Андерсена у «ДБ» була випущена збірка його казок під назвою «Свинопас-князенко» (1930. — Кн. 102. — 48 с.), якою видавництво започаткувало публікацію спадщини письменника, «яка є міжнародним добром усіх культурних народів, без огляду на граничні стовпи, народність, віру та класову приналежність», — говорилося у передмові (с. 4). До того часу в українських перекладах вийшли майже всі відомі Андерсенові казки, переважно розпорошені по різних дитячих часописах. Тому М. Таранько поставив за мету зібрати їх і видати в одній серії. Усього впродовж 1930–1932 рр. вийшло п'ять збірок казок Г. К. Андерсена, які переклав і «приспосував» для українських читачів Юра Шкрумеляк. У серію ввійшли такі знані й люблені дітьми усього світу казки, як «Князівна на горосі», «Дикі лебеді», «Погане каченятко», «Пригоди цинкового жовнярика», «Зарозуміла ігла», «Свинопас-князенко», «Цісарський соловій», «Ялинка» та менш відомі твори: «Гречка і верба», «Бузинова фея», «Дівчатко з сірниками», «Чародій-піскосій» та ін. Ілюстратори видань не зазначені.

Казковий епос зарубіжних країн у «ДБ» представлений ще двома виданнями — збірками корейських (1930. — Кн. 105. — 36 с.) та африканських (1938. — Кн. 210. — 64 с.) казок. Проте,

незважаючи на ефектне мистецьке оформлення (обкладинку та ілюстрації виконав М. Бутович), на адресу першого видання прозвучали негативні відгуки критики: «Казки кореанців, що своєю культурою, світоглядом і мораллю дуже відрізняються від наших поглядів і звичаїв, незрозумілі і нецікаві для нашої молоді, не мають ніякого виховного значення. Правда, видані прегарно. Але краще було б видати збірку наших українських казок, зрозумілих всім» [192, с. 6]. Зовсім іншої думки дотримувався Михайло Таранько: через друковане слово пізнавати різні землі та звичаї інших народів.

Однією з останніх книжечок серії «ДБ» була збірка Антона Медведа «Словінські легенди» (1939. — Кн. 229. — 68 с.) у перекладі Антона Лотоцького (малюнки Антона Кожелія), яка пропонує читачеві 20 словенських легенд про життя Ісуса Христа, Матері Божої, апостолів й інших святих, частина з яких відома й українському народові.

Упродовж 1920–1930 рр. на сторінках «Світу Дитини» публікувалися численні байки Езопа. У 1931 р. М. Таранько видав їх окремою книжечкою у переробках А. Лотоцького (1931. — Кн. 108. — 64 с.).

Зауважимо, що серед усіх видань, призначених для дітей молодшого та середнього шкільного віку (головної читацької аудиторії «ДБ») переклади займають майже третину. Такі кількісні та якісні показники перекладної художньої літератури визначалися не лише причинами економічного плану — вона мала добрий попит, але й тим, що у розпорядженні видавництва було досить обмежене число авторів-професіоналів. Нерідко саме це спонукало М. Таранька звертатися за поповненням редакційного портфеля до зарубіжних джерел. Проблеми випуску дитячої літератури, пошуку та залучення нових авторських сил не раз порушували на шпальтах тогочасної преси. Так, О. Саліковський³³ у

³³ Саліковський Олександр (1866–1925) — український громадсько-політичний діяч, журналіст, міністр внутрішніх справ УНР (1920), редактор варшавських часописів: щоденника «Українська Трибуна» (1921–1922), місячника «Трибуна України» (1922–1923), тижневика «Українська справа» (1922–1923).

статті «Найпильніша потреба» [202], зокрема, зазначив, що кожен письменник повинен хоча б раз на рік написати або перекласти твір для дітей, а кожне видавництво просто зобов'язане четверту частину своєї річної продукції присвятити дітям. Цю статтю без жодних змін відразу передрукував вінніпезький «Український голос» [203]: саме на допомогу канадської еміграції, яка була найчисленнішою, найбільше й розраховував Михайло Таранько.

На початку 30-х рр. у видавництві «Світ Дитини» вийшов друком переклад перлини світової дитячої літератури: чотири книги «Пригод Гулівера» Джонатана Свіфта, які з англійської переклав Юра Шкрумеляк. Його переклад критика оцінила як взірцевий.

До цього часу в Галичині юні читачі знали Гулівера лише фрагментарно. Ще 1899 р. Руське педагогічне товариство (РПТ) у Львові опублікувало перші дві книги — «Подорож Гулівера до Ліліпутів» та «Подорож Гулівера до краю Великанів», які стали винятково популярними і 1906 р. були перевидані, попри те, що книги були непроілюстровані.

Знамениті сатиричні романи Дж. Свіфта «Гулівер у Ліліпутів» (1931. — Кн. 103. — 96 с.) і «Гулівер у Велетнів» (1931. — Кн. 104. — 96 с.), видані у «ДБ», мали ошатний вигляд — триколірні барвисті обкладинки та багато ілюстрацій.

Уперше в українській дитячій літературі М. Таранько видав продовження «Пригод Гулівера»: третю книгу «Гулівер у Лапутів» (1932. — Кн. 130. — 108 с.), у якій висміюється непрактичних учених літаючого острова Лапути, безглуздість їхніх наукових дослідів та розробок, а також школу абсурдних політичних проєктів, що довели країну до повного зубожіння і злиднів. Видання отримало схвальну рецензію, автор якої влучно порівнює Лапути з більшовицькою Росією, де безліч гігантських проєктів свідчить про безмежну глупоту людей [249]; у четвертій, — «Гулівер у Гиржунів» (1932. — Кн. 131. — 116 с.) — змальовано гнітючі картини панування владної верхівки з властивими їй пожадливістю, заздрістю, жорстокістю, процвітанням підлабузництва, лицемірства та егоїзму, що також недвозначно викриває більшовицький рай. Художнє оформлення обкладинки виконав П. Андрусів.

Видання у чотирьох книгах отримало схвальну рецензію: «“Подорожі Гулівера” надаються знаменито на шкільну лектуру не тільки для індивідуального читання, але яко лектура читана та обговорювана вчителем. Понад 200 літ минає, як людство дістало ці безсмертні сатири, а чи багато змінилося на ліпше за ці часи!?” [250].

У перекладі Юри Шкрумеляка³⁴ вийшов ще один знаменитий твір, яким зачитувалися і дорослі, і діти — «Робінзон Крузо» Д. Дефо (1930. — Кн. 98 (Ч. 1). — 84 с.; 1938. — Кн. 214 (Ч. II). — 80 с.). Попередні накладі цієї популярної книги, яку видало РПТ (1903) та Микола Матвійчук у «Золотій Бібліотеці» (1929), теж розійшлися. Зауважимо, ці видання багатством художнього оформлення не вирізнялися. «Робінзон Крузо», що вийшов у «ДБ», прикрашений великою кількістю вартісних ілюстрацій Гюстава Доре³⁵ (наприклад, у другій частині їх — 54). Не зайвим буде зазначити, що М. Таранько, постійно піклуючись про інтелектуальний розвиток української дитини, у цьому виданні опублікував три списки рекомендованої літератури для різних груп читачів: 1. «Книжки для молоді, які повині бути в кожній бібліотеці при Читальні «Просвіти» або Кружку «Рідної школи» (22 назви); 2. «Історична лектура для бібліотек молоді і доросту при Читальнях «Просвіти» або Кружках «Рідної школи» (27 назв); 3. «Зразкова дитяча парохіяльна бібліотека, підібрана й одобрена Греко-католицькою Митрополічою Консистоцією у Львові, розпорядженням 4 жовтня 1933 р.» (44 назви).

³⁴ У 1925 р. М. Таранько домовився про переклад «Робінзона Крузо» з доцентом Української господарської академії в Подєбрадах Марією Славінською і надіслав їй англomовний оригінал та переклад французькою, який вона охоче вибрала для роботи як такий, що «зроблений надзвичайно точно і чудово захоче стиль оригіналу». Була обумовлена оплата (дуже скромна). У скорому часі М. Славінська виконала частину перекладу, який надіслала до видавництва [135, арк. 93, 94, 105]. Однак, очевидно, через великий фінансовий борг перед друкарнею за видавання збиткового часопису «Молода Україна» Михайло Таранько був змушений призупинити цей проект.

³⁵ Доре Поль Гюстав (1832–1883) — французький гравер, ілюстратор, живописець і скульптор. Найвидатніший ілюстратор книжок епохи романтизму (близько 90 позицій).

Серед видань «ДБ» галицькі читачі мали змогу ознайомитись із творчістю фінського поета і прозаїка Цакаріуса Топеліуса³⁶. Його оповідання і перекази підібрав і переклав для «Світу Дитини» Богдан Заклинський. Твори Ц. Топеліуса, сповненого переконання, що «моральні правди треба подавати дітям не як науку, лиш як річ зовсім природну», пронизані світлими і легкими настроями. Взагалі слово «світло» дуже часто звучить у творах фінського письменника, який ідеалізує усе, чого тільки торкається. М. Таранько надіслав 10 примірників книги консулу Фінляндії у Варшаву з проханням переслати це видання до Міністерства освіти у Гельсінкі з приводу 40-х роковин смерті національного фінського поета [131, арк. 2].

Не можна оминати увагою ще дві книжечки перекладів «ДБ», призначені для дітей 10-12 років. Це оповідання англійської письменниці Елінори Гойт Бренерт «Маленька вдова» (1932. — Кн. 139. — 26 с.) у перекладі Константини Малицької та оповідання Антона Чехова «Каштанка» (1932. — Кн. 137. — 68 с.) у перекладі С. Лакусти з ілюстраціями Д. Кардовського. Обидві книжечки викликали в дитячих серцях яскраві емоції: співчуття до горя ближнього, шляхетність, милосердя, любов і повагу до кожної людини, незалежно від її майнового стану.

Видання «Діточої Бібліотеки» для дітей віком від 12 до 15 років (Група IV). Для гармонійного розвитку особистості цієї вікової категорії надзвичайної ваги набуває друковане слово, як формотворчий чинник національно-патріотичного виховання молодого покоління. Таке навантаження у серії покладене на *популярні видання історичної тематики*, спрямовані передусім на вивчення історії України, Галицької землі, на пробудження генетичної пам'яті та плекання у кожній дитині гордості за свій народ, культуру, рідну країну.

На необхідності видання популярних історичних оповідань для дітей не раз наголошували автори статей та рецензій на

³⁶ Топеліус Цакаріус (1818–1898) — фінський письменник, автор історично-патріотичних творів для дітей та юнацтва, «Історії Фінляндії у малюнках» (1845–1852), «Книги про нашу країну» (1875), професор історії та ректор Гельсінського університету (1875–1878).

сторінках педагогічних, просвітянських, релігійних часописів, заважаючи, що з-поміж усіх ділянок белетристики найбільше відчувається брак саме історичних оповідань для юнацтва [39; 145; 194]. Адже, як зазначали рецензенти, побіч більшої або меншої їх літературної вартості мають вони для кожного народу ще й інше важливе значення: головна їх мета — популяризація національної історії, загострення уваги читача на минувшині з усіма її могутніми моментами і героїчними постатями, з усіма помилками і невдачами. Такі оповідання промовляють до дитини живими образами, полишають в її уяві тривкі сліди, запалюють серця до свого рідного, вчать боротися за ідеали до кінця і вмирати за них. Найвідчутнішою була потреба в оповіданнях з історії княжої доби, козацтва і стрілецтва. І М. Таранько заповнив цю прогалину виданнями серії «ДБ».

Передусім треба назвати першу в українській літературі популярну «Історію України для дітей» А. Лотоцького у чотирьох частинах (щоправда, без зазначення прізвища автора), яка виходила впродовж 1934–1935 рр. У грудневому числі часопису «Світ Дитини» за 1934 р. було опубліковано рекламне оголошення на це видання: «Я дуже хотів би, щоби ті книжечки дісталися до всіх українських діточок. Допоможете мені в той спосіб, що покажете в своїй місцевості книжечку «Історія України для дітей» кожному свому товаришеві і товаришці. Ціна книжечки — 10 сотиків. Замовлення приймаються не менше як на 10 книжечок без поштових витрат, а до кожної 10-ї книжечки одна додається даром» (Світ Дитини. — 1934. — Чис. 4. — Зв. обкл.).

Перша частина «Історії України для дітей» — «Київське князівство»³⁷ (1934. — Кн. 160. — 64 с.) — містила 28 портретів українських князів, доти ще ніде не публікованих, із коротким викладом історичних подій за часів князювання кожного, особлива увага автора була зацентрована на розповідях про Святослава Хороброго, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха.

На появу видання відразу відгукнувся Богдан Заклинський, подавши коротку історіографію питання: «Перша історія України

³⁷ Друге, виправлене видання вийшло у 1936 р.

для дітей! Гарне діло, коли лиш щасливо докінчити! Бо досі якось не складається. Писав історію України віршом ще Куліш — не докінчив. Написав Олесь I-у добу — на тім стало. Писав М. Безгрішний³⁸ — надрукований з цього лиш 1 аркуш. Написав Ю. Шкрумеляк — лежить у рукописі, віршом — також. Писали прозою: Василь Пачовський — та час пройшов і неможливо було друкувати, написав остаточно і я сам “Князівську добу” — загирилася у видавництві “Вернигора”.

Аж видавництво т. М. Таранька почало друкувати (автор не підписався) і маємо надію, що доведе до кінця розпочате діло. Історія написана коротко і цікаво. Ждемо дальших випусків нетерпеливо! Взяти під увагу ще Закарпаття й Буковину! Без того не буде повна історія. Зате дразливі місця опускати, як прим[іром] пімста Ольги, або осліплення Василька. Лиш скорше видавати дальші випуски, щоб уже раз вийшла цілість» [72].

М. Таранько виправдав цю надію, і наступні випуски з виходом у світ не забарилися. Того ж 1934 р. вийшла друга частина — «Галицько-Волинська Держава» (1934. — Кн. 161. — 64 с.)³⁹, де у популярному викладі описана історія нашого краю від найдавніших часів до прийняття Люблінської унії (1569 р.) з 25 портретами галицьких князів. Окремі розділи присвячено історії України у період татарських набігів, під владою Литви і Польщі, заснування Московського царства.

Третя частина — «Козаччина» (1935. — Кн. 162. — 92 с.)⁴⁰ — присвячена життю в Україні від часу прийняття Люблінської унії — до зруйнування Запорізької Січі Катериною II (1764 р.). Книжечка оздоблена 18 портретами козацьких гетьманів: Д. Байди-Вишневецького, І. Підкови, П. Конашевича-Сагайдачного, І. Виговського, І. Брюховецького, П. Полуботка, Б. Хмельницького, П. Дорошенка, І. Мазепи, К. Розумовського та ін.

Четверта частина — «Україна в неволі» (1935. — Кн. 163. — 96 с.) — це історія України від зруйнування Січі — до 1914 р., періоду появи формувань Українського січового стрілецтва. Видання

³⁸ Йдеться про М. Угрина-Безгрішного (Миколу Венгжина).

³⁹ Друге, виправлене видання вийшло у 1936 р.

⁴⁰ Друге, виправлене видання вийшло у 1939 р.

містить 29 портретів представників гайдамацького руху та видатних українських письменників, поетів, композиторів, учених, релігійних, політичних і громадських діячів, висвітлює життя і творчість І. Котляревського, Г. Полетики, Г. Сковороди, Т. Шевченка, В. Антоновича, М. Лисенка, М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, С. Качали, Ю. Романчука, Ю. Федьковича, І. Франка, М. Грушевського, М. Драгоманова, Б. Грінченка, Є. Олесницького, М. Левицького, К. Паньківського, А. Шептицького, М. Галушинського, Г. Коссака, «новітніх лицарів, що не мечем, а своїм знанням і хистом та сердечним завзяттям гартували народні сили, відбивали ворожі наступи і здобували долю» (с. 91, 92).

Кожну частину «Історії...» А. Лотоцького супроводжували вірші про видатних українців, взяті з «Віршованої історії України» для дітей Ю. Шкрумеляка, що саме готувалася до друку в серії «ДБ». Автор також подав чимало покликань на науково-популярні та літературно-художні твори, написані для дітей та молоді українськими авторами.

Відомий галицький громадський діяч і педагог, член-засновник і довголітній голова товариства Взаємна Поміч Українського Вчителства, редактор його органу, часопису «Учительське Слово» (1925–1929), Іван Стронський назвав книжечки «Історії України для дітей» «зернами любови Батьківщини у серцях дітвори» [224].

У 1939 р. М. Таранько планував опублікувати п'яту частину — «Україна в огні і крові (часи від 1914 до 1938 р.)». Однак із зрозумілих причин книжка так і не вийшла⁴¹.

З-поміж усіх авторів серії «ДБ» перу А. Лотоцького належить найбільша кількість видань (36 книг, з них 17 — історичної тематики). Він збагатив українську дитячу літературу вартісними високопатріотичними творами — оповіданнями, повістями, белетризованими описами історичних подій, науково-популярними виданнями історичної тематики. Цей великий приятель дітей належав, як зазначав М. Таранько, до тих нечисленних авторів, «які пишуть нескладно і такою гарною мовою, що його писання — головню оповідання з історичної області — читають всі дуже радо» [142, с. 3]. До 1939 р. у різних видавництвах він опублікував

⁴¹ Окремими розділами опублікована у «Світі Дитини» за 1938 р.

понад 50 книг для дітей і молоді. Будучи одним із перших співробітників «Світу Дитини», Антін Лотоцький від 1919 р. працював у видавництві аж до моменту його ліквідації (1939). У період відсутності М. Таранька виконував обов'язки редактора.

Окрім «Історії України для дітей», у серії вийшла низка популярних історичних оповідань А. Лотоцького, які знайомили юних читачів з початками Київської держави: «На світанку» (1935. — Кн. 166. — 64 с.), «Руслан і Либедь» (1935. — Кн. 170. — 64 с.); Галицького князівства — «Княжна Галиця» (1936. — Кн. 136. — 36 с.), розповідали про боротьбу з татарськими, турецькими та іншими завойовниками: «Роксоляна» (1936. — Кн. 177. — 120 с.), «Козак Байда» (1936. — Кн. 190. — 80 с.), про прийняття християнства в Україні — «Хрест над Дніпром» (1938. — Кн. 216. — 64 с.). Усі твори споряджені численними ґрунтовними коментарями. Так, у «Роксоляні» автор подає 143 пояснення до тексту, застерігаючи у прикінцевих заувагах, що «історичне оповідання чи повість — не історія й не мусить держатися вірно історичних подій, та й історичні особи не мусять бути так представлені, якими вони були в дійсності. Однак я старався по можливості держатися історичної правди, щоб молоді читачки і читачі могли з оповідання вчитися історії» (с. 120). «Руслан і Либедь» таких пояснень містить 56, «На світанку» — 44, «Хрест над Дніпром» — 33, «Княжна Галиця» — 29, «Козак Байда» — 28, що свідчить про вміння автора пристосувати історичні знання до дитячого сприйняття, використовуючи дуже вдалий композиційний прийом — переплетення легенди з історичними фактами.

У «ДБ» вийшли також оповідання А. Лотоцького на біблійні сюжети, — «Пастушок з Назарету: Оповідання з дитячих літ Ісуса Христа» (1934. — Кн. 114. — 64 с.) та «Перша проща: Оповідання з молодих літ Христа» (1933. — Кн. 149. — 64 с.).

Зауважимо, що твори цього письменника були надзвичайно популярними, книжечки А. Лотоцького берегли як найдорожчі скарби, а в часи сталінізму переховували всупереч заборонам і без огляду на репресії.

Серед популярних історичних видань, які увійшли до серії «ДБ», цікавою, на наш погляд, є написана віршем і прозою у жанрі казки історія українського Львова під назвою «Мандрівки Мишки-

Гризикнижки по Львові» Я. Вільшенка (1934. — Кн. 155. — 128 с.). За типом це видання певною мірою можна зарахувати до путівників, майстерно адаптованих до дитячого сприйняття: «цікавська» Мишка, предки якої жили на Запорізькій Січі і мандрували разом із козаками, тепер мешкає у приміщенні Товариства «Просвіта», захоплено спостерігаючи за його роботою. Забажавши розширити свої знання, вона з великими пригодами подорожує містом і пізнає український Львів: українські установи, заклади, товариства, інституції, церкви, знайомиться із заслуженими і відомими людьми. Побувала Мишка й у видавництві «Світ Дитини», де побачила самого Михайла Таранька та стала свідком його сумної бесіди з відвідувачем про проблеми видавництва. Там вона випадково зустріла відомого письменника, який запропонував їй описати свої цікаві подорожі містом.

Казка написана яскравою мовою, полонить увагу читача, занурюючи його у світ захопливих подій і пригод головної героїні. Книжка, проілюстрована М. Фартухом, пройнята патріотизмом і гордістю за український Львів. Проте інакше вважала С. Русова. Рецензуючи це видання, критик зазначила, що у ньому існує невідповідність між темою «а способом її виконання»: «Познайомити дітей з нашими національно-культурними установами добре завдання і потрібно його виконати, але при чому тут Мишка? Вона не додає оповіданню інтересу і навіть якось перешкоджає суцільності теми. Хлопець-селях, що оглядає Львів, мені здається краще виконав би роль Мишки» [199, с. 22]. Автор книжки та видавець М. Таранько, очевидно, дотримувалися іншої думки.

У серії «ДБ» виходили також книжечки, присвячені історії інших країн та народів, вони містили розповіді про подвиги героїв різних національностей, вчили боротися за правду і свободу у будь-яких ситуаціях. Їхня мета — показати молоді основні риси, які повинен мати вільний народ. Поразка національно-визвольних змагань 1918–1920 рр. викликала в суспільстві зневіру і збайдужіння: «Були то часи, коли із знеможених і наболілих українських душ виривався один тільки розпачливий, глухий крик: «Пропало все, навіки пропало!» [278, с. 2]. Песимізм та апатія дорослих могли легко передатися дітям та молоді. З цією загрозою потрібно було боротися, показуючи, що й інші народи в світі мали і будуть мати

періоди підйомів і спадів, кожна спільнота має борців, що жертвували і жертвуватимуть себе заради добра і щастя інших. Важливо було вселити в дітей віру, що український народ здобуде волю.

Серед таких книжечок «ДБ» — популярне оповідання А. Лотоцького «Вільгельм Тель» (1921. — Кн. 7. — 52 с.)⁴², написане на основі історичного переказу. У вступі автор розповів про багатолітню неупинну боротьбу Швейцарії за свою незалежність, яка після тривалих визвольних змагань стала першою в Європі незалежною державою, взірцем справжньої демократії. Пластова рада призначила цей твір обов'язковим читивом для всіх членів Пласту: «І славна минувшина Швейцарії та її геройська боротьба за волю неначе говорить усім поневоленим народам: «Тільки згодою, тільки єдністю, тільки одностайним виступом, тільки великою безмежною любов'ю до Рідної Країни й Народу Рідного здобувається воля й свобода, здобувається самостійність. [...] За волю Рідної Країни ніяка жертва не є завелика. За її волю треба все віддати — життя і майно» (с. 51-52).

Наступними вийшли друком під спільним заголовком «За Вітчизну» два історичні оповідання, видані під псевдонімом Фільгеленес⁴³ (1922. — Кн. 8. — 48 с.), які переносять юного читача у часи Стародавньої Греції. Оповідання побудовані на історичних фактах: розповідають про битви спартанців із перськими завоювальниками під Термопілами та Платеями (V ст. до р. Х.). Твори мають великий морально-етичний і патріотичний заряд, вселяють віру в остаточну перемогу над ворогами і загарбниками. Їх авторка, уже згадана Марія Штеліга (1903–1982), яка ще 11-річною дівчинкою друкувала свої твори у львівському дитячому часописі «Дзвінок» (1890–1914), була фахівцем з античної історії, навчалася у Варшавському та Римському університетах, де студіювала також класичну філологію та археологію, володіла 11 мовами. У 1930 р. М. Штеліга стала доктором філософії, а впродовж 1940–1960 рр. працювала у ЛНБ ім. В. Стефаніка АН УРСР, де зберігається її архів.

⁴² Друге видання із розлогим вступом вийшло у 1932 р.

⁴³ Під цим псевдонімом колективно творили Марія Штеліга із своєю матір'ю, Стефанією Бачинською.

Одне з видань серії «ДБ», книжечка Мирослава Ріпецького «Країна Фйордів: Про Норвегію та її нарід» (1932. — Кн. 126. — 64 с.) — вийшло у жанрі географічно-історичного нарису. Вибір норвезької тематики був зовсім не випадковим. Адже історія політичних і торговельних українсько-норвезьких відносин сягає ще княжих часів. До прикладу, король Норвегії Олаф І Трюнгтвасон був щирим приятелем Володимира Великого, на київському княжому дворі при Ярославі Мудрому виховувався його внук, — син короля Олафа II Святого Магнус I Добрий.

Словами глибокої вдячності та великої пошани згадані всесвітньо відомий норвезький письменник, Нобелівський лауреат (1903) Б. Б'єрнсон, який у 1905 р. перед усім світом заговорив про важке становище нашого народу і рішуче виступив на захист українців, та славетний мандрівник і дослідник Арктики, лауреат Нобелівської премії (1922) Ф. Нансен, з ініціативи якого Норвегія започаткувала допомогову акцію, рятуючи сотні тисяч людей в Україні від страшного голоду, який настав після Першої світової війни.

У науково-популярних виданнях «ДБ» часто друкувалися рекомендовані списки книжок для молоді науково-популярного та пригодницького змісту, серед яких — найкращі твори світової літератури, видані М. Тараньком у добротних перекладах, з великою кількістю ілюстрацій.

Для цієї вікової групи призначались і *літературно-художні твори історичної тематики*, які, крім того, що використовувалися для вивчення і популяризації історії України, мали ще одну мету — пізнаючи наше давнє і недавнє минуле, діти виховували в собі силу духа, притаманну героям цих книг, головно дитячим персонажам. Духовним багатством, красою почуттів, відвагою, рішучістю та відданістю Україні приваблювали читачів персонажі з давньої нашої історії: княжичі Святославичі, пастушка Марунька, Юрчик-коваленко (Лотоцький А. Історичні оповідання: (Збірка). — 1933. — Кн. 146. — 63 с.), попівна Уляна (Лотоцький А. Ведмедівська попівна. — 1930. — Кн. 99. — 28 с.), козаченко Петрусь (Середа М. Петрусь Шкода. — 1934. — Кн. 148. — 64 с.).

Окрему тематичну групу становлять оповідання з недавніх часів, що відтворюють історичні події в Україні 1914–1918 рр., в основу яких покладено розповіді очевидців або безпосередніх

учасників національно-визвольних змагань. Автори акцентують увагу читача на аналізі внутрішнього світу героїв, на джерелах героїки. Так, у центрі уваги оповідань С. Яремової «Жертвенні огні» (1922. — Кн. 25. — 36 с.; передрук «Світу Дитини»), А. Курдидика «Маленькі борці» (1932. — Кн. 118. — 92 с.; передрук зі «Світу Дитини»), Ф. Коковського «За Україну» (1934. — Кн. 152. — 64 с.), «Наші соколята» (1936. — Кн. 176. — 68 с.), «Сірі герої» (1937. — Кн. 199. — 71 с.), «Юнацькі серця» (1938. — Кн. 212. — 64 с.), — осмислення характерів персонажів, показ патріотизму і відданості національній ідеї, рис, які проявляються у найскладніших, подекуди трагічних ситуаціях, додають сили, формують поведінку, гартують волю.

Розповідаючи дітям і молоді правдиву історію України, описуючи героїські, шляхетні вчинки її синів і дочок, не можна було замовчувати і болючих фактів національної зради для особистої користі, через страх за власне життя чи несвідомість. Цій темі присвячене оповідання (у жанрі казки) «На руїнах Січі» Адріана Кашенка (1938. — Кн. 211. — 20 с.), популярного романтичного трубадура козацької слави і лицарства, неоціненого автора творів для юнацтва, зокрема пластунів і пластунок.

В основі сюжету «Казки про гордого боярина Марка Путятича» М. Погідного (1932. — Кн. 123. — 36 с.; передрук із «Світу Дитини») — зрада багатого і могутнього галицького боярина, що одружився з дочкою половецького хана і перейшов на бік ворога, та був покараний за цей непростий гріх: зрадник, вигнаний навіть із пекла, вештається по світу в голоді, холоді, нужді, нікчемний раб, поки не спокутує свого злочину.

Підсумовуючи, зазначимо, що у виданнях «ДБ» історичної тематики — як науково-популярних, так і літературно-художніх — факти, явища, події подавалися не лише з погляду їхньої суспільно-історичної значущості, а й з погляду морального ідеалу. Ці твори спонукали молодих українців наближатися до цього ідеалу та при потребі довести свою відданість Батьківщині, наслідуючи подвиги улюблених героїв.

Репертуар «Діточого Театру». Як уже зазначалося, М. Таранько був великим прихильником театру, невтомним пропагандистом театрального мистецтва серед дітей і докладав чимало

зусиль, щоби залучати «до сеї так важної не лише з педагогічного але й з національного боку справи» [241] якнайбільше учительських сил, він очолював Секцію театральних вистав для дітей та молоді при «Рідній Школі». Від початку своєї видавничої діяльності дбайливо піклувався про репертуар для дитячих аматорських і шкільних театральних гуртків. Майже у кожному числі «Світу Дитини» та «Молодої України» друкувалися сценічні твори, тричі видавництво оголошувало конкурси на найкращий драматичний твір для дітей та молоді. Проте з остраху перед шкільними інспекторами лише невелика кількість учителів передплачувала та розповсюджувала ці часописи: вони не були апробовані Міністерством освіти і, відповідно, до комплектування шкільних бібліотек не допускалися («Світ Дитини» отримав апробацію лише 1937 р.).

У серії «ДБ» видавець виокремив сценічні твори в окрему підсерію із власною назвою «Репертуар «Діточого Театру». Усі книжечки мали однакову обкладинку, яку скомпонував А. Манастирський. У передмові від видавництва до першої книжечки серії (сценки на 1 дію «Лісова казка» Миколи Ваврисевича (1922. — Кн. 9. — 20 с.) М. Таранько повідомив читачів: «Видавництво «Світ Дитини» приступає до випуску легеньких сценічних картин, що творитимуть постійний і добірний репертуар для діточих театральних вистав вдома і в школі» (с. 4). Усі п'єски були цензуровані та дозволені для прилюдних вистав відповідними офіційними рескриптами Міністерства освіти або розпорядженнями адміністраційної влади на місцях. Таким чином, культосвітні працівники разом зі своїми вихованцями могли використовувати їх для постановок (М. Таранько вів та висилав бажаним списки всіх цензурованих та апробованих на території тодішньої Польщі українських дитячих сценічних видань).

Важливо зазначити, що проблеми дитячого театру, вимоги щодо його репертуару досить активно обговорювалися на сторінках тогочасної галицької періодики, зокрема і фахової (театральної). Підкреслюючи безперечно велике виховне значення сценічних творів, які повинні збагачувати свідомість дитини перш за все ідейно-моральними вартостями, автори разом із тим застерігали: «Треба пам'ятати про мораль п'єси, одначе й думати про те, щоби мораль не переходила в тенденційність, щоби не

була ланцюжком самих густо нанизаних правил моралі. Інакше дивитися таку п'єсу — нудно» [59]. «Діточі п'єси мусять бути життєрадісні, виказувати етичні вартости, заохочувати до змагання в житті, але без моралізування. Недопустимі є монологи, акція мусять бути жива, будова проста, психологія осіб одноцільна» [71]. Більшість педагогів і письменників, які писали для дітей, дотримувалися думки, що в репертуарі дитячого театру «корм повинен бути «легко стравний», бо символи і алегорії, вони гарні для ока, але травить їх без труду тільки міцний і здоровий ум. Уява дітей, хоч як вона жива і багата, значно легше прийме річ реальну від нереальної» [157]. Під цим оглядом слід зауважити, що не всі видання «Репертуару “Діточого Театру”» (далі — «Репертуар») задовільняли перелічені вимоги, однак М. Таранько, зацікавлений тематикою твору, задумом автора, інколи свідомо мирився з недосконалістю його втілення. Адже видавництво, як вказувалося, залучало до співпраці багатьох непрофесійних авторів або початківців.

Загалом у підсерії «Репертуар “Діточого Театру”» вийшло 78 книжечок, що становить третину всіх видань серії (33 п'єси були передруками зі «Світу Дитини» та «Молодої України»). Першочергово вони, зрозуміло, призначалися для керівників дитячих драмгуртків, режисерів-постановників, які працювали з дітьми і вчили їх азів театральної мови, її образної виразності. Тому такими детальними у багатьох виданнях «Репертуару» є вказівки, поради та різного роду пояснення щодо технічного антуражу, виготовлення костюмів, музичного та хореографічного супроводів, виконання окремих ролей. Подекуди п'єси ставили самі автори, вони найкраще бачили втілення свого задуму на сцені та були зацікавлені в передачі власного постановочного досвіду, позаяк успіх вистави, гарні відгуки про неї у пресі сприяли популярності твору і, зрештою, у збуті книжки. Траплялося, що автори (головно вчителі) писали сценічні твори для конкретного дитячого театального колективу або на замовлення М. Таранька, який наголошував: «На вимоги та потреби сцени авторам головно звернути увагу» (Світ Дитини. — 1921. — Чис. 13. — С. 120). Постановочні принципи багатьох п'єс, що вийшли у «Репертуарі», дозволяли пристосовувати їх до різних умов, різного (повного та скороченого) складу акторів, що мало практичне значення і допомагало вирішувати у дитячих театрах певні «кадрові» проблеми.

Для наймолодшої вікової групи (дітей 6-8 років) «Репертуар» пропонував невеличкі, на одну-дві дії, переважно віршовані сценки-ігри казкового змісту зі співами і хороводами та інсценізовані казочки — оригінальні та перекладні або на запозичені сюжети. Першою була видана віршована казка «Червона Шапочка» (1921. — Кн. 6. — 47 с.)⁴⁴, яку Я. Вільшенко не тільки перевів у інший літературний жанр — драматургію, а й поставив на суто український ґрунт, — дія відбувається у Карпатах. Тобто, на традиційному сюжетному каркасі автор звів доволі оригінальну і своєрідну споруду. П'єса доповнена піснями на музику Михайла Гайворонського⁴⁵ і, що буває у драматургічних виданнях досить рідкісним явищем, ілюстрована відомим галицьким митцем А. Манастирським. Правдиво український у нього і «Коник Стрибунець» (передрук із «Світу Дитини»): віршована сценічна гра на одну дію з ілюстраціями того ж А. Манастирського (1922. — Кн. 11. — 28 с.), загальна концепція якої так само перенесена на наші терени.

Серед найкращих видань «Репертуару» для найменших — інсценізована казочка Олександра Олеся «Лисичка, котик і півник» (1929. — Кн. 94. — 15 с.), написана на фольклорній основі гарним, легким, ритмічним віршем. Твір вчить дружби і взаємодопомоги. Популярністю користувалася музична сценка на одну дію «Лісова казка» Миколи Ваврисевича (1922. — Кн. 9. — 20 с.), присвячена учням III Київської української гімназії, які вперше поставили її на шкільній сцені. Вона закликала оберігати все живе на землі, творити добро і красу. Фантастична казка-п'єса зі співами і хороводами «Живі ляльки» Миколи Шугаєвського (1929. — Кн. 97. — 44 с.) своїм веселим змістом і великою виховною вартістю знайшла численних прихильників. Її не раз ставили на багатьох львівських шкільних сценах, хоча вона вимагала неабияких зусиль від дітей при виконанні ролей і виготовлення непростих сценічних костюмів. М. Шугаєвський — автор, який особисто ставив свої п'єси, у кожному виданні обов'язково подавав детальні «Уваги для режисера» стосовно мовно-декламаторських

⁴⁴ Друге видання вийшло у 1936 р.

⁴⁵ Гайворонський Михайло (1892–1949) — композитор і диригент, організатор військових оркестрів УСС (1914–1919), з 1923 р. — на еміграції у США.

нюансів постановки і особливо реквізитно-декораційної частини, що значно полегшувало аматорам роботу над виставою.

Слабшою з літературного погляду є алегорична сценічна казочка автора з Волині Авеніра Коломийця «Тарасів день» (1929. — Кн. 86. — 20 с.), хоча фабульний задум її цікавий: Ясні Лицарі ведуть боротьбу зі страшними і небезпечними Примарами, які уособлюють різні вади дитини — лінивість, неохайність, непослух, брехню. Михайло Таранько видав ще одну віршовану п'єсу цього автора під назвою «Казка темного бору» (1938. — Кн. 217. — 45 с.), яка має виразні виховно-патріотичні мотиви і засвідчує творче зростання А. Коломийця: «Люби рідну хату, той рідний поріг, маленьку свою Батьківщину, щоб потім дорослим любити ти міг народ свій, свою Україну». У «Замітках для режисера» подано детальні тлумачення щодо виконання головних ролей, описано характер кожного персонажа.

Отже, серед п'єс-казок та інсценізацій для першої вікової групи М. Таранько вибирав переважно твори віршовані, дуже «фрухомі» і музикальні, органічно пов'язані з піснюю і танком — така художня форма є найбільш адекватною психологічним особливостям дітей цього віку.

Цікавим також є той факт, що з ініціативи та за участю М. Таранька 1936 р. у Львові була зроблена спроба створення дитячого оперного театру. Заходами М. Таранька, відомого композитора, диригента та піаніста А. Рудницького і професора музики, відомої драматичної та оперної актриси Л. Кривіцької було поставлено дві опери-казки: «Червона Шапочка» Цезара Кюї та «Лисичка, котик і півник» Кирила Стеценка. «Ролі виконували молоді, але добре фахово підготовані співачки — учениці Вищого Музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові. Обидві вистави пройшли з великим успіхом» [71, с. 278].

Для дітей 8-12 років вибір видань «Репертуару» був найбагатшим і міг задовольнити будь-які смаки. Найперше це стосується *сценічних казок*. Серед них — низка вартісних переробок світових казок, адаптованих для українських дітей. Причому автори користувалися сюжетами найпопулярніших літературних і народних казок, включаючи до своїх інтерпретацій звичні для українських дітей персонажі — пасербицю Ганусю та добру

чарівницю «Панну з верби» із «Золотого черевичка» Галини Орлівни (1925. — Кн. 57. — 27 с.)⁴⁶ (на тему «Попелюшки»); Івася, який розвеселив і вилікував панночку від нудьги та суму із «Веселої сопілки» Миколи Шугаєвського (1927. — Кн. 77. — 28 с.) (переробка «Царівни-несміяни»); пасербицю Ярину та мачушину дочку Євдоху із «Діда Мороза» (1926. — Кн. 67. — 34 с.) (українізований «Морозко») того ж автора. Українізація найбільш популярних у світовій літературі казок була обов'язковою умовою оголошеного у 20-х рр. М. Тараньком конкурсу на найкращий драматичний твір для дітей та молоді: «Для дітей 5-10 р. бажана сценічна картина на 2-3 дії, найрадше драмована казка, переказ, легенда в роді “Яся і Малгосі”, “Попелюшки”, “Червоної Шапочки”, одначе з захованем українського кольориту» (Світ Дитини. — 1921. — Чис. 13. — С. 120).

У «Репертуарі» М. Таранько передрукував майже всі опубліковані у «Молодій Україні» за 1924 р. п'єси-казки Василя Короліва-Старого та Романа Завадовича. Перший з них — уже відомий на той час дитячий письменник, заслужена постать в українському книговидавничому русі початку ХХ ст., автор популярних книг для народу. Другий — автор-початківець яскравого літературного обдарування, що остаточно визначився як дитячий письменник саме у Тараньковому «Світі Дитини».

В. Королів-Старий вважав виховання дітей «за найвищу і найшляхетнішу мету» і своєю творчістю прагнув утвердити в дитині відчуття краси, моральної чистоти, доброти і справедливості, любові до людини та природи. Саме таке спрямування мають його твори, що вийшли у «Репертуарі»: «Чарівний камінець» (1923. — Кн. 36. — 27 с.), «Русалка-жаба» (1923. — Кн. 40. — 27 с.), «Зустріч» (1924. — Кн. 46. — 27 с.), «Підкладень» (1924. — Кн. 48. — 27 с.), «Лісове свято» (1924. — Кн. 51. — 23 с.).

Окремі сценічні картини В. Королів-Старого (наприклад, купальську п'єсу-казку «Лісове свято») можна було ставити на природі під час канікул, залучаючи до вистави не лише дітей. Тому не зайвими виявилися авторські поради читачам-акторам щодо поведінки у несценічних умовах: говорити голосно, ролі мати «на

⁴⁶ Галина Орлівна — псевдонім Галини Поліщук. Друге видання вийшло у 1939 р.

кінці язика», бо нема жодної надії на суфлера, песика слід називати власною кличкою і в день вистави не давати їсти, «щоб добре грав свою роль».

Львівський літературно-науковий часопис «Дзвони» у статті, приуроченій 40-річчю творчої діяльності В. Короліва-Старого, високо оцінив двох книжників та їх співпрацю: «В. Королів-Старий — це побіч Михайла Таранька найповажніший наш діточий письменник і видавець» [84, с. 345].

У 1920 р. 17-річним гімназистом під псевдонімом *Роман зі Славної* опублікував у «Світі Дитини» свій перший вірш «Святий Миколай» Роман Завадович. Відтоді він не переривав співпраці з видавництвом М. Таранька. Уже на початку літературної діяльності його віршовані п'єси-казки викликали позитивні відгуки критики. Перша сценічна картина в піснях «Серед ангелів» (1924. — Кн. 49. — 28 с.) була відразу помічена й оцінена рецензентом як «легка у виконанні і захоплююче опрацьована, дуже помічна при науці співу в школах» [143] (включала 16 мелодій з народних джерел). Згодом у «Репертуарі» вийшли «Рицар Лесь: сценічна картина з піснями» (1924. — Кн. 50. — 24 с.), «Князь Марципан: казка-комедійка» (1924. — Кн. 52. — 27 с.), «На дворі царя Гороха: казка-правда» (1935. — Кн. 165. — 32 с.), які демонструють процес творчого зростання Р. Завадовича. М. Таранько зумів огорнути увагою, залучити до багатолітньої співпраці з видавництвом тоді ще зовсім молодого автора, який тільки-но шукав свій шлях у літературі, і розгледіти у ньому рідкісний євангельський дар — «будьте як діти».

1922 р. в Ужгороді побачила світ п'єса-казка Марійки Підгірянки «В чужім пір'ю», яку М. Таранько через рік перевидав у «Репертуарі» (1923. — Кн. 26. — 40 с.). В часи, коли соціально-політична ситуація в Україні штовхала українців до національної зради або вимушеної еміграції, п'єса звучала гостро і безкомпромісно: зрадлива Синичка зреклася рідного гнізда і, начепивши чуже, смішне пір'я та змінивши власний голос, полетіла між панські птиці співати чужих пісень і шукати щастя. Однак жодні матеріальні статки не принесли їй душевного спокою, бо «тиснув серце чорний гріх зради». Лише повернувшись на батьківську землю, нерозумна пташка відчула себе щасливою серед рідних і друзів, які допомогли врятувати її заблукалу душу.

П'єса «В чужім пір'ю» швидко стала популярною. Її ставили на сценах не тільки українські діти «по той і сей бік Карпат», яким присвятила свою працю автор. Полюбилася вона також далеко за океаном, у США та Канаді, — там не раз її демонстрували на сценах «Рідної Школи».

Дві п'єси «Репертуару» для школярів 10-12 років відрізнялися від решти сценічних картин, бо не були якраз тим «легко стравним кормом», а вимагали непересічних акторських талантів і підготовленої публіки. Перша з них — п'єса-казка Володимира Островського «Соняшник» (1922. — Кн. 23. — 29 с.), як уже наголошувалося, була відзначена 1921 р. другою премією конкурсу на найкращий драматичний твір для дітей та молоді. М. Таранько перевидав її з поширеними коментарями та передмовою автора: «Як педагог, який довгий час студіював психологію дітей і дитячу літературу, я переконаний, що дитячий світ є світ казки і природи. Альтруїзм і героїзм у дитячій літературі — це почасти буде або тенденція, або мода дорослих, що живуть-борються в той час, як дитина живе-пізнає і одухотворює природу. Тому твори фантастичного і казкового характеру найбільш подобаються дітям. Драматичної форми я надав своїй казці через те, що дітям дуже подобається наочність і рух. Мною керували й ті міркування, що дитяче сценічне мистецтво у нас розвинене слабо й належної літератури дуже мало. Я свідомо вибрав тему з області казкової» (с. 3).

Герой п'єси, хлопчик Івась, загинув за любов до життя, краси і поступу, ставши жертвою темряви і холоду. Але ясне Сонце перетворило його на Соняшник — символ вічного потягу до світла. Виконання окремих ролей (Сонце, Ніч, Польові квіти, Трава) вимагало специфічної мелодекламації і продуманої хореографічної постановки номерів-квітів. Тому автор музики М. Гайворонський подав навіть свою адресу з пропозицією допомогти поставити п'єсу в супроводі фортепіано або малого оркестру. У виданні містилося також багато корисної інформації щодо декорацій та костюмів.

Концептуально подібна до «Соняшника» сценічна картина Миколи Погідного «На провесні» (1936. — Кн. 183. — 32 с.): непримиренна боротьба двох ворожих таборів — світлих сил із силами темряви. Інценівка цієї п'єси теж потребувала великих зусиль щодо стилізації декорацій і костюмів, без чого був би

неможливим зовнішній ефект вистави. Для полегшення цього завдання подані різні зауваги та роз'яснення режисерам-постановникам і хореографам.

Для дітей 10-12 років особливу пізнавальну вартість і найбільшу притягальну силу мають, звичайно, твори про них самих. Розробляючи репертуарну тематику для цієї вікової групи, М. Таранько найбажанішими назвав такі «театральні штуки»: а) весела подія із життя дітей (комедійка); б) молодість і життя славних людей; в) згубні наслідки непослуху, лікарства, говорення неправди, загалом тема виховуючого змісту» (Світ Дитини. — 1921. — Чис. 13. — С. 120).

Веселі сюжети шести комедійних п'єсок, що вийшли в «Репертуарі», побудовані саме на викритті та засудженні найбільш поширених негативних рис у дітей, як-от: неслухняність, обман, лякливість, неохайність, бешкетливість, чванькуватість. Відверта дидактичність задуму не завадила більшості авторів створити досить захоплені та веселі видовища, використовуючи найпростіші прийоми комедійної техніки — переодягання та випадковості. Не один малий глядач міг упізнати себе у головних героях комедійки Лесі Верховинки «Іменини Влодка» (1922. — Кн. 12. — 36 с.), п'єси Романа Завадовича «Живий страхопуд» (1936. — Кн. 179. — 36 с.) та його ж комедії з бурсацького життя «Покарані калатки» (1936. — Кн. 191. — 28 с.), двох комедійних п'єс Петра Мерчука «Ромків щоденник» (1937. — Кн. 200. — 12 с.; передрук зі «Світу Дитини») і «Чванько» (1938. — Кн. 218. — 12 с.; передрук зі «Світу Дитини») та комедії Володимира Павлусевича «Розбишацька ватага» (1939. — Кн. 234. — 40 с.).

Проблеми стосунків із ровесниками, велика сила дружби та взаємодопомоги, милосердя — теми сценічних картин Василя Софроніва «Печери» (1922. — Кн. 16. — 24 с.), Юри Ігорківа⁴⁷ «Сирота» (1922. — Кн. 21. — 11 с.), Степана Короля «Згода буде» (1936. — Кн. 192. — 20 с.) та ін.

Серед історико-біографічних п'єс «Репертуару» — найбільше творів про Т. Шевченка. Переважно у них йдеться про епізоди з дитячих літ Кобзаря, їх авторами були Іванна Блажкевич, Антін Лотоцький, Павло Волобуїв, Петро Мерчук та ін. Більшість

⁴⁷ Юра Ігорків — псевдонім Юри Шкрумеляка.

цих сценічних картин згодом увійшли до збірника декламацій, промов та п'єс під назвою «Тарасовим шляхом» (1934. — Кн. 109. — 96 с.), який Михайло Таранько уклав для проведення Шевченківських свят.

У «Репертуарі» вийшла друком перша в українській літературі п'єса про І. Франка — «Івась-характерник» І. Блажкевич (1936. — Кн. 184. — 24 с.), в основу якої покладено його автобіографічні оповідання під назвою «Малий Мирон».

Сценічна картина Степана Короля «Школярик Маркіян» (1936. — Кн. 188. — 16 с.) була першою українською п'єсою про дитячі роки Маркіяна Шашкевича.

Низку сценічних творів було приурочено різним святам. Наприклад, щороку для організації вечорів Святого Миколая, які влаштовувала для дітей «Рідна Школа», видавництво «Світ Дитини» готувало в дарунок нові п'єси, розраховані на шкільні театральні гуртки (тому характерною для них є нескладна постановка. Додамо, що й літературний бік більшості п'єсок до дня Св. Миколая є посереднім).

Серед найкращих п'єсок — «Добрі діти» Івана Бідного (1923. — Кн. 43. — 31 с.)⁴⁸, «Святий Миколай у 1920 р.» Іванни Блажкевич (1923. — Кн. 29. — 20 с.), «Святий Миколай» Дмитра Макогона (1928. — Кн. 85. — 28 с.), «В ніч Св. Миколая» Антона Лотоцького (1931. — Кн. 129. — 40 с.), «Св. Миколай на селі» Микити Магира (1934. — Кн. 119. — 16 с.).

Доволі численними були п'єси, створені до свята Різдва Христового, та Вертепи, побудовані на релігійно-фольклорній основі. Більшість із них призначалися для сільських дітей, як-от: «Материнська сльозинка» Василя Атаманюка (1925. — Кн. 59. — 32 с.)⁴⁹, «У нуждарів» Михайла Приймака (1935. — Кн. 175. — 36 с.), «В Різдвяну Ніч» Миколи Ваврисевича (1936. — Кн. 194. — 36 с.), «Вифліємські діти» Константини Малицької (1936. — Кн. 197. — 12 с.) та ін. Два накладу витримав «Український Вертеп» для школярів та пластунів Івана Габрусевича (1924. — Кн. 54. — 15 с.)⁵⁰, який був дуже популярним, хоча на адресу автора,

⁴⁸ Друге видання вийшло у 1930 р.

⁴⁹ Друге видання вийшло у 1938 р.

⁵⁰ Друге видання вийшло у 1932 р.

відомого організатора юнацтва, активного діяча націоналістичного руху, висловлювалися критичні зауваження: «В сценці І. Габрусевича не до ладу з'єднано в один гурт Володимира Великого, короля Данила і гетьмана Богдана із такими особами як Жид і чорт» [48]. Та дітям п'єска подобалася: перший наклад швидко вичерпався, що з виданнями «ДБ» траплялось не часто — з усіх видань серії було перевидано лише 16 книжок!

Комікси та інші веселі книжки «Діточої Бібліотеки». Найпростішою, найдоступнішою, а разом із тим найпопулярнішою у літературі для найменших (і не тільки) формою комізму є ситуаційний гумор, або гумор становища. Саме на комічних ситуаціях побудовані сміховинки з життя дітей-бешкетників, дорослих і звірят відомого німецького автора та карикатуриста Вільгельма Буша (1832–1908), який від 1859 р. вміщував у дитячому гумористичному журналі «*Fliegende Bletter*» цикли своїх малюнків у супроводі його ж віршів (пізніше цей жанр отримав назву «комікс» (від англ. *comics* — смішний, комічний), а в 1865 р. опублікував книгу для дітей «Макс і Моріц». Твори В. Буша перекладені майже всіма мовами світу.

По-українськи смішні бушівські оповідання почав перекладати І. Франко («Лови на лиса»), а в 1920 р. М. Таранько здійснив у «СД» перше в українській дитячій літературі окреме видання цього графічно-оповідного жанру, яке називалося «Максим і Марко» (1920. — Кн. 2. — 64 с.)⁵¹ з 95 мистецькими карикатурами В. Буша, перекладене і «перелицьоване» для українських дітей Я. Вільшенком.

Згодом М. Таранько видав у «ДБ» ще 10 популярних веселих і водночас дуже повчальних книжок В. Буша, адаптованих Я. Вільшенком, які, за порадою рецензентів, кожна українська дитина обов'язково повинна була «власноочно» прочитати і з яких мала «власноустно» засміятися. Серед них: «Нечемне воронення або веселий початок сумного кінця» (1920. — Кн. 4. — 52 с.)⁵², «Веселі оповідання» (1923. — Кн. 34. — 74 с.), «Співомовки» (1923. — Кн. 42. — 62 с.), «Дядькова пімста» (1926. — Кн. 64. — 20 с.), «Хитрий Мехмет» (1928. — Кн. 79. — 24 с.), «Бджоли,

⁵¹ Друге видання, змінене та доповнене, вийшло у 1929 р.

⁵² Друге видання, поправлене, вийшло у 1929 р.

або Жум-Бжінь-Брум» (1928. — Кн. 68. — 84 с.), «Діравий зуб» (1928. — Кн. 82. — 43 с.), «Проць і Гриць» (1939. — Кн. 224. — 68 с.; за Бушем — «Франц і Фріц») та ін., а також «Збиточники у ванні» (1931. — Кн. 96. — 18 с.) у гарному легкому перекладі Юри Шкрумеляка. Всі — з карикатурами автора (інколи — по декілька на сторінці), який талановито розповідав дітям про речі самі по собі не дуже смішні, але, безумовно, варті висміювання. В. Буш допоміг зрозуміти, яким чином будувати сюжет, пов'язаний з картинкою, і розробляти образ комічного героя, близького дітям, за допомогою малюнка і слова.

На початку 20-х рр. в українській дитячій літературі виник новий жанр — своєрідний мальований «фільмо-вірш», предметно-тематичний спектр якого охоплює традиційні мотиви дитячого життя: розваги, забави, пригоди. Цей жанр якоюсь мірою можна вважати похідним від західноєвропейського коміксу: у ньому обов'язкова присутність провідного персонажа (персонажів), на який «на низуються» різні смішні пригоди. Уперше в українську галицьку видавничу традицію такі твори ввів М. Таранько у «Світі Дитини».

Серед «віршо-фільмів» передусім назвемо веселу дитячу епопею у двох частинах «Пригоди Юрчика Кучерявого» Володимира Радзиковича, видану під псевдонімом Вуйко Влодка (1923. — Кн. 31. — Ч. 1. — 80 с.) — передрук зі «Світу Дитини» (1937. — Кн. 207. — Ч. 2. — 80 с.). Жвавий, веселий, хоч і бешкетливий головний герой став улюбленцем кожного 6–7-літнього читача. Автор, знаний як науковець, літературознавець (написав «Історію української літератури»), здібний педагог і громадський діяч, володів витонченим почуттям гумору, завдяки чому і народився Юрчик. Розповіді велися від першої особи і були настільки живими і безпосередніми, що діти відразу повірили в їхню правдивість і почали засипати видавництво листами із запрошенням веселого Вуйка Влодка до себе на літній відпочинок. Читачі вимагали від М. Таранька продовжити друкувати Юрчикові пригоди, який, попри те, що був пустуном, усе ж гарно вчився, особливо рідної мови та історії, слухав батьків, виростав розумним і добрим хлопчиком. Видання проілюстроване прекрасними широкоформатними малюнками О. Куриласа, розміщеними на кожній сторінці.

Спеціально для «ДБ» написала веселу книжечку «Василько та Івасик» (1929. — Кн. 89. — 32 с.) про пригоди двох сільських

хлопчиків відома письменниця і перекладач творів для дітей Марія Загірня (дружина Бориса Грінченка), яка свого часу плідно співпрацювала у «Дзвінку». Для дівчаток призначалася не менш цікава її книжечка «Історія про Галю, лялю, цюцю, кицю і ціпку жовтеньку» (1926. — Кн. 71. — 40 с.). Обидві вийшли друком із мистецькими ілюстраціями Віктора Цимбала.

У різні смішні ситуації та халепи потрапляють герой віршованих оповідань Олега Підгірського⁵³ «Як Ромчик став пластуном» (1936. — Кн. 196. — 32 с.) та дядько Прохор із сміховинок Вуйка Славка⁵⁴ (1937. — Кн. 203. — 32 с.) — ці автори брали найактивнішу участь у діяльності видавництва, входили до складу редколегії «Світу Дитини». Ілюстратором цих видань був Михайло Фартух.

Зрозуміло, що гумор у дитячих виданнях передбачає тісну співпрацю письменника і художника або їх обох в одній особі, як у випадку з Вільгельмом Бушем. У наведених вище творах для дошкільнят і молодших школярів художники на сторінках книг постають на рівних правах з авторами літературного тексту — адже вони разом зуміли створити веселий мальований світ, близький дітям. Осип Курилас, Михайло Фартух, Яків Гніздовський, Віктор Цимбал — ці відомі графіки принесли у веселі книжки «ДБ» свій різнобічний досвід, дотепність, влучність, оптимально поєднавши їх із виховною метою слова. Всі названі художні твори — високої літературної вартості, а блискуче оформлення «Юрчика Кучерявого», на наш погляд, є одним із прикладів уміння художника О. Куриласа наблизитися до індивідуального стилю письменника В. Радзикевича.

Сміх якнайтісніше пов'язаний з пізнавальною здатністю дитини, із спроможністю критично оцінювати довколишні події. Якщо веселі видання «ДБ» для молодших вікових груп були побудовані на найпростіших формах гумору, то для старших школярів (12-14 років) М. Таранько видав збірку із 14 сміховинок Сидора Воробкевича під назвою «Безглуздів» (1929. — Кн. 88. — 84 с.), у якій використано логічні комізми. Оповідання про

⁵³ О. Підгірський — псевдонім Юри Шкрумеляка.

⁵⁴ Вуйко Славко — псевдонім Святослава Лакусти.

«унікальних» мешканців міста Безглуздова не були оригінальними — це переробки з німецьких творів. С. Воробкевич взяв за основу оповідання німецького поета Г. Шваба (1792–1850) «Die Schildbürger», декілька перероблених на український ґрунт німецьких народних казок, казок братів Грімм та Бергштейна. Запозичені образи зазнали таких змін і перетворень, що в них, по суті, не залишилося нічого німецького. Зукраїнізованими стали і персонажі, і природа, що влучно і майстерно відображено в ілюстраціях В. Цимбала.

Перше видання збірки С. Воробкевича здійснив редактор О. Попович 1913 р. у «Бібліотеці для молодіжи», яку видавала чернівецька «Руська Бесіда». За його дозволом М. Таранько перевидав цю книжку для галицьких читачів. У передмові від видавництва вказано основну причину дивовижної поведінки «безглуздівців» — їхнє невігластво: «Аж таких дурних у нас певно нема, але по містах і селах немало робиться нерозумного, що приносить шкоду одиницям, громадам, а там і всьому народові. А винна тут темнота, яка ще досить широко панує у нас, і треба нам з нею боротися, нищити. Зброєю проти темноти є школа, освіта, добрі книжки, а також висміювання. Нехай ця книжечка хоч часточкою причиниться до цього, що ось таких Безглуздівців у нашому народі і слід загине» (с. 6).

Отже, сатирично-гумористичні видання «ДБ» були спрямовані на те, щоб за допомогою сміху виховати дитину кращою: виправити різноманітні недоліки її поведінки, характеру, заохотити до навчання та широкого пізнання світу, навчити критично оцінювати довколишні події і життєві ситуації. Для досягнення цієї мети М. Таранько максимально використовував зарубіжний видавничий досвід, започаткував в українській галицькій дитячій літературі видання книжок-коміксів, видрукував низку щедро ілюстрованих веселих книжок для дітей, які і в наш час не втратили своєї літературної вартості, про що свідчать сучасні перевидання, наприклад, «Пригод Юрчика Кучерявого» Вуйка Влодка (Київ, 1991) та «Як Ромчик став пластуном» О. Підгірського (Львів, 1993). Жоден тогочасний видавець не міг похвалитися таким багатством художнього оформлення дитячих книг, зокрема і сатирично-гумористичних.

Науково-популярні видання «Діточої Бібліотеки» відрізняються між собою адресністю, тематикою, методами популяризації та формою викладу матеріалу. Наприклад, для дітей 10-12 років призначалися такі, у яких пізнавальну інформацію уведено у текст художніми засобами, — тут домінують ознаки белетристики. Композиційно ці видання подібні: їх сюжети побудовані на діалогах дорослих та дітей або на розповідях самих дітей, що не лише викликає довіру і зацікавлення, а є зрозумілим для десятилітнього читача. Спільною є і їхня тематика, — майже всі вони присвячені зарубіжному краєзнавству — розповідають про країни, куди доля закинула українських дітей. В основну канву розповіді вплетено інформацію з української історії, культури та природи. Популяризуючи універсальні знання, науково-популярні книжечки серії «ДБ» мали ще одну, не менш важливу мету, — виховання патріотичних почуттів не лише у галицьких дітей, а й дітей українців-емігрантів у США, Британії, Канаді, Франції, Швейцарії, Китаї, Єгипті, ПАР та інших країнах. Більшість цих дітей не мали або не зберегли в своїй пам'яті описів природи рідного краю чи картин свого дитинства, пов'язаних із Батьківщиною. Однак саме ці спогади є тим психологічним багажем, що ним людина дорожить усе своє життя і який є підґрунтям почуття патріотизму.

Так, в оповіданні А. Лотоцького «Від Ля Плати по Анди» (1938. — Кн. 220. — 61 с.) про природу, клімат, господарство, населення Аргентини, Чилі, Перу і Болівії головний герой Андрійко Любченко, який маленькою дитиною потрапив на чужину, подорожуючи цими країнами з дядьком-емігрантом, дізнається від нього про події 1917–1918 рр. в Україні, внаслідок яких українці опинились у Південній Америці; слухає оповіді про відважних козаків; мандруючи просторами Аргентини, дядько і небіж порівнюють її природу з рідною українською; знайомлячись з аргентинським тваринним і рослинним світом, з'ясовують, які з його представників поширені в Україні. Подаючи короткі історичні відомості про кожну з країн, автор також інформував юного читача про кількість українців, які там проживали.

Подібну структуру має оповідання О. Підгірського «Серед цвітучого чаю» (1933. — Кн. 145. — 28 с.). В основі сюжету —

лист Степанка, сина українських емігрантів, що опинилися на далекому острові Цейлон. За порадою батьків, щоб вправлятися в українській мові, він листується зі своїм ровесником, хлопчиком-емігрантом з Америки, і, розповідаючи йому про основне заняття мешканців Цейлону — вирощування чаю, пересипає свою розповідь спогадами про рідну Галичину, де народився і куди обов'язково колись повернеться.

В обох виданнях максимально спрощений довідковий апарат, обмежений лише підрядковим тлумаченням важких і незрозумілих слів, обидві книжечки містять дуже багато ілюстрацій пізнавального й емоційного характеру.

Цікаву композицію (у формі лекцій) мають популярні оповідання А. Лотоцького «Сім чудів світу» (1939. — Кн. 232. — 56 с.): під керівництвом батька троє дітей (9, 10 і 12 років) прослуховують сім радіопередач про найдавніші та найвеличніші пам'ятки культури. Для підсилення пізнавального ефекту та кращого запам'ятовування паралельно із лекціями радіодиктора автор пропонує показ картинок із скіоптикону (діапроектора) для унаочнення того, про що розповідається. Водночас увагу дітей зацентовано на відомих архітектурних пам'ятках України: «Своє рідне треба знати якнайкраще, але треба старатися пізнати й чуже, бо коли пізнаємо чуже, то зможемо порівняти з нашим рідним. І тоді те, що добре в інших культурних народів, заводити в себе, а що в них недобре, таке оминати» (с. 3).

У науково-допоміжному апараті, крім пояснень незрозумілих слів, для особливо допитливих читачів подано рекомендаційні посилання до українських джерел, з яких можна отримати повнішу інформацію про ту чи іншу пам'ятку культури. Оповідання, написане жвавою і зрозумілою мовою, характеризується великою кількістю діалогів, побудованих у запитаннях та відповідях. Певною мірою це видання можна вважати не тільки як науково-популярне, а й як своєрідний методичний poradnik для батьків та вчителів для проведення подібних розповідей удома чи в школі.

У серії «ДБ» вийшов у світ перший науково-популярний poradnik для дітей віком від 10 до 12 років, у якому йдеться про вирощування кроликів (на той час це було досить популярним

заняттям). Автор книжечки, Іванна Блажкевич, назвала її зворушливо і метафорично — «Пушистий король» (1929. — Кн. 84. — 79 с.), а мету видання окреслила в передмові: «Я від серця бажаю вам, щоб ви, плекаючи кріликів за вказівками, які знайдете в цій книжечці, найшли в ній передусім духовий корм, крім гарних шкірок і смачного м'яса... Побачите, як плекання малого, лютого кролика ознакомить вас із життям звірят і рослин і поширить ваше знання не в одній царині» (с. 3, 4).

Порадник «Пушистий король» виховував у дітей дбайливість і відповідальність перед усім живим, вчив допомагати старшим у домашньому господарстві. Видання має добре продуману структуру, вдало поєднуючи практичні поради з віршованими вступами до кожного розділу. Головний герой, школярик Богданко, веде розповідь про свої успіхи у кролівництві. Така манера подання матеріалу сприяла кращому засвоєнню прочитаного. Книжка могла стати корисною також молодим господарям-початківцям у кролівництві.

Серед науково-популярних видань для читачів віком 10-12 років у серії «ДБ» вийшла книжечка А. Лотоцького про славетного байкаря Езопа (1923. — Кн. 32. — 47 с.), вона складається із 9 коротких біографічних оповідань, у яких на яскравих, переконливих прикладах автор вчить дітей, що розум і логіка виведуть із найскладніших ситуацій у житті.

Інша група науково-популярних видань зорієнтована на дітей підліткового віку (12-15 років). Їхньою метою було розширити світогляд юного читача, розвинути інтелект, а також сприяти у набутті практичних навичок у житті. Усі ці книжечки призначені для самоосвіти, характеризуються поглибленим, наближеним до наукового, викладом матеріалу.

Більшість видань для підлітків присвячено історії науки і техніки, що, безперечно, повинно входити в коло читацьких інтересів дітей цієї вікової групи. Зразком наукової популяризації високого рівня слугує книжка Л. Селянського «Про телеграфи і телефони» (1932. — Кн. 142. — 80 с.), у якій подано вичерпні відомості про два найбільші винаходи. У цьому виданні, що мало на меті передусім популяризацію наукових знань, знайшлося місце і для гумору: автор змальовує комічні ситуації, у які

можна потрапити через неуцтво, водночас наголошуючи: «Німці з природи не є розумніші від українців, ані спосібніші, лише що вони сталися такими через запопадливу науку. Німці дбають дуже, щоби їх діти пильно ходили до школи, тай самі до смерті вчаться, читаючи розумні книжки та газети. Та чи так роблять українці?» (с. 41). Критик, Олександр Тарнович, у рецензії на це видання підкреслив: «Виклад видержаний після найкращих сучасних вимог дидактики, чисельно ілюстрований, підходить до умового розвитку читачів» [247, с. 564]. Книжка була дозволена Міністерством освіти для комплектування шкільних бібліотек.

Видання багате на ілюстрації: малюнки, схеми приладів, рисунки, на яких зображено досліди, численні фотопортрети вчених, які прилучилися до винаходу телеграфа і телефона: Семюел Морзе, Гульєльмо Марконі, Бенджамін Франклін, Георг Ріхман та ін.

Короткий нарис про історію виникнення і розвитку літальних апаратів і мистецтва повітроплавання подав Едвард Жарський⁵⁵ у книзі «Від Ікара до Ліндберга: Оповідання про це, як люди навчилися літати у повітрі» (1936. — Кн. 178. — 68 с.). Вдалою є її сюжетна лінія: діти конструюють літак, і батько, скориставшись їх захопленням, у легкій, доступній формі розповідає про предмет їхнього зацікавлення, проводить досліди і наводить приклади з живої природи, щоб унаочнити почуте. У виданні — багато конструкційних креслень, рисунків, портретів винахідників, подано списки рекомендованої літератури, де читач зможе звернутися за докладнішими технічними поясненнями. Не забув автор і про українські відповідники до слів іншомовного походження. Це видання — зразок вдалого поєднання в одній особі вмінь вченого, інженера та літератора, що, без сумніву, є найвартіснішою якістю для творця науково-популярної книги для дітей.

Особливе зацікавлення і захоплення хлоп'ячої читацької аудиторії завжди викликала військова тематика. Їй присвячена

⁵⁵ Жарський Едвард (1906–2001) — вихованець львівського Пласту, відомий організатор і пропагандист спорту в Галичині та діаспорі, педагог, біолог (спеціалізувався в іхтіології), журналіст, з 1949 р. — професор Українського технічного інституту у Нью-Йорку.

збірка популярних оповідань О. Підгірського про походження зброї під назвою «Від крем'яниці до рушниці» (1935. — Кн. 164. — 48 с.). Розповідь автора розгортається на тлі воєнних подій у різні історичні періоди і містить широку інформацію про майже всі відомі на той час види зброї: кам'яну зброю первісних людей, зброю з рогу та кісток, луки і стріли, металеві пристрої, металеву зброю із бронзової доби, ножі та кинджали епохи середньовіччя, вогнепальну зброю з описами принципів дії рушниці, гармати, револьвера і карабіна.

Природознавчій тематиці було приурочено декілька видань цієї серії, вони призначалися старшим школярам для поглибленого вивчення шкільних дисциплін, зокрема зоології. Це книжечка Леоніда Бачинського⁵⁶ «Жахливі володарі нетрів: оповідання про вужів та їх життя» (1936. — Кн. 185. — 79 с.), щедро ілюстрована, зокрема і матеріалами із закордонних наукових джерел, а також два популярні оповідання Д. Гриневич-Витанович, видані окремими книжечками, — «Приятелі хлібороба» (1932. — Кн. 116. — 28 с.; передрук із «Світу Дитини») — про кротів, лиликів та їжаків, і «В царстві Краплини Води» (1935. — Кн. 167. — 32 с.; передрук із «Світу Дитини») — про мікроорганізми та прилади, за допомогою яких їх досліджують.

Якщо в середині 20-х рр. автор однієї з численних статей, присвячених шкільним бібліотекам, констатував: «У дотеперішній нашій діточій літературі помітно повну недостачу оповідань із природи й землезнання, техніки відкриття і таких, що виробляють у дітях підприємчивість, охоту до самостійного труду» і висловлював сподівання: «Може найближчі роки принесуть нам сього роду книжечки» [267, с. 93], то проаналізовані нами науково-популярні видання серії «Діточа Бібліотека» — яскравий доказ того, що діяльність М. Таранька у напрямі популяризації природознавства та інших наукових знань серед дітей та молоді великою мірою виправдала ці очікування.

⁵⁶ Бачинський Леонід (1890–1989) — природознавець, гімназійний професор, провідник Пласту на Закарпатті, згодом пластовий діяч у Польщі, Німеччині, США. У 1921 р. організував пластове видавництво «Ватра», де у серії «Пластова Бібліотека» вийшло 24 книги.

Видання для дозвілля дітей та молоді. Редакція видавництва «Світ Дитини» у листуванні з читачами постійно отримувала численні запити від організаторів різного роду урочистостей, народних і релігійних свят, шкільних імпрез, які зверталися за необхідними матеріалами для організації та проведення різноманітних заходів для дітей. Ця обставина спонукала М. Таранька особисто підібрати, впорядкувати і видати сім тематичних збірок, яких раніше в українській дитячій літературі не було. Розглянемо детальніше кожне з цих видань.

1. «Тарасовим шляхом: збірка промов, декламацій та сценічних картин на Шевченкові роковини» (1934. — Кн. 109. — 96 с.).

Відомо, що свята, приурочені Тарасові Шевченкові, у Галичині перед Першою світовою війною влаштовувала здебільшого молодь середніх шкіл і вищих навчальних закладів, члени українських товариств: «Просвіта», «Рідна Школа», «Сокіл», «Січ». Від 1918 р. свято стало популярним і по селах. Окрім читалень, кооперативів, «Лугів», гуртків «Рідної Школи», Шевченківські дні почали відзначати у народних школах. Організацію Шевченківських свят по школах унормувала Кураторія Львівської шкільної округи спеціальним обіжником від 21 лютого 1921 р., яким визнала Шевченкові роковини шкільним святом і дозволила його проведення українській шкільній молоді та вчителю.

Проте організатори постійно відчували брак методичних матеріалів під час укладання програми такого свята. М. Таранько розробив і опублікував взірці двох програм для шкільних концертів на честь Т. Шевченка (окремо для міста і села), до яких увійшли поетичні та сценічні твори Олесья Бабія, Іванни Блажкевич, Романа Завадовича, Богдана Заклинського, Антона Лотоцького, Володимира Хроновича, Юри Шкрумеляка (майже всі провідні співробітники «Світу Дитини»), Богдана Лепкого, Уляни Кравченко, Константини Малицької, Володимира Самійленка, Лесі Українки та популярні реферати про життя і творчість Тараса Шевченка. Видання могло використовуватись і як позакласне читиво для школярів віком від 10 до 12 років. Корисною допомогою у підготовці свята, зокрема у складанні програми, слугували розлогі режисерські пояснення та примітки для виконавців окремих номерів.

2. «На Шевченкові роковини» (1934. — Кн. 109-а. — 45 с.).

Як доповнення до видання «Тарасовим шляхом» Михайло Таранько опублікував книжечку, до якої увійшли 12 пісень для дитячого хору в аранжуванні Богдана Вахнянина⁵⁷. Тут були надруковані тексти і ноти до таких творів: «Берестечко», «Заповіт», «За Україну», «Дитяча присяга», «Діброва», «Кантата в честь Шевченка», «Поклін Тарасови», «Садок вишневий», «Світе ясний», «Гам на горі над Дніпром», «Учітеся», «Шевченків гимн».

3. «Малий декляматор: збірка віршів до деклямацій на всякі національні і шкільні свята та обходи» (1934. — Кн. 113. — 64 с.).

Видання було призначене для дітей від 6 до 10 років, складалося із 63 віршів. Серед авторів — Ісидор Воробкевич, Борис Грінченко, Роман Завадович, Корнило Заклинський, Богдан Лепкий, Антін Лотоцький, Микита Магир, Олександр Олесь, Марійка Підгірянка, Микола Угрин-Безгрішний, Володимир Хронович, Степан Чарнецький, Юра Шкрумеляк та ін.

За принципом значущості заходу збірник віршів «Малий декляматор» було поділено на три розділи:

1) декламації, приурочені національним святам: «Свято Провсвіти», «Свято Мазепи», «Свято знесення панщини»;

2) декламації на шкільні урочистості: «Свято «Рідної Школи», «Свято книжки», «Свято пісні», «Свято праці й ошадности», «Свято садження дерев», «Закінчення шкільного року»;

3) принагідні декламації: «День сиріт», «День інвалідів», «День емігранта», «Свято Марійської Дружини», «Свято Причастя», «День збору коштів на голодуючих або жертв повені».

У прикінцевих заувагах містилися вказівки оратору, як виголошувати декламації. Книжечка містила також рекламний анонс про підготовку до друку збірок декламацій до «Свята Франка» і «Свята Матері», однак вони не вийшли у світ*.

⁵⁷ Вахнянин Богдан (1886–1940) — педагог, музичний діяч, диригент і композитор, керівник товариства «Боян» у Перемишлі.

* У 1924 р. один з авторів «Діточої Бібліотеки» та «Молодої України», гімназійний професор, письменник, журналіст і громадський діяч на Холмщині М. Ваврисевич запропонував М. Тараньку купити або знайти покупця на укладений ним декляматор «Українське слово»: поезія,

4. «Малий Бандурист: збірка пісень для дітей» (1935. — Кн. 169. — 48 с.).

Видання призначалося для дітей 6-10 років, містило 45 пісень із нотами на слова Остапа Вільшини, Романа Завадовича, Богдана Заклинського, Корнила Зеленівського, Пилипа Капельгородського, Павла Кирчіва, Богдана Лепкого, Микити Магира, Михайла Майструка, Дмитра Макогона, Константи́ни Малицької, Володимира Масляка, Дзвінки Пачовської, Марійки Підгірянки, Івана Франка, Володимира Хроновича, Юри Шкрумеляка. Пропоновані твори тематично поділено на школярські пісні і марші, жартівливі пісні для розваги, сезонні пісні, патріотичні пісні, музика більшості з них написана за народними мотивами.

5. «Дитячі забави» (1935. — Кн. 140. — 86 с.).

У книжечці описано 56 забав для дітей віком від 4 до 10 років з детальними вказівками щодо їх організації. Структурно збірник ділиться на 6 розділів: а) забави на повітрі; б) кімнатні забави; в) говорені забави; г) забави для дівчат; ґ) забави для хлопців; д) забави зі співами та хороводами. Велика частина матеріалів збірки була надрукована у різні роки на сторінках «Світу Дитини».

6. «Веселий вечір: збірка монологів, діялогів, декламацій, сміховинок, скетчів та сценок для шкільної молоді» (1938. — Кн. 219. — 100 с.).

Це видання, по суті, містить сценарій шкільної молодіжної ревії*, крім вступного слова і закінчення, пропонує читачеві 28 сценок і декламацій. Матеріал підібрано так, що сценарій можна розділити на частини і, відповідно до акторських сил, ставити на сцені повністю або вибірково окремі номери. Детальні пояснення для ведучого (конферансьє) та режисера (стосовно костюмів, музичного супроводу та хореографії) підносить вартість цього, безперечно, вдалого видання. Потреба такої книжки відчувалась у шкільній практиці давно, і вона відразу знайшла

сатира, думи, проза» (з фотографіями письменників), просив усього 200 зол. гонорару, або 20% накладу книги. М. Таранько на цю пропозицію, очевидно, не погодився [134, арк. 51].

* Ревія — театрально-розважальна вистава, яка складається з легких жанрів, як-от скетчі, монологи, пісні, танці і т. п.

прихильників серед дорослих і дітей — аматорів сцени. «Веселий вечір отримав схвальну критику: «Треба бути вдячним авторові. На тлі нашої дитячої літератури сумовито-поважної ця збірка відбиває дуже корисно» [67].

7. Ігорків Ю. Сердечний віночок: в'язанка святочних бажань» (1931. — Кн. 128. — 112 с.).

Це перша в українській літературі збірка святкових побажань для дітей 8-10 років. Видання містить 157 побажань з нагоди іменин, уродин родичів, близьких, знайомих, учителів і катехитів, а також побажання до Різдва та Великодніх свят, на День Матері, Новий Рік, писаних віршем та прозою, які поділяються на усні та письмові, для дівчат і хлопців (окремо та разом). Віршики — легкі, добре запам'ятовуються, при потребі могли швидко переадресовуватися різним номінантам.

Усі сім проаналізованих книжечок мають вдалу структуру. Вони стали необхідним підручним матеріалом для виховників і провідниць дошкільних дитячих закладів та захоронок, учителів, батьків, школярів у підготовці і проведенні різних заходів удома, в школі, під час відпочинку дітей на природі.

Як уже не раз було зазначено, видання серії «ДБ» отримували позитивні відгуки критиків. Таранькові книжки пам'ятали, любили, купували. Наведемо кілька висловлювань сучасників М. Таранька про його видавничу діяльність, вибраних із статей, рецензій, оглядів дитячої літератури, що друкувались у галицьких часописах «Бібліотечний порадник», «Дзвони», «Діло», «Книжка», «Молоде Життя», «Назустріч», «Народня Просвіта», «Нова Зоря», «Поступ», «Учитель», «Учительське слово» та ін. У них — висока оцінка невтомної праці заслуженого видавця, висловлена педагогами, літераторами, культурно-освітніми діячами, державними чиновниками, батьками:

«Книжкове видавництво Михайла Таранька п. з. “Світ Дитини” захоплює нас різноманітністю авторських імен та всесторонністю літературного матеріалу. Просто дивом дивуєшся, як шановний видавець при такій фінансовій скруті, яку переживає нині вся Європа, та при нашій незацікавленості до літературних справ може витримати й поширювати досить непоплатне видавництво» [70, с. 68, 69] — *Дмитро Загул* (1890–1944) — український

поет-символіст, літературознавець, критик, публіцист, перекладач, педагог, громадський діяч. Загинув на Колимі у 1944 р.

«Накладня М. Таранька з вірою в успіх доброго діла почала у 1919 р., себто в пору найбільшої скрути, видавати часопис «Світ Дитини», а з 1923 р. часопис для старших школярів «Молода Україна». Відбитки з цих часописів й особні видання М. Таранька зложили досі гарну й цікаву бібліотечку діточих видань. Їх головною прикметою є те, що вони писані чистою українською мовою зі знанням діточої душі й уподобань і видані чепурно з гарними і цікавими ілюстраціями так, що і старші залюбки їх переглянуть. Се найкраще в теперішню пору діточе видавництво» [267, с. 92] — *Степан Шах* (1891–1978) — український педагог (класичний філолог), діяч «Просвіти», мемуарист. З 1944 р. жив у Німеччині, в 1978-му переїхав до Сіднея (Австралія), де і помер.

«“Світ Дитини” з великою кількістю ілюстрацій заманить навіть найбільш неохотну до науки дитину. У серії «ДБ» — багато цікавих книг і книжечок дуже чепурно виданих. Ще ні одно українське видавництво не змоглося на таку багату продукцію у такому короткому часі. Перегляньте лише всі ті книжки і просто з дива не вийдете, як могла одна людина серед таких невідрадних обставин видати стільки книжок!... На наш сором цілі стоси цих книжок припадають порохом у видавництві, ніхто за ними не питає» [21, с. 23] — *Дмитро Великанович* (1886–1944?) — український громадсько-політичний діяч в Галичині, організатор українського вчительства, зачинатель Громадського комітету Рятунку України, посол Сейму Польщі (1928–1939). У 1940 р. репресований більшовиками, вивезений до Казахстану, де й загинув.

«Люблю діточі видання Таранька. Поминувши їхній мистецький вигляд, педагогічний і літературний рівень, мають вони ще одну дуже важливу прикмету — дають дітям заняття, а батькам хвили блаженної тиші.

— Ангел хату перелетів, — каже вдоволена мати» [119] — *Роман Купчинський* (1894–1976) — український поет, прозаїк, журналіст, композитор, критик, громадський діяч, старшина УСС (поручник) та УГА. Помер у м. Оссінінг під Нью-Йорком

«З усієї літератури для українських дітей і молоді звертаємо увагу передусім на найстарше і найкраще видавництво “Світ

Дитини” — європейського рівня і найкраще редагованого. Можна кричати з розпуки, як мало дітей з нього користає... Книжки видавництва “Світ Дитини” — різноманітного вибору: наші українські автори і перлини з чужої літератури. А одне і друге з усяких областей знання, зокрема дитячого зацікавлення. “Історія України” в 4 томиках, книжки з рідного і чужого побуту, з природи, винаходів. Гарно заступлена драматична ділянка. Прекрасно заступлена ділянка казки і байки, що розвиває уяву таку потрібну в чисто практичній житті.

Великий скарб криється там, на вул. Зіморовича, 3* [адреса видавництва. — Л. К.] і ключ до нього не такий важкий і штудерний, як ключі до скарбів у чудових казках “Діточої Бібліотеки”. Вистачить трохи прихильності до своїх дітей і скарбниця відчинена!» [68] (автор не підписаний).

«З-поміж усіх галицьких видавництв, що займаються популяризацією і пропагандою гарної виховної дитячої преси і літератури, є видавництво “Світ Дитини” Михайла Таранька, що видає надзвичайно цікаво редагований дитячий журнал “Світ Дитини”, а від 1934 р. передплатну серію книг “Діточа Бібліотека”.

Аналізуючи продукцію видавництва “Світ Дитини”, наявно переконуємось у її великій виховній вартості як з погляду тем, так і популярного і фахового оформлення — це великий вклад у нашу дитячу літературу, це надзвичайно здоровий, корисний корм для молодих українських душ» [190] — *Микола Пушкар* (1894–1989) — український філолог, закінчив Празький університет (1925), працював учителем на Львівщині (1925–1940), керівником кафедри німецької мови Медико-природничих фахових курсів у Львові (1942–1944), завідувачем (1950–1956), доцентом (1956–1974) кафедри слов’янської філології Львівського університету.

«М. Таранько надто великий ідеаліст і занадто досвідчений громадянин, щоб заразитись первісними перешкодами. І він довів, що “Світ Дитини” є нині фірмою широко відомою в цілому краю та по всіх осередках українського життя на чужині. “Світ Дитини” має вже своє видне місце в історії дитячої літератури, в історії українського виховання, займає теж передове місце у вдячних серцях українських батьків, дітей і молоді.

* Тепер вул. Джохара Дудаєва.

Те, чого не може зробити школа, чого не можуть зробити батьки й матері, притолочені щоденною працею, турботами й злиднями, може і повинен у ділянці виховання української дитини зробити «Світ Дитини» [217] (автор не підписаний).

«Для великої ідеї виховання молодого українського покоління поклав видавець великі заслуги. Завдяки своїй енергії, сміливості, підприємливості збільшив нашу дитячу літературу численними дуже добрими ілюстрованими виданнями, які сповнюють високе культурне завдання, бо помагають плекати чисті характери і благородні серця. Якби не видання М. Таранька, наші дитячі бібліотеки просто не могли б існувати з причини недостачі відповідних дитячих книжок» [194] — *о. Мирослав Ріпецький* (1889–1974) — греко-католицький священник, митрат, у 1919–1920 рр. польовий духівник Української Галицької Армії (капелан), просвітянин, журналіст, дослідник історії української культури та історії Церкви.

«Найбільшу видавничу діяльність на полі діточої літератури розвиває видавництво «Світ Дитини». Праця редактора Михайла Таранька, який у важкі часи поважився сам власними силами створити нову сторінку в історії дитячого видавництва, заслуговує на найбільше признание. «Діточа Бібліотека» має велику вартість як з літературного так і з виховного боку. Книжечки багато і гарно ілюстровані. Ця бібліотека має доповнити, а то й заступити шкільне виховання» [165] (автор не підписаний).

На початку 1928 р. представники дирекції професійної організації «Взаїмна Поміч Українського Учителства» побували в Міністерстві освіти у Варшаві з метою обговорення з найвищими державними чиновниками наболілих службових питань. Серед інших мала місце зустріч із начальником відділу народного шкільництва при Департаменті д-ром М. Райтером. Мова йшла також про справи шкільних бібліотек у школах національних меншин. М. Райтер особисто почав розмову про «Світ Дитини» і Михайла Таранька. Ось як про цю подію згадано у тогочасній пресі: «Все, що виходить у «Світі Дитини», він сам пильно читає. Оцінюючи М. Таранька, як знавець діточих видавництв, п. Райтер не щадив слів признание для високої педагогічної вартости «Світа Дитини» і меткості видавця і редактора: «Możemy wam, ukraińcam,

rozazdrościć takiego redaktora» [263]. Похвала й оцінка заслуг українця, висловлена у ті часи високим польським чиновником, мали неабияку вагу, це ще один яскравий штрих до портрета М. Таранька.

Серія «Образкова (кольорова) Бібліотека». Михайло Таранько заснував цю серію, ймовірно, у кінці 1927 р. Перша інформація про неї з'явилась 1928 р. на сторінках часопису «Світ Дитини» у рубриці «Новина»: «Видавництво «Світ Дитини» видало на взір заграничних сього рода видань 4 серії прегарних книжечок з многобарвними малюнками для дітей в віці від 2-10 літ. Текст український зладили поети Ярослав Вільшенко і Юра Шкрумеляк» [170]. Оскільки у Львові не було відповідно оснащеної друкарні, яка б забезпечувала високоякісне поліграфічне виконання таких книжечок, М. Таранько zorganizував їх видрук (за винятком кількох перших видань) у Німеччині (припускаємо, що у берлінському видавництві Я. Оренштайна «Українська Накладня»). Варто зазначити, що видання цих книг було доволі витратною справою.

Перша група видань призначалася для малят 2-4 років, ще не читачів, а більше слухачів та глядачів, які тільки-но вчаться спостерігати. Маленька дитина озвучує побачене на ілюстрації, і таким чином за посередництвом батьків книжка-картинка стає важливим засобом розумового й естетичного розвитку дитини. Саме для цих малюків М. Таранько видав малюнки без тексту на грубому картоні (таблиці), «дуже сильно оправлені, що навіть найенергійніший читач-оглядач не скоро зможе доїхати їм кінця» («В царстві звірів» — 12 повноколірних таблиць (ціна — 8.00 зл.), «Чи знаєш, Ромку, що се є?» — 13 таблиць (ціна — 6.00 зл.), «Маленька господиня» — 7 таблиць (ціна — 3.00 зл.), «Діточий світик — зільничок» — 13 таблиць (ціна — 3.00 зл.).

Друга група — для дітей 4-6 років. Їм в «Образковій Бібліотеці» призначалися книжечки з великими малюнками і невеличкими віршованими текстами, які повинні були дати відповідь на «сто тисяч чому» і задовільнити дитячу допитливість, допомогти зрозуміти навколишній світ. У цих виданнях малюнки (окремі з них роботи відомого німецького ілюстратора дитячих видань Фріца Баумгартена) займають більше місця, ніж текст (Ярослав Вільшенко «Барвне А. Б. В.», «Дикі звірі», «Добрі приятелі»,

«Гік Так», «Хто почислить?», «Чуда техніки»; *Юра Шкрумеляк* «Братчик і сестричка», «Весілля Глогорожечки», «Гилля, гуси, гилля», «Хто цікавий — хай читає», «Що Ангели нам принесли», «Як лузак усіх клопоче»). Кожна книжечка коштувала 1,80 зл.

Третя група — для дітей 3-6 років, до неї увійшли книжечки з кольоровими малюнками (що сторінка — то й картинка) до таких оригінальних віршованих текстів *Юри Шкрумеляка* «Звіринець Галюсі», «Де глядиш так бину?», «Маленька господиня», «Любі звірятка», «Сам я хочу прочитати», «Читай, лялю», «Ціп, ціп, ціп», «Товариші забави». Ціна кожної книжечки — 1,35 зл.

Четверта група — для дітей 7-10 років. Це здебільшого віршовані казки зі світової дитячої літератури, оздоблені 4 малюнками, у перекладі *Антоня Лотоцького* («Бабуся Метелиця», «Брат і сестра», «Вовк і козенята», «Гулівер», «Гусійка», «День лялі», «Діточий баль», «Домовики», «Дика Рожечка», «Івась і Гануся») та *Юри Шкрумеляка* («Ірка, Юрчик і лялюні», «Каліф-Бузько», «Котик у чобітках», «Мізничик», «Попелюшка», «Робінзон Крузо», «Снігурочка», «Різдво іде», «Чарівний столик», «Червона Шапочка»). Кожна книжечка коштувала 1,20 зл.

Усі книжечки серії «Образкова Бібліотека» були апробовані Міністерством освіти. Цінителі називали їх «справжнім скарбом, раєм і розкішшю для дітей». Видавець, анонсуючи серію, закликав: «Родичі! Не жалійте гроша на закуп цих книжечок! Побачите, що радісні личка ваших любимців і їх захоплення цими книжечками — стократно більше варті, чим понесений Вами видаток кільканайцяти золотих. Спробуйте — а побачите! Нехай Ваші діти від ранньої молодости звикають до гарної книжки!» [170]. Та все ж ціна була — доволі високою, і вони погано продавалися. Видавництво було буквально завалене прегарними кольоровими дитячими виданнями європейського рівня, які ніхто не купував. Із інтерв'ю М. Таранька редактору газети «Назустріч» О. Боднарівичу довідуємося, що в 1930-х рр., як правило, він друкував у цій серії лише по одній книжечці в рік [12]. Майже всі вони сьогодні є бібліографічною рідкістю. Ми виявили лише декілька видань, більше не вдалося розшукати ні у львівських бібліотеках, ні в приватних книгозбірнях. Великою мірою це

пояснюється й тим, що у грудні 1940 р. вийшов Наказ № 82/12 Львівського облліту, згідно з яким до спецфондів вилучалися усі без винятку видання колишніх січових стрільців А. Лотоцького та Ю. Шкрумеляка, а у 1949 р. вийшов окремий наказ «на издателя М. Таранька».

Отже, серія «Діточа Бібліотека» М. Таранька збагатила українську дитячу літературу вартісними науково-популярними та художніми творами, виданими у Галичині вперше. Це передусім «Історія України для дітей» Антона Лотоцького (1934), перший український дитячий путівник «Мандрівки Мишки-Гризикнижки по Львові» Ярослава Вільшенка (1934), перший малий фаховий poradnik для дітей «Пушистий король» Іванни Блажкевич (1929). М. Таранько започаткував в українській дитячій літературі видання книжок-коміксів (1920), був автором-укладачем перших книжок-методичок для проведення українських народних свят і шкільних імпрез (1934), опублікував найбільшу серед усіх галицьких видавництв кількість сценічних творів для дітей та молоді (85 п'єс), виокремивши їх у підсерію «Репертуар «Діточого театру». Завдяки видавничим зусиллям М. Таранька вийшов перший український переклад третьої і четвертої книг всесвітньо відомих «Пригод Гулівера» Дж. Свіфта, а саме — «Гулівер у Лапутів» і «Гулівер у Гиржунів» (1932). М. Таранько фахово проводив рекламні акції, мав комерційний хист, що дозволяло робити деякі його видавничі проекти довготривалими як, наприклад, «Діточа Бібліотека».

Взірцем високоякісного поліграфічного виконання видань для наймолодших була «Образкова Бібліотека» М. Таранька — перша галицька українська великоформатна кольорова серія, надрукована за кордоном.

3.2. Книжкові серії для молоді: види і тематика видань

«Бібліотека для молодіжи» (1923–1929). У 1922 р. Михайло Таранько задумав новий видавничий проект, — «Бібліотеку для молодіжи», — книжкову серію на зразок французької «Bibliothèque rose illustrée» та російських видань Івана Ситіна, призначених старшим школярам: «В коротці випустить видавництво у Львові цикл книжок до читання для молоді старшого віку. Будуть се твори найкращих писателів із всесвітньої літератури, яких перекладами

величається кожний культурний нарід. [...] Книжки будуть у гарному переплеті в об'ємі 6-10 арк. др.». Згідно з видавничим планом, започаткувати серію мали видання: «Малий льорд» Ф. Бернет, «Казки Матері-Природи» К. Евальда, «Хати́на дядька Томи» Г. Бічер-Стоу, «15-літній капітан» Ж. Верна, ««Бінго» та інші оповідання з царства звірів» Е. Сетона-Томпсона. Зауважимо, що цей задум був доволі ризикованим: адже два роки перед тим (1920) видавець розпочав публікувати книжки у серії «Діточа Бібліотека». Як уже зазначалося, вона призначалася молодшим школярам та дітям середнього шкільного віку, виходила щомісячно книжечками малого формату та потребувала чималих матеріальних затрат. Однак Михайла Таранька, людину цілеспрямовану й одержиму, «цього незламного народнього учителя та невгнутого робітника у великій справі» [149, с. 21], не лякали труднощі та постійні фінансові дефіцити. Він поставив перед собою високу духовну мету й окреслив далекосяжні плани її втілення. Проте реалізувати задумане вдалося лише частково.

Першою у серії «Бібліотека для молодіжи», як і планував видавець, побачила світ повість класика англійської дитячої літератури, письменниці та драматурга Френсіс Елізи Бернет «Малий льорд» (1923), — історія юнака із шляхетної аристократичної англійської родини, спадкоємця майна Сендрика, щирої дитини, із серцем, сповненим прихильністю і співчуттям до навколишнього світу. Це розповідь про перемогу чистої дитячої віри в добро та правду, ідеалів, які прищепила хлопчику благородна і розумна мати (прототипами головних героїв були сама письменниця та її син).

Видання отримало кілька схвальних рецензій, в одній з яких Є. Грицак, зокрема, зазначив: «Книжка вчить живої, діяльної любові до людей, ніде навмисне не підкреслюючи моральних наказів. «Малий льорд» варт успіху не лише задля прикмет внутрішніх, але й зовнішніх: книжка видана як на теперішні часи гарно, дуже добрим виразним шрифтом та багатьма ілюстраціями (художник А. Жмуда). Переклад гарний (пер. В. Літинська), читається легко. Є деякі польонізми й нечисленні галицькі ідіоми» [43, с. 102]. Автор іншої рецензії, В. Дорошенко, підкреслив чималі заслуги видавця: «Сам один, без ніякої допомоги, в тяжких часах лихоліття п. М. Таранько потрафив утворити численну літературу для дітей. Се неабияка заслуга перед українською культурою, особливо

в Наддністрянщині, спеціально бідній на книжки для дітей та молодіжи, сеї підстави нації» [62, с. 279].

Відомо, що школярі старших класів шукають у книжках уже не фантазії, а відповіді на запитання, які перед ними ставить реальне життя. Цій категорії читачів важливо показувати образи героїв, які жили та працювали в надзвичайно важких умовах, але виходили з них переможцями. Саме про них розповідає книжка французького автора Евіна Міллера «Молодість славних людей» (1924), у якій зібрано короткі біографії, чи фрагментарні біографічні дані видатних осіб від давнини до сьогодення. Це розповідь про людей, які, виростаючи часом у злиднях, опановані великим бажанням знання та слави, здобували їх, а їхні імена стали надбанням історії. Перед дітьми яскраво постають образи великих полководців: Олександра Македонського, Карла XII, Наполеона; славних письменників: Геродота, Тассо, Расена, Мольєра, Сервантеса та ін.; видатних музикантів та композиторів: Паганіні, Моцарта, Бетховена, Гайдна; художників, учених та багатьох інших особистостей, які завдяки сильній волі подолали всі перешкоди і досягли найвищих вершин слави. Причому автор змалював головню дитячі та молоді роки своїх героїв.

Появу цієї книжки найперше привітали учителі, високо оцінивши її виховну вартість: «Наше учительство повинно стати будівничим храму української культури. Воно повинно усіма силами змагати до того, щоби з великої маси дітвори, яку має виховати в національному дусі на корисних робітників, у кожній ділянці суспільного життя вибрати найкращі одиниці, що мають окрити безсмертною славою ім'я України. Вони не повинні пропасти або бути використані чужими! Ця книжка — необхідний підручник вчителям для пізнання прикмет і вроджених здібностей дітей своєї школи» [158].

Водночас рецензенти вказували на деякі недоліки цього видання: «Було б дуже добре, коли б перекладачка (В. Літинська) додала від себе паралелі з дитячих і молодих років наших славних людей. Це зробило б книжку ближчою і ріднішою для українських дітей. Матеріалів для цього є дуже багато. Національно-виховне значення такої книжки було б дуже велике. Переклад добрий, але треба доконче би подати пояснення чужих слів. Є небагато русизмів.

Ілюстрації трохи не модні, але такі є в оригіналі французькому, то годі за це обвинувачувати видавництво» [46, с. 385, 386].

Видавець подбав, щоб книжку отримали післяплатою усі передплатники «Учителя» — львівського місячника, присвяченого справам виховання, шкільництва й учительства.

Упродовж 1923 р. М. Таранько вів переговори з Євгеном Онацьким⁵⁸, що перебував тоді у Римі, стосовно першого українського перекладу всесвітньо відомих «Пригод Пінокію» К. Коллоді [133, арк. 59-67]. Педагоги вирізняли цю книгу серед багатьох видань, «які дуже часто бувають або нудно-солодкаві із-за свого занадто очевидного і перебільшеного моралізаторського елементу, або знов подають у варіантах річі старі й нецікаві... а у «Пригодах Пінокія» є все — і пригоди, і казковість, і шкільне життя» [44]. Проте зазначимо: у листах до видавця інші відомі діячі на ниві шкільництва, як, наприклад, Б. Заклинський, висловлювали абсолютно протилежну думку: «Пригоди Пінокія» впливають на дітей від'ємно» [135, арк. 28]. Та все ж, попри негативний вислів Заклинського, книжка побачила світ того ж 1923 р. і перекладацька робота Є. Онацького отримала високу оцінку: «Перекладено книжку зовсім гарною, майже зразковою мовою, без усяких галицьких “гарних” слів. Тільки в деяких місцях треба би дати пояснення поодиноких наддніпрянських, а властиво російських слів: шалощі, жилетка, балаган, коробейщик, мастак» [44].

⁵⁸ Онацький Євген (1894–1979) — політик, дипломат, історик, письменник, мемуарист, перекладач, етнограф, у 1919 р. — аташе пресового бюро при Українській дипломатичній місії в Італії (у 1921–1923 рр. — її керівник), провідний діяч Організації Українських Націоналістів. У міжвоєнний період співпрацював з українськими періодичними виданнями «Розбудова нації» (будучи провідним співробітником цього головного теоретичного органу ОУН), «Новий клич», «Новий шлях», редагував бюлетень «Голос України», був кореспондентом часописів «Діло», «Свобода», «Новий час», «Український голос» та ін. Після закінчення Другої світової війни емігрував до Аргентини, де заснував Спілку українських науковців, митців та літераторів. У 1947 р. став редактором і директором тижневика «Наш клич», альманаху «Відродження» та щомісячника «Дзвін», згодом уклав «Українську малу енциклопедію».

У пресі прозвучала похвала і видавцеві: «З усіх книжечок для молоді, виданих в останніх роках, се може найкраща. Книжку видано дуже гарно, в порядній оправі, з гарною вінеткою. Друк великий і виразний, друкарських похибок майже нема» [44]. Щоправда, перекладач залишився незадоволений виплаченим гонораром: замість бажаної суми 1 500 \$ отримав 50 \$ (М. Таранько вважав, що таку велику суму платять лише за оригінальні твори, а не за переклад [135, арк. 46-48], і очевидно, ці гроші вклав в ошатний зовнішній вигляд «Пригод Пінокіо»).

Окрім художніх творів, у «Бібліотеці для молодіжи» вийшли дві науково-популярні книжечки з природознавства. Це вже згаданий український переклад М. Кокольського відомої праці російського автора М. Рубакіна «Оповідання з царства звірів» (1926). Книжка справляла на школярів надзвичайне враження: один учень навіть забув прийти до школи після того, як учитель позичив йому «Оповідання» [181]. «Не менше потрібною є вона кожній родині, де говорять дітям много про звірат, та по більшій части навмання, не знаючи доволі добре того самі» [181, с. 29], — робить висновок рецензент.

Після тривалої перерви, 1929 р., Михайло Таранько видав у «Бібліотеці для молодіжи» працю А. Гайльборна «Дикі звірі : Оповідання про їх життя-буття» у перекладі М. Лотоцького та М. Кокольського. Об'ємне видання (268 с.) молодь прочитувала на одному подиху, немов захопливий роман. На жаль, цією книжечкою серія, яка припинила своє існування через фінансові труднощі, завершувалась. Та невгамовний М. Таранько уже виношував новий видавничий задум, який знайшов реальне втілення 1930 р. у серії «Популярна Бібліотека».

«Бібліотека «Молодої України» (1923–1925). При часописі «Молода Україна», який впродовж нетривалого періоду (про що говорилось вище) кілька разів змінював своє читацьке призначення (від двотижневика для дітей віком від 10 до 15 років — до ілюстрованого щомісячника для родинного читання), у 1923–1925 рр. виходила малоформатна книжкова серія «Бібліотека «Молодої України», яка складалася із семи томів. У серії публікували головню переклади або українізовані переробки світової літератури для дітей старшого віку.

Першим томом у серії «Бібліотека «Молодої України»» вишла книжка «Дивні подорожі та пригоди Пана Язона Микитовича на Чваньках Чваньківського гербу Качка, списані його власною рукою» (1923). Це був українізований варіант добре відомих «Пригод барона Мюнхгаузена» Е. Распе, адаптованих для українських читачів Я. Вільшенком. Автор не лише надав німецькому творові національного колориту, ввівши у зміст фрагменти української історії, побуту, цитуючи народні пісні, а й перевтілює головного героя у бурлаку-запорожця, який з пригодами подорожує по Московщині та Туреччині. Третину книжки займали ілюстрації.

У другому томі серії було опубліковано «Пригоди Лиса Микити» А. Лотоцького (1924), написані на взірць віршованого «Лиса Микити» І. Франка, доповнені новими епізодами.

У нечисленних статтях в українській періодиці 20-х рр., присвячених виданням і видавництвам для дітей та молоді, як великий недолік відзначалася майже повна відсутність в українській літературі жанру подорожніх записок та пригод [269, с. 93]. М. Таранько частково заповнив цю прогалину, випустивши третім томом серії у 1923 р. перший український переклад повісті «Шансельор (записки з подорожі Д. Р. Казальона)» Жюля Верна, — одного з найпопулярніших серед молоді авторів у світі. Літературні критики зазначали, що особлива вартість пригодницько-географічних романів і повістей Ж. Верна полягала саме у надзвичайно вдалому поєднанні у них двох елементів — наукового (опис чужих країв, моря, рослинного і тваринного світу тощо) та белетристичного, який «дає поживу для фантазії молоді й держить навіть дорослого читача в безупинному напруженню, [...] повістями Верна можна виштовхнути з рук учеників усякі лубочні видання шкідливих і бездарних детективів, з якими нераз важко боротися» [45]. Рецензенти високо оцінили і майстерний переклад з французької Мирослава Капія⁵⁹, чепурний вигляд книжки, численні ілюстрації,

⁵⁹ Капій Мирослав (1888–1949) — український письменник-фантаст, перекладач. Його перу належать пригодницько-фантастична повість «В країні блакитних орхідей» (1932) з його передбаченнями майбутнього України та збірка фантастичних нарисів «Неймовірні оповідання», що вийшли у львівському видавництві «Новий час». Поліглот —

запозичені з французького оригіналу. Єдиним недоліком редактора та видавця, на думку критиків, була відсутність пояснень суто морських технічних (корабельних) термінів, малозрозумілих «сухопутній» галицькій молоді.

На високих потенційних можливостях дитячої душі акцентують автори (Едмондо Амічіс та Джуліус Педерцані-Вебер) четвертого тому серії «Бібліотека “Молодої України”», — збірки «Малі герої: картини з життя дітей» (1923), до якої увійшло 16 оповідань. Частина їх українізована (розповідь пристосована до українських реалій): «За батька», «До неньки», «Боротьба з вовком», інші — це описи, взяті з життя чужих народів. Найважливіші ідеї цих творів — боротьба за волю Вітчизни («Серед граду куль», «Андрусь Шпекбахер»), героїчна самопожвага дітей, які захищають або рятують життя рідних чи зовсім незнайомих людей («За батька», «Лихий унук», «Як корабель розбило» та ін.), альтруїзм («Нічна праця», «Доглядач недужого»), вміння орієнтуватись у різних ситуаціях, розвивати спритність і метикуватість («У розбишацькій печері», «Пригода з тигром», «У країні золота» та ін.). «Бездоганними з виховного боку» назвав ці оповідання рецензент, але зауважив, що «в збірці “Малі герої” слабші оповідання національно-патріотичні. А так легко можна було підібрати їх з чужих літератур» [47]. Позитивно була оцінена також робота перекладача А. Лотоцького.

У серії «Бібліотека “Молодої України”» А. Лотоцький переповів для української молоді ще один невмирущий твір світової слави — «Дон Кіхот» М. Сервантеса, «що прийшов з далеких Піринеїв на широкі українські ниви в нашій рідній українській строю, в нашій рідній мові смішити і сміхом вчити українську молодіж...» [140, с. 29]. Книга вийшла упродовж 1924–1925 рр. у двох томах (п’ятий і шостий томи серії) під назвою «Високодумний

знав десять мов, перекладав — з російської А. Купріна, Н. Лермонтова; з польської — твори В. Реймонта, М. Конопницької; з німецької — поезії Ф. Шіллера, Г. Гейне, драму Г. Ібсена «Будівничий Солнес»; з англійської — твори Редьярда Кіплінга. Найвагомий його внесок як перекладача з французької мови — зокрема, шість романів Жюль Верна («Чорна Індія», «Діти капітана Гранта» та ін.).

лицар Дон Кіхот з Манчі», прикрашена 40 оригінальними дереворитами Г. Доре. Нагадаємо, що вперше українською мовою «Дон Кіхот» (лише перша його частина) зазвучав у вільній віршованій переробці І. Франка на кшталт народних іспанських пісень, яку він здійснив ще у 1892 р.⁶⁰ під псевдонімом Мирон.

Останній, сьомий том «Бібліотеки «Молодої України», вишов 1925 р. Це був один із найкращих на той час популярних творів у світовій літературі для молоді під назвою «Мої знакоми: нариси з життя звірів, які я знав»⁶¹ американського природознавця, мисливця, художника-аніمالіста, одного із засновників та ідеологів організації «Boy-Scouts of America» Ернеста Сетона-Томпсона, який довгі роки спостерігав за життям та поведінкою звірів і птахів серед дикої природи. Видання, що складалося з 8 оповідань, можна трактувати як наукове. Його метою було донести до свідомості юного читача думку, що звір — не ворог, а приятель людини. Колега американського автора, організатор українського Пласту, О. Тисовський, рекомендуючи цю книгу пластунам і пластункам, наголошував, що «на місце твердих законів природи, які прегарно з'ясовані Томпсоном, мусять прийти тверді закони розуму і моралі, без яких грозить людству поворот до дикої природи» [254]. Книжка вийшла у перекладі С. Куликівни⁶² і була проілюстрована 148 рисунками самого автора. Апробоване Міністерством освіти і дозволене для комплектування у шкільних бібліотеках, видання стало чудовим і захопливим читивом з природознавства.

⁶⁰ Друге видання вийшло у 1899 р

⁶¹ Валерія О'Коннор-Віліньська у листі до М. Таранька розкритикувала назву твору, зазначивши, що слово «знакоми» не українське, а неправильно перекладене з російського «знакомые» [135, арк. 144-145].

⁶² У 1921 р. М. Таранькові запропонував свої перекладацькі послуги професор української гімназії в Рогатині, природознавець, перекладач з польської, французької, німецької, англійської, російської мов, активний діяч місцевого «Пласту» Іван Вербляний. Він виявив бажання перекласти для видавництва книгу Е. Сетона-Томпсона «Оповідання з життя звірят» і вислав список потрібних оригінальних текстів. М. Таранько у листі-відповіді встановив для І. Вербляного плату — 800-1000 мп за 1 арк. перекладу, що, очевидно, його не влаштувало [133, арк. 93].

Однак із закриттям часопису «Молода Україна» і ця прижурнальна серія припинила своє існування.

Можна ще додати, що окремі твори до серій «Бібліотека для молоді» та «Бібліотека «Молодої України», такі, як «Малий льорд» Френсіс Бернет і «Малі герої: картини з життя дітей» Едмондо Амічіса та Джуліуса Педерцані-Вебера, М. Таранько включив за рекомендацією Б. Заклинського [135, арк. 28; 136, арк. 99].

При серії «Бібліотека “Молодої України”» М. Таранько започаткував підсерію «Життєписи славних людей» і відкрив її працею Анатолія Котовича «Григорій Сковорода український філософ XVIII ст.» (1924). Видання оснащене списком рекомендованої літератури про Сковороду, у який були включені й найважливіші статті з періодики. А. Котович родом із Ковеля, був активним розповсюджувачем «Молодої України» у своєму краю, на Волині, він рекламував, розшукував і заупокував для видавничої бібліотеки популярні російські журнали «Огонек», «Нива», «Родина», «Вокруг Света» та ін. [133, арк. 52].

«Пластова Бібліотека» (1925). Водночас із «Бібліотекою «Молодої України» впродовж 1925 р. Михайло Таранько видавав серію «Пластова Бібліотека», призначену для школярів середніх класів. За задумом це мали бути щомісячні передплатні ілюстровані малоформатні видання обсягом 80-160 с. з історії, географії, українознавства, природничих наук, про подорожі, відкриття і винаходи. Окрім шкільної молоді, «Пластова Бібліотека» могла стати у пригоді всім, хто бажав розширити свій світогляд, дізнатися про щось корисне. Видавництво заради кращого збуту пропонувало читачам передплатити відразу всю серію, застерігаючи, що поодинокі випуски у продажу будуть на 50-100% дорожчі. М. Таранько сподівався, що ці видання розповсюдяться насамперед серед пластунів: їхній офіційний часопис «Молоде життя» друкував анотовані анонси про майже всі випуски серії.

Однак перманентні фінансові проблеми не дозволили видавцеві зреалізувати задекларовані у рекламних оголошеннях обіцянки: у «Пластовій Бібліотеці» з'явилося лише п'ять книжечок обсягом від 30 до 60 с.; три з них були сценічними картинами або іграми, одна — етнографічно-краєзнавчої тематики, ще одна — краєзнавча з елементами фантастики.

Мотто першої книжечки «Пластової Бібліотеки» — сценічної гри «Сон місячної ночі» Ярослава Вільшенка, написаної прозою та віршем, — виголошує один із головних персонажів, пластун Ромко із гуртка «Вовк»: «Лиш той народ народом може зватися, що Правду, Працю і Красу плакає, і тільки їм у серцях своїх жертвовники буде». П'єска була спрямована на формування патріотичних, морально-вольових та етичних якостей пластунів. У серії вийшли також драматичні сцени з дитячих літ Т. Шевченка пера Спиридона Черкасенка під назвою «До світла, до волі!» (кн. 3) та комедійна сценічна картина Романа Завадовича «Через файку» (кн. 5).

Видатний галицький пластовий діяч Олександр Тисовський видав у «Пластовій Бібліотеці» оповідання про мандрівки Норвегією «Тайна Фйорду» (кн. 2), а Олена Кисілевська — відома письменниця та журналістка, громадсько-політична та культурна діячка, редактор і видавець популярних українських журналів «Світ Молоді», «Жіноча доля», «Жіноча воля» — мистецький етнографічно-краєзнавчий нарис у жанрі подорожі «До комор Довбуша» (кн. 4) із мальовничим доповненням — її власними фотографіями краєвидів Покуття, за що попросила у Михайла Таранька гонорар, бо перебувала у скрутному матеріальному становищі [133, арк. 138].

Потрібно зазначити, що книжечки «Пластової Бібліотеки», як на ті нелегкі повоєнні часи, мали якісне поліграфічне виконання: різнокольорові обкладинки, прикрашені рослинним орнаментом з обов'язковим медальйоном у центрі для заголовка твору, на титулі — емблема пластових видань Михайла Таранька роботи Роберта Лісовського з гаслом пластунів СКОБ*, а на звороті книжки, в орнаментованій рамці, — герб-Гризуб і герб Львова — лев у короні. У центрі композиції — слова Тараса Шевченка: «Свою Україну любіть! Любіть її бо время люте...».

* Аббревіатура СКОБ розшифровується:

Сильний розумом та тілом

Красний душею

Обережний в замислах та планах

Бистрий у думці та справах.

«Популярна Бібліотека» (1930 р.). Добровільно взявши на свої плечі важкий тягар — видання одночасно двох часописів — «Світ Дитини» та «Молода Україна», а також кілька книжкових серій для різного читацького середовища і різноманітних смаків, М. Таранько потрапив у великі борги: лише за «Молоду Україну» видавець заборгував 12000 зол. друкарні ОО. Василян у Жовкві, 10000 зол. боргу — від злісних неплатників у краю та 2000 \$ — від американців. Кілька років він витратив на погашення цієї суми, — лише в кінці 1929 р. йому вдалося ліквідувати більшу частину заборгованості. І вже на початку наступного, 1930 року, з'явилися видавничі проспекти нової книжкової серії М. Таранька — «Популярної Бібліотеки», розрахованої на широку читацьку аудиторію: «Від січня 1930 р. зачне видавати Накладня М. Таранька у Львові «Популярну Бібліотеку», яка буде виходити періодично окремими книжечками 1 раз в місяць в об'ємі 4-8 арк. друку популярно-наукового змісту з області історії, географії, винаходів, техніки, геології, ботаніки, астрономії та ін., а головне з обсягу українознавства. Мета її є поширення позитивних та потрібних для життя відомостей з різних ділянок знання серед широких кругів нашої суспільності — найперше по селах. Ці книжечки мають стати пожаданою лектурою для селян і робітників, а також для шкільної молоді. Кожний народний учитель, священник, кооператор буде міг при допомозі цих книжечок вести з великим успіхом культурно-освітню працю серед широких мас. Всі книжечки щедро ілюстровані, що у великій мірі спричиниться до їх популярності, бо так краще утравлюється в пам'яті читача прочитаний зміст». Видавництво на замовлення могло виготовити будь-яке видання серії у презентабельній полотняній оправі зі золотим тисненням на ребрі.

У першому півріччі 1930 р. у серії вийшли видання різної тематики. Наприклад, українській минувшині була присвячена перша книжка «Популярної Бібліотеки» — «По рідному краю (Подорожні вражіння й замітки)» Д. Дорошенка, перевидана М. Тараньком із київського видання 1919 р. У популярному викладі автор описав свої мандрівки по Гетьманщині, Волині, Поділлі, Буковині, подав історичні відомості про татарський Бахчисарай. Багатим був й ілюстративний матеріал — видання містило:

мальовничі красвиди, зображення архітектурних пам'яток, портрети заслужених українських діячів. Описуючи кожен географічну місцевість, автор подає важливі історичні події, які відбувалися там. Критики назвали лише один невеликий недолік цього видання, а саме — переробляючи та доповнюючи вдруге цю книжечку, автор повинен був зауважити, що не всі історичні й архітектурні пам'ятки збереглися, — багато було знищено під час революції. У постійній рубриці «Світу Дитини» «Нові книжки» вказувалося, що «це один з кращих підручників у нашій історіографічній літературі і надається на лектуру для молоді вищих класів середніх шкіл, учительських семінарів, молоді гімназійної, кожного свідомого інтелігента і кожен з однаковим інтересом читатиме її кількома наворотами» [167, чис. 3].

У «Популярній Бібліотеці» знайшла своє продовження підсерія «Життєписи славних людей», започаткована М. Тараньком ще 1924 р. у «Бібліотеці «Молодої України». У ній вийшло два біографічні нариси: «Микола Лисенко»⁶³ Люція Кобилянського та «Микола Гоголь» Анатолія Котовича, — уже відомого читачам автора книжки і про Г. Сковороду. Перше із названих видань (обсяг — 96 с.) було цікавим і вартісним ще й тому, що включало, крім біографії славетного українського композитора і громадського діяча, спогади про нього сучасників, що дозволило відтворити атмосферу національно-культурного відродження українського народу у 60–80-х рр. XIX ст. Книжка про М. Гоголя також містила не лише детальну біографію письменника, а й літературно-критичний аналіз його найвизначніших творів — «Ревізор», «Мертві душі», «Вечори на хуторі біля Диканьки».

У «Популярній Бібліотеці» М. Таранько видав працю відомого російського біолога-популяризатора та історика природознавства Валеріана Лункевича «Життя первісного чоловіка та сучасних дикунів» (переклад М. Лотоцького), що вперше з'явилася друком у Санкт-Петербурзі 1905 р. у серії «Научно-популярная

⁶³ У розпорядженні видавництва були спогади В. О'Коннор Вілінської про родини Лисенків та Старицьких [198], які М. Таранько планував видати у серії «Популярна Бібліотека». Однак, очевидно, у зв'язку із смертю письменниці та вимушеним закриттям серії цього зробити не вдалося.

бібліотека для народу», яку заснував визначний російський книговидавець Ф. Павленков. Перший, значно скорочений варіант цього твору 1912 р. опублікувала львівська «Просвіта». Видання М. Таранька було повним з численним ілюстративним матеріалом (зображення житла, одягу, прикрас), що значно полегшувало читачьке сприйняття, унаочнювало прочитане. Книжку апробувало Міністерство освіти й дозволило для комплектування шкільних бібліотек, а вчительство отримало «перший в нашій популяризаторській літературі підручник з області історії культури і цивілізації» [167, чис. 6].

Названі перші чотири книжечки «Популярної Бібліотеки», як і планував видавець, вийшли з дотриманням місячної періодичності. На друге півріччя 1930 р. готувалися до друку подальші видання [121] (щоправда, із зазначенням, що серія перестася бути періодичною [167, чис. 9]): Б. Заклинський «Географія України», О. Саліковський «Історія України» (від найдавніших часів до 1918 р.), М. Голубець «Історія українського мистецтва», В. Лункевич «Життя муравлів», Ю. Шкрумеляк «Як повстає книжка: історія винаходу друку». Жодна з перелічених книг у видавництві М. Таранька вже не вийшла. Некомплектність «Популярної Бібліотеки», на наш погляд, мала кілька причин: матеріальна криза, цензурні утиски, вимоги авторів щодо гонорарів, які, очевидно, не міг задовольнити видавець, та байдужість громадянства. Саме через останню з названих причин не реалізувалося ще одне починання Михайла Таранька — пригодницька серія «Повістєва Бібліотека», яка від 1930 р. мала виходити як безкоштовний додаток до часопису «Світ Дитини». Була надрукована лише одна книжечка — «Чорна Індія» Жюля Верна (переклад Мирослава Капія). У серці ж редактора та видавця залишився розпачливий жаль: «На байдужість нема видно ліку! Безплатного додатку повістєвого у 1931 р. не буде! Видавництво кінчить 1930 рік з великим фінансовим недобором, тому помимо найкращих інтенцій зі свого боку — не є в силі видавати такий додаток» [167, чис. 12].

Отже, діяльність М. Таранька в ділянці українського дитячого серійного книговидання, порівняно з іншими галицькими видавцями, була найпотужнішою: упродовж 1920–1939 рр. він випустив понад 350 книг для дітей віком від 2 до 15 років. Так,

серія «Діточа Бібліотека» була найтривалішою (20 років), найчисельнішою за кількістю виданих творів (233 назви) та наймасовішою за охопленістю авторів-учасників (95 осіб) серед усіх галицьких дитячих серій міжвоєнного періоду. М. Таранько зумів вдало поєднати в ній кращі зразки української (головно галицької) та світової художньої літератури для дітей. У серії вийшло 33 книги історично-патріотичного змісту, 22 науково-популярні видання з різних галузей знань.

Книжкові серії М. Таранька, адресовані молодіжній читацькій аудиторії, прикметні домінуванням перекладних літературно-художніх творів, головно відомих світових авторів, уперше виданих українською мовою (Френсіс Бернет, Карло Коллоді, Еріх Рудольф Распе, Мігуель Сервантес та ін.). Окремі твори характеризуються адаптованим поданням тексту («Пригоди Барона Мюнхгаузена» Е. Распе, «Дон Кіхот» М. Сервантеса та ін.). Оригінальні й перекладні науково-популярні видання з природознавства, історії, краєзнавства, біографістики Дмитра Дорошенка, Олександра Тисовського, Люція Кобилянського, Анатолія Котовича, Валеріана Лункевича, Миколи Рубакіна, Адольфа Гайльборна, Ернеста Сетона-Томпсона виконували й навчальну функцію. На причетність цих видань до освітнього процесу вказується, зокрема, у рецензіях, опублікованих у пресі. Та, на жаль, кризова фінансова ситуація видавництва, зумовлена економічними чинниками та недооцінкою громадськістю національно-культурного значення цих видань, призвела до повного згортання усіх книжкових серій, започаткованих М. Тараньком.

3.3 Позасерійні видання

Майже уся видавнича продукція М. Таранька була згрупована у серіях різного адресного та цільового призначення. Виняток становлять чотирнадцять книжок, які не ввійшли до жодної з названих серій і які необхідно зафіксувати для отримання повного реєстру здійснених М. Тараньком видань.

Насамперед зауважимо, що всі позасерійні видання М. Таранька не мали фіксованого вікового призначення: їхня читацька адреса була широкою: від середньої шкільної та гімназійної

молоді — до учителів і кожного свідомого українця, який бажав займатися самоосвітою, вести культурно-освітню роботу серед населення, хотів чогось корисного навчитися або прагнув розширити свій світогляд.

З-поміж позасерійних видань М. Таранька варто виділити окремо найчисленнішу групу — навчальні посібники та практичні поради, які в Галичині були видані вперше. Дотримуючись хронології, передусім наведемо дві музикознавчі праці Івана Левицького — галицького скрипаля і композитора, автора хорових, вокальних і малих творів для скрипки, професора музики і співу Музичного інституту ім. М. Лисенка та Української державної учительської семінарії у Львові: «Основи теорії музики» та «Нарис історії музики». Обидва видання вийшли у 1921 р., призначалися для нефахівців й отримали загалом позитивні відгуки критики. Так, «Основи теорії музики» було визначено як перший і єдиний на той час написаний доступною мовою український посібник для аматорів, упорядкований на зразок самовчителя. Хоча, як зазначав у передмові М. Таранько, видання не мало «претенсій до назви досконалого твору», усе ж за своїм викладом, повнотою подачі матеріалу, структурою могло бути цілком придатним для шкільного і семінарійного вжитку.

Навчальну функцію також виконував написаний науково-популярним стилем «Нарис історії музики», виклад якого базується на хронологічно-жанровій схемі. Однак на адресу видання було висловлено низку зауважень: «Так виглядає, якби вона [книжка] вийшла не в 1921 році, а в 1901! Про нових композиторів, Стеценка — тільки згадка, про Капелю Кошиця також, треба згадати і других. При тім написано там «російські українці»! Вже таких нема! Були перед війною. Поза тим — книжка добра!» [136, арк. 75] — писав у листі до М. Таранька його активний помічник і редактор у видавничих справах Богдан Заклинський.

До названих вище музикознавчих праць доречно долучити випущену у «Світі Дитини» партитуру дитячої оперети «Коза-Дерева» М. Лисенка на слова Дніпрової Чайки⁶⁴, яка перевидавалась двічі (1923, 1928). Перше видання партитури 1891 р., здійснене

⁶⁴ Дніпрова Чайка — псевдонім Людмили Василевської.

редакцією «Дзвінка» у Львові, розійшлося віддавна. М. Таранько, поправивши старий фонетичний правопис, перевидав «Козу-Дерезу» чітким нотним друком, додавши у вступі життєпис композитора. Видання прикрасила віньєтка роботи графіка Роберта Лісовського та портрет М. Лисенка. «“Коза-Дереза” — це рішучо найгарніша і найповажніша річ у нашій музичній літературі. Заслуга видавництва, що потрудилося коло нового видання, дуже велика. Нею можемо повеличатися перед світом, бо навіть у музичній літературі найкультурніших народів не багато знайдеться подібних творів» [182], — констатувала у рецензії М. Підгірянка, подаючи вказівки для дитячого хору й оркестру щодо сценічної постановки твору.

Уперше в українській спортивній літературі М. Таранько видав «Підручник шведської руханки для народніх і середніх шкіл» на основі підручника Л. Тернгрена (1924). Автором її був Петро Франко — учитель руханки (фізкультури), один із засновників пластового руху в Галичині, син Івана Франка. Видання призначалось і для учительства, і для самоосвіти. Фахівці відразу оцінили популярний стиль підручника: «Українська книжка написана так приступно і легко, що робить вражіння оригіналу, а не перерібки» [255]. Підручник заслугував на похвалу ще й тому, що, крім гімнастичних вправ та ігор на повітрі для школярів різного віку, містив пояснення з анатомії та фізіології людини, розгорнуту «Програму тілесних вправ для державних гімназій, семінарій і виділових шкіл», «Питання з обсягу руханки для кандидатів гімнастичного звання». П. Франко подав також оригінальні віршики для забав та ігор з мелодіями і нотами. Видання щедро ілюстроване (352 фігури в тексті), і це потрібно розглядати як особисту заслугу М. Таранька. До заслуг П. Франка, відзначених рецензентами, додамо: «...руханкова слівня [спортивна термінологія] бездоганна, зрозуміла та не різниться від загальноприйнятої у нас та на Наддніпрянщині, і не повинна бути чужа. На жаль, утворена нашими вчителями руханкова термінологія на Великій Україні вважається не тільки чужою, але й чудною» [262]. Михайло Таранько не раз запрошував П. Франка до співробітництва з «Молодою Україною», але той не погоджувався, оскільки видавець не міг задовільнити його умови (такі, як в Літературно-Науковому

Віснику) [135, арк. 58, 59]. Серед недоліків видання критики називали надто великий список помічених помилок (понад 70), що було очевидним редакторським недоглядом, і низькоякісне поліграфічне виконання, у чому важко було звинувачувати Михайла Таранька, який безупинно боровся з постійними фінансовими проблемами.

У 1927 р. М. Таранько видав перший в українській літературі практичний poradnik для вчителів і школярів «Діточа кооператива», автором і упорядником якого був педагог і діяльний член галицької шкільної кооперації Левко Войчак. У додатку видання містило зразки формулярів та бланків для діловодства у шкільному кооперативі, окремим розділом долучався Статут. Poradnik став необхідним практичним помічником при закладанні шкільних кооперативів, допомагав у формуванні основ економічних знань серед дітей.

Розуміючи важливість економічних чинників у суспільному житті українців, М. Таранько випустив у світ перший український переклад відомої праці американського вченого і бізнесмена Герберта Кассона «Тайни успіху в інтересах (16 засад ділової людини)» (1928) із передмовою Віктора Приходька — професора української Господарської Академії в Подєбрадах, він же здійснив переклад цього твору. У розлогій передмові проаналізовано економічні прорахунки українців унаслідок незнання суті економічних законів та невміння їх застосовувати, що в майбутньому може призвести до неможливості побудови міцної незалежної держави. Автор передмови аргументовано переконував: «Україні потрібна інтелігенція фахова і творча, що не тільки не витягала би руки до державної скарбниці, а навпаки, сама творила би осередки праці і джерела прибутку, живучи сама й даючи змогу жити іншим. З цього погляду наша національно-державна програма і наш моральний обов'язок перед молодим поколінням — це крутий поворот у бік професійної освіти» (с. 31). М. Таранько свій обов'язок перед молоддю виконав: його видання було вчасним і актуальним, адже в кінці 20–30-х рр. ХХ ст. українське громадянство Галичини почало поступово розбудовувати середні і нижчі фахові школи, в т. ч. торговельні та кооперативні, діяло також чимало

короткотривалих українських професійних курсів, що їх влаштували «Рідна школа», «Просвіта», «Сільський господар», Ревізійний союз українських кооператив тощо. Порадник Г. Кассона «Тайни успіху в інтересах» міг добре прислужитися цій справі, а також бути корисним широкому колу читачів: купцям, промисловцям, банківським працівникам, і обов'язково, як підкреслював у рекламних оголошеннях видавець, на нього повинні звернути увагу вчителі та батьки.

М. Таранькові належать чималі заслуги у справі організації та розвитку шкільних бібліотек. Видавництво «Світ Дитини» безкоштовно, без обов'язкової закупівлі в нього книжок, допомагало шкільним місцевим радам та окремим школам у доборі видань для шкільних бібліотек, уклало комплекти відсортованих журналів «Світ Дитини» і «Молода Україна» (по 25 прим. різних чисел), які могли стати базовим читивом у тих школах, де годі було зібрати якісь кошти на заснування бібліотеки. У співавторстві з Б. Заклинським, на той час народним учителем у с. Ясіня, що на Закарпатті, М. Таранько видав у двох частинах книгу «Шкільні бібліотеки: Нарис їх організації» (1927), яка стала неоцінним путівником у виборі видань для дітей і молоді, що існували на українському книжковому ринку, та корисним порадиником у справі читальництва. Довгоочікуване видання було розраховане передусім на сільських учителів. М. Таранько сам розробив і склав кошторис семи комплектів бібліотечок для різноступеневих сільських народних шкіл: від окремого каталогу найдешевшої ілюстрованої книгозбірочки (24 назви) — до каталогу на 100 книг «для науки доповнюючої», призначеного для молоді віком від 15 до 20 років. З огляду на невтішну фінансову ситуацію у сільському шкільництві видавець подбав і про спеціальну інструкцію, яка окреслювала реальні шляхи для здобування фондів на закладання шкільних бібліотек.

Крім уже названих, видання охоплювало ще два погруповані за віковим призначенням і жанрами каталоги: «Катальог дитячої літератури» (190 книг) і «Книжки для молоді» (300 книг), серед яких виокремлено історичні оповідання й повісті, подорожі та театральні вистави. Будь-яке з цих видань можна було

придбати у видавництві «Світ Дитини». М. Таранько був єдиним галицьким видавцем, який вів реєстр усіх дитячих книжкових видань, що виходили на теренах Західної України, отримував їх шляхом книгообміну і сприяв розповсюдженню.

Не менш вартісною є друга частина вищеназваного видання — це збірка з 13 рефератів під назвою «Дитяча книжка», підготована Богданом Заклинським. Назвемо деякі з них: «Інтерес народу до дитячої книжки», «Як читати книжки», «Користь з читання книжок», «Як шанувати книжки», «Дитяча газетка» та ін. Цей матеріал якнайкраще надавався для організації «Свята Книжки», яке щороку у жовтні проводило товариство «Просвіта». Додамо ще один промовистий факт: на Освітньому конгресі, що відбувся у Львові 1929 р. з нагоди 60-літнього ювілею «Просвіти», працювала Бібліотечна секція, на якій М. Таранько прочитав реферат «Бібліотеки для дітей» [7]. У його видавництві можна було замовити книги інвентарного обліку для бібліотек, каталожні картки, читацькі формуляри та реєстраційні картки читачів.

Решта позасерійних видань М. Таранька (а їх усього три) — із ділянки усної народної творчості та художньої літератури. Збірка визначного українського вченого-етнографа, письменника, багаторічного співробітника та співредактора «Світу Дитини» Володимира Гнатюка «Як повстав світ: Народні легенди з історії, природи і людського побуту» (1926), що налічувала 200 зразків народної мудрості, вийшла незадовго до його смерті. Видання з ілюстраціями Ю. Панькевича було готове до друку ще 1918 р. Перед Першою світовою війною Українсько-Руська Видавнича Спілка (від 1922 — Українська Видавнича Спілка) постановила випустити серію різножанрових книжок усної народної творчості, але встигла видати лише три збірочки В. Гнатюка — «Народні казки» (1913), «Народні новелі» (1917) та «Народні байки» (1918). Годішні обставини не дозволили реалізувати подальші видавничі плани Спілки. В. Гнатюк погодився на публікацію зібраних ним легенд у видавництві М. Таранька, в якому працював зовсім безкорисливо, і сам написав передмову. Щоб ціна книги не була надто високою, авторові і видавцю довелося відмовитися від ілюстрацій. Призначалося видання для широкої читацької аудиторії: «Робітник, селянин, урядник, учитель, священник, лікар,

школяр з однаковим інтересом прочитає цю книжку кількома наворотами», — не без підстав запевняло рекламне оголошення.

Щодо поліграфічного оформлення проаналізованих вище позасерійних видань М. Таранька, то зауважимо, що якихось особливих зовнішніх прикрас вони не мали, за винятком кількох варіантів емблеми видавництва роботи П. Ковжуна, поміщеної на титульному аркуші.

У 1926 р. до М. Таранька звернувся Юрій Липа — син українського громадсько-політичного діяча, письменника, журналіста і видавця Івана Липи — з проханням видати книжку із казками батька, яку повернуло берлінське видавництво «Українське слово» [133, арк. 116]. Упродовж 1922–1923 рр. І. Липа був автором часописів «Світ Дитини» і «Молода Україна». Його збірка «Тихе слово» вийшла 1929 р. і містила 13 найкращих казок для дітей, передусім ті, які мали «питоме українське національне підложе» — «Лада Прекрасна», «Близнята», «Казка про Максима», «Юрасів сон» та ін. Доречно процитувати висловлювання із видавничої передмови поета В. Самійленка про казки І. Липи: «...вони мають високі прикмети ідейности і краси щодо форми. Вони обвіяні чарами широго народнього духа і повні поезії» (с. 4). Серед видань М. Таранька книжка вирізнялася високим рівнем художнього та поліграфічного виконання: оправлена в кольорову палітурку, оздоблена великим графічним портретом І. Липи роботи Е. Козака, містила повноформатні кольорові ілюстрації В. Цимбала на якісному крейдяному папері.

Однак через фінансову скруту у проміжку 1926–1929 рр. М. Таранько практично згорнув видавництво творів для молоді, залишаючи лише «свою найменшу дитину — «Світик» (так ласкаво називали малі читачі часопис «Світ Дитини») та прижурнальну серію «Діточа Бібліотека».

Та все ж, незважаючи на перипетії, 1932 р. Михайло Таранько видав у двох томах позасерійно (жодна з книжкових серій для молоді на той час уже не існувала) повість одного з найпопулярніших всесвітньо відомих авторів Жюль Верна «Плесом Амазонки» (т. 1. — 1932; т. 2. — 1934) (переклад Мирослава Капія) [36]. Важливо також додати: усі видання Ж. Верна, здійснені Михайлом Тараньком, були ілюстровані.

За 100 років з часу появи видань М. Таранька невідомо змінювався світ, життя висунуло нові теми, проблеми, ідеали. Сприйняття світу дитиною так само не є законсервованим: діти змінюються від епохи до епохи, від покоління до покоління. Принципи, які М. Таранько поклав в основу редакторської та видавничої діяльності, не втратили актуальності й досі. Про це свідчить сам факт відновлення у Львові 1994 р. часопису під назвою «Світ Дитини», редколегія якого передрукувала тексти багатьох дитячих творів, уперше опублікованих у міжвоєнний час Михайлом Тараньком. Не застарів досвід сповідуваного ним морального кодексу видавця дитячої книжки, а саме — керуватися передусім критеріями виховної і суспільно-культурної значущості тексту, а не комерційними інтересами. Актуальними залишаються прагнення М. Таранька до розширення репертуару за рахунок залучення кращих творів світової дитячої літератури, а також тонке відчуття диференційованості дитячої та юнацької читацької аудиторії, необхідності комплексного задоволення її потреб в інтелектуальному збагаченні.

Додаток

МАТЕРІАЛИ ДО БІОБІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА МИХАЙЛА ТАРАНЬКА

Розділ 1. Матеріали до біографії Михайла Таранька

Таранько Михайло Миколайович* народився 21 березня 1887 р. у с. Вільшаниця Яворівського повіту (тепер — Львівської обл.) у селянській родині. 1898 р. закінчив чотири класи народної школи у м. Яворові. Разом із матір'ю переїхав до Львова, де вступив на навчання до української гімназії, яку залишив 1900 р., щоб опанувати професію кандидата. Від 1901 р. навчався у державній семикласній народній школі ім. М. Шашкевича у Львові, пізніше — в учительській семінарії, яку закінчив 1908 р. Упродовж 1908–1914 рр. працював учителем у с. Вістова Калуського повіту Станиславівської обл. (тепер — Івано-Франківської). 1914 р. був мобілізований до австрійської армії і скерований на російсько-австрійський фронт, де виконував обов'язки писаря польового ветлазарету в чині фельдфебеля. У квітні 1916 р. нагороджений срібним хрестом заслуги з короною на стрічці медалі хоробрості. 1918 р. демобілізований. 1919 р. почав працювати спочатку в учительській семінарії у Львові, згодом отримав посаду вчителя у львівській українській приватній школі ім. Б. Грінченка. Цього ж року на власні кошти заснував у Львові видавництво «Світ Дитини». Відтоді редакторсько-видавнича діяльність почала відігравати визначальну роль у його житті.

* Цілісна біографія М. Таранька донині так і не була відтворена. Відомі лише три статті-гасла в енциклопедичних виданнях, які, звісно, не претендують на повноту та вичерпність і, крім того, містять фактологічні помилки та перекручення. Особливо багато запитань виникає про останні 10 років життя видавця, — нам не вдалося знайти жодної друкованої публікації про цей період. Натомість на основі головно архівних та розпорошених у численній українській періодиці 20–30-х рр. ХХ ст. опублікованих матеріалів (автобіографічних, епістолярних, звітно-документальних) ми спробували реконструювати життєвий шлях та ризносторонню діяльність цієї неординарної особистості.

Окрім цього, М. Таранько активно працював на педагогічній ниві: був чільним діячем професійної організації «Взаємна Поміч Українського Вчительства» (ВПУВ), не раз був обраний до Головної управи цього товариства, входив до складу Надзірної ради ВПУВ, був головою педагогічно-освітньої комісії (1925–1926), одним з керівників педагогічно-наукової комісії (1928), яка займалася підготовкою шкільних підручників, навчальних програм, науково-дидактичних і методичних розробок, організацією педагогічних конференцій і нарад, шкільних виставок, пропагуванням ідей «Рідної Школи» серед населення. У 1931 р. працював заступником голови ВПУВ. Упродовж 1930–1933 рр. виконував обов'язки референта з питань міжорганізаційних і міжнародних педагогічних зв'язків, на засіданнях Надзірної Ради порушував питання про співпрацю ВПУВ з міжнародними учительськими товариствами, як-от: «Союз учительських організацій слов'янських народів», «Міжнародна федерація учительських організацій» та ін.

М. Таранько входив до складу редакційного комітету педагогічних видань ВПУВ, редагував і видавав органи ВПУВ: «Учитель» (1923–1924) — місячник, присвячений справам виховання, шкільництва й учительства, та науково-педагогічний збірник під однойменною назвою (1925 р. вийшло лише два томи). Входив до складу редколегії науково-теоретичного і практичного додатка до часопису «Учительське слово» під назвою «Життя і школа» (1923 р. вийшло лише 6 випусків). Був членом редакційного комітету ювілейної книги «Товариство “Взаємна Поміч Українського Вчительства”. 1905–1930» (1932), опрацював та підготував до друку спомини, біографії та автобіографії відомих представників українського народного вчительства.

Він також провадив «Педагогічну пораду», яка існувала при ВПУВ. Там можна було отримати фахову консультацію у ділянці педагогіки та методики, рекомендації у справі організації читання, підібрати необхідну літературу для роботи або навчання, довідатися про функціонування різнопрофільних курсів.

У 1927 р. М. Таранько очолював «Виборчий Учительський Комітет» під час виборів до сейму. Секретаріат цього органу був розташований у приміщенні видавництва «Світ Дитини».

М. Таранько брав участь в усіх важливих педагогічних форумах. Наприклад, на Першому українському педагогічному конгресі, який відбувався у Львові 2-3 листопада 1935 р., був обраний до секції «Педагогічні видавництва».

У червні 1938 р. у Львові під патронатом «Рідної Школи» зорганізовано Першу українську педагогічну виставу, яка була логічним

продовженням і доповненням Першого українського педагогічного конгресу і стала його органічним завершенням. До участі у цій виставці були запрошені всі українські товариства та інституції, які співпрацювали у сфері духовного, морального та фізичного виховання молодого покоління. Мета заходу — показати розвиток українського шкільництва й виховання в історичній перспективі. М. Таранько працював у Головному комітеті з організації вистави як представник «Просвіти» та дитячий видавець. Серед експонованих матеріалів були й видання «Світу Дитини».

Восени 1938 р. у Варшаві відбувся Загальнопольський конгрес дитини. На ньому був представлений Львівський відділ, який організував експериментальну виставку різноманітних експонатів, розміщених у декількох секціях: 1) опіка над дитиною; 2) гігієна дитини; 3) школа і виховання; 4) штука дитини*. Виставка повинна була наочно продемонструвати стан методики виховання і навчання дитини у Галичині, щоб забезпечити її насущні потреби та гідний розвиток. М. Таранько був учасником цього конгресу, під час якого експонувались також його книжкові та періодичні видання.

Як досвідчений педагог М. Таранько публікувався у фахових педагогічних та просвітянських виданнях — це, зокрема, статті, огляди, переклади, рецензії, наприклад: «Скіоптiон — як оруддя ширення загальної просвіти» (Письмо з Просвіти. — 1910. — Чис. 12). До речі, він першим застосував скіоптiони (діапроектори) у шкільній практиці [238]; «Сучасне шкільництво в Данії» (Учитель. — 1911–1912. — Чис. 1); «Загальний огляд шкільництва в Японії» (Учитель. — 1911–1912. — Чис. 7/8); «Просвіта й школа» (Просвіта до українського народу: зб. ст. — Львів, 1921), «Значіння діточої преси для виховання» (Учительський календар на звичайний рік 1922. — 1921. — С. 36, 37), «Історія розвитку експериментальної педагогії / З Е. Кляпареда пер. М. Таранько» (Життя і школа. — 1923. — Чис. 3/4, 5, 6) [подано коментарі та примітки перекладача], «Педагогічні питання Е. Кляпареда» (Учитель. — 1924. — Чис. 8), «Фридрих Фребель і його метода передшкільного виховання дітей» (Учитель. — 1924. — Чис. 9), «Зі шкільного руху в Канаді» (Учитель: наук.-педагог. зб. — 1925. — Т. 1), «Історія і теорія руханки» [Рец. на книгу Т. Франка] (Учитель. — 1925. — Чис. 5), «Як був видавцем станового органу... (Спомин на маргінесі 25-ліття «Учительського слова») (Учительське слово. — 1937. — Чис. 8), «Після листопадових днів: Спогади про школу ім. Б. Грінченка у Львові» (Рідна Школа. — 1937. — Чис. 11).

* дитяче мистецтво.

Окрім активної педагогічної, редакторської та видавничої діяльності М. Таранько проявив себе і в бібліотечній сфері. Від 1925 р. під його керівництвом при ВПУВ діяла Центральна педагогічна бібліотека. Її фонд налічував понад 2000 томів літератури та періодики українською, польською, німецькою, чеською мовами. Каталог книгозбірні складався з 15 тематичних розділів: 1) педагогіка, методика і психологія; 2) українознавство; 3) публіцистика; 4) природознавство; 5) спів і музика; 6) історія та географія; 7) белетристика; 8) фізичне виховання; 9) школознавство; 10) техніка; 11) адміністрація; 12) філософія; 13) критика; 14) бібліотекознавство; 15) різноматичний розділ. Призначалася бібліотека переважно для членів ВПУВ, які займалися науковою роботою, користали з її фондів також шкільні та гімназійні професори, студенти і слухачі учительських курсів. Михайло Таранько був одночасно й інструктором окружних педагогічних бібліотек.

М. Тараньку належать чималі заслуги у справі організації та розвитку шкільних бібліотек. Видавництво «Світ Дитини» безкоштовно, без обов'язкової закупівлі в нього книжок вказівками й порадами допомагало місцевим шкільним радам та окремим школам у доборі видань для шкільних бібліотек, робило різні скидки тим школам, які бажали закласти бібліотеку (у видавництві було зареєстровано майже 150 місцевостей, де не було дитячих бібліотек). Через часопис «Світ Дитини» видавець постійно звертався до закордонних жертводавців з проханням допомогти сформувати комплекти дитячих книг для найбільш бідніших сільських громад. 1935 р. М. Таранько заснував добродійний фонд передплати «Діточої Бібліотеки» для бідних дітей Гуцульщини і Лемківщини, а також почав комплектувати «Мандрівні дитячі бібліотеки», які склалися із надісланих дітьми прочитаних книг. Видавництво виготовляло комплекти журналів «Світ Дитини» і «Молода Україна» (по 25 примірників різних чисел), які слугували основним читвом для дітей у тих школах, де годі було зібрати якісь кошти на заснування бібліотеки. Накладня М. Таранька подавала проекти і кошториси для закладання бібліотек по школах, читальнях і кооперативах. У співавторстві з народним учителем Богданом Заклинським Михайло Таранько опублікував книгу «Шкільні бібліотеки: Нарис їх організації» (1927), яка стала цінним poradником та путівником у виборі дитячої літератури. На Освітньому конгресі, що відбувся у Львові 22-24 вересня 1929 р. з нагоди 60-літнього ювілею товариства «Просвіта», працювала Бібліотечна секція, на якій М. Таранько прочитав реферат «Бібліотеки для дітей». Він також був членом кольпортажної комісії «Просвіти».

У лютому 1926 р. у Львові був створений «Союз українських накладень і книгарень», поява якого була спричинена стрімким розвитком

українського видавничого руху. Актуальними стали проблеми захисту авторських прав авторів-українців, підвищення якості українських видань, поширення українського друкованого слова, а також потреба організації представництв з охорони професійних інтересів українських видавництв і книгарень, заснування українських книгарень, фабрики паперу. На перших загальних зборах «Союзу українських накладень і книгарень» його головою одногосно було обрано Михайла Таранька. Йому було доручено розробити проект правильника про авторські гонорари. Він також входив до складу Видавничої спілки «Діло».

У 1937–1939 рр. М. Таранько працював відповідальним редактором місячника «Наша Батьківщина», який видавало краєзнавчо-туристичне товариство «Плай» (1924–1939), був відповідальним редактором та видавцем (1936–1937) двотижневика «Наш Лемко» (1934–1939), відповідав за редакцію аполітичного понадпартійного місячника для піднесення культури і добробуту під назвою «Народ собі» (вийшло єдине число за 12 квітня) 1936 р.

Упродовж 1926–1939 рр. М. Таранько перебував у лавах Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) — провідної і найбільшої політичної сили Галичини.

1939 р. із встановленням у Західній Україні радянської влади видавництво «Світ Дитини» було ліквідоване, всі видання М. Таранька вилучені з продажу і заборонені як націоналістичні. Не маючи можливості продовжувати видавничу діяльність, у 1939–1941 рр. М. Таранько працював інструктором Львівського районного відділу народної освіти. Упродовж 1941–1947 рр. утримував власну букіністичну крамницю. У квітні 1947 р. вступив на службу у «Музфонд» при Львівській обласній спілці композиторів і до дня арешту працював продавцем та завідувачем нотно-книжкового магазину «Музфонду».

У лютому 1949 р. був заарештований разом із своєю дружиною, Софією Таранько*, та звинувачений в антирадянській діяльності — зберіганні та розповсюдженні націоналістичної, контрреволюційної літератури, зокрема серед членів підпілля ОУН. Під час обшуку в його помешканні на вул. Лермонтова (тепер — Дудаєва), 3, кв. 12, нотно-книжковому магазині та прихованому від влади книжковому складі на вул. Жовтневій (тепер — Дорошенка), 19, кв. 41 серед інших були вилучені такі видання: М. Возняк «Початки української комедії» (1920),

* Софія Таранько за національність була єврейкою, і М. Таранько під час німецької окупації дуже боявся, щоб хтось про це не доніс і її не забрали у львівське гетто. На ґрунті цих великих переживань у нього виник серйозний нервовий розлад та хвороба серця.

М. Грушевський «Історія української літератури» (1923) та «Історія України-Руси» (1928), Д. Дорошенко «Нариси історії України» (1933), «Українська Загальна Енциклопедія» (1933), «Українські Січові Стрільці: Альбом» (1935), В. Січинський «Чужинці про Україну» (1938), Ю. Тарнович «Лемківщина» (1941), «Історія української культури» (1941), С. Наріжний «Українська еміграція в Празі» (1942), М. Зеров «Камена» (1943), Є. Маланюк «Вибрані поезії» (1943), В. Кубійович «Географія України і сумежних країв» (1943), «Український правопис» (1943); річники періодики та продовжуваних наукових видань: «Українсько-руський архів» (1920), «Записки Чину св. Василя Великого» (1925), «Записки Наукового Товариства ім. Шевченка» (1929), «Стара Україна» (1924–1926), «Сьогочасне й минуле» (1939), «Літературно-Науковий Вістник» (1926–1927), «Наша Батьківщина» (1938), «Рідна Школа» (1932–1939), «Учитель» (1926–1929), «Учительський голос» (1935–1936), «Поступ» (1930), «Світ Дитини» (1927–1934), «Наш приятель» (1922–1939). На кожне з перелічених видань, заборонених радянською владою ще до війни, представниками львівського облліту були написані «класичні» для тих часів супровідні анотації: за змістом усі вони «содержат выпады против Советского Союза, советского строя и подлую клевету на советскую действительность», а їхні автори отримали поширене тоді і багате рокив по тому збірне тавро: «изменник, враг, предатель украинского народа» або ж «махровый фашист» — це для тих, чії твори вийшли друком під час німецької окупації.

У квітні 1949 р. Львівський обласний суд визнав М. Таранька винним у скоєнні злочину за ст. 154-10 ч. 1 КК УРСР і виніс вирок — позбавлення волі терміном на 10 років у виправно-трудовому таборі. Хворий на старечий міокардит засуджений М. Таранько помер у таборі у 1950 р.

Софія Таранько була засуджена Львівським обласним судом за цією ж статтею і отримала вісім років ув'язнення. У липні 1954 р. на засіданні Львівської обласної комісії з перегляду кримінальних справ на осіб, засуджених за контрреволюційні злочини, прийнято рішення звільнити її з-під варті і зняти судимість. Вирок стосовно неї було скасовано, справу за незаконністю звинувачення припинено.

Вийшовши з в'язниці, С. Таранько негайно подала касаційну скаргу в Прокуратуру УРСР про скасування судимості її чоловіка та його реабілітацію. Скаргу розглянула Прокуратура Львівської області і залишила без задоволення з таким висновком: «Ваш муж осужден правильно и оснований для отмены приговора и его реабилитации нет».

М. Таранько офіційно реабілітований 24 лютого 1994 р. згідно з дією ст. 1 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 р.

Розділ 2. Матеріали до бібліографії видань Михайла Таранька

2.1. Періодичне видання «Світ Дитини»

Світ Дитини: ілюстрований часопис для українських дітей і молодіжи (1919–1922); ілюстрований журнал для дітей (1923–1925); альманах для дітей (1926–1936); журнал для українських дітей (1937–1939). — Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го (1919–1924), один раз на місяць, кожного 15-го (1925–1931), два рази на місяць (1932 [січень–вересень]), один раз на місяць (1932 [жовтень–грудень] – 1939). — Чис. 1. — 1919, 1 листоп.

Видає і за ред. відповідає Михайло Таранько. — Львів, 1919–1939: *Накладом* М. Таранька. *3 друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка (1919–1922). *3 друк.* ОО. Василян у Жовкві (1923–1939). *Адреса редакції і адміністрації:* Львів, Ринок, ч. 10 (1919–1920), Львів, вул. Зіморовича, 3 (1921 – жовтень 1936), Львів, вул. Зіморовича, 2 (листопад 1936–1939).

Вийшло: 1919. — Р. I. — Чис. 1-4; 1920. — Р. I. — Чис. 5-28; 1921. — Р. II. — Чис. 1-4, 5/6, 7-24; 1922. — Р. III. — Чис. 1-12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24; 1923. — Р. IV. — Чис. 1-24; 1924. — Р. V. — Чис. 1-24; 1925. — Р. VI. — Чис. 1-6, 7/8, 9/10, 11, 12; 1926. — Р. VII. — Чис. 1-12; 1927. — Р. VIII. — Чис. 1-12; 1928. — Р. IX. — Чис. 1-12; 1929. — Р. X. — Чис. 1-12; 1930. — Р. XI. — Чис. 1-12; 1931. — Р. XII. — Чис. 1-12; 1932. — Р. XIII. — Чис. 1-5; 1932. — Р. XIV. — Чис. 1-5; 1933. — Р. XIV. — Чис. 6-11; 1933. — Р. XV. — Чис. 1-4; 1934. — Р. XV. — Чис. 5-15; 1934. — Р. XVI. — Чис. 1-4; 1935. — Р. XVI. — Чис. 5-6; 1936. — Р. XVII. — Чис. 1-12; 1937. — Р. XVIII. — Чис. 1-5, 6/7, 8/9, 10-12; 1938. — Р. XIX. — Чис. 1-5, 6/7, 8/9, 10-12; 1939. — Р. XX. — Чис. 1-6; *Ф.* 31 × 24 см (1919–1922), 24 × 16 см (1930–1931), 31 × 24 см (1932), 24 × 16 см (1933–1939); *Обс.* 8-16 с. (1919–1924), 32 с. (1925–1939); *Передпл.:* місячно у Галичині 8 кор., на Україні 8 крб., для Польщі та Німеччини 5-8 марок, для Франції 4 франки, для Америки і Канади 1-2 дол., поодинокє число 2-4 кор. (кінець 1919–1920), річно для

краю 360-1200 Мк., для Америки і Канади 1 дол., поодинокі числа 15-50 Мк. (1921), річно для краю 6 зол., для Чехословаччини 42 кор., для Америки і Канади 1,5 дол., місячно 500 сотиків, поодинокі числа 50 сотиків (1925-1926), річно 12 зол., для Чехословаччини 40 кор., для інших країн передплата лише в доларовій валюті (1,5 дол.), поодинокі числа 1 зол. (1927-1929), цілорічно 10-12 зол., для Чехословаччини 50 кор., для Закарпатської України 50 кор., для Америки і Канади 1,5 дол., для Румунії 240 леїв, місячно 1 зол. (1930-1932), річно 5 зол., для Чехословаччини 25 кор., для Закарпатської України 25 кор., для Румунії 100-150 леїв, для Америки і Канади 1 дол., місячно 50 сот. (1933-1936), річно 4 зол., для Чехословаччини 25 кор., для Румунії 150-200 леїв, для Аргентини 4 пези, для Бразилії 20 мільрайсів, для Америки і Канади 1 дол., поодинокі числа 40 сотиків (1937-1939).

Примітки: 1921 р. шевченківське число (ч. 5/6) вийшло обсягом 32 с. 1922 р. здвоєними вийшли числа: 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24. Упродовж 1923-1924 рр. журнал виходив як постійний додаток для найменших дітей (3-9 років) до часопису для молоді «Молода Україна». 1925 р. подвійними вийшли числа 7/8 і 9/10. У 1932-1934 рр. річники формуються пристосовано до шкільного навчального року: часопис виходить: січень-червень, вересень-грудень, липневих і серпневих чисел немає. У 1937-1938 рр. подвійними вийшли числа 6/7 і 8/9.

2.1. Періодичне видання «Молода Україна»

«Молода Україна»: ілюстрований журнал для молоді (1923-1925); ілюстрований журнал для всіх (1926). — Двічі на місяць (1923-1924), раз на місяць (1925-1926). — Р. I. — Чис. 1. — 1923, січ.

Вид. і відп. ред. Михайло Таранько. — Львів, 1923-1926: *Друк.* оо. Василян у Жовкві. *Адреса редакції і адміністрації:* вул. Зіморовича, 3.

Вийшло: 1923. — Р. I. — Чис. 1-24; 1924. — Р. II. — Чис. 1-24; 1925. — Р. III. — Чис. 1-12; 1926. — Р. IV. — Чис. 1-8; *Ф.* 23 × 31 см; *Обс.* 12 с. (1923-1924), 28 с. (1925), 20 с. (1926); *Передпл.:* 1923 — 500 мк. (Чис. 1), 600 (Чис. 2), 700 (Чис. 3), 10000 мк. (Чис. 19), 250000 (Чис. 24) для краю (осн) 12 мк. (1924), Америки й Канади 2 долари, Чехо-Словаччини 50 корон, ціна одного примірника 50 фенінгів (сотимів), 1925 — для Краю 12 золотих, для Чехо-Словаччини 90 корон чеських, для Америки й Канади 3 дол., ціна одного примірника 1 золотий, 1926 — річна передплата для Краю 12 зол., для Америки й Канади 2 дол., для Чехо-Словаччини 70 корон.

2.2. Книжкові серійні видання для дітей⁶⁵

Серія «Діточа Бібліотека»⁶⁶

1. Уайльд О. Зоряний хлопчина / Оскар Уайльд ; обкладинка О. К. [Олени Кульчицької] ; мал. Олени Кульчицької. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1920. — 48 с. : іл., портр. О. Уайльда. — (Діточа Б-ка ; кн. 1).
2. Уайльд О. Зоряний хлопчина / Оскар Уайльд ; пер. з англ. мови Михайло Лотоцький ; образки Віктора Цимбала. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 47 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 1).
- *3. Буш В. Максим і Марко, або Яка кара постигла двох збиточників / Вільгельм Буш ; на укр. мову перелицював Яр. Вільшенко. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1920. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 2).
- *4. Буш В. Максим і Марко, або Яка кара постигла двох збиточників / Вільгельм Буш ; на укр. мову перелицював Яр. Вільшенко. — 2-ге поправл. вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 31 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 2).
5. [Лотоцький Олександр]. Пригоди Вовка-Неситого : казка / О. Білоусенко ; образки Олени Кульчицької. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1921. — 67 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 3).
6. [Лотоцький Олександр]. Пригоди Вовка-Неситого : збірка байок / О. Білоусенко ; мал. Віктора Цимбала. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 3).
7. Буш В. Нечемне воронення або Веселий початок сумного кінця / В. Буш ; на укр. мову перелицював Юра Шкрумеляк. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1920. — 52 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 4).
- *8. Буш В. Нечемне воронення або Веселий початок сумного кінця / В. Буш ; на укр. мову перелицював Юра Шкрумеляк. — 2-ге поправл. вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 52 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 4).

⁶⁵ Принцип розміщення матеріалів — за серіями, у межах серії — за порядковим номером книжки (кн. 1, 2, ... і т. д., — виділено жирним шрифтом).

⁶⁶ Бібліографію серійних та позасерійних видань М. Таранька укладено у вигляді каталогу, з метою максимального відтворення повноти даних титульного аркуша, включаючи збереження автентичного правопису, що може стати джерелом для дослідження не лише історії українського книговидавництва, але й історії української мови. Видання, які не були звернені на de visu, виділені астериском.

9. [Лотоцький Антін]. Чорнокнижник з Чорногори / Ярослав Вільшенко ; з образками Антіна Манастирського. — Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1921. — 71 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 5).
10. [Лотоцький Антін]. Червона Шапочка : драмована казка в 2 діях / Я. Вільшенко ; іл. та обкладинка А. М. [Антіна Манастирського] ; муз. мотиви М. Гайворонського. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1921. — 47 с. : іл., ноти. — (Діточа Б-ка ; кн. 6).
11. [Лотоцький Антін]. Червона Шапочка : здраматизована казка в 2 діях зі співами і танками / Ярослав Вільшенко ; образки Антіна Манастирського ; муз. мотиви М. Гайворонського. — 2-ге вид. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 36 с. : ноти. — (Діточа Б-ка ; кн. 6).
12. Лотоцький А. Вільгельм Тель / на основі історичного переказу переповів Антін Лотоцький ; іл. Ульріха Бауера. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1921. — 52 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 7).
13. Лотоцький А. Вільгельм Тель / Антін Лотоцький ; іл. Ульріха Бауера ; обкладинка Петра Андрусіва. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 56 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 7).
14. [Штеліга Марія]. За вітчину : два історичні оповідання / Фільгеленес. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 8).
Зміст: Поворот Арістодема ; Сила волі.
15. Ваврисевич М. Лісова казка : сценка на 1 дію для діточого театру / Микола Ваврисевич ; муз. мотиви М. Гайворонського ; [обкладинка Антіна Манастирського]. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 20 с. : ноти. — (Діточа Б-ка ; кн. 9). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
16. Товпліс Г. Дарунки русалок : сценічна фантазія для дітей у 2 діях / Грація Товпліс ; з англ. пер. М. Л. [Михайло Лотоцький] ; [обкладинка Антіна Манастирського]. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 10 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 10). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
17. [Лотоцький Антін]. Коник-Стрибунець : сценічна гра для дітей в 1 дії / Я. Вільшенко ; образки [та обкладинка] Антіна Манастирського. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 28 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 11). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
18. [Лагодинська Ярослава]. Іменини Влодка : комедійка у 3 діях / Леся Верховинка ; [обкладинка А. Манастирського]. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 36 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 12). — Художник зазначений на обкладинці.

19. *Маковей О.* Пригоди горобчика / *Осип Маковей* ; з образками *А. Манастирського*. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 40 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 13**). — На с. 2 присвята : «Марусі Бачинській на пам'ятку».
20. *Лукашевич К.* Бунт ляльок : фантастична комедійка в 3 діях зі співами і танцями / *Клявдія Лукашевич* ; переробила з рос. *Ірина Шмігельська*. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 14**).
21. *Хронович В.* Пригоди лиса-Панаса і його жінки Мотрі / *Володимир Хронович* ; образки *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 52 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 15**).
22. *[Левицький (Софронів) Василь]*. Печери : сценічний образок на 3 дії / *Василь Софронів* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 16**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
23. *[Луцкевич Марко]*. «Наша Січ — мати» : хроніка-повість зі шкільного життя / *М. Денисенко* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 17**). — Присвячується Олені Пчілці.
24. *Куликівна С.* Алі-баба і 40 розбійників : (з «Казок 1001 ночі») / *Софія Куликівна*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 24 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 18**).
25. *Штеліга М.* За скляною стіною : (етюд з життя жидівської дитини) / *Марія Штелігівна*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 19**).
Зміст: За скляною стіною : (етюд з життя жидівської дитини) ; Земле моя! : нарис із життя халуца.
26. *[Лотоцький Антін]*. Гостина св. Миколая : сценічний образок в 1 дії / *Я. Вільшенко* ; обкладинка *О. К. [Олени Кульчицької]*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 20**).
27. *[Шкрумеляк Юрій]*. Сирота : сценічна картина в 1 дії / *Юра Ігорків* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 12 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 21**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
28. *[Штеліга Марія]*. Добре серце / *Гугу* ; образки *А. Манастирського*. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 40 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 22**).
29. *Островський В.* Соняшник : п'єса-казка в 3 діях для діточого театру / *Володимир Островський* ; муз. мотиви *М. Гайворонського*. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 26 с., [2] с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 23**). — Пісні до п'єси-казки «Соняшник» : с. 21-26.

30. *Веріго М.* Волове очко / *Марія Веріго* ; пер. з пол. *Варвара Літинська* ; ілюстрації *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 24 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 24**).
31. *Ярємова С.* Жертвенні огні : (нариси з часів світової війни) / *Слава Ярємова*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 35[1] с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 25**).
- Зміст:* Чайчини яйця ; Рожі ; Качки і жаба ; Аміко.
32. *Підгірянкa Марійка.* В чужім пір'ю : сценічна картина на 3 дії з танцями і співами / *Марійка Підгірянкa*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. — 40 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 26**). — На обкл. приміт.: «Діточий театр». — *Марійка Підгірянкa* — літературне ім'я *Марії Ленерт-Домбровської*.
33. *Айнс Дж.* Попри джунглі / *Джордж Айнс* ; пер. з англ. *Софія Куликівна*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1922. — 30 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 27**).
34. *[Штеліга Марія].* Лесик і коминар : оповідання / *Гугу* ; образки *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 30 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 28**).
35. *Блажкевич І.* Св. Миколай в 1920 році : сценічна картина у 3 діях / *Іванна Блажкевич* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 29**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
- *36. *Магир М.* Байки / *Микита Магир* ; образки *А. Манастирського*. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 52 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 30**).
37. *[Радзикевич Володтмир].* Пригоди Юрчика Кучерявого / *Вуйко Влодко* ; іл. *Осипа Куриласа*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 31**).
38. *Лотоцький А.* Езоп : оповідання про життя славного байкаря / *Антін Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 47 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 32**).
39. *Шевченко Т.* Малий Кобзар : вибір для дітей з образками / *Тарас Шевченко* ; іл.: *Гр[игорія] Коваленка, ОКуr [Осипа Куриласа], О. К. [Олени Кульчицької], І. Ткачука* та ін. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 63,[1] с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 33**). — На звор. тит. арк., с. 3, [1] епіграфи з творів авт. — Тексти творів часто подані з довільними змінами.
- *40. *Буш В.* Веселі оповідання / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Ярослав Вільшенко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 67 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 34**).
- Зміст:* Лови на лиса ; Пімста слона ; Качки і жаба ; Двобій півнів.

41. *Буш В.* Веселі оповідання / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Ярослав Вільшенко*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка; **кн. 34**).

Зміст: Лови на лиса ; Пімста слона ; Качки і жаба ; Двобій півнів.

42. *Бендорф П[ауль]*. Зачарований Каліф : драмована казка в 5 діях / *Павло Бендорф* ; на укр. мову пер. *Мирослав Григорійв* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 35**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

43. *Королів-Старий В.* Чарівний камінець : п'єса-казка для дітей в 3 діях / *Василь Королів-Старий*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 27 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 36**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

44. *Гнатюк В.* Народні байки для дітей / [уклав] *Володимир Гнатюк* ; з образками *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 64 с. : мал. — (Діточа Б-ка; **кн. 37**). — На тит. арк. та обкл. *В. Гнатюк* зазнач. як авт.

Зміст: Лев і комарі ; Звідки взявся верблюд ; Кінь і осел ; Медвідь і пчола ; Медвідь і циган ; Як вовк добував масло ; Як заяць перехитрив вовка ; Лис і зайчик ; Як заяці виратувалися від смерти ; Як сорочата попалися лисови ; Їжак, лисиця й вовк ; Чому вовки, пси, коти й миши ворогують із собою ; Корова і вівця ; Журавель і лисиця ; Крет і орел ; Орел і муравель ; Мурашка і голуб ; Хитра і проста миш ; Сом, ворона й рак ; Рак виграє заклад із лисицею ; Павук і комахи ; Сільська й міська муха.

45. *Гнатюк В.* Народні байки для дітей / [уклав] *Володимир Гнатюк* ; з образками *Олени Кульчицької*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 64 с. : мал. — (Діточа Б-ка; **кн. 37**). — На тит. арк. *В. Гнатюк* зазнач. як авт.

Зміст: Лев і комарі ; Звідки взявся верблюд ; Кінь і осел ; Медвідь і бджола ; Як вовк добував масло ; Медвідь і циган ; Корова і вівця ; Вюн і цупак ; Як медвідь перехитрив вовка ; Як заяці вирятувалися від смерти ; Як сороки попалися лисови ; Їжак, лисиця і вовк ; Чому вовки, пси, коти і миши ворогують із собою ; Журавель і лисиця ; Рак виграє заклад із лисицею ; Кертиця і орел ; Орел і мурашка ; Мурашка і голуб ; Хитра і проста миш ; Сом, ворона й рак ; Журавель і чапля ; Павук і комахи ; Сільська й міська муха ; Вовк під вікном ; Пес і кіт ; Бджола і гуска ; Заяць і лисиця.

46. *Франс А.* Оповідання / *Анатоль Франс* ; пер. *М. Л. [Михайло Лотоцький]* ; іл. *Дж. Джона*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 35 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 38**).

Зміст: Гануся ; Здивовані хлопці ; Костюмовий баль ; Прийняття у панни Катрусі ; Школа ; Геройство ; Марійка ; Івасева стайня ; Малі морські вовки.

- *47. Найкращі байки і казки : збірка. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — ? с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 39**).
Зміст: Лев і цвіркун ; Три медведі ; Коза пана Сегена ; Заміна віку ; Дівчинка з сірниками ; Царівна і лебідь ; Попелюх і мишка ; Білий вуж ; Чому дерева не говорять.
48. *Королів-Старий В.* Русалка-Жаба : п'єса-казка для дітей у 2 діях / *В. Королів-Старий*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 27 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 40**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
49. Веселка : збірка віршованих оповідань для «Наших найменших» / підібрав і впорядкував *Михайло Таранько* ; іл.: *О. К. [Олени Кульчицької]* та *А. М. [Антіна Манастирського]*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 61, [1] с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 41**).
Зміст: Пригоди киці-Миці ; Сон котика Мурця ; Морквяний лицар ; Пільний коник і слимак ; Бурцьо і Мурцьо ; Чортенятко ; З дощу під ринву ; Перший лист ; Неслухняна Піпка ; Пригода з фасерверком ; Богдан-Песуйко ; Школяр.
50. *Буш В.* Співомовки / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Ярослав Вільшенко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 67 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 42**).
Зміст: Мишка-Шкреботушка ; Жвач ; Укараний ласун ; Чорт і коваль ; Діоген і два збиточники: або не роби другому, що тобі немиле.
51. *Бідний І.* Добрі діти : сценічний образок у 3 діях / *Іван Бідний*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 31 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 43**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого Театру».
52. *Бідний І.* Добрі діти : сценічний образок у 3 діях / *Іван Бідний*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 43**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
53. *Блажкевич І.* Тарас у дяка : сценічна картина в 2 діях із життя Тараса Шевченка / *Іванна Блажкевич*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 44**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
54. *[Лагодинська Ярослава]*. Стріча в лісі : сценічна картинка в 1 дії / *Леся Верховинка* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 45**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
55. *Королів-Старий В.* Зустріч : новорічна п'єса-казка на 2 дії / *В. Королів-Старий*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 27 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 46**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

56. [Лотоцький Антін]. Казка про шевчика Копитка та про качурика Квака / Ярослав Вільшенко за Корнелем Макушинським ; образки А. Манастирського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 47). — На обкл. назва: «Швець Копитко і качур Квак».
57. [Лотоцький Антін]. Казка про шевчика Копитка та про качурика Квака / Ярослав Вільшенко за Корнелем Макушинським ; образки і обгортка Віктора Цимбала. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 47). — На обкл. назва: «Швець Копитко і качур Квак».
58. *Королів-Старий В.* Підкладень : маснична п'єса-казка на 2 дії / В. Королів-Старий. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 27 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 48). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
59. *Завадович Р.* Серед Ангелів : сценічна картина в піснях / Роман Завадович ; обкладинка А. Манастирського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 28 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; кн. 49). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
60. *Завадович Р.* Рицар Лесь : сценічна картина для дітей з піснями / Р. Завадович ; обкладинка А. Манастирського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 24 с. : іл., нот. — (Діточа Б-ка ; кн. 50). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
61. *Королів-Старий В.* Лісове свято : купальська п'єса-казка для дітей / В. Королів-Старий. — Львів : накладом вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 23 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 51). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
62. *Завадович Р.* Князь Марципан : казка-комедійка для дітей / Роман Завадович ; обкладинка А. Манастирського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 27 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; кн. 52). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
63. *Блажкевич І.* Діло в честь Тараса : сценічна картина у 2 діях для підготовки Шевченківських свят / Іванна Блажкевич ; обкладинка А. Манастирського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; кн. 53). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
64. *Габрусевич І.* Український вертеп: для школярів і пластунів / Іван Габрусевич ; обкладинка А. Манастирського. — Львів : накладом

- Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 16 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 54**).
— На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
65. *Габрусевич І.* Український вертеп: для сільських школярів / *Іван Габрусевич* ; обкладинка *А. Манастирського*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 16 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 54**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
66. *Вольф Ф.* При ватрі : сценічна картина в 1 відслоні / *Францішек Вольф*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 15 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 55**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
67. *Магир М.* Пригоди лінивого котика / *Микита Магир* ; ілюстрації *Осипа Куриласа*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 40 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 56**).
68. [*Полюжук Галина*]. Золотий черевичок : п'єса-казка для дітей у 6 відслонах / *Галина Орлівна*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1925. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 57**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
69. [*Полюжук Галина*]. Золотий черевичок : п'єса-казка для дітей у 6 картинах / *Галина Орлівна*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 57**). — На обклад. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
70. *Завадович Р.* Казка про царевича Івана і підземну царівну / *Роман Завадович* ; образки *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 58**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Назва на обкладинці: Казка про царевича Івана.
71. *Атаманюк В.* Материна сльозинка : різдвяна п'єса-казка на 3 дії / *Василь Атаманюк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1925. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 59**).
72. *Атаманюк В.* Материна сльозинка : різдвяна п'єса-казка на 3 дії / *Василь Атаманюк*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 59**).
- *73. [*Королів-Старий Василь*]. Вередлива принцеса : п'єса-казка на 3 дії / *Королів Василь* ; з чеської пер. *В. Королів-Старий*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1925. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 60**).
74. *Кокольський М.* Байки. Частина I / *Микола Кокольський* ; образки *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1925. — Ч. 1. — 36 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 61**).
- Зміст:* Як ведмідь загубив хвіст ; Чому бузько не любить жаб ; Чому в лиса біла латка на хвості.

75. *Волобуїв П.* Мені тринадцятий минало... : (епізод із життя Т. Шевченка) : п'єса на 1 дію / *П. Волобуїв*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 16 с. — (Діточка Б-ка ; **кн. 62**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
76. *Дід Модест.* Дві казки / *Дід Модест*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 31 с. : мал. — (Діточка Б-ка ; **кн. 63**).
Зміст: Три бажання ; Про журавля і чаплю.
77. *Буш В.* Дядькова пімста / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 20 с. : мал. автора. — (Діточка Б-ка ; **кн. 64**).
78. *Підгірянкa Марійка* Зайчик і Лисичка : дві байочки / *Марійка Підгірянкa* ; образки *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 16 с. : мал. — (Діточка Б-ка ; **кн. 65**). — *Марійка Підгірянкa* — літературне ім'я *Марії Ленерт-Домбровської*.
Зміст: Невдала штука ; Подертий кожушок.
- *79. *Лотоцький А.* Покотигорошок : казка на основі народних мотивів / *Антін Лотоцький* ; рис. *Юрія Вовка*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 84 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 66**).
80. *Шугаєвський М.* Дід Мороз : фантастична дитяча казка-п'єса на 3 дії з співами й танцями / *Микола Шугаєвський* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 34 с. : нот. — (Діточка Б-ка ; **кн. 67**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
- *81. *Буш В.* Бджоли, або Жумм-Бжінь-Брум / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Я. Вільшенко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 84 с. : мал. автора. — (Діточка Б-ка ; **кн. 68**).
82. Японські казки / на укр. мову перелицював *Антін Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 32 с. : мал. — (Діточка Б-ка ; **кн. 69**).
Зміст: Криниця молодости ; Урашіма й черепаха ; Скупар і харчівник ; Краб і малпа ; Горобець із розрізаним язиком ; Зачарований чайник ; Стрілець лисів ; Дві жаби ; Собака та кіт.
83. *[Левицький (Софронів) Василь]*. Свято Весни : сценічний образок на 2 дії зі співами та хороводами / *Василь Софронів* ; муз. *Ігора Лісовика* ; обкладинка *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 46 с. : нот. — (Діточка Б-ка ; **кн. 70**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру». — Художник зазначений на обкладинці.
84. *[Грінченко Марія]*. Історія про Галю, лялю, цюцю, кицю і ціпку жовтеньку / *Марія Загірна* ; образки *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1926. — 40 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 71**).

85. *Буш В.* Стрілець Тріска / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 20 с. : мал. автора. — (Діточа Б-ка ; **кн. 72**).
86. *Лотоцький А.* Лицар Добриня : (на основі стародавньої билини) / *Антін Лотоцький* ; образки *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 31, [1] с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 73**).
87. *Грінченко Б.* Олеся : [оповідання] / *Борис Грінченко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 19 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 74**).
88. *Грінченко Б.* Олеся : [оповідання] / *Борис Грінченко*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 16 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 74**).
89. *Горницький З.* Воробець-молодець : (оповідання горобчика) / *Зенон Горницький* ; образки *Олени Кульчицької*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 14 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 75**).
90. *Куліш П.* Чумацькі діти / *Пантелеймон Куліш* ; переспів з пол. ; образки *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 16 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 76**).
91. *Шугаєвський М.* Весела сопілка : фантастична казка-п'єса на 3 дії зі співами й танцями / *Микола Шугаєвський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 28 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 77**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
92. *Блажкевич І.* Мила книжечка : збірничок вершиків / *Іванна Блажкевич* ; образки *А. Манастирського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 50 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 78**).
- *93. *Буш В.* Хитрий Мехмет, або Благодати війни / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 22 с. : мал. автора. — (Діточа Б-ка ; **кн. 79**).
- *94. [*Лотоцький Олександр*]. Лисичка-Сестричка : збірка байок / *О. Білоусенко* ; ілюстрації *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 144 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 80**).
95. *Пеленська М.* Святий Миколай : сценічна картина в 3 діях / переробила після чужого мотиву *Марія Пеленська*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 23 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 81**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
- *96. *Буш В.* Діравий зуб та інші смішні історії / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 76 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 82**).
97. [*Лотоцький Олександр*]. Зайчик-Побігайчик : збірка байок / *О. Білоусенко* ; ілюстрації *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 70 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 83**).

98. *Блажкевич І.* Пушистий король / *Іванна Блажкевич.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 79 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 84**).
99. *Макогон Д.* Святий Миколай : сценічна картина в 3 діях / *Дмитро Макогон.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1928. — 28 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 85**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
100. *Коломієць А.* Тарасів День : сценка для діточого театру в 1 відслоні / *Авенір Коломієць.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 86**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
101. *Соловєва-Несмелова Н. А.* У страху великі очі : сценічна картина у 2 відслонах / *Н. А. Соловєва-Несмелова* ; пер. з рос. *Стефан Чарнецький.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 19 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 87**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
102. *Воробкевич С.* Безглуздів : сміховинки / *Сидір Воробкевич* ; образки *В. Цимбала.* — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 83 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 88**).
103. [*Грінченко Марія*]. Василько й Івасик : Веселі пригоди двох хлопчиків / *Марія Загірна* ; образки *В. Цимбала.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 89**).
104. *Соловєва-Несмелова Н. А.* Пожалували — запізно! : сценічна картина в 1 відслоні / *Н. А. Соловєва-Несмелова* ; пер. з рос. *Стефан Чарнецький.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 90**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
- *105. Два горбаті / пер. з рос. мови *Святослава Лакуста* ; образки *Михайла Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 27 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 91**).
106. *Шугаєвський М.* Різдвяна казка : сценічна вистава у 2 картинах та в 4 відслонах — зі співами й хороводами / *Микола Шугаєвський.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 28 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 92**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
- *107. *Буш В.* Уперте теля і другі смішні небилиці / *Вільгельм Буш* ; для укр. дітей перелицював *Юра Шкрумеляк.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 32 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 93**).
108. *Олесь О.* Лисичка, котик і півник : інсценізована казочка в 2 картинах / *О. Олесь.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 15 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 94**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

109. Казки тисяч і одної ночі / для молоді підібрав і переклав *Юра Шкрумеляк*. — Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 115 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 95**).
Зміст: Сліпий Абдаллаг ; Зачарований Абу-Гассан ; Король Агіб ; Пригода горбатого блазня ; Малий суддя.
- *110. *Буш В.* Збиточники у ванні / *Вільгельм Буш* ; на укр. мову перелицював *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 18 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 96**).
111. *Шугаєвський М.* Живі ляльки : фантастична казка-п'єса у 4 відслонках зі співами й танцями / *Микола Шугаєвський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1929. — 44 с. : ноти. — (Діточа Б-ка ; **кн. 97**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
112. *Дефо Д.* Робінзон Крузо. Його життя й пригоди на самотнім острові. Ч. 1. / *Данель Дефо* ; для української молоді переповів *Юра Шкрумеляк* ; [іл. *Г. Доре*]. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 112 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 98**).
113. *Лотоцький А.* Ведмедівська попівна : історичне оповідання / *Антін Лотоцький* ; образки *Л. Перфецького*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 28 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 99**).
114. [*Грімм В., Грімм Я.*]. Казки : збірка / *браття Грімм* ; пер. з нім. *М. Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 100**).
Зміст: Як Івась подорожував по світі ; Про трьох братів-ремісників ; Бідний слуга-мельничук ; Три пера ; Три щасливці ; Шість побратимів ; Перегони заяця з їжаком ; Король Дрозд ; Зорі-дукати ; Бабуся-Метелиця ; Столик-чародій, золотодайний осел і кий-самобій.
115. *Козоріз-Барілякова М.* Свято Матері : сценічний образок зі співами і хороводами на 2 дії / *Марія Козоріз-Барілякова*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 101**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
116. *Андерсен Г. Х.* Свинопас-князенко / *Ганс Християн Андерсен* ; на укр. мову пер. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 102**).
Зміст: Свинопас-князенко ; Зарозуміла ігла ; Князівна на горосі ; Гречка і верба ; Два когути ; Що лен оповідав.
117. *Свіфт Дж.* Гулівер у Ліліпутів / *Джонатан Свіфт* ; за англ. оригіналом для укр. дітей зладив *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 96 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 103**).
118. *Свіфт Дж.* Гулівер у Велетнів / *Джонатан Свіфт* ; за англ. оригіналом для укр. дітей зладив *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 96 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 104**).

119. *Кореанські казки* : збірка / пер. *М. Лотоцький* ; образки і окладинку скомпонував *М. Бутович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1930. — 36 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 105**).
Зміст: Заяць ; Перевізник ; Ко і Кілі-сі ; Присяга ; Мудрий суддя.
120. *Кіплінг Р.* *Слонятко* : байка / *Редіярд Кіплінг* ; пер. з англ. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 16 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 106**).
121. *Історія про малого Мука* / за *В. Гавфом* звіршував *Юра Шкрумеляк* ; образки *Е. Козака*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 107**).
- *122. *Байки Езопа* : збірка / в перерібках *Я. Вільшенка* після *Ля Фонтена*, *Е. Лесінга* і *Гелерта*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 108**).
123. *Тарасовим шляхом* : збірка промов, декламацій та сценічних картин на Шевченкові Роковини / підібрав і впорядкував *Михайло Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 96 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 109**).
- *124. *На Шевченкові Роковини* : збірка пісень для дитячого хору / заранжував *Б. Вахнянин*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 45 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 109-а**).
125. *Лотоцький А.* *Відкриття Канади* : (за *Шарлем Гіоном*) / *Антін Лотоцький* ; іл. виконав *П. Андрусів*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 32 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 110**).
126. *Кіплінг Р.* *Ріккі-тіккі-таві* : (Оповідання про геройського мунгоса) / *Редіярд Кіплінг* ; пер. з англ. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 36 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 111**).
127. *Брліч-Мажураніч І.* *Стриборів ліс* / *Іванка Брліч-Мажураніч* ; на укр мову пер. *В. Войтанівський* ; образки *В. Кіріна*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 112**).
128. *Малий декляматор* : збірка віршів на всякі національні й шкільні свята та обходи / підібрав та впорядкував *Михайло Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 113**).
129. *Лотоцький А.* *Пастушок з Назарету* : біблійне оповідання з дитячих літ Ісуса Христа / *Антін Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 114**).
130. *Андерсен Г. Х.* *Ялинка* / *Ганс Христіян Андерсен* ; на укр мову пер. *Ю. Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 60 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 115**).
Зміст: Ялинка ; Пригоди цинового жовнярика ; Дівчатко з сірниками ; Бузинова фея ; Погане каченятко.

131. *Гриневич-Витанович Д.* Приятелі хлібороба / *Дарія Гриневич-Витанович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 28 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 116**).
132. [*Заклинський Богдан*]. Емігрант (На позичену тему) / *Б. З.* ; образки виконав *П. Андрусів*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 15 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 117**).
133. *Курдидик А.* Маленькі борці : оповідання з недавнього минулого / *А. Курдидик* ; образки скомпонував *П. Андрусів*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 92 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 118**).
Зміст: Міля ; Для Вітчизни ; Івасик ; Шалик ; Самсон ; Андрійко ; З ворожого воза ; Я – ні! ; Ксеня.
134. *Магир М.* Св. Миколай на селі : сценічна картина в 3 відслонах для дітей / *Микита Магир*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 119**).
135. [*Угорчак Микола*]. Нечисті скарби : гуцульська казка / *Микола Погідний* ; образки *П. Андрусіва*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 36 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 120**).
- *136. *Андерзен Г. Х.* Дикі лебеді / *Ганс Християн Андерзен* ; на укр. мову пер. *Ю. Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 24 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 121**).
137. *Дончак Т.* Казка про дивного Змія / *Т. Дончак* ; образки виконав *П. Андрусів*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 44 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 122**).
138. [*Угорчак Микола*]. Казка про гордого боярина Марка Путятича / *Микола Погідний*; образки *П. Андрусіва*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 36 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 123**).
139. *Мотов'язник Гассан* : з «Казок 1001 ночі» / для укр. дітей зладив *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 32 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 124**).
- *140. Зачарований цвітник / із збірки «Волшебные сказки» переклав *Святослав Лакуста* ; іл. *М. Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 21 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 125**).
141. *Ріпецький М.* Країна Фйордів : (Про Норвегію та її нарід) : географічно-історичний нарис / *Мирослав Ріпецький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 126**).
142. *Блажкевич І.* В мамин день : сценічна картина в 3 діях / *Іванна Блажкевич*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 127**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточного театру».

143. [Шкрумеляк Ю.]. Сердечний віночок : в'язанка святочних бажань / для українських діточок зладив Юра Ігорків. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 112 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 128).
144. Лотоцький А. В ніч Св. Миколая : сценічна гра в 3 картинах / Антін Лотоцький. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1931. — 40 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 129). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
145. Свіфт Дж. Гулівер у Лапутів / Джонатан Свіфт ; за англ. оригіналом для укр. дітей зладив Юра Шкрумеляк. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 108 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; кн. 130).
146. Свіфт Дж. Гулівер у Гиржунів / Джонатан Свіфт ; за англ. оригіналом для укр. дітей зладив Юра Шкрумеляк ; обкладинка П. Андрусіва. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 116 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; кн. 131).
147. [Лотоцький Антін]. Івась і Гануся : здраматизована казка в 5 діях зі співами й хороводами / Ярослав Вільшенко. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 56 с. : нот. — (Діточка Б-ка ; кн. 132). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
148. Жуковецька В. Оповідання для найменших / Володимира Жуковецька ; образки П. Андрусіва. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 64 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 133).
Зміст: Мала збиточниця ; Гуцулик ; Івась безіменний ; Дарунок ; Любка ; Лік на нудьгу ; Неслухняна киця ; Ощадність ; В дорозі ; Борони свого ; Народня проща ; Домашня квітка.
149. Теодоров-Давидов А. Байки і казки / А. Теодоров-Давидов ; пер. з рос. мови Юра Шкрумеляк ; образки А. Комарова. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 48 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; кн. 134).
Зміст: Непорядна кума Явдоха ; Пробудження ; Вуйко Павук ; Ото вам зіллячко ; Знай наших! ; Ластівяче гніздо ; Маленький вусач.
150. [Бабій Олесь]. Віршована азбука / Олесь Чмелик ; ілюстрації виконав Микола Дяченко. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 36 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 135).
151. Гоголь М. Загублена грамота : билиця / Микола Гоголь ; пер. А. Лотоцький ; образки Р. Штайна. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 36 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 136).
152. Чехов А. Каштанка / Антін Чехов ; на укр мову пер. С. Лакуста ; рис. Д. Кардовського. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 68 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 137).

153. *Лотоцький Л.* Сила молитви / *Лев Лотоцький* ; іл. виконав *П. Андрусів*. — 3-те вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 32 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 138**).
154. *Гойт Бренерт Е.* Маленька вдова / *Елінора Гойт Бренерт* ; пер. *К. Малицька* ; образки викрнав *П. Андрусів*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 26 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 139**).
155. *Таранько М.* Дитячі забави : [збірка забав з методичними вказівками] / зібрав і впоряд. *Михайло Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 80 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 140**).
156. *Андерзен Г. Х.* Чародій-піскосій : казка / *Ганс Христіян Андерзен* ; на укр мову пер. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 24 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 141**).
157. *Селянський Л.* Про телеграфи і телефони / *Любомир Селянський*. — 2-ге вид., поправл. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 80 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 142**).
- *158. *Коковський Ф.* В ніч під св. Миколая : сценічна картина в 1 дії / *Франц Коковський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. — 8 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 143**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
159. *Цегельська О.* Оповідання / *Олена Цегельська* ; іл. *М. Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 144**).
- Зміст:* Будний День і Неділя ; Проба сильної волі ; Знайдений дзвіночок ; Родина ; Котяча рада ; Дай тобі Боже і з води і з роси ; Лялине весілля ; Мамина запаска ; З першим снігом ; Горнятко каші ; Жовтий Черевичок.
160. *Цегельська О.* Оповідання для дітей / *Олена Цегельська* ; іл. *М. Фартуха*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 144**). — На обкл. зазнач. рік видання: 1933.
- Зміст:* Будний День і Неділя ; Проба сильної волі ; Знайдений дзвіночок ; Родина ; Котяча рада ; Дай тобі Боже і з води і з роси ; Лялине весілля ; Мамина запаска ; З першим снігом ; Горнятко каші ; Жовтий Черевичок.
161. [Шкрумеляк Юра]. Серед цвітучого чаю : (Оповідання малого мандрівника про чай і його управу) / *Олег Підгірський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 28 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 145**).
162. *Лотоцький А.* Історичні оповідання : (збірка) / *Антін Лотоцький* ; образки виконав *М. Фартух*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 63 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 146**).
- Зміст:* Ведмеже Вушко ; Сім княжичів Святославичів ; Парашка ; Пастишка Марулька ; Головниця ; Коваленко Юрчик.

163. *Лепкий Б.* Казка про Ксеню і дванадцять місяців / *Богдан Лепкий* ; іл. й обкладинку виконав *М. Фартух.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 56 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 147**).
164. *Середа М.* Петрусь Шкода : історичне оповідання / *Михайло Середа* ; образки й обкладинку виконав *М. Фартух.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 148**).
165. *Лотоцький А.* Перша проща : (Оповідання з молодих літ Христа) / *Антін Лотоцький.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 149**).
166. *Блажкевич І.* Оповідання / *Іванна Блажкевич* ; іл. *М. Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1933. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 150**).
- Зміст:* Церата з френзелями ; Ливоскок ; Воєнне відшкодування ; Цвіт бараболі ; Малі мандрівники ; Печатка ; Що своє — то своє ; Чародійне стебельце ; Гупало.
- *167. [*Лотоцький Антін*]. З колядою : Вертеп для сільських школярів / *Ярослав Вільшенко.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 151**).
168. *Коковський Ф.* За Україну : оповідання з недавнього минулого / *Франц Коковський* ; іл. *Михайла Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 152**).
- Зміст:* Остапкова жертва ; За Україну! Для неї — все! ; Дзвіночки ; Малий телеграфіст ; Урятована читальня ; Червоні маки ; Гіркий хліб ; Остання молитва ; Незабудьки.
169. *Полянський В.* Дядько Тарас : сценічна картина в 1 дії з життя Тараса Шевченка / *Володимир Полянський.* — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 153**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
170. *Лотоцький А.* Три побратими : історичне оповідання з початків Козаччини / *Антін Лотоцький* ; образки *М. Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 154**).
171. [*Лотоцький Антін*]. Мандрівки Мишки-Гризикнижки по Львові / *Ярослав Вільшенко* ; образки *Михайла Фартуха.* — Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 128 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 155**).
172. *Лотоцький А.* Цікаві оповідання : збірка / *А. Лотоцький* і *Ю. Шкрумеляк.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 63 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 156**).
- Зміст:* Мала геройка ; Дивний риболов ; Лев з масла ; Остання лекція ; Абу-Касимові капці ; Хитрий вояк ; Два приятелі ; Шарльота Корде.

173. *Магир М.* Казка про золоту рибку / *Микита Магир* ; образки *М. Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 157**).
174. *Хронович В.* Іванків день : оповідання з життя сільського школярика / *Володимир Хронович* ; образки *Е. Козака*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 158**).
175. *Дончак Т.* Дивна переміна : казочка / *Т. Дончак* ; образки *П. Андрусіва*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 24 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 159**).
176. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. I : Київське князівство / іл. *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 160**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено.
177. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. I : Київське князівство / іл. *Михайла Фартуха*. — 2-ге вид., поправлене. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 160**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено.
178. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. II : Галицько — Волинська держава / іл. *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1934. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 161**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено.
179. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. II : Галицько-Волинська держава / іл. *Михайла Фартуха*. — 2-ге вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 161**) — На обкл. прізвище авт. не зазначено. Там же зазначений рік видання: 1934.
180. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. III : Козаччина / іл. *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 96 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 162**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено.
181. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. III : Козаччина / іл. *Михайла Фартуха*. — 2-е вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 96 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 162**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено. Там же зазначений рік видання: 1935.
182. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. IV : Україна в неволі / іл. *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 96 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 163**). — На обкл. прізвище авт. не зазначено.
183. [*Шкрумеляк Юра*]. Від крем'яниці до рушниці : оповідання з історії культури / *Олег Підгірський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 164**).

- Зміст:* Найдавніша людська зброя ; Лук і стріли ; Метавка ; Залізна зброя ; Зброя старинних середньовічних часів ; Вогнепальна зброя ; Салітра, сірка, вугіль ; Перші рушниці й гармати ; Капля і патрон в рушниці ; Слабодимний порох ; Літаки, гармати, газу ; Панцирі зникли.
184. *Завадович Р.* На дворі царя Гороха : здраматизована казка-правда у 2 відслонах з прольогом і епільогом / *Роман Завадович.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 32 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 165**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
185. *Лотоцький А.* На світанку : легендарне оповідання про початки Києва / *Антін Лотоцький* ; образки *Михайла Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 64 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 166**).
186. *Гриневич-Витанович Д.* В царстві Краплини Води : (оповідання про життя найдрібніших животин) / *Дарія Гриневич-Витанович.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 32с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 167**).
187. *Коковський Ф.* Слідами забутих предків : (Оповідання з минулого Лемківщини) / *Франц Коковський* ; образки *Михайла Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 168**).
- Зміст:* Над сяновим бродом ; Виньова посвята ; За тебе, мамо ; Під малярським наїздом.
188. *Таранько М.* Малий бандурист : збірка пісень для дітей / підібрав і впоряд. *Михайло Таранько.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 48 с. : ноги. — (Діточа Б-ка ; **кн. 169**).
189. *Лотоцький А.* Руслан і Либідь : легендарне оповідання з початків Києва / *Антін Лотоцький* ; образки *М. Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 64 с. : мал. — (Діточа Б-ка ; **кн. 170**).
190. *[Бабій Олесь].* Богданчик Пустунчик : казка-правда про одного збиточка / *Олесь Чмелик* ; образки *М. Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 44 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 171**).
191. *Лотоцький А.* Кирило Кожум'яка : народній переказ / *Антін Лотоцький* ; образки *М.Фартуха.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 172**).
192. *Середа М.* Рисеві пригоди : (оповідання з доби первісних людей) / *Михайло Середа* ; образки *Якова Гніздовського.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 173**).
- *193. *Хронович В.* Гостина св. Миколая : шкільна інтермедія / *Володимир Хронович.* — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 174**).

194. *Приймак М. У* нуждарів : різдвяна картина в 3 діях / *Михайло Приймак*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1935. — 36 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 175**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
195. *Коковський Ф.* Наші соколята : оповідання з недавно минулих днів / *Франц Коковський* ; образки *Якова Гніздовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 176**).
Зміст: Ви всі мої брати ; Охотник Славко ; Вірлятко ; Наступ ; Зов крові ; На лісництві.
196. *Лотоцький А.* Роксоляна : історичне оповідання з XVI ст. / *Антін Лотоцький* ; образки *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 120 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 177**).
197. *Жарський Е.* Від Ікара до Ліндберга : оповідання про це: як люди навчилися літати у повітрі / *Едвард Жарський* ; частина іл. *Я. Гніздовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 178**).
198. *Завадович Р.* Живий страхопуд : комедійка з життя сільських дітей у 3 відслонах / *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 36 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 179**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
199. *Мерчук П.* Розрита могила : сценічна картина в 1 відслоні з хлопчачих літ Тараса Шевченка / *Петро Мерчук*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 8 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 180**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
200. [*Лотоцький Антін*]. Перша кривда : сценічна картина в 1 дії з життя Тараса Шевченка / *Ярослав Вільшанко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 181**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
201. *Макушинські К.* Казки-небелиці / *Корнель Макушинські* ; пер. з пол. мови *Дід Сава*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 72 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 182**). — На тит. арк. зазначено: «Передрук з київського видання з року 1917».
Зміст: Швець Копитко й качур Квак ; Як то кравець став царем ; Казка про королівну Марусю, про чорного лебедя та про крижану гору.
202. [*Угорчак Микола*]. На провесні : сценічна картина у 3 діях зі співами і хороводами / *Микола Погідний* ; муз. мотиви *Б. Вахнянина* ; хороводи укладу *О. Заклинської*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 32 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 183**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

203. *Блажкевич І.* Івась-характерник : сценічна картина в 3 діях з дитячих літ Івана Франка / *Іванна Блажкевич*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 184**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
204. *Бачинський Л.* Жажливі володарі нетрів : оповідання про вужів та їх життя / *Леонід Бачинський* ; ілюстрації з різних наукових джерел. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 72 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 185**).
Зміст: Про вужів взагалі ; Зуби вужів ; Гадюча їдь ; Вороги гадюк ; Поміч при удушеннях нашою гадюкою ; Годовання гадин у звіринцях ; Двоголова гадюка ; Чи гадюка потрафить любити ; Вужі їдовиті ; Вужі як домашні звірята.
205. [*Угорчак Микола*]. Байки для дітей / *Микола Погідний* ; образки *М. Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 72 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 186**).
Зміст: Добрий Івасик і вдячна мишка ; Як булані коники дісталися в неволю ; Три ворони ; Засць і лев ; Дві сльози ; Про трьох братів ; Зайчик і крилик ; Невдячна свинка ; Пастушок Танасій ; Медвідь Бурмило і лис Микита ; Розсудливий горобчик ; Три царівні і цар Лебідь ; Неслухняна мишка ; Нечемна курочка ; Про мудрого цапа ; Дідусь Цілийрочок і його чотири дочки.
206. *Курніта Т.* В дитячому садку : сценка в 1 дії зі співами й танками / *Теодор Курніта*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 16 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 187**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
207. *Король С.* Школярник Маркіян : сценічна картина з дитячих літ М. Шашкевича / *Степан Король*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 188**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
208. *Грицай О.* Щуролов з Гамельн : давний переказ / *Остан Грицай* ; іл. *Віктора Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 40 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 189**).
209. *Лотоцький А.* Козак Байда : історичне оповідання про основника Запорізької Січі / *Антін Лотоцький* ; образки *Якова Гніздовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 190**).
210. *Завадович Р.* Покарані калатьки : комедія з бурсацького життя у 3 відслонах / *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 28 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 191**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
211. *Король С.* Згода буде : сценічна картинка з життя сільських дітей в 3 діях / *Степан Король*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини»,

1936. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 192**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
212. *Лотоцький А.* Княжна Галиця : легендарне оповідання про початки Галича / *Антін Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 36 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн.193**).
213. *Вавришевич М.* В Різдваву Ніч : сценічна картина в 3 діях для дитячого театру / *Микола Вавришевич*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 36 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 194**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
214. *Середа М.* Гриць Попсуйшапка : побутове оповідання з часів заселювання Слобідської України / *Михайло Середа*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 44 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 195**).
215. [*Шкрумеляк Юра*]. Як Ромчик став пластуном : веселі пригоди одного хлопчика / *О. Підгірський* ; іл. *М. Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 32 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 196**).
216. *Малицька К.* Вифлєсмські діти : сценічний образок у 2 діях / *Константина Малицька*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1936. — 12 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 197**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
- *217. Пригоди мореплавця Сіндбада : з «Казок 1001 ночі» / для української молоді переповів *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 92с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 198**).
218. *Коковський Ф.* Сірі герої : оповідання з недавньої минувшини / *Франц Коковський* ; образки *Я. Гніздовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 71 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 199**).
- Зміст:* На хуторі ; У Різдвавний вечір ; Куховарчик ; Щоб не знала ліва рука, що робить права ; Бог і Батьківщина понад усе ; Ганусині коси.
219. *Мерчук П.* Ромків щоденник : дитяча комедійка у 2 відслонах / *Петро Мерчук*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 12 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 200**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
220. *Андерзен Г. Х.* Цісарський соловій : казка / *Ганс Христіян Андерзен* ; на укр мову пер. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 20 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 201**).
221. *Мерчук П.* Папоротин цвіт : сценічна картина в 4 діях / *Петро Мерчук*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 24 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 202**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
222. [*Лакуста Святослав*]. Пригоди Дядька Прохора : сміховинки / написав *Вуйко Славко* ; образки *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 32 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 203**).

- *223. Алядин і чарівна лямпя : з «Казок 1001 ночі» / для української молоді переповів *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 72 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 204**).
224. [*Угорчак Микола*]. Гетьманська булава : казка / *Микола Погідний* ; іл. *В. Цимбала*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 36 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 205**).
225. *Цегельська О.* Байки і казки : збірка / *Олена Цегельська* ; образки *Михайла Фартуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — 63 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 206**).
- Зміст:* Вічний мир ; Крілики і зайці ; Як горщик котика піддував ; Качурик Квак сватом ; Пригоди вивірки ; Лист воробчика до бузька ; Лист бузька до горобчика ; Вчена мишка ; Овечка і цап ; Свинка в гостях ; Павук і муха ; Рак-Півторак і Вовк-Сіроманець ; Снігова баба на мандрівці ; Лисиця і куниця.
226. [*Радзикович Володимир*]. Пригоди Юрчика Кучерявого / *Вуйко Владко* ; образки *Я. Гніздовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1937. — Ч. II. — 80 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 207**).
227. *Таранько М.* Звірячі пригоди : збірка веселих віршів / підібрав і впоряд. *Михайло Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : рис. — (Діточка Б-ка ; **кн. 208**).
228. *Топеліус З.* Оповідання і перекази : збірка / *Захар Топеліус* ; підібрав і переклав *Б. Заклинський* ; образки і обгортка *П. Андрусіва*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 209**).
- Зміст:* Береза ; Зірка ; Буллербазій ; Серце з гуми ; Підхмарна і гордови́та ; Сампо Ляппеліль.
- *229. *Адамс Маріон Л.* Африканські казки / *Маріон Л. Адамс* ; пер. *А. Лотоцького*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : мал. — (Діточка Б-ка ; **кн. 210**).
230. *Кащенко А.* На руїнах Січі : історичне оповідання / *Адріян Кащенко* ; іл. *В. Цимбала*. — 7-ме вид. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 20 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 211**).
231. *Коковський Ф.* Юнацькі серця : оповідання з недавно минулого / *Франц Коковський* ; іл. *Ю. Крайківського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 212**).
- Зміст:* За рідне село ; На розвідці ; Юнацькі серця ; Останком сил ; Заступник ; Квітки.
232. *Шкрумеляк Ю.* Чародійний кінь : із збірки «Казок 1001 ночі» / для української молоді переповів *Ю. Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 40 с. : іл. — (Діточка Б-ка ; **кн. 213**).

- *233. *Дефо Д.* Робінзон Крузо. Ч. II / *Данель Дефо* ; переповів для укр. молоді *Ю. Шкрумеляк* ; іл. *Г. Доре*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 80 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 214**).
- *234. *Kipling P.* Казочки та сторійки для малих дітей / *Редьярд Кіплінг* ; з образками автора та ін. ; пер. з англ. *Ю. Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 72 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 215**).
235. *Лотоцький А.* Хрест над Дніпром : історичне оповідання про прийняття віри Христової на Україні / *Антін Лотоцький* ; іл. *Ю. Крайківського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 216**).
236. *Коломієць А.* Казка темного бору : п'єса-казка для дітей в 1 відслоні / *Авенір Коломієць*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 45 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 217**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
237. *Мерчук П.* Чванько : комедійка в 2 діях / *Петро Мерчук*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 12 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 218**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
238. *Таранько М.* Веселий вечір : збірка монологів, діялогів, деклямацій, сміховинок, скетчів та сенок для шкільної молоді / підібрав і оформив *Михайло Таранько*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 100 с. : нот. — (Діточа Б-ка ; **кн. 219**).
239. *Лотоцький А.* Від Ля Пляти по Анди : землеписне оповідання / *Антін Лотоцький* ; ілюстрації з різних джерел. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 64 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 220**).
- *240. [*Радзикевич Володимир*]. Пригоди Гава : весела історія про одного песика / *Вуйко Влодко* ; образки *Осіпа Куриласа*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 20 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 221**).
- *241. *Завадович Р.* Два вертепи для школярських гуртків / *Роман Завадович* і *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 12 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 222**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
242. *Конарський К.* Соняшні оповідання / *Казимир Конарський* ; пер. за дозволом авт. *С. Криlach* ; іл. *М. Бутовича*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 100 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 223**).
- Зміст:* Папоротин цвіт ; Райдуга ; Промінчики ; Тінь ; Світлячкові народження ; На добридень — чи на добраніч? ; Промінчиковий приятель ; Три брати ; Осіннє павутиння ; Імлиця ; Воєвода іней.
243. *Денисенко М.* Ялинка : різдвяна сценка на 1 дію / *Марко Денисенко*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1938. — 8 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 224**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».

- *244. *Карелі К.* Небезпечний в'язень : сценічна картина в 1 дії / *Камен Карелі* ; пер. з болг. *А. Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 8 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 225**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
245. *Фідлер М.* Чарівні квіти : сценічна картина в 2 відслонах / *Маріяна Фідлер* ; пер. з нім. мови *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 12 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 226**).
- *246. *Буш В.* Проць і Гриць та їх песики Хляп і Хлюп : весела історія про двох вітрогонів та їх свавільних песиків / *Вільгельм Буш* ; з нім. оригіналу пер. *Юра Шкрумеляк*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 227**).
247. *Гошовський П.* Народини весни : сценічна казочка в 1 дії / *Пилип Гошовський*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 20 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 228**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
248. *Медвед А.* Словінські легенди / *Антін Медвед* ; із словін. мови переповів *Антін Лотоцький* ; образки *А. Кожелія*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 68 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 229**).
Зміст: Єрихонська рожа ; Розбійник ; Святий Дизма ; На повороті в Назарет ; Ісусик у лісі ; Мати Божа і селянки ; Найкраща усмішка ; Чому нема води в Красі ; Христос і св. Петро в дорозі ; Полин ; Юда з Каріота ; Лімбарська гора ; Св. Марієта ; Три святці ; Каяття лицаря ; Небесне слово ; Заперта смерть ; Кам'яний рибалка.
249. *Чайковський А.* З татарської неволі : історичне оповідання для дітей. — Друком не вийшла.
250. *Чернуха Г.* Материне свято : сценічна картина в 3 діях / *Ганна Чернуха*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 16 с. — (Діточа Б-ка ; **кн. 231**). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
251. *Лотоцький А.* Сім чудів світу : оповідання з історії старинної культури / *Антін Лотоцький*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 56 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 232**).
Зміст: Несподіванка дітям ; Гробниця Мавзоля ; Храм Артеміди (Діяни) в Ефезі ; Зевесова статуя в Олімпі ; Сади Семіраміди ; Олександрійський Фарос.
252. *Лакуста С.* Дерево здоровля : (оповідання про хінінове дерево) / за *Т. Слепцовой* переповів *Святослав Лакуста*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 48 с. : іл. — (Діточа Б-ка ; **кн. 233**). — На обкл. назва: «Дерево здоровля : описове оповідання».

253. *Павлусевич В.* Розбишацька ватага : комедійка на 3 дії / *Володимир Павлусевич*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1939. — 40 с. — (Діточка Б-ка ; кн. 234). — На обкл. приміт.: Репертуар «Діточого театру».
254. [*Лотоцький Антін*]. Історія України для дітей. Ч. 5 : Україна в огні і крові (часи від 1914 до 1938 р.). — Друком не вийшла.

Серія «Образкова Бібліотека»⁶⁷

255. Золоте яєчко / образки *Віктора Цимбала* ; книжечку виконано в графічному заведенні фірми *А. Гетедіс* у Львові. — [Львів], [1920-і рр.]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
256. [*Лотоцький А.*]. Добрі приятелі. — Львів : Вид-во «Світ Дитини», [1927]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
257. [*Лотоцький А.*]. Чуда техніки. — Львів : Вид-во «Світ Дитини», [1927]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
258. [*Шкрумеляк Юра*]. Весілля Глогорожечки. — [Львів] : [Вид-во «Світ Дитини»], [1927]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
259. [*Шкрумеляк Юра*]. Тік Так. — Львів : [Вид-во «Світ Дитини»], [1927]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
260. *Шкрумеляк Ю.* Що Ангели нам принесли / для українських діточок зладив *Юра Шкрумеляк* ; образки *Т. Баумгартена*. — Львів : Вид-во «Світ Дитини», [1920-і рр.]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).
261. *Шкрумеляк Ю.* Як лузак усіх клопоче Бо царем він стати хоче / зладив *Юра Шкрумеляк* ; образки *Т. Баумгартена*. — [Львів], [1920-і рр.]. — [8 с.] : іл. — ([Образкова бібліотека]).

2.3. Книжкові серійні видання для молоді

Серія «Бібліотека для молодіжи»

262. *Бернет Ф.* Малий льорд : повість для молодіжи / *Франціска Бернет* ; пер. *В. Літинської* ; іл. *А. Жмуди*. — Львів : накладом М. Таранька, 1923. — 208 с. : іл. — (Б-ка для молодіжи ; т. 1).
263. *Кольоді К.* Пригоди Пінокія / *Карло Кольоді* ; пер. з італ. мови *Євген Онацький*. — Львів : накладом М. Таранька, 1923. — 212 с. : іл. — [Б-ка для молодіжи ; т. 2].

⁶⁷ Вдалося виявити лише декілька видань серії «Образкова Бібліотека», які зараз зберігаються у фондах Інституту бібліотечних мистецьких ресурсів та відділу рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаника.

264. *Міллер Е.* Молодість славних людей / *Е. Міллер* ; пер. з франц. мови *В. Завадська*. — Львів : накладом М. Таранька, 1924. — 257 с. : іл. — [Б-ка для молодіжи ; т. 3].
265. *Котович А.* Григорій Савич Сковорода український філософ XVIII ст. / *Анатоль Котович*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1924. — 48 с. : мал. — (Життєписи славних людей). — [Б-ка для молодіжи ; т. 4].
266. *Рубакін М.* Оповідання з царства звірів / *М. Рубакін* ; пер. на укр. мову *М. Кокольський* ; обгортка *В. Цимбала*. — Львів : накладом М. Таранька, 1925. — 136 с. : іл. — [Б-ка для молодіжи ; т. 5].
267. *Гайльборн А.* Дикі звірі : оповідання про їх життя-буття / *Адольф Гайльборн* ; пер. на укр. мову: *М. Лотоцький, М. Кокольський* ; [обкладинка *Е. Козака*]. — Львів : накладом М. Таранька, 1929. — 268 с. : іл. — [Б-ка для молодіжи ; т. 6].

Серія «Бібліотека «Молодої України»

268. [*Лотоцький Антін*]. Дивні подорожі та пригоди Язона Микитовича на Чваньках Чваньківського гербу Качка списані його власною рукою / переписав зі старих паперів *Ярослав Вільшенко*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. — 124 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. 1).
269. *Лотоцький А.* Пригоди Лиса Микити / *Антін Лотоцький*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1924. — 99 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. 2).
270. *Верн Ю.* Шансельор : (Записки з подорожі Дж. Р. Казальона) / *Юлій Верн* ; на укр. мову пер. *Мирослав Каній*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. — 212 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. III).
271. Малі герої : картини з життя дітей / з творів: *Е. Амічіса* та *І. Педерцані* на укр. мову пер. *Антін Лотоцький*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. — 210 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. IV).
272. *Сервантес М.* Високодумний лицар Дон Кіхот із Манчі. Т. I / *Мігуель Сервантес* ; переповів для молоді *Антін Лотоцький* ; дереворити *Г. Доре*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1924. — 188 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. V).
273. *Сервантес М.* Високодумний лицар Дон Кіхот із Манчі. Т. II / *Мігуель Сервантес* ; переповів для молоді *Антін Лотоцький* ; дереворити *Г. Доре*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 336 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. VI).

274. *Сетон-Томпсон Е.* Мої знакомі : (нариси з життя звірів, які я знав) / *Ернест Сетон-Томпсон* ; пер. на укр. мову *Софія Куликівна* ; обкладинка *Павла Ковжуна*. — Львів ; Київ : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 278 с. : іл. — (Б-ка «Молодої України» ; т. VII).

Серія «Пластова Бібліотека»

275. [*Лотоцький Антін*]. Сон місячної ночі : пластова гра в 5 діях / *Ярослав Вільшенко*. — Львів : накладом М. Таранька, 1925. — 48 с. — (Пластова Б-ка ; кн. 1).
276. *Тисовський О.* Тайна Фйорду : фантастичне оповідання з мандрівки по Норвегії / *Олександр Тисовський*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 34 с. : іл. — (Пластова Б-ка ; кн. 2).
277. *Черкасенко С.* До світла, до волі ! : сцени з діточих літ Т. Шевченка в 2 діях / *Спіридон Черкасенко*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 48 с. — (Пластова Б-ка ; кн. 3).
278. *Кисілевська О.* До комор Довбуша / *Олена Кисілевська*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 60 с. : іл. — (Пластова Б-ка ; кн. 4).
279. *Завадович Р.* Через файку : сценічна картина в 4 відслонах / *Роман Завадович*. — Львів : накладом Вид-ва «Молода Україна», 1925. — 40 с. — (Пластова Б-ка ; кн. 5).

Серія «Популярна Бібліотека»

280. *Дорошенко Д.* По рідному краю : (Подорожні вражіння й замітки) / *Дмитро Дорошенко*. — 2-ге вид., переробл. й допов. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 156 с. : іл. — (Популярна Б-ка ; кн. 1).
281. *Кобилянський Л.* Микола Лисенко : (біографічний нарис) / *Л. Кобилянський*. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 96 с. : іл. — (Популярна Б-ка ; кн. 2).
282. *Лункевич В.* Життя первісного чоловіка та сучасних дикунів / *В. Лункевич* ; пер. *М. Лотоцький*. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 148 с. : іл. — (Популярна Б-ка ; кн. 3).
283. *Котович А.* Микола Гоголь : (Біографічний нарис) / *Анатоль Котович*. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 68 с. : іл. — (Популярна Б-ка ; кн. 4).
284. *Лотоцький А.* Смертне зілля : історичне оповідання з часів по смерті Ярослава Осмомисла / *Антін Лотоцький*. — 2-ге вид. — Львів : накладом М. Таранька, 1937. — 64 с. : іл. — (Популярна Б-ка ; кн. 5).

Серія «Повістева Бібліотека»

285. *Верн Ю.* Чорна Індія / *Юлій Верн* ; на укр. мову пер. *Мирослав Калпій*. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 192 с. : іл. — (Повістева Б-ка ; вип. 1).

Репертуар «Аматорського театру»

286. *Шугаєвський М.* Різдвяний дарунок : сценічна картина в 3 діях зі співами й танцями / *Микола Шугаєвський*. — Львів : накладом М. Таранька, 1930. — 24 с. — (Репертуар аматорського театру).
287. *Блажкевич І.* Вертеп : різдвяна картина для сільських гуртків / *Іванна Блажкевич*. — 2-ге вид., змінене. — Львів : накладом М. Таранька, 1931. — 16 с. — (Репертуар аматорського театру).
288. *Приймак М.* Блудний син : сценічна картина в 5 діях / *Михайло Приймак*. — Львів : накладом М. Таранька, 1931. — 44 с. — (Репертуар аматорського театру).
289. *Головін Е.* Рідна кров : сценічна картина в 4 діях / *Евген Головін*. — Львів : накладом М. Таранька, 1936. — 44 с. — (Репертуар аматорського театру).

Позасерійні видання

290. *Левицький І.* Нарис історії музики / *Іван Левицький*. — Львів : накладом М. Таранька, 1921. — 64 с. : мал.
291. *Левицький І.* Основи теорії музики / *Іван Левицький* ; [передм. *М. Таранька*]. — Львів : накладом М. Таранька, 1921. — 56 с. : нот.
292. [*Лотоцький Антін*]. Вифлеємська зоря : український Вертеп у 3 діях з 2 інтермедіями / *Ярослав Вільшенко*. — Львів : накладом М. Таранька, 1922. — 79 с.
293. *Ваврисевич М.* Слава Кобзареві : сценічна картина, присвячена пам'яті Тараса Шевченка / *Микола Ваврисевич*. — Львів : накладом М. Таранька, 1923. — 67 с. : портр., нот. — На звор. тит. арк. та обкл. портр. Т. Шевченка. — У книзі вміщено «Пісні до сценічної картини «Слава Кобзареві» на муз.: *М. Гайворонського, Я. Ярославенка, М. Лисенка, К. Стеценка*.
294. «Коза-Дереза» : партитура діточої оперетки в 1 дії / сл. *Дніпрової Чайки [Л. Василевська]* ; муз. *М. Лисенка* ; обкладинка *Р. Лісовського*. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. — 36 с. : нот.
295. *Блажкевич І.* Вертеп : сценічна картина на Різдво Христове для сільських гуртків / *Іванна Блажкевич*. — Львів : накладом М. Таранька, 1924. — 20 с.

296. *Франко П.* Підручник шведської руханки для народніх і середніх шкіл / на основі підручника *Л. Н. Тернерена* зладив *Петро Франко* учитель руханки. — Львів : накладом М. Таранька, 1924. — [5], 344 с. : рис., ноти.
297. *Гнатюк В.* Як повстав світ : народні легенди з історії природи й людського побуту / *Володимир Гнатюк*. — Львів : накладом М. Таранька, 1926. — VIII, 119 с. : рис.
298. *Войчак Л.* Діточа кооператива : практичний poradник для учителів вселюдних шкіл / зладив *Левко Войчак* народний учитель. — Львів : накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1927. — 54 + 5 с. [взірців формулярів і книг для діловодства шкільної кооперативи].
299. Шкільні бібліотеки : нарис їх організації і катальог дитячої літератури. Видано з нагоди «Місяця книжки для молоді» / [уклад.: *М. Таранько, Б. Заклинський*]. — Львів : Світ Дитини, 1927. — 95 с.
300. *Кассон Г.* Тайни успіху в інтересах (16 засад ділової людини) / *Герберт Кассон* ; пер. зі вст. ст. *В. Приходька*. — Львів : накладом М. Таранька, 1928. — 170 с.
301. *Луца І.* Тихе слово : збірник казок / *Іван Луца* ; іл. *В. Цимбала*. — Львів : накладом М. Таранька, 1929. — 80 с. : іл. — Між тит. арк. та текстом передмови портр. автора роботи *Е. Козака*.
Зміст: Казка про Максима ; Близнята ; Перестиглий овоч ; Лихвар ; Брехайло та Помагайло ; Звіринець на кораблі ; Сирітка ; Комарик та Мушка ; Два сусіди ; Марійка ; Очи Завидющі, Руки Загребущі, Ніс за Вітром ; Юрасів сон ; Лада Прекрасна.
302. *Верн Ю.* Плесом Амазонки : мандрівнича повість для молоді: в 2 т. / *Юлій Верн* ; на укр. мову пер. *Мирослав Капій* ; іл. *П. Бенетта*. — Львів : накладом М. Таранька, 1932. — Т. 1. — 168 с.
303. *Верн Ю.* Плесом Амазонки : мандрівнича повість для молоді: в 2 т. / *Юлій Верн* ; на укр. мову пер. *Мирослав Капій* ; іл. *П. Бенетта*. — Львів : накладом М. Таранька, 1934. — Т. 2. — 118 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Автобіографічні матеріали та листи від представників української творчої та наукової інтелігенції, зібрані для «Словника західноукраїнських письменників» (1931–1934) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 232 (Пеленський Євген Юлій). Спр. 24, п. 3. Арк 6-116.
2. Антонова С. Г. Книга для детей: вопросы типологии и издания: учеб. пособ. для направления 520700 и специальности 021500 «Изд. дело и редактирование». Москва: Мир книги, 1995. 96 с.
3. Барвіньский О. Литература для русской молодежи // Школьная часопись⁶⁸. 1884. Чис. 4. С. 26-29.
4. Бачинський С. Читанне українських книжок шкільною молоддю // Учитель. 1924. Чис. 6. С. 217-219 ; Чис. 7. С. 251-256.
5. Беловицкая А. А. Типологические признаки серийного издания художественной литературы // Книга: исследования и материалы. Москва, 1970. Т. 21. С. 26-41.
6. Бібліографія української преси в Польщі (1918–1939) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–1919) / уклад Євген Місило. Едмонтон, Альберта, 1991. 250 с.
7. Бібліотечна справа. Бібліотечна секція Освітнього конгресу у Львові // Книголюб (Прага). 1929. Чис. 1-2. С. 60.
8. Біленький Я. Голод книжки (Найважливіша сучасна виховна проблема) // Українська школа. 1933. Чис. 1-2. С. 1-7.
9. [Біленький Я.]. «Приведіть діти до мене!»: Про діточі бібліотеки // Народня Просвіта. 1924. Р. 2 (XI). Чис. 5/6. С. 73-74.
10. Біографії в авторських оригіналах, матеріали з друкованих джерел та ін., зібрані для «Біобібліографічного словника українських діячів ХІХ — першої чверті ХХ ст.» (1836–1924) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 57 (Калинович Іван). Спр. 111, п. 28. Арк. 1-47.

⁶⁸ В покликаннях на періодику, яка виходила у Львові, місце видання не зазначено.

11. Біографії письменників, діячів мистецтва для «Словника сучасних західноукраїнських письменників» на літери А-Я, (1932–1933): [Рукопис] // ЦДА України у Львові. Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів). Оп. 1. Спр. 2160. 170 арк.
12. *Боднарівич О.* Недооцінювана ділянка в нашій літературі / розмову з редактором М. Тараньком записав *Осип Боднарівич* // Назустріч. 1935. 15 жовт. Чис. 20. С. 3-4.
13. *Бочковський О. І., Сірополко С.* Українська журналістика на тлі доби: (історія, демократичний досвід, нові завдання) / за ред.: *К. Костева й Г. Комарницького*. Мюнхен: Укр. техн.-госп. ін-т, 1993. 204 с.
14. *Броварський М.* Криза дитячої ілюстрованої книжки // Діло. 1932. Чис. 88. С. 2-3.
15. *Буженко Т. І.* Франко і дитяча література // Весняні обрії: літературно-критичний альманах. Київ, 1971. С. 148-161.
16. В обороні правди (З приводу дискусії довкола «Світа Дитини») // Учительське слово. 1938. Чис. 1. С. 5-7.
17. Важна справа // Учительське слово. 1926. Чис. 6. С. 27.
18. *Вальо М.* Видавнича діяльність Якова Оренштайна в контексті української культури // Яків Оренштайн — феномен української видавничої справи: каталог виставки / уклад.: *О. Канчалаба, І. Гречко* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Клуб греко-католицької інтелігенції. Львів, 1998. С. 6-13.
19. *Вальо М. А.* Книговидавнича діяльність Українського педагогічного товариства «Рідна школа» 1881–1939 рр.: (бібліографічний огляд) // Записки ЛНБ ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2000. Вип. 7/8. С. 102-112.
20. *Васильчук М.* Брати Білоуси та їх внесок в українську культуру. Коломия: Плин, 1995. 42 с.
21. [*Великанович Д.*]. Дитяча література (Кілька заміток під розвагу народньому учительству) // Учительське слово. 1925. Чис. 4. С. 20-24.
22. *Великанович Д.* Поможім добрій справі. Бібліотека дитячих історичних книжечок — найкращий виховний засіб // Діло. 1934. Чис. 117. С. 4.
23. *Великанович Д.* У справі апробати «Світа Дитини» // Діло. 1936. Чис. 49. С. 5.
24. *Велігорська С. О.* Українська дитяча журналістика кінця XIX і початку XX сторіччя: лекція для студентів-заочників. Харків: Харків. держ. ін-т культури, 1970. 19 с.
25. *Вільшанецький З.* З нових книжок. Дитяча книжка як різдвяний дарунок: [огляд видань «Світу Дитини» за 1932 р.] // Діло. 1933. Чис. 4. С. 5 ; Чис. 5. С. 5.

26. Віночок: додаток до «Правди» для українських католицьких дітей. Львів, 1932–1936.
27. Вовченята: журнал для дітвори. (1934, чис. 1). Львів, 1934.
28. *Галушко М. В., Романюк М. М.* Українська преса Львова міжвоєнного періоду на захисті соборності українства 1920–1939 // Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: [іст.-бібліогр. дослідж.]: [у 3 т.] / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів: Світ, 2003. Т. 3, кн. 1: 1920–1928 рр. С. 7-86.
29. *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879–1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 2001. 304 с. (Періодичні видання міст України).
30. *Галушинський М.* Книжка й українське громадянство // Літературно-Науковий Вісник. 1922. Р. XXI. Т. 38, кн. VII. С. 72-80.
31. *Галушинський М.* Література для дітей і молоді // Учитель. 1923. Чис. 2. С. 54-56.
32. *Галушинський М.* Народня освіта й виховання народу: методи й цілі. Львів: коштом Т-ва «Просвіта», 1920. 34, 1 с.
33. *Галушинський М.* Національне виховання. Львів, 1920. 30 с.
34. *Гошовський Б.* Дитяча преса // Енциклопедія українознавства: слов. частина / голов. ред. *В. Кубійович*. Париж ; Нью-Йорк, 1957. Т. 2. С. 516-518.
35. *Гошовський Б.* Українська дитяча література: спроба огляду і проблематика. Торонто; Нью-Йорк, 1966. 115 с.
36. *Григач Л.* [Рецензія] // Вістник. 1935. Т. 1, кн. 3. С. 235. Рец. на кн.: *Верн Ю.* Плесом Амазонки: мандрівнича повість для молоді: в 2 т. / на укр. мову пер. *М. Каній*. Львів: накладом М. Таранька, 1932. Т. 1. 168 с. ; 1934. Т. 2. 118 с.
37. *Грицак Є.* Вибрані українознавчі праці / вступ та ред. *М. Лесіва*; упоряд., бібліогр. та коментарі *В. Пилиповича*. Перемишль: Об'єднання українців Польщі, 2002. 543 с. (Перемиська бібліотека; т. III).
38. *Грицак Є.* Дитячий журнал // Учитель. 1924. Чис. 8. С. 315-318.
39. *Грицак Є.* Журнали для дітей і молоді за 1924 рік // Учитель: пед.-наук. збірник. Львів, 1925. Т. II. С. 132-138.
40. *Грицак Є.* Матеріали до анкети на тему «Що читає українська шкільна молодь та що їй подобається» // Книжка (Станиславів). 1923. Чис. 1-5. С. 10-17.
41. *Грицак Є.* Огляд українських видавництв і журналів за 1923 р. // Український голос. 1924. Чис. 4. С. 3.
42. *Грицак Є.* Про значінне журналів для дітей і молоді // Учительське слово. 1925. Чис. 5. С. 12-15.

43. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель.* 1923/1924. Чис. 3. С. 102. Рец. на кн.: *Бернет Ф.* Малий льорд: повість для молодіжи / пер. *В. Літинської*; іл. *А. Жмуди.* Львів: накладом М. Таранька, 1923. 208 с.: іл. (Бібліотека для молоді; т. 1).
44. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель.* 1923/1924. Чис. 3. С. 103. Рец. на кн.: *Кольоді К.* Пригоди Пінокія / пер. з італ. *Є. Онацький.* Львів: накладом М. Таранька, 1923. 212 с.: іл.
45. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель.* 1924. Чис. 5. С. 190. Рец. на кн.: *Верн Ю.* Шансельор: (записки з подорожі Дж. Р. Казальона) / пер. *М. Каній.* Львів; Київ: накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. 212 с.: іл. (Бібліотека «Молодої України»; т. III).
46. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель.* 1924. Чис. 10. С. 383-386. Рец. на кн.: *Мілер Е.* Молодість славних людей / пер. з франц. *В. Завадська.* Львів; Київ: накладом М. Таранька, 1924. 257 с.: іл.
47. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель: пед.-наук. збірник.* Львів, 1925. Т. 1. С. 167. Рец. на кн.: *Амічіс Е., Педерцані І.* Малі герої: картини з життя дітей / пер. *А. Лотоцький.* Львів; Київ: накладом Вид-ва «Молода Україна», 1923. 210 с.: іл.
48. *Грицак Є.* [Рецензія] // *Учитель: пед.-наук. збірник.* Львів, 1925. Т. II. С. 136. Рец. на кн.: *Габрусевич І.* Український вертеп: для школярів і пластунів. Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1925. 15 с. (Репертуар «Діточого Театру»).
49. *[Грінченко Б.]*. Періодичне видання для дітей / *Вільхівський Б.* // *Учитель.* 1892. Чис. 20. С. 314-316; чис. 21. С. 329-332; чис. 22. С. 345-350.
50. *Гунчак Т.* Україна: перша половина ХХ ст.: нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
51. 25 літ праці Кружка і шкіл «Рідної Школи» ім. Б. Грінченка у Львові (1910/11–1935/36). Львів: накладом кружка Р. Ш. ім. Б. Грінченка, 1937. 31 с.
52. Двадцятьп'ятиліття товариства «Учительська Громада»: ювіл. наук. збірник. Львів, 1935. 264 с.
53. *Дей О.* Книга і друкарство на Україні з 60-х рр. ХІХ ст. до Великого Жовтня // *Книга і друкарство на Україні.* Київ: Наук. думка, 1965. С. 148.
54. Десятиліття дитячого журналіка // *Нова Зоря.* 1929. Чис. 291. С. 2.
55. Десятиліття «Світа Дитини» // *Шлях навчання і виховання.* 1929. Чис. 12. С. 28.
56. Дитяча література: бібліографія (1876–1926) // *ЛННБ України ім. В. Стефаника.* Відділ рукописів. Ф. 57 (Калинович Іван). Спр. 699, к. 63. 228 арк.

57. Дзвѣнокъ (1890–1893); Дзвінок (1894–1914): письмо ілюстроване для дѣтей и молодежи (1890–1892); письмо ілюстроване для науки і забави руских дѣтий і молодежи. Орган Руского товариства педагогічного (1904–1911, чис. 15/16); ілюстрована часопись для дѣтей і молодежи (1911, чис. 1-14; 1914). Львів, 1890–1914.
58. Дзвіночок: часопис для українських дѣтий (1931, чис. 1; 1934, чис. 26); часопис для українських дѣтей (1934, чис. 27; 1939, чис. 93/94). Львів, 1931–1939.
59. Діточа вистава: Постановка п'єси «Русалка-Жаба // Аматорський театр. 1925. Р. 1. Чис. 4. С. 122.
60. *Дніпровський О.* Сосянні книжечки. Що видавництво «Світ Дитини» принесло нашим дітям в 1938 році // Діло. 1938. Чис. 282. С. 11.
61. Донесення Дирекції поліції у Львові та Кракові про друковані видання, які видаються в адміністративних округах. Перелік (1920) // ЦДІА України у Львові. Ф. 146 (Галицьке намісництво, м. Львів. Президіальний відділ). Оп. 8. Спр. 3882. Арк. 1-47.
62. *Дорошенко В.* [Рецензія] // Літературно-Науковий Вісник. 1923. Т. 80, кн. 7. С. 278-279. Рец. на кн.: *Бернет Ф.* Малий льорд: повість для молодіжи / пер. *В. Литинської*; іл. *А. Жмуди*. Львів: накладом М. Таранька, 1923. 208 с.: іл. (Бібліотека для молоді ; т. 1).
63. *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 2001. 364 с. (Періодичні видання міст України).
64. Духовий корм для наших найменших // Діло. 1936. Чис. 13. С. 8.
65. *Єгорова Л.* Дитяча література Західної України // Шлях освіти (Харків). 1928. Чис. 1. С. 215-224.
66. Життепис, родинні дані та інші біографічні матеріали Р. Завадовича (1903–1949). Чікаго, 1979. 108 с. Машинопис.
67. З нових книжок // Учительське слово. 1939. Чис. 5. С. 63.
68. За духовний корм українській дитині // Назустріч. 1937. Чис. 20. С. 5. Підписано: (а).
69. Загальнопольський конгрес дитини // Учительське слово. 1938. Чис. 10. С. 137.
70. [Загул Д.]. Прикрий об'яв / *Немо* // Учительське слово. 1923. Чис. 5. С. 67-69.
71. [Заклинський Б.]. Дитячий театр / Б. 3. // Рідна школа. 1936. Чис. 19. С. 277-278.
72. [Заклинський Б.]. Історія України для дітей. Часть I. Київське князівство / Б. 3. // Шлях виховання й навчання. 1935. Чис. 2. С. 136.

73. Занедбаний обов'язок супроти власних дітей // Діло. 1939. Чис. 106. С. 2-3.
74. Звертаймо увагу на лектуру дітей. Під увагу виховникам // Діло. 1937. Чис. 104. С. 8.
75. Звідомлення з діяльності Головної Управи Товариства «Взаїмна поміч українського учительства» // Учительське слово. 1930. Чис. 3. С. 40.
76. Звідомлення з діяльності. Повідомлення та протоколи Головної Управи Дирекції та відділів товариства «Взаїмна поміч українського вчительства» // Учительське слово. 1925–1939 рр.
77. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості: навч. посібник. Львів: ПАІС, 2001. 179 с.
78. *Зеленкевич І.* «Молода Україна». Річник I // Книжка (Станиславів). 1923. Чис. 6-10. С. 128.
79. *Зелінська Н. В., Олендій Л. Л.* Культура видання — Культура читання — Культура мовлення (культурницько-видавничий досвід журналу «Дзвіночок») // Поліграфія і видавнича справа: наук.-техн. збірник. Львів, 1996. № 31. С. 173-177.
80. *Зелінська Н.* Становлення професійної видавничої діяльності у дзеркалі української періодики (кінець XIX — перша третина XX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. сьомої всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17-18 трав. 2002 р. Львів, 2002. С. 518-521.
81. Зі судової салі. Відгомін сучасного процесу [у справі «Світа Дитини»] // Діло. 1937. Чис. 122. С. 9.
82. Ілюстрований катальог видавництв товариства «Просьвіта» у Львові / зладив *А. Гапак*. 2-ге вид. Львів: коштом і нпкладом Т-ва «Просьвіта», 1913. 30 с.
83. Ілюстрований каталог видавництв Українського педагогічного товариства у Львові. Львів, [1914]. С. 1-15.
84. *[Ісаїв П.]*. 40-ліття творчості В. Короліва-Старого / *П. І.* // Дзвони. 1936. Чис. 8/9. С. 344–346.
85. *Калинович В.* Чим цікавляться наші діти // Українська школа. 1925. Зшит. 1/3 (№ 43-46). С. 17-33 ; зшит. 4/6 (№ 47-50). С. 18-34; зшит. 7/9 (№ 49-51). С. 34-39; зшит. 10/12 (№ 52-54). С. 11-13; 1926. Зшит. 13/14 (№ 55-57). С. 16-32.
86. *Карпинський М.* «Світ Дитини», ілюстрований часопис для українських дітей і молоді. Річник III // Книжка (Станиславів). 1922. Чис. 8/10. С. 130-131.
87. Каталог «Діточої бібліотеки» Видавництва «Світ Дитини». Львів: Світ Дитини, [1938]. 6 с.

88. Катальог Накладні М. Таранька. Львів: накладом власним, 1929. 36 с.
89. Катальог Накладні М. Таранька. Львів: накладом власним, 1930. 16 с.
90. *Качкан В.* Один з «чети крилатих» (На берегах рукописів Юрія Шкрумеляка) // *Качкан В.* Хай святиться ім'я твоє: історія української літератури і культури в персоналіях (XIX–XX ст.). Львів, 2002. Кн. 5. С. 213-229.
91. *Качкан В. А.* Українська журналістика в іменах : історичний досвід, майстерність: [у 2 ч.]. Київ: Ватра, 1995. Ч. 2. 40 с.
92. *Качкан В.* Хай святиться ім'я твоє: українознавство та пресологія (XIX — перша половина XX ст.). Львів: Фенікс, 1998. Кн. 3. 368 с.
93. *Кедрин І.* Життя — Події — Люди: спомини і коментарі. Нью-Йорк: Видавничка кооператива «Червона калина», 1976. 722 с.
94. *[Кирчів П.]*. Лектура для молодіжи / *П. К-ів* // *Учитель*. 1891. Чис. 4/5. С. 67-70; чис. 8. С. 120-123; чис. 13. С. 200-204.
95. *Кирчів П.* О видавництві для молодіжи // *Школьна часопись*. 1886. Чис. 3. С. 17-19 ; чис. 4. С. 27-28.
96. *Кляпаред Е.* Історія розвитку експериментальної педагогії / пер. *М. Таранько* // *Життя і школа*. 1923. Чис. 3/4. С. 33-38; чис. 5. С. 63-75; чис. 6. С. 81-86.
97. *Кляпаред Е.* Проблеми експериментальної педагогіки / пер. *М. Таранько* // *Учитель*. 1924. Чис. 3. С. 67-73; чис. 4. С. 110-115.
98. Книга пам'яті Іванни Блажкевич. Галич, 1991. 48 с.
99. Книга протоколів засідань видавничої комісії Товариства (1909–1927) // ЦДІА України у Львові. Ф. 206 (Українське педагогічне товариство «Рідна школа», м. Львів). Оп. 1. Спр. 12. 99 арк.
100. Книга протоколів засідань правління Руського Педагогічного Товариства (1881–1884) // ЦДІА України у Львові. Ф. 206 (Українське педагогічне товариство «Рідна школа», м. Львів). Оп. 1. Спр. 1. 105 арк.
101. *Княжинський А.* Шкільна й домашня лектура // *Українська школа*. 1929. Чис. 1-4. С. 42-54.
102. *Кобилянський Б.* Мова сьогобічних (львівських) видань для дітей та молодняку // *Рідна мова* (Жовква). 1939. Чис. 5. С. 223-227; чис. 9. С. 394-396.
103. *[Козут О.]*. Нові діточі видання / *О. К.* // *Книжка* (Станиславів). 1922. Чис. 1-3. С. 33-34.
104. *Коковський Ф.* Одно пятайцятьліття // *Рідна школа*. 1934. Чис. 1. С. 13.
105. *Комариця М.* Журнал «Дзвони» (1931–1939): системат. покажч. змісту / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 1997. 218 с.

106. *Корнєєва Г.* Видавничо-книготорговельні каталоги Галичини як бібліографічне джерело для вивчення української дитячої книжки // Вісник Книжкової палати. 2001. № 9. С. 18-22.
107. *Корнєєва Г.* Друкована українська книга та преса для дітей в Галичині (кінець XIX — перша пол. XX ст.) // Бібліотечний вісник. 1999. № 2. С. 25-28.
108. *Корнєєва Г.* Українська дитяча книжка Галичини: від «Читанки» М. Шашкевича... (1850–1939 р.): історико-книгознавчий аспект. Львів: Світ, 2011. 276, [2] с., [7] арк. кол. іл.
109. *Костюк С.* «Назустріч», 1934–1938: системат. покажч. змісту / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. Львів, 1999. 280 с.
110. *Кость С. А.* Дитяча преса на західноукраїнських землях (1900–1939 рр.): зб. праць кафедри української преси / Львівський держ. університет. Львів, 1996. Вип. 2. С. 73-83.
111. *Кость С. А.* Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування). Львів, 2003. 482 с.
112. *Котлобулатова І.* Книгарі та книгарні в минулому Львова. Львів: Аверс, 2006. 239 с.
113. *Кравецкая О. Д.* Вопросы детской литературы на страницах украинской печати конца XIX — начала XX ст.: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03 / Одес. гос. ун-т им. И. И. Мечникова. Одесса, 1973. 22 с. Диссертация написана на украинском языке.
114. *Кравецкая О. Д.* Журнал «Дзвінок» и его место в украинской детской литературе XIX — нач. XX ст.: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03 / Одес. гос. ун-т им. И. И. Мечникова. Одесса, 1972. 24 с.
115. *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). Львів: Світ, 1995. 184 с.
116. Крушельницький Антін — письменник, публіцист, педагог: матеріали до бібліографії та епістолярної спадщини / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника; уклад. *О. В. Канчалаба*. Львів, 2002. 296 с.
117. *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993. 199 с.
118. *Кумка М.* Молодь — наша будучність // Провідник: календар канадійських українців. Вінніпег, Манітоба, 1935. С. 57—59.
119. *[Купчинський Р.]*. Відгуки дня / *Галактіон Чинка* // Діло. 1930. Чис. 34. С. 6.
120. *Курдидик А.* Друковане слово в Коломиї // Коломия і коломиїщина: збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988. С. 313-325.

121. *Лакуста С.* Нові книжки // *Час* (Чернівці). 1930. Чис. 537. С. 4.
122. *Лакуста С.* «Світ Дитини». В 10-ліття появи першого числа // *Час* (Чернівці). 1929. Чис. 334. С. 2-3.
123. Ластівка: яко прилога до «Учителя» (1869, чис. 1); письмо для русских дѣтей. Яко прилога до «Учителя» (1869, чис. 2; 1874); письмо для русских дѣтей (1875, чис. 1-14); письмо для русской молодежи (1875, чис. 15-24; 1881). Львов, 1869–1881.
124. *Левицький В.* Боротьба за діточу душу // *Життя і знання*. 1930–1931. Рік IV. Чис. 46/47 (10/11). С. 346-347.
125. *Луца І.* [Рецензія] // *Нова Україна* (Прага). 1923. № 10. С. 187-188. Рец. на кн.: *Бернет Ф.* Малий льорд : повість для молодіжи / пер. *В. Літинської*; іл. *А. Жмуди*. Львів: накладом М. Таранька, 1923. 208 с.: іл. (Бібліотека для молоді; т. 1).
126. Лист І. Калиновича до редактора журналу «Світ Дитини» М. Таранька про надсилання часопису «Світ Дитини» // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 57 (Калинович Іван). Спр. 305, к. 23. Арк. 1.
127. Лист М. Таранька до головного редактора І. Раковського з текстом гасла «Видавництво «Світ Дитини» // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 252 (Редакція Української загальної енциклопедії: Книги знання). Спр. 959, п. 16. Арк. 1.
128. Лист М. Таранька до І. Крип'якевич з проханням перегляду І частини «Історії України» для дітей // ЦДІА України у Львові. Ф. 357 (Крип'якевич Іван — історик). Оп. 1. Спр. 14. Арк. 25.
129. Лист М. Таранька до О. Кульчицької про ілюстрування нею окремих казок видавництва «Світ Дитини» // ЦДІА України у Львові. Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів). Оп. 1. Спр. 2359. Арк. 15.
130. Листи Таранька М. до Весоловського Я. стосовно розгляду його судової справи та сприяння в отриманні посади учителя у Львові (1912–1913) // ЦДІА України у Львові. Ф. 381 (Весоловський Ярослав — журналіст). Оп. 1. Спр. 61. Арк. 1-7.
131. Листи Таранька М. до Заклинського Б. про фінансовий стан видавництва «Світ Дитини» та видання у ньому книжок адресата (1937–1938) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 48 (Заклинські). Спр. 46-а, п. 10. 3 арк.
132. Листи, фотографії, вирізки з газет, зібрані Заклинським Б. для словника «Українські учителі в літературі» // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 48 (Заклинські). Спр. 69-9, п. 12. 214 арк.

133. Листування з авторами з прізвищами на літери «Б-У» про розміщення оповідань, поем, перекладів, передплату і розповсюдження видання (1922–1926) // ЦДІА України у Львові. Ф. 528 (Видавництво «Світ Дитини», м. Львів). Оп. 1. Спр. 3. 148 арк.
134. Листування з авторами з прізвищами на літери «Б-У» про розміщення оповідань, поем, перекладів, передплату і розповсюдження видання (1925–1938) // ЦДІА України у Львові. Ф. 528 (Видавництво «Світ Дитини», м. Львів). Оп. 1. Спр. 4. 46 арк.
135. Листування з авторами з прізвищами на літери «Б-Ш» про розміщення віршів, перекладів, передплату і розповсюдження видання (1922–1924) // ЦДІА України у Львові. Ф. 528 (Видавництво «Світ Дитини», м. Львів). Оп. 1. Спр. 2. 67 арк.
136. Листування з авторами з прізвищами на літери «Б-Я» про розміщення статей, віршів, оповідань, передплату і розповсюдження видання (1919–1922) // ЦДІА України у Львові. Ф. 528 (Видавництво «Світ Дитини», м. Львів). Оп. 1. Спр. 1. 141 арк.
137. Листування з Міністерством внутрішніх справ, Дирекціями поліції у Львові та Кракові про зміну відповідальних директорів та затвердження видань до друку (1920–1921) // ЦДІА України у Львові. Ф. 146 (Галицьке намісництво, м. Львів. Президіальний відділ). Оп. 8. Спр. 4930. 60 арк.
138. Листування з редактором М. Тараньком (1921–1924) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 34 (Гнатюк Володимир Михайлович). Спр. 546, п. 24. 23 арк.
139. Листування, рецензії та інші документи про надання дозволу на користування дитячим українським журналом «Світ Дитини» (1934) // ЦДІА України у Львові. Ф. 179 (Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів. Відділ позашкільної освіти). Оп. 5. Спр. 314. 55 арк.
140. *Лобай І.* 3 літературних новин для молодіжи (3 нагоди місяця української книжки) // *Учительське слово.* 1926. Чис. 10. С. 26-29.
141. *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. Нью-Йорк: Червона калина, 1970. 228 с.
142. *Лотоцький А.* Історичні оповідання : (збірка). Львів, 1933. 63 с. (Діточка бібліотека; кн. 146).
143. *Майовський І.* [Рецензія] // *Учитель.* 1924. Чис. 9. С. 264. Рец. на кн.: *Завадович Р.* Серед ангелів: сценічна картина в піснях. Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1924. 28 с. (Репертуар «Діточого театру»).
144. *Малицька К.* Видавництва для дітей і молодіжи // Пропам'ятна книга: Перший український просвітно-економічний конгрес уладжений Товариством «Просвіта» в сорокліте заснованя у Львові в днях

- 1 і 2 лютого 1909 року: протоколи і реферати / зредагували: *Брик І., Коцюба М.* Львів: коштом і накладом Т-ва «Просвіта», 1910. С. 126-152.
145. *Малицька К.* Книжка в диточому світі // *Бібліотечний порадник.* 1925. Р. 1. Чис. 2. С. 36-48; чис. 3. С. 67-69; чис. 4. С. 97-106.
146. *Малі Друзі:* ілюстрований журнал для української дівчороби (1937, чис. 1-8; 1938, чис. 1-5; 1940, чис. 7-12); ілюстрований журнал для української дівчороби й доросту (1937, чис. 9/11-12); часопис для дівчороби (1940, чис. 7-12); часопис для української дівчороби (1941, чис. 1-12, 1942, чис. 1-12); часопис для української дівчороби у Генеральній Губернії (1943, чис. 1-12; 1944, чис. 1-3). Львів, 1937–1938; Краків, 1939–1940.
147. *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країни Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): матеріали до бібліографії / упоряд.: *Н. В. Антонюк, В. І. Парубій, Л. В. Сніцарчук.* Львів, 1998. 298 с.
148. *Марченко Н. П.* Видання для дітей в Україні 1917–1923 рр.: історіографія, джерела, типологія: автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.08 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 16 с.
149. *Мацюк Я.* Культурно-виховні досягнення «Світа Дитини» за перше десятиліття // *Шлях навчання і виховання.* 1929. Чис. 11. С. 12-21.
150. *Мельниченко А.* Дайте дітям цікаву історичну книжечку! // *Діло.* 1934. Чис. 113. С. 6.
151. Меморандум, матеріали та звернення до Урядів Антанти, Польщі та народів світу про складне політичне та соціальне становище українського населення Галичини (1919–1921) // *ЦДДА України у Львові.* Ф. 462 (Український горожанський комітет, м. Львів). Оп. 1. Спр. 5. Арк. 1-140.
152. Меморандум, протоколи, листування та ін. документи про діяльність української католицької преси // *ЦДДА України у Львові.* Ф. 359 (Назарук Осип — адвокат). Оп. 1. Спр. 379. Арк. 1-83 (1927–1938).
153. *Ми і наші діти: Дитяча література. Мистецтво. Виховання / за ред. Б. Гошовського.* Торонто, 1965. 36. 1. 389 с.
154. *Молода Україна:* ілюстрований журнал для молоді (1923–1925); Ілюстрований журнал для всіх (1926). Львів, 1923–1926.
155. *Молодняк:* місячник української доростаючої молоді (1938, чис. 1-7/8); ілюстрований місячник української доростаючої молоді (1938, чис. 9-10). Львів, 1938–1939.
156. *Молодняк:* часопис для сільського доросту (1931, Річник 1, чис. 1, 2). Львів, 1931.
157. *Мурський П.* Театральні вистави шкільної дівчороби // *Аматорський театр.* 1926. Р. 2. Чис. 6. С. 89.

158. На маргінесі інтересної книжки // Учитель. 1924. Чис. 8. С. 326-327.
159. *Наріжний С.* Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. Ч. 1. 367 с.
160. Наш Приятель: часопис для українських дітей і шкільної молоді (1922, чис. 1-5); часопис для української молоді і шкільних дітей (1922, чис. 6 – 1939); орган Християнської організації української шкільної молоді (1922, чис. 8 – 1939). Львів, 1922–1939.
161. *Нечитайюк М. Ф.* «Білі плями» у вивченні історії української журналістики: деякі питання методології і критики наукових джерел // Українська журналістика і національне відродження: зб. наук. праць. Київ: НМК ВО, 1992. С. 33-38.
162. *Нечитайюк М. Ф.* Коковський Франц. Діти на війні // Літопис Червоної калини. Львів, 1995. № 4/6. С. 62-64.
163. *Нечитайюк М. Ф.* Проблеми вивчення історії української журналістики (деякі підсумки на перспективу) // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. Львів, 2001. Вип. 21. С. 363-370.
164. *Нижанківська М.* Дитячі бібліотеки // Рідна школа. 1935. Чис. 12. С. 192-193.
165. Новий здобуток у дитячій літературі // Рідна школа. 1934. Чис. 9. С. 138.
166. Новий Світ: місячник присвячений духовій обнови українського до-росту (1932); місячник для українських діточок (1933, 1934): [Без-платний додаток до часопису «Стяг»]. Станиславів, 1932–1934.
167. Нові книжки // Світ Дитини. 1930. Чис. 3, 6, 9, 12. Звороти тит. арк.
168. Нові книжки й видання: Оскар Уайльд «Зоряний хлопчина» // Гро-мадська думка. 1920. Чис. 91. С. 4.
169. Обіжники та інструкції Міністерства юстиції і внутрішніх справ у Варшаві, Львівського воєводського управління та листування з ними про посилення цензури і конфіскацію друкованих видань. Список кон-фіскованих видань (1921) // ЦДІА України у Львові. Ф. 205 (Проку-ратура апеляційного суду, м. Львів). Оп. 1. Спр. 1246. Арк. 1-249.
170. Образкові книжки для «Наших найменших» // Світ Дитини. 1928. Чис. 3. Зворот обкл.
171. *Огар Е. І.* Типологічний аналіз сучасної книги для дітей // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 1999. Вип. 6. С. 371-384.
172. *Огар Е.* Українське книго- та пресовидання для дітей (Спроба за-гального огляду) // Збірник праць Науково-дослідного центру пері-одики / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 2002. Вип. 10. С. 260-277.

173. Орленя: ілюстрований місячник української дівчорі (1938, чис. 1; 1939, чис. 2-3/4). Львів, 1938–1939.
174. *Передирій В. А.* Становлення української періодики для дітей (на матеріалах журналу «Дзвінок», 1890–1914 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 1996–1997. Вип. III–IV. С. 117-125.
175. Перелік назв книжок і періодичних видань мм. Львова, Відня, Станіслава з 1818 по 1939 рр.: [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 364 (Лукаць Роман-Степан — священик). Оп. 1. Спр. 47. Арк. 1-81.
176. Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст.: матеріали до бібліографії / за ред. *М. М. Романюка*. Львів, 1998. Т. 1. 320 с.; 1999. Т. 2. 360 с.; 2000. Т. 3. 316 с.; 2001. Т. 4. 324 с.; 2003. Т. 5. 388 с.
177. Періодичні видання в Польщі // Діло. 1932. Чис. 232. С. 5.
178. Перша українська педагогічна вистава 3-4 червня 1938 р. у Львові: каталог. Львів, 1938. 19 с.
179. Перший український педагогічний конгрес у Львові. 1935. Львів, 1938. 252 с.
180. Перший український просвітно-економічний конгрес уладжений Товариством «Просвіта» в сорокліте заснованя у Львові в днях 1 і 2 лютого 1909 року: пропам'ятна книга: протоколи і реферати / зредагували: *І. Брик., М. Коцюба*. Львів: коштом і накладом Т-ва «Просвіта», 1910. 655 с.
181. *Петрів Д.* Інтересна книжка // Учительське слово. 1926. Чис. 12. С. 28-29.
182. *Підгір'янка М[арійка]*. [Рецензія] / *М. П.* // Учитель. 1924. Чис. 5. С. 227-229. Рец. на кн.: Коза-Дерева: партитура дитячої оперетки в 1 дії / сл. *Дніпрової Чайки*, муз. *М. Лисенка*. Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1923. 36 с.
183. Підготовка до «Свята Матері» // Діло. 1934. Чис. 102. С. 5.
184. Повідомлення прокурора окружного суду про конфіскацію номерів журналів «Юні Друзі» та «Світ Дитини» (1935) // ЦДІА України у Львові. Ф. 205 (Прокуратура апеляційного суду, м. Львів). Оп. 1. Спр. 1467. Арк. 1-52.
185. Повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих видань (1924) // ЦДІА України у Львові. Ф. 205 (Прокуратура апеляційного суду, м. Львів). Оп. 1. Спр. 1257. Арк. 1-48.
186. *Попович О.* [Рецензія] // Книжка (Станіславів). 1922. Чис. 8-10. С. 138. Рец. на кн.: *[Штеліга Марія]*. Добре серце / *Гугу*. Львів: накладом М. Таранька, 1922. 30 с. (Діточа Бібліотека; кн. 22).

187. *Попович О.* [Рецензія] // Книжка (Станиславів). 1922. Чис. 8-10. С. 139. Рец. на кн.: *Штеліга М.* За скляною стіною (Етюд з життя жидівської дитини). Львів: накладом М. Таранька, 1922. 32 с. (Діточка Бібліотека; кн. 19).
188. *Приймак М.* «Світ Дитини». Річник XII. Рік 1933. (Спроба огляду) // Шлях виховання й навчання. 1932. Перша кн. (січень – лютий – березень). С. 52-57.
189. Приятель Дітей: євангельський часопис для релігійного виховання української молоді: додаток до євангельського часопису «Віра і наука» (1928); місячник для української євангельської дітвори. Виходить як додаток до «Віри і науки» (1934, 1935). Коломия, 1928, 1934, 1935.
190. *Пушкар М.* Необхідна лектура для дітвори // Діло. 1935. Чис. 18. С. 3.
191. *Ріпецький М.* 10-ліття видавничої праці М. Таранька. Її коротка історія, зміст і теперішній стан // Нова зоря. 1930. Чис. 317. С. 2; чис. 319. С. 2.
192. *Ріпецький М.* Нова українська дитяча література: огляд найновіших випусків накладні «Світ Дитини» // Нова Зоря. 1932. Чис. 509. С. 6-7.
193. *Ріпецький М.* Огляд нових діточих видань в Галичині // Нова Зоря. 1933. Чис. 2. С. 10.
194. *Ріпецький М.* Українська книжка для дітей і молоді // Нова Зоря. 1929. Чис. 272/274. С. 3.
195. *Романенко Я.* Книжки для нашої дітвори // Діло. 1935. Чис. 80. С. 5.
196. *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. Львів, 1996. 236 с.
197. *[Рудницький М.]*. Література для дітей / *Р. М.* // Енциклопедія українознавства: слов. частина / голов. ред. *В. Кубійович*. Париж; Нью-Йорк, 1962. Т. 4. С. 1333-1337.
198. *Русова С.* Валерія О'Коннор-Вілінська // Життя і знання. 1930–1931. Рік IV. Чис. 41 (5). С. 143: порт.
199. *Русова С.* Дещо про сучасну дитячу книжку // Рідна школа. 1935. Чис. 2. С. 21-22.
200. *Русова С.* Моральні завдання сучасної школи // Рідна школа. 1938. Чис. 7. С. 109-111.
201. *С. Т.* Чи український часопис для дітей може пролізти крізь ігольне вухо? // Діло. 1939. Чис. 110. С. 2-3.
202. *Саліковський О.* Найпильніша потреба // Учительське слово. 1925. Чис. 7. С. 4-6.
203. *Саліковський О.* Найпильніша потреба // Український голос (Вінніпег). 1925. Чис. 16. С. 6.

204. *Сас О.* Ілюстраційна сторона «Світа Дитини» і «Молодої України» за рік 1923 // *Учитель.* 1924. Чис. 8. С. 323-324.
205. *Світ Дитини:* ілюстрований часопис для українських дітей і молодіжи (1919–1922); ілюстрований журнал для дітей (1923–1925); альманах для дітей (1926–1936); журнал для українських дітей (1937–1939). Львів, 1919–1939.
206. «Світ Дитини» [про перший річник часопису] // *Громадська думка.* 1920. Чис. 18. С. 7-8.
207. *Сірополко С.* Дитяча книжка як засіб національного виховання // *Діло.* 1927. Чис. 4. С. 2.
208. *Сірополко С.* Казки, як матеріал дитячої літератури // *Бібліотечний порадник.* 1925. Р. 1. Чис. 4. С. 111-116.
209. *Сірополко С.* Літературні новинки для дітей // *Нова хата.* 1928. Чис. 7/8. С. 5-6.
210. *Сірополко С.* «Молода Україна», 1924 рік // *Літературно-Науковий Вісник.* 1925. Кн. 1. С. 90-92.
211. *Сірополко С.* Перекладна дитяча література // *Народня Просвіта.* 1927. Р. 5 (XV). Чис. 9/10. С. 146-150.
212. *Сірополко С.* Право на існування дитячої літератури та вимоги щодо цієї літератури // *Народня Просвіта.* 1926. Р. 4 (XIV). [Чис. 3]. С. 131-134.
213. *Сірополко С.* Праця О. Саліковського на полі дитячої літератури // *Тризуб (Париж).* 1930. Чис. 44. С. 1-4.
214. *Сірополко С.* Провід в дитячій читанні // *Народня Просвіта.* 1926. Р. 4 (XIV). [Чис. 4]. С. 262-264.
215. *Сірополко С.* Слова й факти (До питання про дитячу літературу) // *Діло.* 1923. Чис. 188. С. 6.
216. Слідча справа № 7815 по звинуваченню Таранька Михайла Миколайовича в антирадянській діяльності (1949) // *Архів СБУ у Львівській обл.* П 31927. Т. 1. 157 арк.
217. Слово вдячного батька і педагога. Чому «Світ Дитини» є першорядним чинником виховання й освіти української дітвори? // *Діло.* 1937. Чис. 25. С. 7.
218. *Сніцарчук Л.* Завадович Роман // *Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. словника / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики; за ред. М. М. Романюка.* Львів, 1996. Вип. III. С. 132-134.
219. *Сніцарчук Л. В.* Участь Романа Завадовича в українській еміграційній пресі (40–80-ті рр.) // *Українська преса за межами України: матеріали наук.-теорет. конф., 25-26 квіт. 1996 р., Київ.* Київ, 1996. С. 63-65.

220. *Сніцарчук Л.* Шкрумеляк Юрій // Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. словника / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики; за ред. *М. М. Романюка*. Львів, 1998. Вип. V. С. 338-339.
221. Списки та рецензії на книги видавництва «Світ Дитини», призначені для шкільних бібліотек (1932) // ЦДІА України у Львові. Ф. 179 (Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів. Відділ позашкільної освіти). Оп. 5. Спр. 312. Арк. 1-67.
222. Список книжокъ, брошуръ и друксортвъ изданныхъ печатнею и накладомъ М. Бълоуса въ Коломыи. Коломыя, 1884. 8 с.
223. Статті невстановлених авторів про діяльність української преси на Східній Галичині (1919–1921) // ЦДІА України у Львові. Ф. 462 (Український горожанський комітет, м. Львів). Оп. 1. Спр. 258. Арк. 1-37.
224. *Стронський І.* Історична література для малих дітей. Книжечки «Історія України» Видавництва «Світ Дитини» — це зерна любови Батьківщини у серцях дітвори! // Діло. 1934. Чис. 349. С. 6.
225. *Ступарик Б. М., Моцюк В. Д.* Ідея національної школи та національне виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939). Коломия: Вік, 1995. 173 с.
226. *Ступарик Б. М.* Шкільництво Галичини (1772–1939 pp.). Івано-Франківськ, 1994. 144 с.
227. Таранько Михайло // Енциклопедія українознавства: слов. частина / голов. ред. *В. Кубійович*. Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1976. Т. 8. С. 1329.
228. Таранько Михайло // *Онацький Є.* Українська мала енциклопедія. Буенос-Айрес: накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1966. Кн. XV: Ст.-Уц. С. 1878.
229. Таранько Михайло Миколайович // Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. словника / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики; за ред. *М. М. Романюка*. Львів, 2002. Вип. 9. С. 291-296.
230. Таранько Михайло // Українська загальна енциклопедія: книга знання : в 3 т. / під гол. ред. *Івана Раковського*. Львів; Станіславів; Коломия: вид. Кооперативи «Рідна школа», [1933]. Т. 3: С-Я. С. 244.
231. *Таранько М.* Держави Європи і декотрі важніші держави інших частий світа // Калуський листок (Калуш). 1912. Чис. 17. С. 2.
232. *Таранько М.* Зі шкільного руху в Канаді // Учитель: пед.-наук. збірник. 1925. Т. 1. С. 106-111.
233. *Таранько М.* Значіння діточої преси для виховання // Учительський календар на звичайний рік 1922. Львів, 1921. С. 36-37.

234. *Таранько М.* Наука граматики рідної мови в народній школі // Учитель. 1911. Чис. 3/4. С. 43-47.
235. *Таранько М.* Педагогічні питання Е. Кляпареда // Учитель. 1924. Чис. 8. С. 285-288.
236. *Таранько М.* Після листопадних днів. Спомини про школу ім. Б. Грінченка у Львові // Рідна школа. 1937. Чис. 11. С. 158-160.
237. *Таранько М.* Просвіта й школа // «Просвіта» до українського народу: зб. статей. Львів: накладом Т-ва «Просвіта», 1921. С. 56-57.
238. *Таранько М.* [Рецензія] // Учитель. 1925. Чис. 5. С. 189-190. Рец. на кн.: *Франко Т.* Історія і теорія руханки. Коломия; Львів: накладом «Сокола Батька», 1923. 200 с.
239. *Таранько М.* Скіоптікон — як оруддя ширення загальної просвіти // Письмо з Просвіти. 1910. Р. 4. Чис. 12. С. 105.
240. *Таранько М.* Спомин про 1914–1917 рр. // Товариство «Взаїмна поміч українського вчителства», 1905–1930. Львів, 1932. С. 327-330.
241. *Таранько М.* Сучасне шкільництво в Данії // Учитель. 1911–1912. Чис. 1. С. 15-16 ; чис. 2. С. 52-53.
242. *Таранько М.* Театральні вистави в школі // Аматорський театр. 1926. Р. 2. Чис. 2. С. 19.
243. *Таранько М.* Театральні вистави по українських школах в Канаді // Молода Україна. 1924. Чис. 10. С. 118-119.
244. *Таранько М.* Українська лектура з обсягу природи в народній школі // Шлях виховання й навчання. 1932. Чис. 3. С. 154-160.
245. *Таранько М.* Фридрих Фребель і його метода передшкільного виховання дітей // Учитель. 1924. Чис. 9. С. 332-336.
246. *Таранько М.* Як я був видавцем станового органу... (Спомин на маргінесі 25-ліття «Учительського слова» // Учительське слово. 1937. Чис. 8. С. 210-214.
247. *Тарнович О.* Нові книжки видавництва «Світ Дитини» з року 1932 і 1933 // Дзвони. Чис. 11/12. С. 564-565; 1934. Чис. 1/2. С. 77-78.
248. *Тарнович О.* Рецензії й критика дитячої літератури видавництва «Світ Дитини» з 1932 р. // Дзвони. 1932. Чис. 10. С. 689-692.
249. *Тарнович О.* [Рецензія] // Дзвони. 1932. Чис. 10. С. 689. Рец. на кн.: *Свіфт Дж.* Гулівер у Лапутів / за англ. оригіналом для укр. дітей зладив *Ю. Шкрумеляк.* Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. 108 с. (Діточа Бібліотека; кн. 130).
250. *Тарнович О.* [Рецензія] // Дзвони. 1932. Чис. 10. С. 690. Рец. на кн.: *Свіфт Дж.* Гулівер у Гиржунів / за англ. оригіналом для укр. дітей зладив *Ю. Шкрумеляк.* Львів: накладом Вид-ва «Світ Дитини», 1932. 116 с. Діточа Бібліотека; кн. 131).

251. *Татомир Я.* За добру книжку для української дитини. Кілька слів про «Діточу Бібліотеку» Видавництва «Світ Дитини» // Діло. 1933. Чис. 3/4. С. 2.
252. *Тимошик М. С.* Історія видавничої справи: навч. посібник. Київ: Наша культура і наука, 2003. 496 с.
253. *Тисовський О.* «Світ Дитини» а ми (3 нагоди 10-ліття існування) // Молоде життя. 1929. Чис. 11. С. 6-7.
254. *Тисовський О.* [Рецензія] // Учитель: пед.-наук. збірник. 1925. Т. II. С. 156. Рец. на кн.: *Сетон-Томпсон Е.* Мої знайомі: (нариси з життя звірів, які я знав). Львів; Київ: Молода Україна, 1925. 278 с.: іл. автора. (Бібліотека «Молододі України»; т. VII).
255. *Тисовський О.* [Рецензія] // Учитель: пед.-наук. збірник. 1925. Т. II. С. 156-157. Рец. на кн.: *Франко П.* Підручник шведської руханки для народніх і середніх шкіл / на основі підручника *Л. Тернгрена*. Львів: накладом М. Таранька, 1924. 344 с.: рис.
256. Товариство «Взаїмна поміч українського вчительства», 1905–1930. Львів: накладом ВПУВ, 1932. 339 с.
257. У справі апробати «Світа Дитини». Вияснення посла Д. Великановича // Діло. 1936. Чис. 49. С. 5.
258. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра: іст.-теорет. нарис / *В. І. Шкляр, Й. Д. Лось, О. Г. Мукомела, І. С. Паримський*. Київ, 1997. Вип. 2. 120 с.
259. *Франко І.* Байка про Байку // Твори: у 20 т. Київ: Держлітвидав, 1956. Т. 4. С. 134.
260. [*Франко І.*]. Жінчина-мати: лектура для дітей // Друг. 1876. № 4. С. 60-62.
261. *Франко І.* Літературні письма // Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наук. думка, 1980. Т. 26: Літературно-критичні праці (1876–1885). С. 26-47.
262. [*Франко Т.*]. [Рецензія] // Українська школа. 1925. Зш. 4/6 (№ 47-50). С. 74-76. Рец. на кн.: *Франко П.* Підручник шведської руханки для народніх і середніх шкіл / на основі підручника *Л. Тернгрена*. Львів: накладом М. Таранька, 1924. 344 с.: рис.
263. Хроніка // Учительське слово. 1928. Чис. 4. С. 11.
264. *Ченіль М.* Теорія і практика формування національної свідомості дітей і молоді Галичини (друга половина XIX ст. — перша третина XX ст.). Дрогобич: Відродження, 2001. 503 с.
265. *Шаповал Ю. Г.* «Діло» (1880–1939 рр.): поступ української суспільної думки. Львів, 1999. 384 с.
266. *Шаповал Ю. Г.* Літературно-науковий вісник (1898–1932 рр.): творення державницької ідеології українства. Львів, 2000. 352 с.

267. *Швецова-Водка Г. М.* Типологія книги: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів культури та мистецтва. Київ: Книжкова палата України, 1999. 68 с.
268. Шкільні бібліотеки : нарис їх організації і каталог дитячої літератури / [уклад.: *М. Таранько, Б. Заклинський*]. Львів: Світ Дитини, 1927. 95 с.
269. Що читати? Діточі видавництва — I часть // Народня Просвіта. 1924. Р. 2 (XI). Чис. 5/6. С. 92-94.
270. Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові: на 100-річчя першого українського іспиту зрілості 1878–1978. Філадельфія; Мюнхен: УВУ, 1978. 611 с.
271. Юні Борці: ілюстрований щомісячний часопис для дітей українського працюючого народу. Коломия, 1938. Р. I. Чис. 1, 2.
272. Юні Друзі: ілюстрований журнал для дітей. Львів, 1934–1935.
273. *Юцишин І.* Видання для українських дітей в Польщі // Тризуб (Париж). 1938. Чис. 44. С. 15-16.
274. *Юцишин І.* Даймо нашим дітям національне виховання // Народній ілюстрований календар «Просвіти» на переступний 1940 рік. Львів, [1939]. Р. 60. С. 150-154.
275. [*Юцишин І.*]. Журнал для української молоді // Діло. 1937. Чис. 62. С. 6.
276. *Юцишин І.* «Молода Україна» (Одна із «1001» темних сторінок нашого культурного розвитку) // Шлях навчання і виховання. 1929. Чис. 11. С. 23-26.
277. *Юцишин І.* На маргінесі «нашого» лихоліття! // Учительське слово. 1926. Чис. 10. С. 30-31.
278. *Юцишин І.* Символ ідей і чинів. Вшанування десятиліття «Світа Дитини» (1.XI.1919 – 1.XI.1929) // Шлях навчання і виховання. 1929. Чис. 11. С. 2-11.
279. Яків Оренштайн — феномен української видавничої справи: каталог виставки / уклад.: *О. Канчалаба, І. Гречко*; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Клуб греко-католицької інтелігенції; вступ. стаття *М. Вальо*. Львів, 1998. 93 с.
280. *Ясінчук Л.* 50 літ Рідної школи (1881–1931). Львів, 1931. 267 с.
281. *Jarowiecki J.* Czasopisma dla dzieci i młodzieży. Część pierwsza (1918–1945). Kraków: Wyd-wo naukowe WSP, 1990. 209 s.
282. Prasa mniejszości narodowych // *Paczkowski A.* Prasa polska w latach 1918–1939. Warszawa, 1980. 356 s.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Алиськевич Андрій 10
Амічіс Едмондо 91, 169
Амундсен Роальд 91
Андерсен Ганс Крістіан 47, 48,
64, 123
Андрусів Петро 20, 74, 75, 114,
122, 125
Антонова Світлана 25, 222
Антонович В. 130
Апостол Данило 61
Артемюк Павло (Носувець Павло)
56, 58, 61
Асник Адам 45
Атаманюк Василь 96, 144

Б

Б. З. *див.* Заклинський Богдан
Бабій Олесь (Чмелик Олесь) 24,
44, 45, 52, 53, 117, 154
Базен Рене 48
Байда-Вишневецький Дмитро 60,
129
Байрон Джордж Гордон 60
Бальмонт Костянтин 45
Баранов Євген 103
Барвінський Володимир 64
Барвінський Олександр 9, 10, 222
Баумгартен Фріц 161
Бацарія М. 50
Бачинська Стефанія (Фільгеленес)
133

Бачинський Леонід 20, 27, 40, 60,
91, 153
Бачинський Сергій 16, 222
Баштуреску Ю. 104
Безгрішний М. *див.* Венгжин Ми-
кола
Беловицкая А. А. *див.* Беловицька
Аліса
Бергштейн Людвіг 48, 148
Бернет Френсіс Еліза 164, 171,
176
Беррі Льюїз 48
Бетховен Людвіг 64, 165
Беловицька Аліса (Беловицкая А. А.)
25, 222
Б'єрнсон Б. 134
Бідний Іван 92, 144
Білецька Текля 20, 47
Біленький Ярослав 15, 17, 18, 222
Білицький Василь 10
Білоус Михайло 11
Білоусенко О. *див.* Лотоцький Олек-
сандр
Бічер-Стоу Г. 164
Блажкевич Іванна 24, 31, 54, 58,
59, 92, 93, 113, 116, 121, 143,
144, 151, 154, 163
Блем Еміль 48
Блок Олександр 45
Богацька В. 48
Богущий Павло 44
Боднарівч Осип 13, 15, 23, 162,
223

- Боровський Володимир 27, 86
 Бортнянський Дмитро 30
 Боушка Богуміл 90
 Бочковський О. І. 223
 Бренерт Елінора Гойт 127
 Брик І. 232, 234
 Брилинська Евеліна (Сас Едіта) 51, 66, 236
 Брліч-Мажураніч Йоанна 120
 Броварський М. 223
 Брюховецький Іван 129
 Буженко Т. 223
 Бурко Степан 40
 Бутович Микола 20, 23, 27, 41, 74, 75, 99, 114, 124
 Буш Вільгельм 48, 64, 145-147
- В**
- Ваврисевич Микола 99, 113, 136, 138, 144, 155
 Вагилевич І. 130
 Вайскріх Йоанна 49
 Вак Андрій 44
 Вальо М. А. 223, 240
 Василевська Людмила (Дніпрова Чайка) 177, 234
 Василько, князь теребовлянський 129
 Васильчук М. 223
 Ватащук Андрій 75
 Ватт Джеймс 64
 Вахнюк Михайло 40
 Вахнянин Богдан 155
 Вашингтон Джордж 60, 64
 Великанович Дмитро 14, 15, 42, 80, 158, 223
 Велігорська С. О. 223
 Венгжин Микола (Безгрішний М., Угрин-Безгрішний Микола) 40, 89, 95, 99, 129, 155
- Вендлер Елен 49
 Вербенко Євген 51
 Вербляний Іван 27, 170
 Верн Жюль 164, 168, 175, 182
 Верховинка Леся *див.* Лагодинська Ярослава
 Веселка Соня *див.* Заклинська Осипа
 Весоловський Я. 27, 29
 Ветекамп Лукія 50
 Вжесніцький Ян 45
 Виговський Іван 61, 129
 Вировий Євген 90
 Вільхівський Б. *див.* Грінченко Борис
 Вільшанецький З. 223
 Вільшенко Ярослав *див.* Лотоцький Антін
 Вільшина Остап *див.* Пантелейчук Юрій
 Вірний Петро 57
 Вітенко О. 49
 Вовк Петро (Люпенко Петро) 47
 Вовк Юрій 41, 74, 75, 99
 Вовчок Марко 115
 Водовозов Василь 45
 Возняк М. 188
 Войтанівський В. 120
 Войчак Левко 179
 Волобуїв Павло 143
 Володимир Великий, князь 128, 134
 Володимир Мономах, князь 128
 Волохатюк Дмитро (Дмитренко Тарас) 44, 47
 Волощак Андрій 44
 Воробкевич Сидір 89, 147, 148, 155
 Вороний Микола 40
 Вуйко Владко *див.* Леонтович Роман

Вуйко Влодко *див.* Радзикович Володимир

Вуйко Славко *див.* Лакуста Святослав

Г

Габрусевич Іван 24, 93, 144, 145

Гаєк Макс 49

Гайворонський Михайло 138, 142

Гайдамака Марко *див.* Штеліга Марія

Гайдн Франц Йозеф 64, 165

Гайльборн Адольф 63, 167, 176

Галактіон Чіпка *див.* Купчинський Роман

Галушко Марія (Галушко М. В.) 23, 224, 235

Галушинський Михайло 12, 15, 24, 25, 37, 42, 53, 60, 64, 80, 130, 224

Галя *див.* Цегельська Олена

Гануляк Г. 21

Гап'як А. 227

Гарін Микола 49

Гаршин Всеволод 49

Гейне Г. 169

Гендель Георг Фрідріх 64

Геродот 165

Гладишовський Антон 37

Глібов Леонід 64, 94, 96, 115

Гнатюк Володимир 30, 38, 46, 47, 99, 113, 119, 181

Гніздовський Яків 20, 114, 147

Гоголь Микола 174

Головацький Я. 130

Головін Євген 53

Головінська Марія 20

Голубець М. 175

Гольбейн 100

Гоппе Ванда 49

Горбачева Лідія 53, 59

Горкі Карел 49

Гофман Ернест 90

Гошовський Богдан 5, 20, 33, 115, 224, 232

Гошовський Пилип 111

Грабовський Павло 115

Граничка Л. 224

Гречко І. 223, 240

Григорукова Іванна 53

Гриневич-Витанович Дарія 62, 153

Гриневичева Катря 10, 31, 38, 46, 51, 62, 89, 96

Грицай Остап 99

Грицак Євген 12, 15, 16, 17, 31, 34, 38, 42, 66, 86, 94-96, 99, 164, 224

Грінченко Борис (Вільхівський Б.) 9, 64, 96, 115, 130, 147, 155, 225

Грушевський М. 130, 189

Грушка Ян 49

Гугу *див.* Штеліга Марія

Гунчак Тарас 25, 225

Гутенберг Іван *див.* Гутенберг Йоган

Г

Гауф Вільгельм 120

Геєц Лев 74, 114

Гете Йоганн Вольфганг 60

Гітлер Адольф 64

Гоцький Володимир 66

Грім (Грім), брати 48, 64

Грім Вільгельм 90

Грім Якоб 90

Гуд Джеймс 91

Гутенберг Йоган (Гутенберг Іван) 92, 97

Д

Далекий Остап 51

Дей О. 225

Делон Шарль 48
 Денисенко Марко *див.* Луцкевич
 Марко
 Дефо Даніель (Дефо Данило) 49,
 64, 126
 Джонсон Девіс Джулія 48
 Диканський Володимир 90
 Дідро Дені 48
 Діккенс Чарлз 92
 Дніпрова Чайка *див.* Василевська
 Людмила
 Доде Альфонс 48
 Дмитренко Тарас *див.* Волохатюк
 Дмитро
 Дніпровський О. 226
 Домбровська Марія (Марійка Під-
 гірянка) 24, 28, 31, 40, 44-46,
 53, 54, 59, 89, 93, 99, 113, 118,
 141, 155, 156, 234
 Домбровський Августин 27, 49
 Доре Гюстав 126, 170
 Дорошенко Володимир 30, 164,
 226
 Дорошенко Дмитро 99, 173, 176,
 189
 Дорошенко Петро 61, 129
 Дорошук Степан 47, 86, 89
 Достоевський Федір 90, 97
 Драгоманов М. 130
 Дроздовська Олеся 23, 226
 Дудаєв Дж.
 Дучимінська Ольга 45
 Дюрер Альбрехт 64
 Дяченко М. 117

Е

Евальд Карл 48, 164
 Езоп 49, 124, 151
 Ерць Теодор 48

Є

Єгорова Л. 19, 226
 Ємець Василь 64

Ж

Жарський Едвард 152
 Животко Аркадій 38, 53, 90
 Жмуд А. 164
 Жуковецька Володимира 31, 47,
 113

З

Завадович Роман (Роман зі Слав-
 ної) 20, 24, 27, 31, 44, 45, 48,
 53, 59, 76, 89, 90, 92, 93, 95-
 97, 99, 111, 113, 120, 140, 141,
 143, 154-156, 172, 231
 Загірня Марія 113, 147
 Загул Дмитро (Nemo) 15, 42, 157,
 226
 Заїкин В'ячеслав 99
 Заклинська Осипа (Веселка Соня)
 53, 60, 80
 Заклинський Богдан (Б. З.) 24,
 27, 30, 38-40, 42, 45, 48, 49, 60,
 61, 64, 86, 90, 91, 96, 99, 113,
 127, 128, 154, 156, 166, 175, 177,
 180, 187, 226, 240
 Заклинський Корнило (Зеленів-
 ський К.) 45, 49, 52, 89, 155,
 156
 Заклинські, родина 30
 Залізник Микола 27, 113
 Замора Наталія 51
 Збежховський Генрик 45, 90
 Зборовський Самійло 61
 Звойницька Олена 47, 53
 Здоровега Володимир (Здрове-
 га В. Й.) 25, 227
 Зеднічек Прокоп 49

Зелений Андрій 24
Зеленівський К. *див.* Заклинський
Корнило
Зеленкевич Іван *див.* Чепига Іван
Зелінська Надія (Зелінська Н. В.)
22, 25, 227
Зеров М. 189

I

Ібсен Г. 169
Іваненко Євген 44
Ігорків Юра *див.* Шкрумеляк Юра
Ізмайлов Олександр 45
Іренко Володимир 53
Іренко Михайло 90, 96
Ісаїв П. (П. І.) 227

İ

Їрасек Алоїз 49

К

Кадлубицький Григорій 44, 47,
53
Калель Карел 49
Калина Оля *див.* Мілянівська Ольга
Калинець Сильвестр 24, 27, 44,
89, 90
Калинович Володимир 16, 227
Калинович І. 31
Кандиба Олександр (Олесь Олек-
сандр) 40, 99, 115, 129, 138,
155
Канчалаба О. (Канчалаба О. В.)
223, 240
Капельгородський Пилип 156
Капій Мирослав 168, 175, 182
Кардовський Д. 127
Карл XII 165
Карманський Петро 44, 99
Карпинський М. 227

Каспрович Ян 45, 83
Кассон Герберт 179, 180
Катерина II 129
Качала С. 130
Качкан Володимир (Качкан В. А.)
24, 228
Кашенко Адріан 135
Квенціцька Аліна 45
Кедрин Іван 33, 228
Керстен В. 100
Кирчів Павло (П. К-ів) 9, 156,
228
Кисілевська Олена 28, 59, 113,
172
Кичун Григорій 28
Кіплінг Редіард 64, 90, 120
Кірін В. 120
Клемертович Михайло 8
Клявель Адольф 49
Кляпаред Е. 186, 228
Княжинський А. 228
Кобилянський Б. 228
Кобилянський Люцій 103, 174,
176
Коваленко Олекса 52
Ковалів Степан 31, 64
Коваль Орест 61
Ковжун Павло 64, 74, 75, 99, 104,
106, 182
Когут О. (О. К.) 228
Кожелій Антон 124
Кожішек Йозеф 45, 49
Козак Едвард 20, 48, 49, 74, 114,
182
Козицький Степан 28
Козоріз Марія *див.* Козоріз-Бари-
лякова Марія
Козоріз-Бариллякова Марія (Козо-
різ Марія) 53, 90
Коковський Франц 24, 31, 44, 49,
51, 113, 135, 228

- Кокольський Микола 46, 87, 99, 113, 117, 167
Колбі Мирон див. Колбі Фред
Колбі Фред (Колбі Мирон) 48, 50
Коллоді Карло (Кольоді К.) 166, 176
Коломиєць Авенір 20, 46, 139
Кольоді К. див. Коллоді Карло
Кольцов Олексій 45
Комариця Мар'яна 23, 228
Комарницький Г. 223
Конашевич-Сагайдачний Петро 47, 129
Кониський, козацький отаман 61
Конопницька Марія 45, 83, 169
Корнєєва Галина 21, 229
Королева Наталена 46, 99
Королів-Старий Василь 24, 28, 38, 40, 41, 45, 49, 92, 94, 96, 97, 99, 113, 118, 140, 141
Король Степан 47, 53, 58, 143, 144
Корчак Януш 83
Корчаківський Анатоль див. Котович Анатоль
Коссак Г. 130
Костев К. 223
Костельник Григорій 24, 89
Костюк Степан 23, 229
Кость Степан (Кость С. А.) 22, 229
Котлобулатова Ірина 22, 229
Котляревський І. 130
Котович Анатоль (Корчаківський Анатоль) 28, 99, 103, 104, 171, 174, 176
Которович Анатоль 92
Кох А. 87
Коцюба М. 232, 234
Коцюбинський М. 94, 96, 115
Кочани, родина 69
Кравецкая О. Д. див. Кравецька Ольга
Кравецька Ольга (Кравецкая О. Д.) 24, 229
Кравченко Уляна 44, 59, 89, 95, 154
Кривіцька Л. 139
Крилов Іван 49
Крип'якевич Іван 10, 27, 29, 61, 99
Кричевський Микола 28, 41, 99
Крупський Іван (Крупський І. В.) 25, 229
Крушельницький Антін 11
Кубійович В. 33, 189, 235, 237
Кугутяк Микола 25, 229
Кузьмович-Головінська Марійка 58
Куликівна Софія 28, 48, 49, 62, 90, 91, 99, 120, 170
Кулідж Джон 97
Кулідж Калвін 97
Куліш Пантелеймон 64, 122, 129
Кульчицька Олена 28, 38, 74, 75, 99, 114, 117, 119
Кульчицький Юрій 63
Кумка Михайло (Кумка М.) 44, 49, 66, 81, 229
Купрін А. 169
Купчинський Роман (Галактіон Чіпка) 15, 40, 89, 158, 229
Курдидик Анатоль 24, 31, 51, 135, 229
Курилас Осип 38, 74, 114, 117, 146, 147
Курпіта Теодор 24, 31, 44, 49, 53
Куртман Вільгельм 49

Кусий Леся (Л. К.) 55, 159
Кюї Цезар 139

Л

Л. К. *див.* Кусий Леся
Лагерлеф Сельма 49, 64
Лагодинська Ярослава (Верховинка Леся) 53, 54, 93, 143
Лакуста Святослав (Вуйко Славко) 24, 28, 31, 38, 42, 49, 90, 91, 99, 113, 127, 147, 230
Ластівка К. 75
Лафонтен Жан де 48
Левицький Василь (Софронів Василь, Софронів-Левицький Василь) 20, 46, 47, 89, 99, 143, 230
Левицький Іван 177
Левицький Михайло 99, 130
Левицький Мирон 20
Леонардо да Вінчі 100
Леонтович Роман (Вуйко Влодко) 46, 53
Лепкий Богдан 40, 44, 52, 61, 77, 89, 95, 97, 112, 120, 154-156
Лермонтов Микола 46, 169
Лесів М. 224
Лессінг Готгольд 49
Лещук Дануся 81
Лесков Микола 49
Липа Іван 96, 97, 182, 230
Липа Юрій 28, 182
Лисенко Микола 30, 64, 130, 174, 177, 178, 234
Лісовський Роберт 74, 75, 104, 106, 114, 178
Літинська Варвара 164, 165
Лобай І. 231
Лозинський Михайло 25, 231
Лось Й. Д. 239

Лотоцький Антін (Вільшенко Я., Вільшенко Ярослав) 24, 28, 38, 44, 45, 47-49, 51-53, 55, 59-61, 64, 76, 86, 89, 90, 93, 95, 111, 113, 120, 124, 128, 130-134, 138, 143-145, 149-151, 154, 155, 161-163, 168, 169, 172, 231
Лотоцький Лев 53, 91, 113, 122
Лотоцький Михайло 48, 49, 91, 97, 99, 100, 119, 122, 167, 174
Лотоцький Олександр (Білоусенко О.) 52, 53, 99, 113, 119
Лукань Р.-С. 27
Лукіянович Денис 10
Лункевич Валеріан 174, 175, 176
Луцкевич Марко (Денисенко Марко) 90, 93, 113
Люпенко Петро *див.* Вовк Петро

М

Магир Микита 31, 46, 89, 90, 97, 99, 113, 117, 120, 144, 155, 156
Магнус I Добрий, син короля Норвегії Олафа II Святого 134
Мазепа Іван 30, 61, 129
Майков Апполон 46
Майовський І. 231
Майструк Михайло 156
Македонський Олександр 165
Маковей Осип 30, 93, 117
Макогон Дмитро 40, 144, 156
Макушинський Корнелій 49, 83, 120
Маланюк С. 189
Малицька Константина 10, 15, 17, 24, 31, 48, 49, 53, 64, 127, 144, 154, 156, 231, 232
Манастирський Антін 48, 74, 104, 106, 114, 117, 122, 138

Манджура Іван 44
 Мандюкова Ярослава 46, 48, 49,
 52, 63, 64, 99, 104
 Марків Іван 31, 58
 Марконі Гульєльмо 152
 Мартинюк М. 33, 232
 Марченко Наталія (Марченко М. П.)
 24
 Масарик Томаш 64
 Масляк Володимир 156
 Матвійчук Микола 21, 30, 126
 Матвійчукова Г. 49
 Мацок Яків 12, 80, 232
 Медвед Антін 124
 Мельник Іван 103
 Мельниченко А. 232
 Менцинський Модест 64
 Мерчук Петро 53, 143
 Мирний Панас 115
 Мих Ю. 46
 Михалюньо Іван 90
 Мишуга Олександр 47
 Мілер Е. див. Міллер Евін
 Міллер Евін (Мілер Е.) 165
 Міляннівська Ольга (Калина Оля)
 47
 Місило Євген 33
 Міцкевич Адам 122
 Міщерук Юрій 28
 Млодніцька Ванда 49, 83
 Млозницький Михайло 28
 Мольєр 165
 Морзе Семюел 64, 152
 Моцарт Вольфганг Амадей 64,
 92, 165
 Моцок В. Д. 237
 Мукомела О. Г. 239
 Мурський П. 232
 Муссоліні Бенітто 64, 92

Н

Назарук Осип 27, 29, 40, 99, 103
 Наливайко Северин 61
 Нансен Ф. 134
 Наполеон Бонапарт 60, 165
 Наріжна Ірина 44, 49
 Наріжний С. 189, 233
 Насальський Юрій 11
 Неруда Ян 45
 Нечиталюк Михайло (Нечита-
 люк М. Ф.) 25, 233
 Нижанківська М. 233
 Новаківський Олекса 47
 Носувець Павло *див.* Артемюк
 Павло

О

О. К. *див.* Когут О.
 О'Коннор-Вілінська Валерія 28,
 86, 170
 Огар Емілія (Огар Е. І.) 22, 25,
 233
 Олаф I Трюнгтвасон, король Нор-
 вегії 134
 Олаф II Святий, король Норвегії
 134
 Олексюк Іван 103
 Олендій Леся 22
 Олесницький Є. 130
 Олесь Олександр *див.* Кандиба
 Олександр
 Олеськівна Софія 38, 44, 53
 Ольга, княгиня 129
 Онацький Євген 28, 34, 99, 113,
 113, 166, 237
 Оппман Артур 45
 Оренштайн Яків 11, 161
 Орлівна Галина *див.* Полішук Га-
 лина
 Осінчук Роман 64

Острроверха М. 49
Островський Володимир 24, 28,
38, 53, 89, 93, 113, 113, 142
Охримович Володимир 90

П

П. І. *див.* Ісаїв П.
П. К-ів *див.* Кирчів Павло
Павленков Ф. 42, 175
Павлусевич Володимир 31, 143
Паганіні 165
Пантелейчук Юрій (Вільшина
Остап) 28, 31, 44, 52, 86, 89,
90, 156
Панченко Тамара 54
Панькевич Юліан 75, 181
Паньківський Кость 10, 130
Паримський І. С. 239
Пастер Луї 92
Пачовська Дзвінка 156
Пачовський Василь 99, 129
Пачовський Михайло 10
Педерцані І. *див.* Педерцані-Вебер
Джуліус
Педерцані-Вебер Джуліус (Педер-
цані І.) 91, 97, 169, 171
Пеленська Марія 31
Пеленський Євген-Юлій 31
Передирій В. А. 234
Перро Шарль 48
Песталоцці Йоган 64
Петлюра Симон 64
Петрів Д. 234
Петрів Мирослав 58
Пилипович Володимир 34, 224
Підгірський Олег *див.* Шкрумеляк
Юра
Підгірянкa Марійка *див.* Домбров-
ська Марія
Підкова Іван 61, 129

Пілсудський Ю. 84
Пірс Грація Адель 48
Плещеев Олексій 46
Погідний Микола (Угорчак Ми-
кола) 20, 28, 47, 135, 142
Подушко Зиновій 99
Полетика Г. 130
Полісадів-Шарлай Володимир 75
Поліщук Галина (Орлівна Галина)
140
Полуботок Павло 30, 61, 129
Полюгова Іванна 54
Попович О. 148, 234, 235
Поразінська Яніна 45, 83
Приймак Михайло 31, 62, 235
Примруженко Л. 60
Приходько Віктор 179
Пришляк Ждан 44
Прус Болеслав 83
Пушкар Микола 159, 235
Пушкін Олександр 46
Пчілка Олена 96, 115

Р

Р. М. *див.* Рудницький М.
Радванова Хелена 83
Радзикевич Володимир (Вуйко
Влодко) 20, 38, 44, 45, 53,
146-148
Райтер М. 160
Раковський І. 31,
Расен 165
Распе Еріх Рудольф (Е. Распе) 168
Рафаель 100
Реймонт В. 169
Ренар Жюль 48
Ріпещький Мирослав 15, 24, 134,
160, 235
Ріхман Георг 152
Річинський Арсен 28

- Рогова Ольга 49
 Роден Огюст 64
 Розумовський Кирило 30, 61, 129
 Роман зі Славної *див.* Завадович Роман
 Романенко Я. 235
 Романчук Ю. 130
 Романюк Мирослав (Романюк М. М.) 23, 25, 224, 234, 235, 237
 Росцішевський Мечислав 49
 Рубакін Микола 63, 87, 167, 176
 Рудницький А. 139, 235
 Рудницький М. (Р. М.)
 Русова Софія 25, 79, 112, 132, 235
- С**
- С. Т. *див.* Черкасенко Спиридон
 Саліковський Олександр 24, 28, 38, 99, 124, 175, 235
 Самійленко Володимир 52, 89, 95, 97, 154, 182
 Сас Едіта *див.* Брилинська Евеліна
 Сас Осип 43
 Свіфт Джонатан 125, 163, 238
 Святослав Хоробрий, князь 128
 Селянський Любомир 113, 151
 Сервантес Мігуель 165, 169, 176
 Середа Михайло 46, 51, 134
 Сетон-Томпсон Ернест 164, 170, 176, 239
 Сидор-Чарторийський Микола 20
 Ситін Іван 163
 Сірополко Степан 12, 15, 24, 28, 38, 96-98, 113, 223, 236
 Січинський Володимир 74, 104, 106, 189
 Скворода Г. (Скворода) 92, 96, 130, 171
 Славінська Марія 28, 48, 99, 126
- Сметана Бедржих 92
 Сніцарчук Лідія (Сніцарчук Л. В.) 25, 236
 Соловей Григорій 58, 90
 Софронів Василь *див.* Левицький Василь
 Софронів-Левицький Василь *див.* Левицький Василь
 Ставнича О. 49
 Ставничий Іван 40, 49
 Стасів В. 49
 Стахова Е. 48
 Стеценко Кирило 139, 177
 Стівенсон Джордж (Стівенсон Юрій) 50, 64
 Стівенсон Юрій *див.* Стівенсон Джордж
 Стронський Іван 15, 80, 130, 237
 Ступарик Богдан (Ступарик Б. М.) 25, 237
 Суханів Дмитро 73
- Т**
- Тагор Рабіндранат 46
 Таранько Софія 188, 189
 Тарнавський Мирон 47
 Тарнович Олександр 15, 23, 122, 152, 238
 Тарнович Ю. 189
 Тассо 165
 Татомир Я. 239
 Тернгрєн Л. 178, 239
 Тиктор І. 21
 Тимко Юрій 104
 Тимошик Микола (Тимошик М. С.) 25, 239
 Тисовський Олександр 15, 38, 53, 66, 90, 91, 99, 170, 172, 239
 Тисовський С. 48
 Тихий Василь 69

Тищенко Юрій 40, 99
Тіціан 100
Толстой Лев 49
Топеліус Цакаріус 127
Трешневська Іванна *див.* Трешневська-Савицька Іванна
Трешневська-Савицька Іванна (Трешневська Іванна) 20, 44, 47, 59
Тувім Юліан 45
Тютчев Іван 46

У

Уайльд Оскар 48, 90, 109, 118
Угорчак Микола *див.* Погідний Микола
Угрин-Безгрішний Микола *див.* Венгжин Микола
Українка Леся 89, 115, 154

Ф

Фартух М. 49, 114, 120, 121, 132, 147
Федр 49
Федорович Іван 97
Федусевич Мирон 53
Федькович Юрій 47, 130
Фільгеленес *див.* Штеліга Марія та Бачинська Стефанія
Форд Генрі 92
Франклін Бенджамін 92, 152
Франко Іван 8, 9, 46, 47, 89, 94, 115, 130, 144, 156, 168, 170, 239
Франко Петро 28, 92, 113, 178, 239
Франко Тарас 186, 239
Франко Франциско 64
Франс Анатоль 48, 122
Фребель Фридрих 186
Фучіні Ренато 91

Х

Хмельницький Богдан 61, 129
Хмельниченко Юрась 61
Храплива Леся 82
Хронович Володимир 44, 47, 52, 53, 86, 89, 90, 97, 99, 154-156
Худачек Йозеф 49

Ц

Цегельська Олена (Галя) 20, 31, 44, 47, 52, 59, 83, 113, 121
Цимбал Віктор 28, 41, 48, 74, 75, 75, 76, 99, 114, 118, 119, 122, 147, 148
Цинкаловський Олександр 53
Цукорник Олекса 44, 49
Цуркан Микола 71

Ч

Чайківський Микола 99, 101
Чайковський А. 111
Чарнецький Степан 155
Чеглок Олександр 91
Чемберлен Джозеф 64
Чендлер Харріс Джоіль 48
Чепига Іван (Зеленкевич Іван) 42, 93, 227
Чепіль Марія 25, 239
Чередиїв Володимир 101
Черкасенко Спиридон (С. Т.) 28, 44, 99, 113, 172, 235
Чернявський Арсен 28, 99-101
Чернявський Микола 89
Чехов Антон 127
Читвуд Аннет 48
Чівер С. 48
Чмелик Олесь *див.* Бабій Олесь
Чорнуха Ганна 53, 59, 111
Чубатівна Софія 53

Ш

- Шаповал Юрій (Шаповал Ю. Г.) 25, 239
- Шашкевич Маркіян 21, 130, 144
- Шах Степан 15, 38, 43, 159
- Шваб Г. 147
- Швецова-Водка Галина (Швецова-Водка Г. М.) 25, 240
- Шевченко Тарас 30, 47, 52, 54, 66, 89, 130, 143, 154, 172
- Шептицький Андрей 64, 130
- Шіллер Ф. 169
- Шкляр Володимир (Шкляр В. І.) 25, 239
- Шкрумеляк Юра (Ігорків Юра, Підгірський Олег) 24, 44-46, 48-50, 52-54, 56, 57, 59-61, 63, 67, 76, 84, 89, 93, 111, 113, 120, 123, 125, 126, 129, 130, 143, 146-149, 153-157, 161-163, 175, 238
- Штеліга Марія (Штелігівна Марія, Гайдамака Марко, Гугу, Фільгеленес) 28, 53, 121, 122, 133, 234
- Штелігівна Марія *див.* Штеліга Марія
- Штокалко Павло 90
- Штурм Юлій 49
- Шугаєвський Микола 54, 138, 140
- Шухевич Володимир 10

Ю

- Ющишин Іван 11, 15, 24, 80, 105, 240

Я

- Якимчук Тимофій 28, 85
- Яніцький Олександр 63
- Янчевська Євгенія 53
- Ярбій Василь 44, 91
- Яремкевич Юрій 44
- Ярмова Слава 51, 53, 90, 99, 113, 135
- Яремський Іван 51
- Ярослав Мудрий, князь 128, 134
- Ярошинська Євгенія 31
- Ясінський Федір 92
- Ясінчук Лев 18, 240

Я

- Jarowiecki J. 240

Н

- Немо *див.* Загул Дмитро

Р

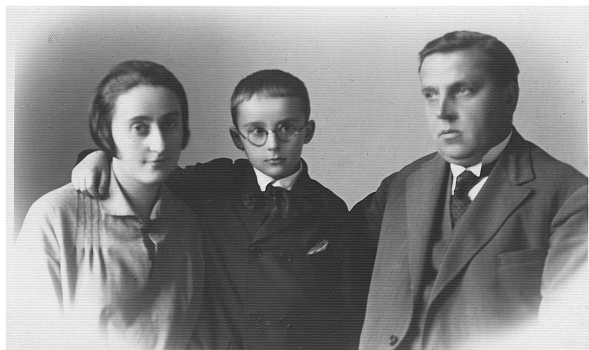
- Raczkowski A. 240

М. Таранько у формі капрала австрійської армії, 1915 р.

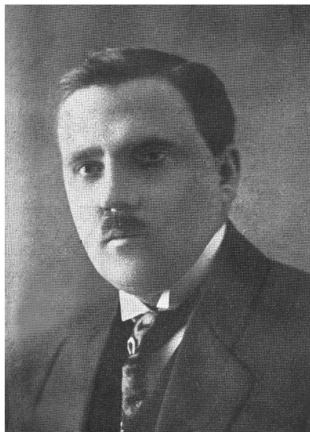
Зворот світлини

М. Таранько з дружиною Софією та сином Богданом, 1928 р.

М. Таранько в редакційному кабінеті видавництва
«Світ Дитини», 1929 р.

М. Таранько, 1920-ті рр.

Богдан Таранько, 1929 р.

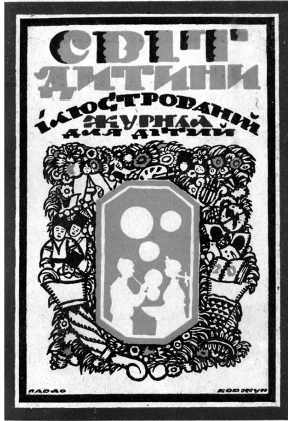

М. Таранько з дружиною Софією в адміністрації
видавництва «Світ Дитини», 1929 р.

Зразки графічного оформлення заголовних віньєт
часопису «Світ Дитини»

Обкладинки часопису «Світ Дитини»

Павло Ковжун

Микола Бутович

Роберт Лісовський

Віктор Цимбал

Зразки графічного оформлення часопису «Молода Україна»

Павло Ковжун

Рис. 1.

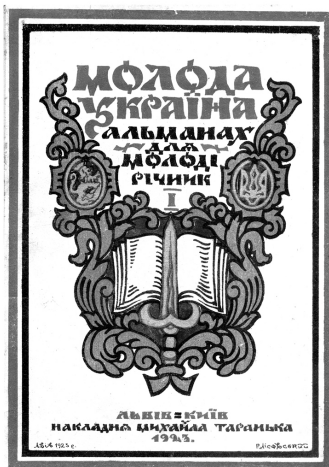
Львів, 1 січня, 1923.

Число 1.

Антін Манастирський

Обкладинки Роберта Лісовського

Перший редакційний комітет часопису «Світ Дитини»:

Михайло Таранько

Михайло Галушинський

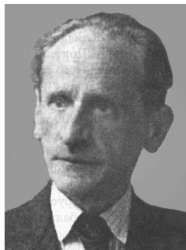
Володимир Гнатюк

Катря Гриневичева

Антін Лотоцький

Володимир Радзкевич

Олександр Тисовський

Найдіяльніші співробітники й автори видавництва «Світ Дитини»:

Богдан Заклинський

Юра Шкрумеляк

Богдан Лепкий

Василь Королів-Старий

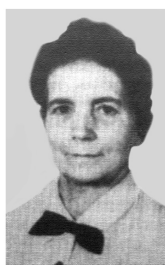
Константина Малицька

Роман Завадович

Іванна Блажкевич

Олена Цегельська

Марійка Підгірянка

Графічне оформлення книжкових серійних видань М. Таранька.

Ілюстрації Ф. Баумгартена

МАРІЯ ЗАГІРНА.

ІСТОРІЯ

про

Галю, лялю, цюцю, кицю і цірку жовтеньку.

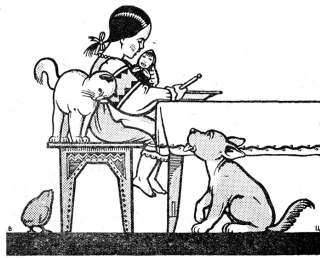
Л Ь В І В

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „СВІТ ДИТИНИ“

1926

Гусей вони відгонили за горед на пашу,
Тепер ідуть поїсти молочну кашу;
Мама кашу наварила, тай в миску налила,
А край неї Галюсину ложку положила.

Галя їсть, а біла киця лашиться, воркоче,
Видно каші смаченької скоштувати хоче;
Цюця й ціпа в Галі просять : „Галю, дай нам їсти!“
Навіть ляля захотіла біля Галі сісти,

Ілюстрації Віктора Цимбала

Володимир Хронович.

Пригоди лиса Панаса

і його жінки Мотрі.

Львів, 1922.

НАКАЛОМ ВИДАВНИЦТВА: „СВІТ ДИТИНИ”.

Художнє оформлення Олени Кульчицької

Хлопці скочили на беріг, щоб жаб воювати.
Полькались жаби — й в воду почали скакати.
Без добічі наші хлопці вернуться з війни,
Ні однісенької жапки не взяли вони!

В пасіку зайшли хлєпята, до діда Улася,
Подивіться! Там є улий вищий за Івася!
Івась каже: „От, Васильку, як цього звоюем,
То вже меду, скільки схочем, стільки поласуем!”

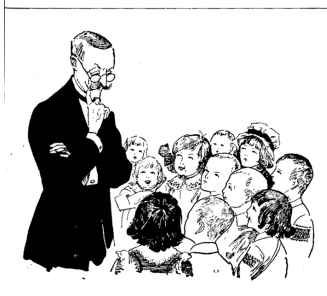
Ілюстрації Віктора Цимбала

Пригоди Юрчика Кучерявого.

Л Ъ В І В.
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА: «СВІТ ДИТИНИ».
1923.

Часть III. Юрчик находит товариша.

Я радю тим, що знову
Ви про Юрчика розмову
Просите розпочинати —
Вашу нудьгу розганяти.
Що любий вам Юрчик дуже
І мені се не байдуже.

Більше нині, діти милі,
Говорити я не в силі.
На усіх нас Сон й Дрімота
Вже чекають коло плота.
Добра нічка вам, солодка!
Поцілуйте Вуйка Влодка.

Ілюстрації Осипа Куриласа

Марійка Підгірянка.

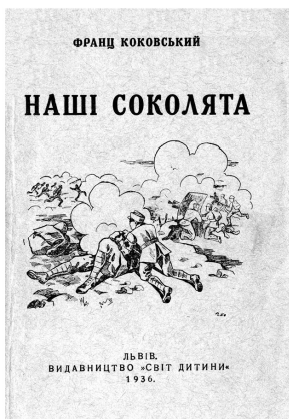
Зайчик і Лисичка

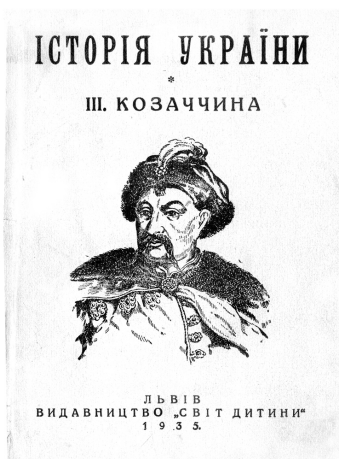
Л Ї В І В.
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „СВІТ ДИТИНИ“
1926.

Ілюстрації Віктора Цимбала

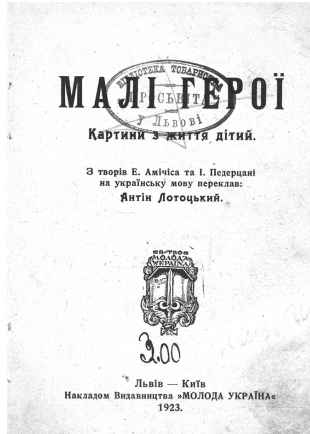
Ілюстрації Якова Гніздовського

Ілюстрації Михайла Фаргуха

Обкладинка Павла Ковжуна

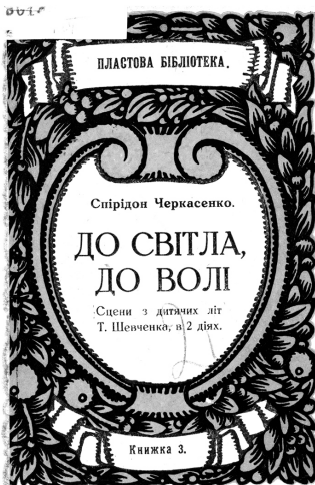

ПРИГОДИ ПІНОКІЯ

К. КОЛЬБІ

Обкладинка Павла Ковжуна

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Історіографія та джерела	
1.1. Історіографія проблеми	8
1.2. Джерельна база дослідження	26
Розділ 2. Михайло Таранько — редактор періодичних видань для дітей та молоді: репертуарні та фахові пріоритети	
2.1. Журнал «Світ Дитини» (1919–1939); концептуальні засади та методи їх реалізації	35
2.2. Загальнокультурні надбання часопису «Молода Україна» (1923–1926)	88
Розділ 3. Книговидавнича спадщина Михайла Таранька: національно-виховний та культурно-освітній контекст	
3.1. Книжкові серійні видання для дітей: типологія, структура, зміст	109
3.2. Книжкові серії для молоді: види і тематика видань	163
3.3. Позасерійні видання	176
Додаток. Матеріали до біобібліографічного покажчика Михайла Таранька	
Розділ 1. Матеріали до біографії Михайла Таранька	184
Розділ 2. Матеріали до бібліографії видань Михайла Таранька	190
Список використаних джерел та літератури	222
Іменний покажчик	241

Наукове видання

Кусий Леся Михайлівна

**Михайло Таранько —
редактор і видавець літератури для дітей та молоді**

Монографія

Редактор *М. О. Пономаренко*
Коректор *М. Р. Кульчицький*
Художнє оформлення *О. Я. Квік*
Комп'ютерне верстання *М. З. Литвин*

Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 15,81.

Львівська національна наукова бібліотека
України імені В. Стефаника,
вул. В. Стефаника, 2, м. Львів, 79000
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3889 від 29.09.2010.